

Orfický astrolog *Kritodémos*¹

FRAGMENTY A VLIVY U VETTIA VALENSE Z ANTIOCHIE, JULIA FIRMICA
MATERNA, HÉFAISTIÓNA THÉBSKÉHO A RHETORIA EGYPTĀNA

***REKONSTRUKCE TABULEK DÉLKY ŽIVOTA V ANTOLOGII*²**

Cristian Tolsa

Robin Salomon

Ostrava – 2024

ŘADA: KLASICKÁ ASTROLOGIE (XII.)

¹ Tolsa, Cristian: *The Orphic Astrologer Critodemus*. Fragments with Annotated Translation and Commentary. Untersuchungen zur antiken Literatur und Geschichte. Herausgegeben von Marcus Deufert, Heinz-Günther Nesselrath und Peter Scholz. Band 155. Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston. 2024.

² Můj vlastní podnadpis. RS

Řada Klasická astrologie:

*Úvod do studia helénské astrologie - Daimon a Štěstí (I.)*³

*Definice a základy helénské astrologie: Antiochos Athénský spolu s Porfyriem z Tyru, Rhetoriem Egyptským, Serapiónem Alexandrijským, Thrasylllem, Antigonem Nikájským, Héfaistiómem Thébským a dalšími (II.)*⁴

*Abú Ma'sar a al- Qabīsī: Uvedení do tradiční astrologie (III.)*⁵

*Ptolemaios a Geminus - fáze fixních hvězd (IV.)*⁶

*Starověké nauky o fixních hvězdách: Anonymovo (379) Pojednání o jasných fixních hvězdách - Hermes Trismegistus o fixních hvězdách (V.)*⁷

*Liber Hermetis - Kniha Hermova o astrologii (VI.)*⁸

*Antiochos Athénský: Tezaurus. Vysvětlení a přehled celého astronomického umění podle Pokladnice Antiocha Athénského (VII.)*⁹

*Dorotheus, Orfeus, Anubio a Pseudo-Valens: Učení o tranzitech (VIII.)*¹⁰

*Porfyrios Filozof - Úvod k Tetrabiblos. Serapión Alexandrijský - Astrologické definice. (IX.)*¹¹

*Julius Firmicus Maternus - Mathesis. Starověká výkladová astrologie. (X.)*¹²

*Starověká astrologie v teorii a praxi: Příručka tradičních technik (XI.)*¹³

Orfický astrolog Kritodémos (XII.)

³ <http://fragmenty.johannes.cz/getfile.php?id=103>

⁴ <http://fragmenty.johannes.cz/getfile.php?id=115>

⁵ <http://fragmenty.johannes.cz/getfile.php?id=116>

⁶ <http://fragmenty.johannes.cz/getfile.php?id=120>

⁷ <http://fragmenty.johannes.cz/getfile.php?id=121>

⁸ <http://fragmenty.johannes.cz/getfile.php?id=125>

⁹ <http://fragmenty.johannes.cz/getfile.php?id=134>

¹⁰ <http://fragmenty.johannes.cz/getfile.php?id=135>

¹¹ <http://fragmenty.johannes.cz/getfile.php?id=136>

¹² <http://fragmenty.johannes.cz/getfile.php?id=137>

¹³ <http://fragmenty.johannes.cz/getfile.php?id=165>

Mimořádné překlady řady *Klasická astrologie*:

*Abū Ma'shar Ġa'far ibn Muḥammad ibn 'Umar al-Balḫī - Velký úvod do astrologie (I.)*¹⁴

*William Lilly a jeho způsob primárních direkcí (II.)*¹⁵

*Gauricus a Jindřich II. Francouzský: Středověká astrologická prognóza (III.)*¹⁶

*Primární direkce I. Primární direkce k MC, IC, ASC a DSC. (IV.)*¹⁷

*Primární direkce II. Placidovy klasické meziplanetární direkce (V.)*¹⁸

*Omar z Tiberiady: Tři knihy o nativitách (VI.)*¹⁹

*Diplomový kurz středověké astrologie (VII.)*²⁰

Řada *Astrologická magie*:

*Gájat al-hakím - Picatrix - Cíl mudrce: uvedení do středověké astrologické magie (I.)*²¹

Řada *Babylonská astrologie*:

*Rady hvězd - Mikro-zodiak v seleukovské Babylónii (I.)*²²

*Babylonský Astroláb - Kalendář stvoření (II.)*²³

Řada *Astrologické aforismy*:

*Cardanovy astrologické aforismy (I.)*²⁴

Řada *Moderní astrologie*:

*Liz Greene: Astrologie osudu (I.)*²⁵

¹⁴ <http://fragmenty.johannes.cz/getfile.php?id=122>

¹⁵ <http://fragmenty.johannes.cz/getfile.php?id=123>

¹⁶ <http://fragmenty.johannes.cz/getfile.php?id=128>

¹⁷ <http://fragmenty.johannes.cz/getfile.php?id=129>

¹⁸ <http://fragmenty.johannes.cz/getfile.php?id=130>

¹⁹ <http://fragmenty.johannes.cz/getfile.php?id=131>

²⁰ <http://fragmenty.johannes.cz/getfile.php?id=172>

²¹ <http://fragmenty.johannes.cz/getfile.php?id=109>

²² <http://fragmenty.johannes.cz/getfile.php?id=107>

²³ <http://fragmenty.johannes.cz/getfile.php?id=124>

²⁴ <http://fragmenty.johannes.cz/getfile.php?id=110>

²⁵ <http://fragmenty.johannes.cz/getfile.php?id=163>

Obsah

Předmluva	8
Zkratky.....	13
Úvod.....	14
Současný stav	14
Astrální predikce v Mezopotámii.....	15
Astrologie v pozdně helénistickém Egyptě	18
Chronologie Kritodéma: konec druhého - začátek prvního století před naším letopočtem.....	24
Umístění Kritodéma geograficky: Rhodos?	25
Orfická astrologie.....	27
Proměny řeckých a řecko-římských astrologických děl	29
I. část: Fragmenty související s kontextualizací	31
I. kapitola: Kritodemos a Béróssos u Plinia, via Varro (F1-2).....	31
F1. Řecká autorita pro Pliniovu knihu II: Plinius I 2c	31
F 2. O lidských vynálezech: Plinius I 7c / VII 56.192–193	34
A. Plinius I 7c.....	34
B. Plinius VII 56,192–193.....	35
Béróssos	38
M. Terentius Varro a pseudoepigrafická tradice o Hippokratově životě	41
Varro jako zdroj pro Vitruvia a Plinia	42
„Škola“ na Kósu a Ciceronova <i>De divinatione</i>	44
Velké roky u Censorina	46
M. Terentius Varro a menipská satira.....	49
Epigenes, Béróssos a Kritodemos o rozpětí babylonských pozorování	52
Kritodemos a Béróssos.....	55
II. kapitola: Kritodémovo <i>Horasis</i> : Mínění astrologů	56
F 3. Začátek <i>Horasis</i> : Valens III 9.1–6 / Valens IX 1.5–10	56
B. Valens IX 1.5–10.....	58
Valensova kritika a jeho vlastní rozpory	60
Dvě poněkud odlišná svědectví	64
Rytmičké stopy	66
Převedení astrologických textů do prózy a další textové transformace	68
Metafora a realita v motivu plavby	70
Název Kritodémova díla	72

F 4. Valens VIII 5.19.....	73
Proti starým autoritám a jejich prázdné kompilaci.....	73
F 5. Firmicus IV pr. 5.....	75
Uspořádaný seznam autorit	76
Různé tradice a umístění Kritodéma.....	77
III. kapitola: Orfické přísahy.....	78
F6. Valens IV 11.11–13 / Valens VII 1.1–4 / Valens VII 6.230–234 / Firmicus VII pr.....	80
A. Valens IV 11.11–13	80
B. Valens VII 1.1–4 (=OF 618 T) (začátek knihy VII)	81
C. Valens VII 6.230–234 (konec knihy VII)	82
D. Firmicus VII 1 (=OF 617 T)	83
Kontext u Valense a Firmica a vztah s Kritodémem.....	84
Význam čísla 7 a počtu knih Horasis	86
Svědci Valensovy přísahy	87
Firmicovi svědci	89
Žádosti ve Valensově přísaze.....	92
Obsah Firmicovy přísahy	94
Odměny a tresty ve Valensově přísaze	95
Vztah s Hippokratovou přísahou	97
II. část: Odborné fragmenty	100
IV. kapitola: „Distribuce“: Kritodémova inovace? (F7–9).....	100
Astrologické významy planet a distribuce.....	101
F7. Valensova <i>Additamenta</i> 4.....	103
Jak to funguje	108
Další metody.....	110
Rozdíl mezi <i>epimerismoí</i> (ἐπιμερισμοί) a <i>paradóseis</i> (παραδόσεις)	112
Možné orfické pozadí.....	113
Vztah mezi různými textovými svědectvími	115
<i>Additamenta</i> (F7), Valens IV 17–18/20–24 a Héfaištió II 29–36	115
Svědectví <i>Epitome Parisina</i> (CCAG VIII 3, 102)	116
F8. Alternativní systém distribuce versus standardní: Valens IV 26	118
K čemu nadpis odkazuje?	119
F 9. Transity doplňující distribuce, s dvojitým horoskopem a Valensovou metodou: Valens V 7.17–36	120

Valensův postup	124
Kritodémova nauka a příklad horoskopu	126
V. kapitola: Hranice (F 10)	127
F 10. CCAG VIII 1, 257–261	128
Různé systémy	133
Význam hranic: Jak fungují?	135
Paralely.....	136
Obecná schémata významů	138
Stopy ke zdrojům Kritodéma	139
VI. kapitola: O čase a druhu smrti (F 11–13)	141
F 11. Horoskopy nevyživovaných dětí: Héfaistión II 10.41–46	142
Kritodémův <i>pinax</i> (πίναξ)	143
Kontext u Héfaistióna: další astrologické teorie o krátce žijících dětech.....	145
F 12. Kritodémova metoda <i>afeze</i> : Valens III 5.18–20	148
Kontext u Valense	149
Metoda <i>afeze</i> a anaforická tabulka (či tabulka časů vzestupu).....	149
Kritodémova metoda ve srovnání s jinými.....	150
F 13. Horoskopy násilných úmrtí: Rhetorius 77 (CCAG VIII 4, 199)	152
Textová analýza	153
Různé teorie	156
VII. kapitola: <i>Klimakteria</i> (F 14–15)	160
F 14. Valens V 7,18 + 8,1–100.....	161
Období (periody)	169
Lékařský jazyk tabulky.....	171
Pliniovo svědectví	173
Příklad horoskopu, Valensovo svědectví a Kritodémova původní teorie	174
F 15 (není jisté). Dorotheus V 41,36–68.....	175
Co říkají nauky	176
Nejstarší jádro V 41.....	177
Qīṭrnūs al-Sadwālī.....	179
VIII. kapitola: Tabulky pro výpočet délky života (F 16–20).....	180
F 16. Samotné tabulky: Valens VIII (konec).....	189
Obecný popis tabulek	189
Proč tabulky začínají ve Váhách, a jak to souvisí s hranicemi	191

Spojení tabulek s Kritodémem	192
Slovo <i>πλινθίον</i> (<i>plinthíon</i>)	193
F 17. Struktura sloupce „čísla“: Valens VIII 1–2	195
Forma tabulek u Valense.....	198
Vlastnosti čísel	198
Řecko-římské čtverce mimo astrologii.....	202
Druhá tabulka: konstrukce a zdůvodnění	205
F 18. Výpočet délky života: Valens VIII 5.1–13	206
Jak se počítají roky a Valensova zkrácená metoda	208
F 19. Valensova ukázka: Valens VIII 8.14–26.....	209
Kontext u Valense	210
Metody pro korekci stupně Ascendentu.....	210
Valensova korekce Ascendentu v daném příkladu	212
Zjištění délky života.....	214
F 20. Tranzit v opozici; dvojitý horoskop a Valensova metoda: VIII 9,1–23 = III [6]	215
Kontext u Valense	218
Postup v příkladu horoskopu.....	219
Příloha I.: Časová osa starověké astrologie.....	222
Příloha II.: Základní astrologické nauky.....	225
Daná data a astrální horoskop.....	225
Astrologické charakteristiky nebeských těles.....	227
Vztahy mezi nebeskými tělesy.....	229
Vztahy mezi nebeskými tělesy a částmi zvěrokruhu.....	231
Astrologická charakteristika částí zvěrokruhu.....	233
Tabulka dob vzestupu: konstrukce a použití	236
Příloha III.: Valensovy tabulky v IX. knize a následování Kritodéma	241
Literatura.....	246

Předmluva

Tato kniha předkládá 20 dochovaných fragmentů od Kritodéma, tematicky uspořádaných do 8 kapitol. Jsou prezentovány v původní řečtině (s výjimkou jednoho fragmentu v latině a jednoho převážně číselného fragmentu) se zjednodušeným kritickým aparátem k nejvýznamnějším variantám, a následně opatřeny komentovaným překladem a komentářem. Většina fragmentů jsou citáty astrologických autorů, jako je Vettius Valens, Firmicus Maternus nebo Héfaistión,²⁶ jejichž rukopisy byly adekvátně sesbírány v současných edicích. Varianty jsem však přehodnotil a v případě pochybností nahlížel do rukopisů.

Řecká astrologie se mnohým bude jevit jako neobvyklý námět pro akademickou knihu, ospravedlnitelný pouze tehdy, je-li přímo spojen se závažnějšími tématy, jako je politika či poezie. Dnes však sotva existuje potřeba ospravedlňovat studium starověké astrologie jako takové. Tradice astrálních²⁷ předpovědí má dlouhou historii ve starověké Mezopotámii a stala se populárním fenoménem v centrální řecko-římské oblasti v pozdní helénistické a římské císařské éře. Zaslouží si tak bližší zkoumání, například na stejné úrovni jako starověké náboženství, bez ohledu na naše názory na současnou praxi. Je pravda, že texty starověké astrologie často nejsou ani líbivé, ani příjemné na čtení, ale měli bychom je studovat vážně a pečlivě, stejně jako zkoumáme dokumentární papýry, abychom objevili nejrozmanitější záležitosti související s dávnou historií. V každém případě různorodé a složité přístupy pradávných praktiků k astrologii dokazují, že toto téma bylo pro ně důležité, a to by měl být dostatečný důvod pro jejich dnešní studium, chceme-li získat jasnější a ucelenější obraz o řecko-římské epoše. V hlubším smyslu starověký zájem o astrologii odhaluje určitý světový názor, který se objevil v pozdním helénistickém období, související se způsobem, jakým byly nové formy vědění zděděné z Mezopotámie a Egypta adaptovány do řecké kultury.²⁸

Jak ale většinou neznámý autor souvisí s historií astrologie jako celku? Ve skutečnosti je Kritodemos stínovou postavou, která bývá ve starověkých

²⁶ Héfaistión Thébický. RS

²⁷ Či hvězdných. RS

²⁸ To připomíná úvodní obhajobu astrologie starověkých astrologů; Ptolemaios, *Tetrabiblos* I 1-3 či I. kniha *Mathesis* Firmica Materna. Viz též obhajoba moderního zkoumání dějin astrologie, zaměřená na její význam pro dějiny astronomie (hlavní zájem autora), in *Neugebauer* 1951.

pramenech uváděna jako jedna z nejstarších astrologických autorit. Jeho hlavními svědky jsou známější a dobře zachované astrologické příručky Vettia Valense (2. století n. l.) a Firmica Materna (4. století n. l.), a co je důležitější z chronologických důvodů, *Přírodopis* Plinia Staršího. Zejména Valensovo pojednání o Kritodémovi ovlivnilo jeho pojednání mnoha způsoby: tudíž porozumění Kritodémovi a porozumění Valensovi jdou často ruku v ruce.

Kritodémos sám o sobě je zásadní pro pochopení rané historie helénistické astrologie, neboť náleží do jejího nejstaršího období, konkrétně do konce druhého století nebo počátku prvního století před naším letopočtem. Kritodémos je také prvním řeckým astrologickým autorem, o kterém bylo prokázáno, že psal pod svým vlastním jménem, čímž se vyhýbá rozšířené tradici přijímání pseudonymu božské postavy, většinou převzatého z egyptské tradice, jako je Hermes Trismegistus, Nechepsos nebo Petosiris. Přesto se zdá, že se při charakterizaci části své vlastní astrologické práce uchýlil k orfické tradici. To by nemělo být překvapivé, vzhledem k tomu, že jméno Orfea, prostředníka mezi bohy a lidmi jako Hermes, bylo připojeno k některým astrologickým textům v pozdním helénistickém období. Jak uvidíme, Kritodémos snad přizpůsobil doktríny z těchto textů osobní astrologii a spojil je s dalšími prvky orfické tradice, která sloužila jeho prezentaci osobní horoskopické astrologie širšímu, řecky mluvícímu publiku.

Dalším zajímavým aspektem poznání je, že dochované fragmenty nám umožňují rekonstruovat proměny, jimiž prošel Kritodémův manuál, a ilustrují tak zvláštní povahu předávání astrologických textů ve starověku. Kritodémovo dílo, stejně jako jeho nejzřetelnější předchůdce, báseň Nechepsa a Petosirída, bylo pravděpodobně původně napsáno v jambových trimetrech. Ten byl však záhy po složení parafrázován – alespoň v partiích co do formy nejbližše seznamu – do vysoce homogenního textu. Dále se zdá, že kompilace byla rozšířena o některé doplňky v podobě příkladů horoskopů a tabulek.

A konečně, různé textové situace fragmentů činí z Kritodéma neocenitelnou případovou studii o rozmanitosti recepčních praktik v pozdější řecko-římské astrologii. Nejjednodušší příklad nabízí Héfaistión ze čtvrtého století, protože jeho primárním cílem bylo zachovat starověké doktríny, avšak zpracování Vettiem Valensem je zajímavé: Valens sice chválil astrologické teorie Kritodéma, ale neusiloval o záchranu nebo sbírání doktrín, které by mu mohly

být užitečné, ale místo toho je představil složitým a specificky upraveným způsobem.

Tato kniha tak zkoumá dalekosáhlé vlákno reprezentované Kritodémem tím, že propojuje, uvádí do kontextu a analyzuje rozmanitý soubor helénistických astrologických praktik, od obecných prezentačních způsobů až po technické aspekty astrologie. Bude tedy zajímavá pro široké spektrum badatelů starověkého řeckého světa, od klasiků a historiků starověké řecké astronomie a astrologie až po historiky helénistického světa a vědce zabývající se o dějiny starořeckých knih či náboženství.

Kniha je rozdělena do dvou hlavních částí: první obsahuje fragmenty, které se týkají chronologického, geografického a šířeji kulturního prostředí Kritodéma a jeho díla (kapitoly I–III), zatímco druhá představuje techničtější astrologické fragmenty (kapitoly IV–VIII). Ve II. příloze čtenář najde představení základních astrologických nauk a postupů, které snad budou užitečné pro pochopení druhé části.

I. kapitola se podrobně zabývá zmínkami o Kritodémovi v Pliniově *Přírodopisu*, které zprostředkoval M. Terentius Varro,²⁹ čímž našemu autorovi stanovil *terminus ante quem* v polovině prvního století před naším letopočtem. Varrovo připisování výroku o časovém rozpětí babylonských pozorování Kritodémovi je pravděpodobně falešné, ale jeho analýza vrhá světlo na autory a přírodní filozofické teorie třetího a druhého století před naším letopočtem, které tvořily pozadí rozvratu astrologie v řeckém mluvícím prostředí, stejně jako o jejich neobvyklém zacházení v rukou Varra.

Ve II. kapitole shromažďuji úryvky od astrologických autorů a poskytuji jejich konkrétní názory na Kritodémovo dílo jako celek. Zdaleka nejpodrobnější je popis Vettia Valense, který ukazuje překvapivě nejednoznačný postoj, který nám říká něco jak o něm samotném, tak o povaze Kritodémova díla. Valens cituje název a první řádky, které jsou srovnatelné s úvody jiných astrologických textů nejen pro jejich metaforický charakter, ale také pro možná autobiografickou informaci, kterou zprostředkovávají (v tomto případě o Kritodémových toulkách v Egyptě).

²⁹ Marcus Terentius Varro Reatinus (116 př. n. l. Reate (dnes Rieti) – 27 př. n. l. Řím) byl římský polyhistor, gramatik, spisovatel a politik. RS

III. kapitola se zaměřuje na astrologické přísahy, na které se odkazuje Valens ve své kritice. Jsou zjevně inspirovány orfickými texty. Zdá se, že jak Valens (navzdory jeho negativnímu úsudku), tak Firmicus nabízejí své vlastní verze Kritodémovy astrologické přísahy. Společné rysy lze předběžně vyčlenit a připsat Kritodémovi.

Jde-li o technické fragmenty, IV. kapitola obsahuje fragmenty o „distribucích“, rozdělení lidského života v intervalech 10 let a 9 měsíců, které později v různých podobách začlenili Valens, Firmicus a Héfaistión do svých vlastních astrologických pojednání.

V V. kapitole je dlouhý fragment o takzvaných egyptských „hranicích“, rozdělení znamení zvěrokruhu do nestejných sekcí přiřazených planetám, které bylo široce používáno v řecké astrologii, odvozené z babylonské praxe. Kritodemos byl zjevně originální v popisu účinků každé z těchto částí.

VI. kapitola představuje tři fragmenty zabývající se teoriemi o způsobu a času smrti. To byla témata nejvyšší důležitosti v helénistické astrologické praxi.

Konečně, kapitoly VII. a VIII. pojednávají o tabulkách, které byly v určitém okamžiku připojeny ke Kritodémově práci. Konkrétně, VII. kapitola obsahuje tabulkový fragment zakládající teorii kritických let a tělesných nemocí, pravděpodobně založený na původním materiálu v Kritodémově knize, a také fragment o průběhu nemoci z Dorotheovy příručky, která možná pochází od Kritodéma. VIII. kapitola se zabývá dvěma velkými tabulkami pro výpočet délky života, z nichž jedna byla použita pro vložení odlišného systému „hranic“.

Povaha textů souvisejících s Kritodémem je natolik různorodá, že obvyklé rozlišování mezi svědectvím a fragmenty v klasických vydáních by zde nedávalo smysl. Abychom uvedli jen několik příkladů, F1³⁰ je zmínka o Kritodémovi v rejstříku (z Pliniova *Přírodopisu*); F6 shromažďuje astrologické přísahy u Valense a Firmica jasně inspirované tou (nebo těmi) u Kritodéma, ale které jsou zjevně vlastním výtvozem jejich autorů; F14 a 16 jsou tabulky připojené ke Kritodémově dílu v pozdější fázi; a F20 je Valensovým velmi konkrétním použitím F16. Je tedy zřejmé, že ačkoliv je v pozadí vždy skutečný Kritodemos, jen zřídka se objevuje nezprostředkovaně, což klasická vydání nazývají

³⁰ Jsou tím myšleny fragmenty. RS

„fragmentem“. Ve skutečnosti i jeho nejtechničtější fragmenty utrpěly zmíněnou proměnu ve stylizované a standardizované astrologické shrnutí. F3, začátek jeho díla, je pravděpodobně nejbližší vlastním slovům Kritodéma, ale i tam je zřejmé, že původní jambický trimetr byl pozměněn v důsledku parafrázování a převedení do prózy.³¹

Proto spíše než rozlišování mezi svědectvím a fragmenty nabízím před každým fragmentem popis jeho textového stavu.

Poznámka k použití současných vydání

Obecně budu pro citace a odkazy používat nejnovější vydání starověkých děl – zejména *Pingree* 1986 pro Vettia Valense, a *Hübner* 1998 pro Ptolemaiův *Tetrabiblos* – s následujícími konvencemi citování: římské číslice pro knihu, následované hinduisticko-arabskými číslicemi oddělenými tečkou za kapitolou a oddílem, například „Ptolemaios I 1.2“. Je důležité mít na paměti, že části jsou někdy číslovány průběžně v celé knize (jako v Mayhoffově Pliniovi nebo Longově Diogenes Laertius),³² ale častěji začínají pro každou kapitolu znovu (jako v Hübnerově Ptolemaiovi, Pingreeově Valensovi nebo Krohnově Vitruviově).

³¹ V originálu „*prosification*“. RS

³² Dógenés Laertios (3. století n. l.) byl řecký historik a vzdělanec, autor jediných zachovaných antických dějin řecké filosofie. RS

Zkratky

CCAG I Alexander Olivieri et al., *Catalogus Codicum Astrologorum Graecorum. Bd. I. Codices Florentini*, Brussels 1898.

CCAG VII Franz Boll, *Catalogus Codicum Astrologorum Graecorum. Bd. VII. Codices Germanici*, Brussels 1908.

CCAG VIII 1 Franz Cumont, *Catalogus Codicum Astrologorum Graecorum. Bd. VIII. Codices Parisini Teil 1*, Brussels 1929.

CCAG VIII 3 Pierre Boudreaux, *Catalogus Codicum Astrologorum Graecorum. Bd. VIII. Codices Parisini Teil 3*, Brussels 1912.

CCAG VIII 4 Pierre Boudreaux and Franz Cumont, *Catalogus Codicum Astrologorum Graecorum. Bd. VIII. Codices Parisini Teil 4*, Brussels 1921.

FGrHist Felix Jacoby, *Die Fragmente der griechischen Historiker. Teil 3, Geschichte von Staedten und Voelkern. – C, Autoren ueber einzelne Laender – Band 1. Aegypten – Geten [Nos. 608a–708]*, Leiden 1958.

GH Otto Neugebauer and Henry Barlett van Hoesen, *Greek Horoscopes*, Philadelphia 1987.

HAMA O. Neugebauer, *History of Ancient Mathematical Astronomy*, Berlin/Heidelberg 1975.

OF Alberto Bernabé, *Poetae epici graeci. Testimonia et fragmenta. Pars II fasc. 2: Orphicorum et Orphicis similium testimonia et fragmenta*, Leipzig 2005.

RE III 1 Georg Wissowa (ed.), *Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft. Dritter Band, Fünfter Halbband, Barbarus–Campanus*, Stuttgart 1897.

RE XI 2 Georg Wissowa, Wilhelm Kroll (ed.), *Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft. Elfter Band, Zweiundzwanzigster Halbband, Komogrammateus–Kynegoi*, Stuttgart 1922.

Úvod

Současný stav

Pro obecný přehled odkazuji čtenáře na vynikající výklad Stephana Heilena o historii této malé oblasti klasické vědy.³³ Pokud se zaměříme konkrétně na Kritodéma, našemu autoru se dostalo málo pozornosti, zčásti pravděpodobně kvůli potížím s jeho chronologickým umístěním a oddělením jeho materiálu od materiálu Valense. Neugebauer a van Hoesen vznesli pochybnosti o platnosti *terminus ante quem* reprezentovaného Pliniem (před jeho vlastním sepsáním v 70. letech n. l.), přičemž tvrdí, že datum mnoha horoskopů v díle Vettia Valense by situovalo Kritodéma až na konec prvního nebo začátek druhého století našeho letopočtu.³⁴ Pingree se později pokusil problém vyřešit argumentem, že většina těchto horoskopů nemá jasnou souvislost s tímto autorem.³⁵ Zjevně byl na správné cestě, ale v případě horoskopů použitých spolu s tabulkami je pravděpodobné, že byly ve skutečnosti převzaty z díla Kritodéma (viz diskuse F9 a F19).³⁶ Jejich datum by jistě, jak vysvětlili Neugebauer a van Hoesen, bylo pro Plinia příliš pozdní (jeden z horoskopů je z roku 68 n. l.), ale stejně jako tabulky, ani tyto horoskopy pravděpodobně nebyly původní pro Kritodémovo dílo. Tyto problémy při datování našeho autora zjevně vyplývají ze složitosti a zvláštní plynulosti přenosu starověkých astrologických textů (více o tom níže).

Pingree se domníval, že Kritodémos pocházel z období po roce 30 př. n. l., kdy se Egypt dostal pod římskou nadvládu, na základě Kritodémovy znalosti egyptské astrologie, a protože zjevně používal výraz *θηριομαχείν*³⁷ („bojovat s šelmami“, související s gladiátorskými zápasy), ale opět v místě, kde se tento termín objevuje, je materiál pravděpodobně již ne od Kritodéma (viz diskuse níže, F 13).

Jedinou monografií o Kritodémovi je diplomová práce Heinze Petera, která poprvé shromáždila fragmenty (a přeložila je do němčiny) a poskytla

³³ Heilen 2015 I, 3.–9. Srov. také aktualizovaný katalog starověkých horoskopů ve stejném svazku, 204–333.

³⁴ *GH*, 185–186.

³⁵ Pingree 1978, 426.

³⁶ Autor odkazuje na fragmenty. RS

³⁷ *thiriomacheín*. RS

souhrnný komentář; Petrovi vděčím za identifikaci horoskopů zrození a smrti v F9, horoskopů císaře Nerona a za úpravu horoskopu F20 a F2.³⁸

Astrální predikce v Mezopotámii

Můžeme říci, že v relativně omezeném smyslu tohoto konceptu se astrologie rozbíhá v helenizovaném Egyptě do poloviny nebo konce druhého století před naším letopočtem. Věštění pomocí astronomického pozorování má však mnohem starší historii ve starověkých agrárních společnostech v oblasti Středomoří a na Blízkém východě. Astronomická *omen* byla pravděpodobně používána již v nejranějším období mezopotámské historie, ve třetím tisíciletí před naším letopočtem, spolu s dalšími technikami, jako je prohlídka zvířecích vnitřností, jako metody věštění k předpovídání výsledku kritických sociopolitických nebo přírodních událostí pro zemi. Série *Enūma Anu Enlil* („Když Anu a Enlil“), která obsahuje tisíce předpovědí pro krále a stát na základě astronomických a meteorologických jevů, započala svou historii na počátku druhého tisíciletí před naším letopočtem. Hliněné tabulky obsahující tento text, tvořené podmínkovými větami se strukturou „když A, tak B“, byly zkopírovány, doplněny a používány až do konce kultury klínového písma v pozdních helénistických dobách. Klauzule mohly být založeny na systému odvozených korelací mezi pozorováními a následnými událostmi: abych uvedl hypotetický příklad, pokud by byla často pozorována dobrá úroda po zatmění Měsíce blízko té a takové hvězdy, mohla být stanovena klauzule následujícího typu: „Pokud bude zatmění Měsíce pozorováno blízko té a takové hvězdy, bude dobrá sklizeň.“³⁹

Tato věštecká praxe byla bezpochyby mocnou hnací silou rozvoje astronomických metod a teorií: aby mohla být vytvořena a použita astrální omen, musela být nebeská tělesa do určité míry zmapována v čase a prostoru. Astrologická omen a s nimi spojené astronomické teorie se také přirozeně prolínaly s vývojem kalendářů. Základem těchto praktik tvorby kalendářů bylo zjištění, že velká část materiálního základu pro takové předpovědi – jmenovitě

³⁸ Viz Peter 2001, 122–123 pro můj fragment F9, kde také správně poznamenává, že tabulka zmíněná Valensem musí být násobením; viz tamtéž, 149 pro horoskop v F20. Pokud připustíme, že Varro znal Kritodéma (kapitola 1), žádný z těchto horoskopů nemůže být původní pro Kritodémovo dílo.

³⁹ Lehoux 2002 tvrdí, že překrývání mezopotámských judiciálních textů a omen, a to jak na strukturální úrovni (seznam případů uvedených jako podmíněné klauzule), tak ve znění (soudní rada bohů zapojených do věštění) by mohlo naznačovat, že omen byla interpretována jako záznamy minulých rozhodnutí bohů.

pohyby nebeských těles – má určitý druh pravidelnosti, v některých případech zřejmější než v jiných. To byl zásadní rozdíl oproti jiným druhům věštění, jako je haruspicie (pozorování jater) a vydláždil cestu pro postupný rozvoj specializované vědy matematické astronomie. Na konci druhého tisíciletí před naším letopočtem bylo sepsáno první astronomické kompendium MUL.APIN („Pluh“), které kromě astrálních omen obsahovalo zásadní údaje o poloze a pohybu stálic, Slunce a Měsíce.

Předpokládá se, že přinejmenším během pozdního babylonského období se těmito záležitostmi zabývala pouze extrémně malá třída písařů, nazývaných „písaři Enūma Anu Enlil“ v administrativních dokumentech chrámu Marduka v Babylonu (třetí století před naším letopočtem).⁴⁰ Část této tradice se do Egypta dostala v době a pravděpodobně i díky perské nadvládě (6. až 5. století před naším letopočtem) obou zemí, ale těžko říci, do jaké míry.⁴¹ Musíme si počkat do pozdního helénistického období, abychom byli svědky efektivního přenosu astrálního věštění a astronomické teorie a technik, které se ne náhodou odehrává v kontextu větší helenizace v seleukovském Babylóně. Babylonská kultura a instituce, na rozdíl od jiných helénistických království, jako je Ptolemaiovský Egypt, zůstaly relativně nezměněny po dobu jednoho a půl století po Alexandrově dobytí.⁴² Naše důkazy jsou nevyhnutelně zaujaté, protože aramejské a řecké papýry a pergameny zanikly, ale, což je možná významné, přežilo jen velmi málo řeckých nápisů z helénistického Babylonu.⁴³ Samozřejmě existují vysledovatelné adaptace na řeckou vládu a možná konec třetího století lze interpretovat jako zlomový bod kvůli podstatnému nárůstu řeckých jmen v záznamech, navzdory možnosti, že šlo pouze o prestižní jména používaná místní elitou.⁴⁴ Velký průlom je signalizován zavedením řecké kolonie

⁴⁰ Rochberg 1998, 5.

⁴¹ Nejlepším svědectvím je vídeňský papyrus D 6286, který obsahuje pojednání o zatměních i lunárních omen, publikované in Parker 1959, pravděpodobně pocházející ze zdroje ze šestého nebo pátého století. Srov. HAMA, 568. Dalším předzvěstným textem, který vznikl v této době, by mohl být *brontologion* (předpovědi hromu) připisovaný Hermovi Trismegistovi in CCAG VII, 226–230. Je rozdělen na měsíce a předpovědi závisí na tom, zda se hromy vyskytují ve dne nebo v noci a na jejich přibližné poloze na obloze (např. východní nebo západní obzor). Byl přepracován v římském císařském období, protože zobrazuje římská jména měsíců. Základním důkazem je, že se vztahuje k Egyptu jako poddané zemi (ἡ Αἴγυπτος τοὺς ἄρχοντας ἑαυτῆς χειρώσεται) a k perskému králi. Navíc se nezmiňuje o znameních zvěrokruhu, stejně jako pojednání o zatmění ve vídeňském papýru. Srov. také CCAG VII, 167–171 o zemětřesení, rovněž připisovaný Hermu Trismegistovi. Stojí za zmínku, že vliv babylonské astronomie a jejích dobových vztahů byl v té době pocítován i v řeckém světě (srov. 59leté lunisolární období Oenopida z Chiu a Metonův cyklus).

⁴² Sherwin-White 1987.

⁴³ Kosmin 2015, 174.

⁴⁴ Beaulieu 2018a, 264–265; Boiy 2006, 289.

do Babylónie Antiochem IV. (175–164 př. n. l.),⁴⁵ což jen o krátkou dobu předchází prvním datovatelným exemplářům horoskopické astrologie a technikám v helénistickém Egyptě, jako je Hypsiklova tabulka vycházejících časů.

Předtím, v pozdním babylonském období, v průběhu druhé poloviny prvního tisíciletí před naším letopočtem, byla tradiční astrální predikce o budoucnosti státu a krále doplněna o nový druh předpovědí o výsledku života konkrétních jedinců, na základě stavu oblohy v době jejich narození. Naše jediná informace o tom pochází z přibližně 30 dochovaných horoskopů, nazývaných také protohoroskopy, abychom je odlišili od pozdější řecké tradice. Předpokládá se, že písaři zodpovědní za nový typ prognostik patřili do stejné třídy, protože jeden z těchto horoskopů je pro *Anu-bēlšunu*, jehož jméno se objevuje na kolofonu mnoha astronomických tabulek a který byl otcem písaře *Enūmy Anu Enlil* (sám jím určitě také byl), který okopíroval astrologický text s vyobrazením souhvězdí.⁴⁶ Ale tito učenci nepoužívali takové techniky pouze pro sebe a své rodiny: dva horoskopy ukazují jména klientů („zrozců“, v terminologii astrologů), která mají řecký tvar. Existuje jeden Aristokrates (č. 10), jemuž se předpovídá statečnost a vysoká hodnost, a jeden Nikanor (č. 12), který by mohl být ztotožněn s úředníkem v babylonské Esagile, téhož jména a období.⁴⁷

V tomto období došlo ke dvěma zásadním inovacím v astronomických metodách. Jedním z nich byl zvěrokruh, nový referenční systém tvořený 12 stejnými úseky roční dráhy Slunce (ekliptika), který nahradil starší, těžkopádnější systémy obvyklých hvězd. Starší metoda byla výhodná pro přímé pozorování, protože sledovala průchod nebeských těles skupinou známých hvězd a souhvězdí, ale nový systém byl pro výpočty mnohem lepší. To vede k druhé inovaci: k vývoji sofistikovaných matematických schémat pro predikci planetárních, ale i slunečních a lunárních poloh, především prostřednictvím krokových funkcí. Starší, jednodušší a přitom poměrně přesnou metodu využití deníků astronomických pozorování a známých období k předvídání budoucích poloh – v nichž se nebeská tělesa vrátila do stejné polohy a opakovala celý svůj

⁴⁵ Van der Speck 2009.

⁴⁶ Rochberg 1998, 6 a 80.

⁴⁷ Rochberg 1998, 4, 84, a 88.

pohybový vzorec – sice neopustila, ale je možné, že nová horoskopická astrologie využívala převážně matematických schémat.⁴⁸

Protože tyto praktiky byly omezeny na chrámové učence, můžeme jejich vývoj v pátém století před naším letopočtem spojit se změnami v babylonských archivních a náboženských institucích po povstáních proti perské nadvládě v roce 484 před naším letopočtem. Jestliže se zdá, že minulí historici rozsah perské pomsty zveličili, zůstává pravdou, že dochází k významnému posunu ve statutu archivů, z nichž některé byly po tomto roce náhle uzavřeny, zatímco ty, které přežily, byly často ve vlastnictví místních klientů perských guvernérů;⁴⁹ v Sipparu, jedné z hlavních povstaleckých bašt, se ukázalo, že státní úředníci náhle a bez vysvětlení odebrali příjmy městských chrámů.⁵⁰ I když není jasné, do jaké míry Uruk povstání podporoval, došlo v tomto období k velkým změnám v náboženské organizaci města, jako je demontáž hlavního městského chrámu, chrámu Eanna, a založení nových chrámů Irigal a Reš, souvisící s politickou atmosférou.⁵¹ Nebylo by tedy nepravděpodobné interpretovat vznik nové osobní astrologie a s ní souvisejících metod – již nezaměřených na předpověď budoucnosti babylonské země – jako vědeckou odpověď nebo přizpůsobení se bližšímu sledování pod perskou nadvládou.

Astrologie v pozdně helénistickém Egyptě

Období krátce po roce 150 před naším letopočtem lze považovat za hrubý výchozí bod helénistické horoskopické astrologie v Egyptě. Matematik Hypsikles, činný v té době, je autorem krátkého pojednání o dobách vzestupu znamení zvěrokruhu. Práce je prvním případem, kdy je tento systém babylonského původu použit mimo Mezopotámii.⁵² Znalosti, které obsahuje, byly zároveň zásadní pro výpočet ascendentního bodu, jednoho z nejvýraznějších rysů helénistické astrologie (proto „horoskopický“, protože ascendentní bod se nazýval *ωρόσκοπος*).⁵³ Z tohoto důvodu bylo navrženo, že spisy připisované Nechepsovi a Petosirídovi, které znal již Varro (polovina

⁴⁸ Steele 2008, 64, argumentuje tento případ pozoruhodnou shodou okolností, že výše zmíněný *Anu-bēlšunu* je autorem textu obsahujícího data vypočítaná pomocí matematických schémat na roky 252–241 před naším letopočtem, a tak snad s cílem vytvoření vlastního horoskopu, na rok 249 př. n. l.

⁴⁹ Waerzeggers 2018.

⁵⁰ Jursa 2018.

⁵¹ Beaulieu 2018b, 192.

⁵² O babylonských schématech, srov. Steele 2017.

⁵³ *oróskopos*. RS

prvního století před naším letopočtem, viz kapitola 1), a které jsou hlavním předchůdcem Kritodémova díla, byly vytvořeny kolem roku tohoto data nebo krátce poté ve druhé polovině druhého století před naším letopočtem.⁵⁴ To se pravděpodobně odehrálo v Alexandrii, protože víme, že pojednání pojednávalo pouze o dobách vzestupu pro tuto zeměpisnou šířku.⁵⁵

Máme důvody se domnívat, že textů o astrálním věštění psaných v démotické egyptštině bylo v pozdním helénistickém období mnoho, ale naše perspektiva je silně zaujatá vůči řeckému materiálu kvůli řecké literární tradici, pozdně starobylým kompilacím řeckého astrologického materiálu a ranému evropskému zájmu (a vědecké kapacitě) o vykopávky řeckého materiálu z Oxyrhynchu. Máme však dobré příklady démotských horoskopů,⁵⁶ démotské mundánní astrologie⁵⁷ a démotských astronomických textů.⁵⁸ Ale přesto, i když vezmeme v úvahu své širší potvrzení, řecký archeologický důkaz není reprezentativní pro chronologii helénistické astrologie, protože většina materiálu pochází z druhého a třetího století našeho letopočtu, což lze částečně připsat většímu dochování papyrů z těchto století. Lze se například důvodně domnívat, že astrologická praxe dosáhla vrcholu v prvním století našeho letopočtu, a to vzhledem k četným odkazům v římské literatuře a také poměrně vysokému počtu astrologických autorů a pojednání doložených pro dané období, přestože archeologický záznam pro toto období je skromný.⁵⁹

Specificky egyptská složka rané helénistické astrologie (druhé až první století před naším letopočtem) je patrná v pseudopigrafických jménech astrologických autorů, z nichž nejznámější je Hermes Trismegistus. Egyptský bůh moudrosti Thoth byl vykládán Řeky jako egyptský Hermes, podobně Platón (který ho nazývá Theuth in Faedrus a Filebus). Zatímco „velký“ byl běžným přídomkem egyptských bohů, je možné, že Thoth byl nejprve navázán k druhému „velkému“, a to pro svůj status vládce Hermopole. Jedna z

⁵⁴ Heilen se také domnívá, že skutečnost, že Nechepsos a Petosiris (F6) předpovídají války mezi řeckými státy, by mohla naznačovat, že nejstarší verze předchází porážce Korintu v roce 146 př. n. l.: Heilen 2011, 24. Fragment však obsahuje netechnickou mundánní astrologii, kterou Héfaistión volně připisuje „starověkým Egypťanům“, což by mohlo také odkazovat na Herma Trismegista.

⁵⁵ Heilen 2011, 25: srov. Val. III 13.6.

⁵⁶ Dodnes nebyly upraveny v jediném díle. Srov. Ross 2019, 509–526. Pro nedávnou analýzu sady démotických horoskopů, viz Escolano-Poveda 2022.

⁵⁷ Srov. např. text s omen v závislosti na znameních zvěrokruhu (Blíženci nebo Střelec) planet in Hughes 1951.

⁵⁸ Srov. první století před naším letopočtem text o zatmění Měsíce in Neugebauer et al. 1981.

⁵⁹ Podívejte se na vynikající vydání s překladem a komentářem astronomických papyrů Oxyrhynchus a také papyrusových horoskopů (Jones 1999). K chronologickému rozdělení materiálu Oxyrhynchus srov. tamtéž, 6.–7.

následujících variant, „třikrát veliký“, se začíná objevovat u několika nezávislých textových svědků od druhého století před naším letopočtem.⁶⁰ Tento Hermes se slavně objevil později, ve druhém nebo třetím století našeho letopočtu, jako autor řady filozofických dialogů zásadně ovlivněných platonismem, ale vykazujících autentické egyptské prvky; v poslední obsáhlé studii o korpusu obhájí Bull tezi, že traktáty v řečtině složili helenizující příslušníci egyptské kněžské třídy.⁶¹ Totéž je pravděpodobně případ ptolemaiovských astrologických textů. Protože egyptské prvky jsou zcela specifické, není přitažené za vlasy předpokládat, že za nimi stála egyptská kněžská třída, která si s největší pravděpodobností zachovala znalosti egyptské literatury a mýtů. To je zvláště zřejmé, když vezmeme v úvahu tradici Nechepsa a Petosirída. Jak ukázal Ryholt, „Nechepsos“ pochází ze společného označení „Necho moudrý“ (*Necho Psōs*) faraona Nechaa II. z 26. dynastie, který vládl od roku 610 př. n. l.: existovalo spojení mezi Nechaem a astrologií, protože jeho předchůdce Psammetik I. zemřel v době zatmění Měsíce. Petosiris je na druhé straně pravděpodobně míněn jako mudrc, podvodník a kouzelník Petese známý z mnoha démotických fikcí: pokud lze příběh rekonstruovat, Petese/Petosiris našel tajný astrologický papyrus, který předložil Králi Nechepsovi, který později složil dílo z vlastní inspirace.⁶² Hloubka detailů ve vyprávění jasně naznačuje, že skladatelé tohoto materiálu důvěrně znali egyptskou tradici.⁶³

Proč konkrétně Egypt? Je dobře známo, že zhruba ve stejném období, v polovině druhého století před naším letopočtem, měl astronom Hipparchos, pracující na ostrově Rhodos, přístup k babylonským astronomickým údajům. Babylonské astrální texty tedy bylo možné nalézt i mimo tuto zemi, ale Egypt byl zjevným místem pro praktikování astrologie. Za prvé, existovala předchozí egyptská tradice přizpůsobování babylonských astrálních omen z doby perské

⁶⁰ Viz Bull 2018, 33–35. Epiteton je doložen v egyptštině a řečtině v ostrace ze sakkárského archivu Hóra (168 př. n. l.), přepsaný z egyptských do řeckých písmen v Hermopoli někdy ve druhém století př. n. l., a v textu známém jako *Breathing Permit of Hor* z téže doby.

⁶¹ Bull 2018, 12.

⁶² První část příběhu je shromážděna z úvodních řádků nedávno objevené démotické astrologické příručky: Ryholt 2011. Jedno z mála potvrzení jména krále je ve vídeňském papýru D 6286 (originál z 6. / 5. století před naším letopočtem) jako zdroj informací pro omina zatmění. Viz také Quack 2002 a Heilen 2011.

⁶³ Petese je nejlépe známý díky démotické fikci s názvem „Sen o Nachtharehebu či proroctví Petese“, ve kterém král Nachthareheb vidí ve snu boha Onurise (Anhur), jak si stěžuje Isis, že jeho chrám nebyl dokončen: viz Ryholt 2002. Tentýž Nachthareheb je hlavní postavou v I. knize Alexandrový romance, v níž hraje roli astrologa prorokujícího budoucí matce Alexandra Velikého, Olympidě, a zároveň zplodil makedonského krále. Arabské popisy a renesanční obrázky Claudia Ptolemaia, na nichž je korunován jako král Egypta, jsou pravděpodobně způsobeny nejen jeho jménem, ale také tímto egyptským schématem králů astrologů.

nadvlády v šestém/pátém století. Dalšími důvody, které přispívají k vysvětlení implantace této tradice, jsou silná přítomnost hvězdné tradice v egyptských kulturních obrazech a vysoký status magie a věštění v egyptské literární tradici. Můžeme uvažovat například o *Povídkách o Setne Chamuasetovi* (snad ze třetího století př. n. l.), které představují hledání knihy magie od Thotha.⁶⁴ Egyptské literární konvence umožňovaly použití božských jmen pro tento druh moudrosti, druh vědění, které bylo obtížné prezentovat v empiricko-demonstrativním výkladu. Najít jinde v řeckém světě jiné prestižní kulturní prostředí, které by mohlo účinně přenášet věštecké texty, není snadné: druhým nejlepším kandidátem je pravděpodobně orfická tradice.

Několik aspektů helénistické astrologie, kromě způsobu prezentace, jsou nepochybně původními egyptskými příspěvky. Jedním z nich je zodiakální pododdělení dekanů, skupin hvězd blízko a podél zvěrokruhu, které označují 10denní období božskými jmény a jsou uvedeny v různých druzích staroegyptských zdrojů z prvního přechodného období (asi 2200 př. n. l.), jako jsou diagonální hvězdné tabulky a hvězdné seznamy na stropech astronomických hrobek.⁶⁵

Je možné, že astrologická deska⁶⁶ byla další egyptskou inovací. Dochovalo se pouze několik z těchto předmětů, ve kterých jsou hlavní oddíly zvěrokruhu (znamení, hranice a dekaný) zobrazeny jako soustředné segmentované prstence nesoucí jména a/nebo obrazy jejich prvků, a na kterých byly umístěny drahokamy symbolizující pozice nebeských těles a dalších bodů, jako je Ascendent, Střed nebe nebo Štěstí. Nejzachovalejší deska, nalezená v Grand (Vosgues), pochází z druhého století našeho letopočtu a je pozoruhodné, že uprostřed zobrazuje stejnou specifickou ikonografii – Slunce a Měsíc – jako fiktivní deska astrologa-krále Nachthareheba v *Alexandrovské romanci*.⁶⁷

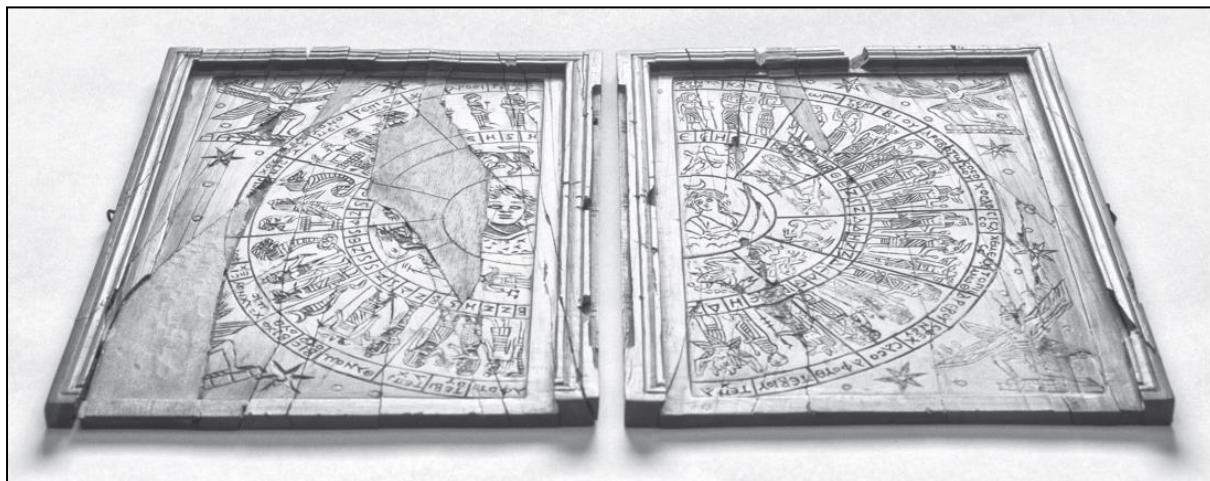
⁶⁴ Srov. Rutherford 1997. Srov. slavné pasáže z Hermových knih používané v egyptských chrámech in Clem. Strom. VI 4.37, a o tisících knihách, které údajně napsal Thoth in Iamb. De myst. 8.1.

⁶⁵ Srov. Symons 2007 pro diagonální tabulky dekanů ve stropech egyptských hrobek a jejich vztah k občanskému kalendáři 365 dnů, kde zpochybňuje dlouho přijímaný názor, že byly používány jako hodiny ke sledování času v noci (HAMA, 561); a Symons 2014 obecněji o staroegyptských dekanech v mnoha druzích zdrojů. Nejpodrobnějším popisem dekanů v řeckých astrologických textech je Héfaistión (I. 1), který uvádí všechny dekaný podle jmen a připisuje několik účinků a vlastností lidem narozeným s Ascendentem v každém z nich.

⁶⁶ Případně „stůl“. RS

⁶⁷ Nachthareheb v *Alexandrovské romanci* (I 12) vystupuje jako astrolog-král, a vybízí Alexandrovu budoucí matku, Olympiadu, s deskou v ruce, aby oddálila porod, čímž sledoval příznivější Ascendent. Popis astrologické

Astrologická deska může být funkčně i historicky vztažena k egyptskému prostředí. Na jedné straně je základní praxí v helénistické egyptské astrologii, která nebyla v Babylonu doložena, systematické pozorování takzvaných aspektů mezi dvěma planetami na astrologické mapě; tedy spojení účinků dvou nebeských těles kvalifikovaných podle jejich vzájemné polohy. Jsou-li planety ve kvadrurním aspektu (tj. v 90°) nebo v opozici (180°), negativní charakter jedné z planet má negativní vliv na účinky druhé; pokud jsou v trigonovém aspektu (120°),⁶⁸ je kombinace interpretována jako pozitivní.⁶⁹ Globální, schematická vize horoskopu, jako byla ta, kterou ukázala deska, byla pro astrologa nepochybně nejužitečnější pro tento druh úsudku, stejně jako pro složitější praxi porovnávání dvou horoskopů.

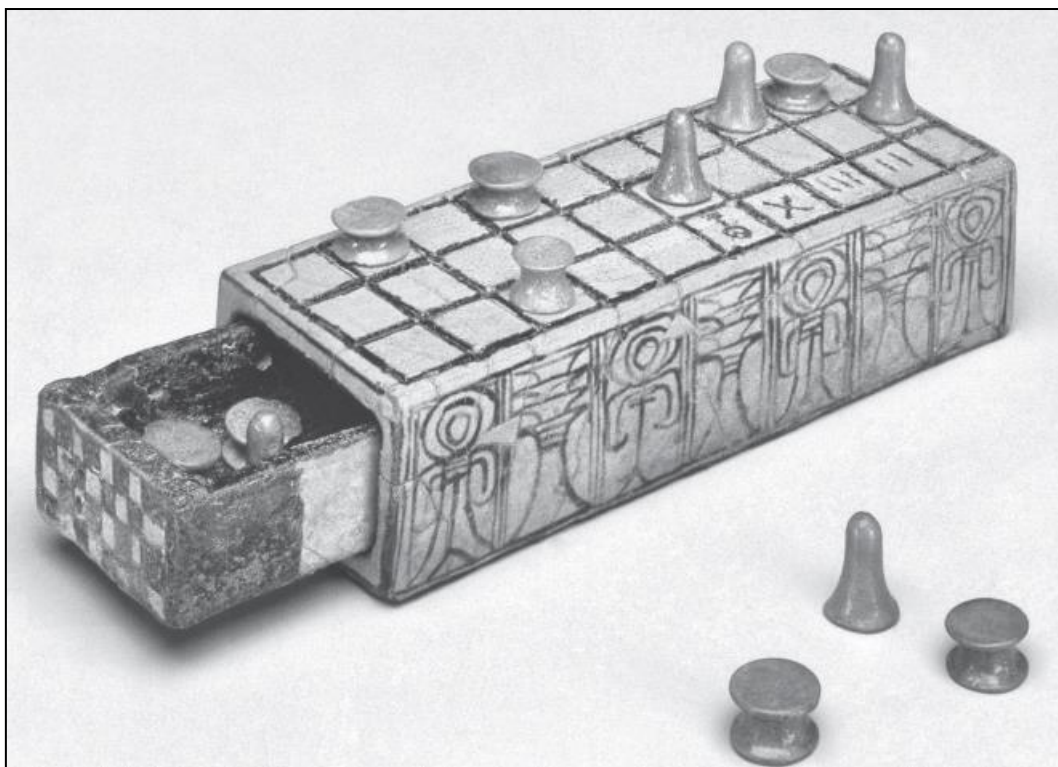

Astrologická deska z Grandu (druhé století našeho letopočtu). Ústav pro studium starověkého světa/ Guido Petruccioli, fotograf. Musée départemental d'art ancien et contemporain, Épinal (Vosges, Francie).

desky je in I 4. Srov. Nawotka 2017, 25–26 a 52–53. Nawotka situuje původ vyprávění I. knihy do Ptolemaiový doby - kvůli popularitě příběhů o Nachtharehebu -, ale také tvrdí, že protože popis desky odpovídá vzhledu desky z Grandu, pasáž obsahující popis tohoto předmětu mohl být vložen ve stejném pozdějším období (2. století našeho letopočtu). O desce z Grandu a jejím egyptském původu, viz Goyon 1993. Plutarch, Rom. 12.3 nazývá astrologii „metodou rady“ (τῆς περὶ τὸν πίνακα μεθόδου). Srov. také dopis římského vojáka in Mons Claudianus žádající o zaslání astrologické tabule a malých hvězd (πέμψας μοι τὸ πινάκιον καὶ τὰ ἀστέρια, O. Claud. 4.803). Viz také kapitolu 6 o slovu *πίναξ* (*pínax*) ve vztahu ke Kritodémovu fragmentu F11.

⁶⁸ V originálu 60° . RS

⁶⁹ K absenci aspektů v mezopotámské astrologii, srov. Koch-Westenholz 1995, 167.

Senet deska Amenofise III.⁷⁰ Brooklynské muzeum, Charles Edwin Wilbour Fund.

Na druhou stranu oblíbené egyptské deskové hry jako *senet* mohly částečně inspirovat vytvoření astrologické desky v pozdním helénistickém Egyptě. Deska *senet* se skládala ze tří řad po deseti polích, po kterých každý ze dvou hráčů musel po odhození sady plochých vrhacích tyčinek, které sloužily jako náhodný výběr, přesunout své žetony, dokud jeden hráč nepřemístil všechny své žetony z desky. Některé aspekty hry souvisely se smrtí a občanským kalendářem, kterým se astrologie zabývá na té nejzákladnější úrovni. V *Knize mrtvých* je 17. kapitola o hře *senet* spojena s odchodem mrtvých z nekropole.⁷¹ Jeden mýtus spojuje posledních pět čtverců, často zobrazovaných zvláštními znaky, s posledními 5 dny egyptského občanského kalendáře, tzv. epagomenálními dny.⁷² Obecněji může souvislost mezi *senet* a kalendářem také vyplývat ze skutečnosti, že všechny měsíce měly 30 dní, což je celkový počet polí na desce.⁷³

⁷⁰ Amenhotep III. RS

⁷¹ Tato pasáž by mohla být konečným původem příběhu o sestupu do podsvětí krále Rhampsinita (Ramesse III.), kde hraje kostky s Deméter, in Herodotus II 122: srov. Crist a kol. 2016, 138–140.

⁷² Plutarch Is. Osir. 12 (355D–E).

⁷³ Srov. Crist a kol. 2016, 139. Označení „dům... (boží jméno)“ pro tyto poslední čtverce in POxy 470 (3. století n. l.) ukazuje zajímavé paralely s technickými rysy a jazykem helénistické astrologie, protože planety a Světla byly

Chronologie Kritodéma: konec druhého - začátek prvního století před naším letopočtem

Z analýzy fragmentů v kapitole 1 (F1-2) můžeme věrohodně předpokládat, že dílo Kritodéma znal Marcus Terentius Varro (zemřel 27 př. n. l.), který byl hlavním zdrojem astrologických záležitostí pro Plinia Staršího v *Přírodní historii*, kde je poprvé zmíněn náš autor. Nemáme žádné jiné spolehlivé informace, s nimiž bychom k dnešnímu dni mohli více zařadit Kritodéma, ale některé fragmenty můžeme s jistotou identifikovat (srov. kapitoly 7 a 8) jako pozdější vložení. Ostatní fragmenty (srov. kapitoly 4–6) také ukazují, že text byl v určitém okamžiku silně modifikován a standardizován.

Horoskopy, tedy horoskopy narození s polohami nebeských těles při narození člověka (a někdy i v jiných bodech života), jsou často užitečné pro datování astrologických textů, protože ve starověku často existuje pouze jedno možné datum odpovídající daným planetárním polohám v rozmezí několika století.⁷⁴ Horoskopy tak poskytují pro text alespoň *terminus post quem*, ale moderní interpreti je obvykle berou jako přesnější chronologické indikátory, protože astrologové často používali horoskopy obsazené pro jedince žijící ve svém vlastním životě pro své příručky, pocházející z jejich vlastního archivu. V našem případě máme dva dvojité horoskopy, datované 37/68 (datum narození a úmrtí, kapitola 4, F9) a 2/36 (narození a úmrtí, kapitola 8, F20). Situace je u obou souborů dosti podobná: oba se objevují v díle Vettia Valense, kde jsou uvedeny jako příklady doktrín s použitím tabulek podle Kritodéma, ale evidentně podle Valensových vlastních metod (viz příslušné komentáře *ad locum*). Valens možná převzal tyto horoskopy z Kritodémovy práce, kde byly použity k ilustraci konkrétní teorie, snad o tranzitech (průchod nebeského tělesa stejnou polohou, jakou mělo při narození).

Zbývá nám tedy Varrův *terminus ante quem*, zhruba situující Kritodéma na počátek prvního století před naším letopočtem nebo na konec druhého století, za předpokladu, že byl aktivní po didaktické astrologické básni Nechepsa a Petosirída. Na podporu druhé hypotézy existují dva hlavní argumenty: (1) Kritodémova předmluva se zdá být vzájemně závislá s

spojeny k částem v pododdílech zvěrokruhu (jednotlivá znamení, dekaný atd.) a dotyčné vládnoucí nebeské těleso se nazývalo „vládce domu“ (oikodespótes, οἰκοδεσπότης).

⁷⁴ To lze snadno vypočítat pomocí astronomických tabulek nebo specializovaného softwaru. Planetární pozice v horoskopech probíraných v této knize byly vypočítány pomocí bezplatného softwaru Skychart/Cartes du Ciel.

předmluvou básně Nechepsos/Petosiris (srov. F3, kapitola 2); a (2) Nechepsos a Petosiris jsou často jména, která starověcí autoři připisují první helénistické komplexní kompilaci horoskopické astrologie, což je téma, jemuž se Kritodémos věnuje. Kromě toho Kritodémos, jak se zdá, naráží ve stejném fragmentu (F3) na svou vlastní cestu do Egypta, což může být spolehlivá informace vzhledem k ranému datu v dějinách helénistické astrologie a nutně mizivému rozšíření astrologické teorie jinde v řeckém světě, které mohlo učinit vycestování nezbytným. Proto má smysl považovat Kritodéma za následujícího dvojici Nechepsos/Petosiris.

Umístění Kritodéma geograficky: Rhodos?

Rukopisné důkazy neposkytují žádný údaj o místě Kritodémova původu nebo činnosti.⁷⁵ Nicméně jméno Κριτόδημος/Κριτόδαμος⁷⁶ (dórská varianta) má v zápisovém záznamu relativně málo svědectví, což nám pomáhá geograficky situovat našeho astrologa s ohledem na úzké chronologické okno mezi polovinou druhého století a polovinou prvního století před naším letopočtem. V následující tabulce seskupuji záznamy podle oblastí dle *Lexikonu řeckých osobních jmen*⁷⁷ (získáno 15. 2. 2023, celkem 59 osob):

Množství	Oblast	Osídlení	Datovatelné příklady (podle století, všechny před naším letopočtem)
17	Attika	Athény	Páté/čtvrté (9), třetí (3), druhé (2), první (1)
9	Rhodos	Rhodos, Kamiros, Lindos, Ialysos	Čtvrté/třetí (1), třetí (4), druhé (1), první (2)
8	Euboia	Eretria	Čtvrté/třetí (7), druhé (1)
3	Délos	Délos	Třetí (3)
3	Thesálie	Gónnoi, Krannon	Třetí (2), druhé (1)
3	Lokrida	Fókida, Myonia	Druhé (3)

⁷⁵ Viz zjevné (ale pouze zdánlivé) označení původu připojené k osobnímu jménu, které by mohlo být jménem Kritodéma u Dorothea V 41, v arabské verzi našeho fragmentu F15 (kapitola 7). Héfaištióń říká, že distribuce vymysleli „někteří ze starých Egyptanů“ (τινες τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων, Heph. II 29.1), pravděpodobně neodkazuje na Nechepso a Petosirída, protože všude jinde prostě píše „staří Egyptané, mudrci“, má pravděpodobně na mysli zprostředkovatelské zdroje (kapitola 4).

⁷⁶ Kritódimos/ Kritódamos. RS

⁷⁷ *Lexicon of Greek Personal Names*. RS

Nemělo by být překvapivé, že jméno není na Rhodu doloženo před helénistickým obdobím, protože většina nápisů pochází z tohoto období kulturního a politického významu. Naproti tomu relativně malá přítomnost jména v Attice v době našeho autora by měla být považována za relevantní, protože v této době existuje mnoho attických nápisů. Totéž platí pro Euboii. Je také důležité, že žádné egyptské papyry ani nápisy nenesou toto jméno, ani žádný nápis z Malé Asie.⁷⁸ Rhodos tak zůstává silným kandidátem.

V F3, pravděpodobně fragmentu, který je tvarově nejblíže původnímu textu, Kritodémos popisuje svůj vlastní příchod do „bezpečného přístavu“ (ἀκίνδυνος λιμήν)⁷⁹ a „nejbezpečnějšího místa odpočinku“ (μονὴ ἀσφαλεστάτη)⁸⁰ po „vyplutí“ (πέλαγος προσόρμησας)⁸¹ a „překročení opuštěné země“ (ἔρημον ὁδεύσας).⁸² Zatímco byly jistě ve hře literární výrazy (srov. komentář ad loc., kapitola 2), Kritodémos mohl narážet na pobyt v Egyptě, aby se seznámil s astrologickým učením navštěvováním přednášek a studiem knih, jako jsou knihy Nechepsa a Petosirída. Samozřejmě nelze vyloučit možnost, že Kritodémova cesta byla zcela smyšlená, ale intelektuálové v té době často cestovali mezi Alexandrií a dalšími řeckými městy ve Středomoří.

Pokud jde o „místo bezpečného přístavu“, roli Atén při policejní kontrole Egejského moře převzalo v helénistickém období město Rhodos s cílem zabezpečit obchodní dopravu přes svůj přístav. Flotila z Rhodu byla speciálně navržena pro boj s pirátstvím, jak se ukázalo ve starověkých pramenech.⁸³ Je tedy přinejmenším pravděpodobné, že Kritodémos ve své charakterizaci přístavu a místa svého příjezdu narážel na město Rhodos.

Rhodos sdílel v pozdních helénistických dobách tradiční role Athén a Alexandrie jako kulturních center. Ostrov byl atraktivní pro svou blízkost k Alexandrii a důležitým iónským městům, jako je Pergamum, a také pro své bohatství, které přinesl obchod. Konkrétně astronomie zaujímala poměrně

⁷⁸ V literárních pramenech uvádějí jméno pouze čtyři autoři: lékař z Kosu (Arrian, *Alex. Anab.* VI 11.1), vítěz v Olympii z Arkádie (Paus. VI 8.5) a patronymium u Démosthena (*In Theocr.* 35, *In Neaeram* 25) a Lysias (*Aristoph.* 15).

⁷⁹ *akíndynos limín*. RS

⁸⁰ *moní asfalestáti*. RS

⁸¹ *pélagos prosórmisas*. RS

⁸² *érimon odéfsas*. RS

⁸³ Viz např. Strab. XIV 2.5: ἀφ' ἧς ἐθαλαττοκράτησε πολὺν χρόνον καὶ τὰ ληστήρια καθενα („v důsledku toho [Rhodos] ovládl moře na velmi dlouhou dobu a zničil pirátství“), Ael. Aristid. Or. 25.4. Viz Gabrielsen 2004, 228–229.

významné místo v intelektuální činnosti ostrova. Velký astronom Hipparchos se zde usadil v polovině druhého století před naším letopočtem, jak dokládají astronomická pozorování používaná Klaudiem Ptolemaiem; stoický filozof Posidonius, zajímající se o astronomické záležitosti, založil svou školu na Rhodu, čímž na své přednášky slavně přitahoval prominentní římské intelektuály a politiky. Astronomický spisovatel Geminus, pravděpodobně činný v první polovině prvního století před naším letopočtem, pocházel pravděpodobně z Rhodu.⁸⁴ V prvním století našeho letopočtu se právě na tomto ostrově setkal budoucí císař Tiberius s astrologem Thrasylllem. Je tedy zcela pravděpodobné, že intelektuální klima ostrova vychovalo astrologa Kritodéma.

Orfická astrologie

Jeden prezentační prostředek (přísaha, kapitola 3) a možná jedna důležitá doktrína (chronokratoři, kapitola 4) odhalují vliv orfické tradice u Kritodéma. To, jak je uvedeno výše, je třeba interpretovat ve vztahu k tradičnímu pseudoepigrafickému formulování rané helénistické astrologie. Hermes Trismegistus patřil k prvním jménům, k nimž byla v pozdním helénistickém Egyptě připojena astrologická díla. Dalšími pseudoepigrafickými postavami byli Nechepsos a Petosiris nebo Asklépios.⁸⁵ Už jsme diskutovali o používání božských jmen jako prostředku k začlenění nového věšteckého korpusu znalostí bez zjevného empirického základu do řecké literární a vědecké tradice. Orfeus, mytický thrácký zpěvák, byl dalším autorským hlasem, který byl pro tuto strategii k dispozici.

Již od pátého století před naším letopočtem slyšíme o roli Orfea jako zakladatele rituálů, liturgických písní, teogonických básní a zvláštních filozofických a náboženských zásad o nesmrtelnosti duše, někdy ve spojení s

⁸⁴ Evans a Berggren 2007, 16, dochází k závěru, že důkazy naznačují Rhodos, i když neprůkazně. Geminus ve svých astronomických vysvětleních často používá Rhodos jako příklad, taktéž jiní astronomové z jiných míst (třeba Ptolemaios) to příležitostně taktéž dělají, Geminus tak činí důsledně a zdá se, že také očekává, že jeho čtenáři budou obeznámeni s geografii Rhodu. Napsal zkrácení nebo komentář k Posidoniově *Meteorologii* (23), a protože nejpravděpodobnější datování z něj činí mladšího současníka Posidonia, někteří říkají, že mohl být jeho žákem, ale existují pádné důvody pro odmítnutí tohoto tvrzení (26). Geminus (Úvod 14.12) nás informuje, že armilární sféry a nebeské glóby byly často stavěny speciálně pro zeměpisnou šířku tohoto ostrova, možná kvůli jeho centrální poloze v zeměpisné šířce v řecky mluvícím světě.

⁸⁵ Srov. Valens IX 3.5. Asklépios pravděpodobně souvisel s filozofickou tradicí Herma Trismegista, ve které se jméno Asklépios často objevovalo jako příjemce učení: viz diskuse u Kritodéma F5.

Dionýsem.⁸⁶ Derveniho papyrus ze čtvrtého století před naším letopočtem svědčí o raném rozvoji tradice filozofických a alegorických komentářů k orfickým teogoniím z orfického prostředí.⁸⁷

Orfický vliv v Kritodémovi můžeme vysledovat na dva druhy materiálů. Jeden druh orfických básní se zabýval popisem částí rituálů, které byly alegoricky prezentovány v kosmologických spekulacích. V této kategorii máme označení jako *Intronizace*, *Oběť*, *Očista* nebo *Napnutí* a některé řádky z básně zvané *Přísahy*, která pravděpodobně ovlivnila Kritodémovy přísahy mlčení (viz kapitola 3). Název Kritodémova díla, *Vize*, by také mohl být interpretován ve světle této tradice.

V průběhu času se ke jménu Orfea připojilo mnoho spisů o přírodních a magických otázkách obsahujících méně teologického materiálu, nepochybně proto, aby se zajistil přenos přes prestiž jména. To neznamena, že spojení s Orfeem neexistovalo: Orfeus byl s okouzujícím charakterem své hudby koncipován jako nejúčinnější božský prostředník, a mohl být proto považován za vhodného příjemce božské moudrosti. Z tohoto důvodu byl údajným autorem básní o magických vlastnostech kamenů, o léčivých bylinách a magické medicíně nebo věštění. Právě do této poslední kategorie můžeme zařadit astrologické fragmenty připisované Orfeovi, které se nám zachovaly: báseň o dobrých a špatných dnech lunárního měsíce pro zemědělské úkoly (*Efemeridy*); o nalezení správného načasování zemědělských snah (*Georgika*, připisovaná také astrologovi ze čtvrtého století Maximovi) nebo snah v obecnějším smyslu, neomezených na konkrétní typ (*Iniciativy*, připisované také egyptskému bohu Amonovi); o uprchlých otrocích, oblíbené téma v helénistické astrologii (opět také připisováno Maximovi); o významu zemětřesení v závislosti na znamení Slunce (také připisováno Hermu Trismegistovi); o důsledcích vstupů⁸⁸ planet do nového znamení nebo o meteorologických a zemědělských událostech, které se

⁸⁶ Srov. např. Plato Prot. 316d (τελετάς τε καὶ χρησμοδίας, „rituály a náboženské písně“). Platón (Rep. 364e–365a) nás informuje, že takzvaní *orpheotelestai* byli soukromí dodavatelé očišťování a svátostí, kteří používali knihy od Orfea k provádění obřadů, a také že tyto očisty a svátosti přijala některá velká města; srov. West 1983, 10. Viz Bernabé 2008 o úloze připisované Orfeovi v instituci Eleusinských mystérií. Srov. Plat. Crat. 400c, jde-li o orfické názory na duši; a ve stejném díle, 402b, citace orfické teogonie. Viz četné články shromážděné in Bernabé a Casadesús 2009. Pro studium orfických literárních básní, viz West 1983 a Morand 2001 o pozdní sbírce *Orfických hymnů*. Viz Karanika 2010 o roli Orfea jako rituálního poradce v Apolloniově *Argonautice*.

⁸⁷ Viz např. Betegh 2004.

⁸⁸ Ingresy. RS

každý rok vyznačují v opakujícím se cyklu 12 let (*Dodekaeterides*).⁸⁹ Datování tohoto korpusu je složité, protože příklady nemůžeme spojit s historickým autorem a protože jejich textová tradice je mnohem proměnnější než u literárních textů (máme mnoho různých verzí některých textů), ale zdá se pravděpodobné, že „vědecké“ texty začaly být Orfeovi připisovány v pozdním helénistickém období.⁹⁰ Konkrétně Varro pravděpodobně znal *Dodekaeteridy* a mohli ovlivnit Kritodéma při vytváření jeho teorie *chronokratorů*, vládců času, ovládajících různá období života (viz kapitola 4).

Proměny řeckých a řecko-římských astrologických děl

Starověký textový žánr astrologické příručky vykazuje specifické vlastnosti, které jej zcela odlišují od většiny starověkých řeckých a římských textů, kterými se učenci obvykle zabývají. Astrologický žánr byl z dobrých důvodů obecně ceněn ne pro kvalitu svého literárního stylu, ale pro užitečnost svého obsahu. To přirozeně informovalo přenos, jehož největší starostí nebyla nutně věrnost původním textům. Skutečnost, že část této tradice byla, jak jsme viděli, připojena k božským jménům za účelem zabezpečení přenosu, paradoxně podporovala přivlastňování a úpravy včetně změny jména autora: jak jsme viděli, některé texty byly připisovány buď Hermovi, nebo Orfeovi, nebo Orfeovi a Amonovi. Změny v obsahu usnadnil jednoduchý styl těchto textů: seznamy astrologických účinků se daly snadno zvětšit a podrobnější vysvětlení doktrín, někdy ve formě příkladů horoskopů, bylo pravděpodobně vítáno. Požadavek Vettia Valense nemodifikovat jeho pojednání, vložené do jeho vlastních astrologických přísah (kapitola 3), jasně ukazuje, že astrologové o takových praktikách věděli.

Rozhodujícím faktorem odlišujícím astrologické texty od jiných druhů vědeckých textů, jejichž přenos byl méně plynulý, je skutečnost, že astrologické texty byly většinou používány a přenášeny interně: tedy astrology. To neplatilo například u jinak srovnatelného žánru, jako je starověká medicína: i když část čtenářů tvořili lékaři a další lékařští odborníci, lékařské texty byly často psány s

⁸⁹ Orfické vědecké fragmenty byly shromážděny a přeloženy do španělštiny in Martín Hernández 2015. Pro orfickou Litiku viz 18–73 (hexametry) a 78–101 (parafráze prózy); 157–164 pro lékařství a bylinné zlomky; 165–171 pro fragmenty o věštbách a věštění; 119–126 pro Efemeridy; 127–131 pro Georgiku; 129–154 pro Iniciativy; 131 pro uprchlíky; 132–136 pro zemětřesení; 137–149 pro ingresy; 108–118 pro Dodekaeteridy.

⁹⁰ Martín Hernández 2006, 113; West 1983, 33.

ohledem na obecnější publikum, což je přináší blíže literárním žánrům.⁹¹ Tato vzdálenost mezi autory, čtenáři a opisovači a její ztělesnění ve vyšších stylistických rysech napomáhalo udržení stabilního přenosu. Na druhou stranu astrologičtí čtenáři, i když nebyli tak zkušení jako autor, nebyli na tak jiné úrovni, aby sami nemohli přispět relevantními změnami.

To vysvětluje Valensovo zaujetí tímto problémem a jeho výslovnou žádost neměnit jeho příručku. Dalším kompenzačním mechanismem, který do určité míry omezoval úpravy astrologických textů, byla veršovaná forma. Pojednání Dorothea Sidónského a Manilia (první století našeho letopočtu) byla psána v hexametrech. Dílo Nechepsa a Petosirída bylo původně báseň v jambickém trimetru a zdá se, že Kritodemos používal také tuto metrickou formu. Metrický vzor nepochybně bránil nerozlišujícímu vkládání a potlačování materiálu, i když za touto praxí byly jistě jiné záměry. Starověký geografický autor uvádí, že jambický verš poskytuje jasnost a funguje jako pomůcka:⁹² to druhé by bylo zvláště vhodné pro zapamatování dlouhých seznamů typických pro astrologické texty. Dochované důkazy však ukazují, že metrické astrologické texty byly často parafrázovány v prozaické formě.⁹³ Báseň Nechepsa a Petosirída je výstižným příkladem: i když jsou patrné metrické stopy (zejména u F1 Riese), žádný antický autor necituje plně metrickou linii. Zřejmý závěr je, že parafráze zcela nahradily původní, metrickou formu. To byl pravděpodobně i případ Kritodéma, jak uvidíme (zejména kapitola 2, ale také kapitoly 4–6).

⁹¹ Rétorický projev v Hippokratově korpusu, viz Jouanna 2012; viz Johnson 2012 pro studii o rozmanité čtenářské obci Galéna.

⁹² Srov. Ps.-Scymnus 33–35 (autor geografické básně ze zhruba stejné doby jako Kritodemos, rovněž v jambickém trimetru).

⁹³ Někdy byla díla ve formě veršů zvětšena při zachování metrické struktury: to je případ Manéthónovy básně (pravděpodobně další pseudopigrafické jméno egyptského kněze a historika), v hexametrech, které se formovaly v několika obdobích s částmi napsanými různými autory: srov. Pingree 1978, 435–436 a nové vydání s překladem a komentářem Lightfoot 2021. Parafrázována byla i astrologická pojednání v próze: máme takzvanou Proklovu parafrázi Ptolemaiova Tetrabiblu a dokonce čtyři epitomy Héfaistióna.

I. část: Fragmenty související s kontextualizací

I. kapitola: Kritodémos a Béróssos u Plinia, via Varro (F1-2)

Několik zmínek o Kritodémovi v Pliniově *Přírodopisu* nám dává několik postřehů. V první řadě stanovila *terminus ante quem* Kritodémovy činnosti za Pliniova života (70 n. l.). Ve skutečnosti budu tvrdit, že Plinius pravděpodobně znal Kritodéma pouze prostřednictvím svého zdroje, Varra, aktivního kolem poloviny prvního století před naším letopočtem, což by situovalo práci astrologa na začátek prvního století před naším letopočtem nebo před něj. To je v souladu s texty v kapitole 2, které řadí Kritodéma mezi první astrologické authority, pravděpodobně po egyptských pseudoepigrafech Nechepsa a Petosirída (druhá polovina druhého století před naším letopočtem).

Pokud jde o obsah Pliniova svědectví, předkládám to, o čem se domnívám, že jsou solidní důvody pro vyvrácení pravosti F 2B. Moje argumenty jsou založeny na hravé povaze Varrova přepisování podobné tradice autorům z druhého století před naším letopočtem a mýtickým postavám.

F1. Řecká autorita pro Pliniovu knihu II: Plinius I 2c

Typ fragmentu: Seznam řeckých autorit pro knihu II Pliniova *Přírodopisu*, kterou sestavil sám, zmiňuje Kritodéma po boku Thrasylla, přítele astrologa císaře Tiberia (první století našeho letopočtu). Kritodémos se však v textu knihy II nezmiňuje, jako je tomu u mnoha autorit, které jsou v rejstřících uvedeny. Část, pro kterou bylo Kritodémovo dílo relevantní, lze nicméně určit s určitou jistotou.

Poznámka k textu: V rukopisech nejsou výrazné varianty a s ohledem na povahu fragmentu neuvádím původní latinu.

Zahraniční autoři

Hipparchos, Timaeus,⁹⁴ Sósigenes,⁹⁵ Petosiris, Nechepsos,⁹⁶ Pythagorejci, Posidonius, Anaximander, Epigenes,⁹⁷ Eudoxus, Démokritos, **Kritodémos**,

⁹⁴ Plinius jej cituje jako autoritu spolu s Kydenasem a Sósigenem in NH II 37 pro maximální elongaci Venuše a Merkuru (vzdálenost od Slunce): srov. HAMA, 804. Znovu se objevuje jako astrolog in NH XVI 82. Možná stejný jako astrolog téhož jména citovaný in Kritodémos F 3B.

⁹⁵ Astronom, který podle Plinia asistoval Juliu Césarovi při vytváření juliánského kalendáře: NH XVIII 57.210–212.

Thrasyllus, Serapión geometr,⁹⁸ Euklides, Koiranos filozof,⁹⁹ Dikaiarxos,¹⁰⁰ Archimédes, Onesikritus,¹⁰¹ Eratosthenés, Pýtheás,¹⁰² Hérodotos, Aristoteles, Ktésias,¹⁰³ Artemidorus z Efesu,¹⁰⁴ Isidor z Charaxu,¹⁰⁵ Theopompos.¹⁰⁶

Kontext u Plinia

Rejstříky *Přírodopisu* je třeba brát vážně, protože jsou výsledkem Pliniova plánu, který sám prohlásil, napsat pro každou z 36 knih svého díla seznam témat, za nimiž bude následovat seznam zdrojů. Tento materiál tvoří nedílnou součást knihy I. V textu však nejsou citováni všichni autoři uvedení v rejstřících, ani bychom se neměli domnívat, že Plinius konzultoval díla všech autorů v seznamech. Jak ve svém výkladu přiznává, většinou čerpá z výběru 100 autorů (I pr.17: *exquisitis auctoribus centum inclusimus XXXVI voluminibus*), který bohužel není zveřejněn, i když lze předpokládat, že to byli z velké části Římští autoři.¹⁰⁷

To je důležité mít na paměti při posuzování F1, který neodpovídá žádné zmínce o Kritodémově jménu v textu knihy. Přesto můžeme rozumně odhadnout, kde v knize II mohl Plinius uvést materiál z Kritodéma, protože

⁹⁶ Toto jsou první řecko-egyptské astrologické autority, často citované v pozdějších zdrojích. Král Nechepsos je údajným autorem astrologické didaktické básně napsané v jambických trimetrech z polovice druhého století před naším letopočtem, v reakci na Petosirise, další fiktivní jméno, které ho údajně uvedlo do astrologie. K historii jmen a vydání s komentářem metrických fragmentů, srov. Heilen 2011.

⁹⁷ Filozof se silným zájmem o astronomii a meteorologii řekl v Senekových *Přírodních otázkách*, že studoval u „Chaldejců“ (VII 4.1: *apud Chaldaeos studuisse se*), pravděpodobně jen ve významu „astrologové“, jak je běžné u římských autorů: srov. Seneca NQ II 32.7, kde se termín zdá být používán v tomto smyslu. Seneca uvádí Epigenovy názory na komety. Protože se říká, že Epigenes kritizoval názory Chaldejců o kometách, a protože báseň Nechepsa a Petosirída obsahuje část o kometách, je možné, že Epigenes byl obeznámen s kometami: srov. Keyser 1994.

⁹⁸ Latinský termín je *gnomonicus*, který zahrnuje studium úhlů souvisejících se sférickou geometrií, tedy astronomií a geografií. Je to možná Ciceronův přítel astronom (Ep. ad Att. II 4.1), možná identifikovatelný se Serapiómem, o kterém se zmiňuje Theón z Alexandrie ve svém komentáři k Ptolemaiovým tabulkám: srov. HAMA, 584.

⁹⁹ Stoik Neronovy doby: srov. Tac. Ann. XIV 59.

¹⁰⁰ Theophrastův přítel geograf.

¹⁰¹ Historik, který doprovázel Alexandra Velikého.

¹⁰² Průzkumník a zeměpisec, čtvrté století před naším letopočtem.

¹⁰³ Asklepiadský lékař z pátého století před naším letopočtem, osobní lékař Artaxerxa II.; také historik-geograf, autor *Persica* a *Indica*.

¹⁰⁴ Zeměpisec kolem 100 př. n. l.

¹⁰⁵ Geograf z prvního století před naším letopočtem, autor Parthských stanic, obchodního itineráře mezi Antiochií a Indií.

¹⁰⁶ Historik/geograf čtvrtého století před naším letopočtem, autor *Hellenicy*.

¹⁰⁷ Je příznačné, že v rejstřících každé knihy odděluje latinské a řecké zdroje ve dvou po sobě jdoucích seznamech – pojmenovává Řeky „cizí“ (*externis*) –, a možná, že v předmluvě zesměšňuje názvy řeckých děl a staví je do kontrastu s přizemněními římskými názvy.

rejstříky jsou uspořádány zhruba v pořadí témat, kterým se věnuje odpovídající kniha.

Při zběžném pohledu na obsah knihy II vidíme, že první kapitoly obsahují výklady s astronomickou tematikou, zatímco poslední se zabývají geografickými mirabiliemi. V souladu s tím najdeme astronomy na začátku řeckého seznamu (Hipparchus, Sósigenes a Eudoxus) a geografy/historiky na konci (Hérodotos, Artemidorus z Efesu atd.). V následující tabulce uvádím autory, kteří jsou Kritodémovi v rejstříku nejbližší, spolu s kapitolou, ve které jsou citováni (tučným písmem) nebo mohli být, i když nepřímo:

Autoři v rejstříku	Kapitola	Téma kapitoly (kapitol)
Hipparchos	8	Povaha hvězd a planetární pohyb
Timaeus	8	
Sósigenes	8	
Nechepsos a Petosiris	8,23	Povaha hvězd / Dimenze světa
Pythagorejci	22	Harmonie hvězd
Posidonius	23	
Anaximander	8	
Epigenes	24	Komety
Eudoxus	8, 48	Povaha hvězd / Povaha větrů
Démokritos	7	O bohu
Kritodémos	8	
Thrasyllus	8	
Serapión geometr	72	Gnómonika
Eukleidés	72	

Při bližším pohledu můžeme snadno vnímat, že pořadí autorů v indexu je spíše nahodilé: ze souboru Anaximander-Timaeus-Sósigenes, kteří jsou všichni zmiňováni v kapitole 8, zabývající se povahou hvězd a pohybem planet, se v indexu objevují pouze Timaeus a Sósigenes. Na druhou stranu, Démokritos, který je již zmíněn v kapitole 7, je uveden mnohem níže, hned po Eudoxovi, který by se dobře hodil do kapitoly 8.

V dlouhé kapitole 8 představuje Plinius nejen základní astronomickou teorii o pohybu planet, ale také takzvané přirozené vlastnosti planet, což je základní astrologická tradice pokrytá na začátku většiny astrologických příruček. V případě Thrasylla se sice astrologická příručka nedochovala, ale máme štěstí,

že máme její zdánlivě vyčerpávající shrnutí, což naznačuje, že se tímto tématem zabýval.¹⁰⁸ Plinius mohl znát Thrasylovo dílo z první ruky, i když psal řecky. Zmiňuje Thrasylla in XXXII 19 v iatromatematickém kontextu (astrologická medicína), konkrétně pokud jde o antagonismus kraba a hada, a je indexován ještě dvakrát jako zdroj, pravděpodobně ve vztahu k podobným tématům.¹⁰⁹ Thrasyllus byl důležitou politickou a vědeckou postavou v Pliniově blízké římské minulosti, dostatečně blízko, aby fungoval jako přímý zdroj, psal v různých žánrech, díky nimž byl přitažlivý pro encyklopedisty, jako byl Plinius. Naproti tomu nelze a priori předpokládat přímou znalost Kritodémova díla. V každém případě by obsah astrologického pojednání, jako je Kritodemos, také nejlépe zapadl do kapitoly 8.

F 2. O lidských vynálezech: Plinius I 7c / VII 56.192–193

Typ fragmentu: Je rozdělen na dvě části. F 2A je index řeckých autorit pro Pliniův Přírodopis VII, přičemž na posledním místě cituje Kritodéma. F 2B je odpovídající pasáž v knize VII zmiňující Kritodéma na konci knihy. Doktrína připisovaná astrologovi přiřazuje určitý počet let babylonských nebeských pozorování, což je však problematické, protože u Pliniova zdroje, Varra, lze prokázat, že tento druh astronomických spekulací parodoval tím, že vynalezl data a přisoudil je reálným i mytickým autorům.

A. Plinius I 7c

Poznámka k textu: Stejně jako v F1 je rukopisná tradice poměrně jednotná a povaha textu nám umožňuje přejít přímo k překladu.

Zahraniční autoři

Hérodotos, Aristeas,¹¹⁰ Baeton,¹¹¹ Isigonos,¹¹² Kratés,¹¹³ Agatharchidés,¹¹⁴ Kallifanés,¹¹⁵ Aristoteles, Nymfodoros,¹¹⁶ Apollonidés, Fylarchus,¹¹⁷ Dámón,¹¹⁸

¹⁰⁸ CCAG VIII 3, 100, 20–21: καὶ περὶ τῶν φύσεων τῶν πλανωμένων διαλαμβάνει.

¹⁰⁹ Plin. XXXII 19, 55 „Thrasyllus nás informuje, že pro hady není nic tak antagonistického jako krabi; že prasata, když je uštkne had, se vyléčí tím, že je sní; že když je Slunce v Raku, hadi trpí mučením“ (*Thrasyllus auctor est nihil aequae adversari serpentibus quam cancos; sues percussas hoc pabulo sibi mederi; cum sol sit in cancro, serpentes torqueri*). Thrasyllus je také zmíněn v rejstřících knihy IX, o přirozené historii ryb; a knihy XXXI o léčích z vody.

¹¹⁰ Aristeas z Marmary podle Hérodota (IV 13–16) navštívil Issedony, kteří mu řekli o Hyperborejcích.

¹¹¹ Zřejmě úředník pověřený měřením vzdáleností při Alexandrových pochodech: srov. NH VI 22,69.

¹¹² Spisovatel paradoxu prvního století před naším letopočtem nebo našeho letopočtu.

Megasthenés,¹¹⁹ Ktésiás,¹²⁰ Tauron,¹²¹ Eudoxus, Klitarchos,¹²² Duris,¹²³ Artemidorus, doktor Hippokrates, Asklepiades lékař, Hésiodos, Anakreón, Theopompus, Hellanikus, Damastes,¹²⁴ Eforos,¹²⁵ Epigenes, Béróssos, Petosiris, Nechepsos, Alexander Polyhistor, Xenofón, Kallimachos, Démokritos, Diyllus historik,¹²⁶ Stratón, který psal proti objevům Efora, Hérakleidés Pontský, Asklepiades, který napsal *Předměty tragédie*,¹²⁷ Filostefanos,¹²⁸ Hegesias,¹²⁹ Archemachus,¹³⁰ Thúkydidés, Mnesigiton,¹³¹ Xenagoras,¹³² Metrodorus,¹³³ Antiklides,¹³⁴ **Kritodémos**.

B. Plinius VII 56,192–193¹³⁵

Domnívám se, že mezi Asyřany byly vždy písmena, ale někteří, jako Gellius,¹³⁶ říkají, že jej vynalezl v Egyptě Merkur a jiní v Sýrii;¹³⁷ obě skupiny zase

¹¹³ Kratés z Mallus, stoický filozof a gramatik, související s knihovnou Pergamene, druhé století před naším letopočtem.

¹¹⁴ Knidský historik a geograf, druhé století před naším letopočtem.

¹¹⁵ Jinak neznámé jméno, citováno in NH VII 2.15 poskytující neobvyklé geograficko-etnické informace.

¹¹⁶ Citováno podle Aristotela in NH VII 2.16; Syrakuský autor helénistického období také citovaný Athenaéem.

¹¹⁷ Historik, současník Arata, kritizovaný Polybiem.

¹¹⁸ Jinak neznámé jméno, geografické informace in NH VII 2.

¹¹⁹ Také citováno in NH VII 2, autor *Indiky* ze třetího století před naším letopočtem.

¹²⁰ Páté století před naším letopočtem, knidský historik a lékař ve službách Artaxerxa II., cit. také in NH VII 2.

¹²¹ Jinak neznámé jméno, citováno in NH VII 2 před Eudoxem.

¹²² Jeden z historiků Alexandra Velikého.

¹²³ Duris ze Samu. RS

¹²⁴ Historik, současník Hérodota, pocházel ze Sigu.

¹²⁵ Autor univerzální historie, čtvrté století před naším letopočtem.

¹²⁶ Autor univerzální historie, čtvrté století před naším letopočtem, zřejmě pokračování té Eforovy.

¹²⁷ Mytograf čtvrtého století před naším letopočtem.

¹²⁸ Historik, žák Kallimacha, napsal dílo o ostrovech, jejichž část o Kypru byla široce používána.

¹²⁹ Z Magnesia, historik a rétor (asijského stylu) známý Strabónovi, Varrovi, Agatharchidovi, Dionýsovi z Halikarnassu a Ciceronovi.

¹³⁰ Historik, který psal o svém rodném ostrově Euboia.

¹³¹ Gramatik také zmíněn in Plutarchos QG 19.

¹³² Historik z Heraclea Pontica citovaný Dionýsem z Halikarnassu.

¹³³ Filozof, který se obrátil k politice, přítel Mithridata VI. z Pontu, druhé až první století před naším letopočtem, známý především od Strabóna a Plutarcha.

¹³⁴ Historik, který napsal *O návrtech* (Řekové z různých výprav), *Deliaca* (ostrov Délos), psal i o Alexandru Velikém.

¹³⁵ 192 Litteras semper arbitror Assyrii fuisse, sed alii apud Aegyptios a Mercurio, ut Gellius, alii apud Syros repertas volunt, utriusque in Graeciam attulisse e Phoenice Cadmum sedecim numero, quibus Troiano bello Palameden adiecisse quattuor hac figura ΖΥΦΧ, totidem post eum Simoniden melicum ΨΞΩΘ, quarum omnium vis in nostris recognoscitur. Aristoteles decem et octo priscas fuisse et duas ab Epicharmo additas ΧΖ quam a Palamede mavult. 193 Anticlides in Aegypto invenisse quendam nomine Menen tradit, XV annorum ante Phoronea, antiquissimum Graeciae regem, idque monumentis adprobare conatur. e diverso Epigenes apud Babylonios DCCXX annorum observationes siderum coctilibus laterculis inscriptas docet, gravis auctor in primis; qui minimum, Berosus et Critodemus, CCCCXC. ex quo apparet aeternus litterarum usus. in Latium eas attulerunt Pelasgi.

¹³⁶ Gnaeus Gellius, historik a chronograf Říma z druhého století před naším letopočtem.

tvrdí, že je do Řecka zavedl z Fénicie Kadmos,¹³⁸ písmen bylo šestnáct, a že k nim Palamédés přidal čtyři s tímto tvarem, ΖΥΦΧ,¹³⁹ v době trojské války, po níž melický básník Simónidés přidal ΨΞΩΘ,¹⁴⁰ čímž doplnil soubor, který vidíme v naší době.¹⁴¹ Aristoteles spíše předpokládá, že původní číslo bylo osmnáct a že dvě přidal Epicharmus, nikoli Palamédés, ΧΖ.¹⁴² Antiklides uvádí, že je vynalezl jistý Menés v Egyptě,¹⁴³ 15 000 let¹⁴⁴ před Foróneem, řeckým králem velkého starověku,¹⁴⁵ a snaží se to dokázat ze záznamů.¹⁴⁶ Z druhé strany nás Epigenes, nejserióznější autor, informuje, že v Babylóně byla pozorována nebeská pozorování po dobu 720 000 let, napsaná na pálených cihlách; Béróssos a **Kritodémós**,¹⁴⁷ kteří udávají nižší číslo, mají 490 000,¹⁴⁸ z čehož by se zdálo, že se písmena používala odjakživa. V Latii je představili Pelasgové.¹⁴⁹

Kontext u Plinia

Pliniova kniha VII je rozdělena do 59 kapitol věnovaných antropologickým záležitostem. V kapitole 56 Plinius formuje svou diskusi v nesystematickém pořadí, sleduje buď podobnosti mezi vynálezy, nebo sled vynálezů podle stejné

¹³⁷ Podrobná studie komplexního rozdílu mezi Sýrií a Asýrií, viz Andrade 2014; Nesselrath 2016, 4.–5.

¹³⁸ Už Herodotus V 58 říká, že Kadmos přenesl písmo na Západ.

¹³⁹ Tato řecká písmena a následující písmena se v rukopisech značně liší (srov. Mayhoffovo vydání).

Dzéta, ypsilon, í, chí. RS

¹⁴⁰ Psí, kší, ómega, théta. RS

¹⁴¹ Teorii poprvé nalézáme u Theophrasta fr. 735: 16, původní písmena a 2 sady po 4, které přicházejí později, představené Palamédem (trojský hrdina, připsáno in Pl. Phaedr. 261b, vynález rétoriky), a lyrickým básníkem Simódinem, v tomto pořadí.

¹⁴² Tento názor se v dochovaném korpusu nenachází, ale scholion o Dionysiovi Thraxovi (str. 185.6–7 Hilgard) uvádí, že někteří (nejmenovaní) považovali za vynálezce skupiny ΖΟΥΦ Epicharma, nikoli Palaméda.

¹⁴³ Zakladatel první egyptské dynastie a sjednotitel Dolního a Horního Egypta podle klasické tradice.

¹⁴⁴ Plinius jako úroveň předpokládá pouze *milia*, když dává vysoká čísla v písmenech: srov. např. *ut centum quindecim milibus passuum Arabicus sinus distet ab Aegyptio mari, Caspius vero CCCLXXV a Pontico* (II 173). To je zde jasně naznačeno, protože jinak bychom místo *annorum* očekávali *annos*.

¹⁴⁵ To pravděpodobně neznámá, že Foróneus Řekům vynalezl písmena, ale chronologicky zařazuje Menéa (a vynález písma v Egyptě) do vztahu k řeckým královským seznamům. Foróneus byl synem Ínacha (boha), a tedy prvním lidským argijským králem (srov. Pausanias II 15), stejně jako Menés byl prvním lidským králem Egypta (Manetho fr. 7, Herodotus II 99).

¹⁴⁶ *Monumenta* zde pravděpodobně znamená jen písemné záznamy (v tomto případě kroniky), jako jinde v Pliniově díle, např. XIII 4,20: *u M. Ciceronis monumentis invenitur unguenta*. Srov. též XIII 21,69 *postea publica monumenta plumbeis voluminibus, mox et privata linteis confici coepta aut ceris*.

¹⁴⁷ Mé vlastní zvýraznění. RS

¹⁴⁸ Srov. výše pro implicitní *milia*. V každém případě by bylo nemyslitelné, aby zde Plinius zamýšlel čísla 720, respektive 490 let, protože dobře věděl, že egyptská civilizace je stará mnoho tisíc let (XXXV 15), a přesto dává přednost Mezopotámii ve vynálezu písma.

¹⁴⁹ Domorodé obyvatelstvo žijící v Řecku před příchodem Řeků, podle řecké tradice. Plinius možná naráží na arkadského kulturního hrdinu Evandera, který, jak říká Hyginus (bajka 277), zavedl v Itálii abecedu, protože Pelasgové byli spojeni s touto oblastí (srov. např. Herodotus I 146; Pelasgos byl také otcem krále Lykáóna v Arkádii: Strabo V 2.4).

mýtické postavy. Začíná tedy nákupem a prodejem,¹⁵⁰ které spojuje s Liberem, a pokračuje diadémem, který je připisován stejnému božstvu; téma komerce vede k obilí (Ceres) a zákonům (také Ceres); zákony vybízí k psaní písmen (kde je citován Kritodémos) a babylonské písmo na cihlách vede k cihlářským pecím (Euryalus a Hyperbius).

Kontext Pliniovy diskuse o původu písma lze do jisté míry vysledovat k dřívějším spisovatelům. Theophrastus (fr. 735 Fortenbaugh) tedy připisuje vynález písmen Egypťanům, nový vývoj Féničanům a předání Řekům. Theophrastus připojil následný vynález zbývajících osmi písmen k trojskému hrdinovi Palamédovi a básníkovi Simonidovi ve dvou sadách po čtyřech písmenech.¹⁵¹ Zdá se tedy, že příběh byl vyvinut latinsky mluvícími autory, aby vysvětlil historii latinských písmen. Verzi najdeme například u gramatika Hygina (bajka 277), který stejně jako Plinius propojuje část o příchodu abecedy do Itálie. Mezi autory citovanými Pliniem, soudě podle znění, se zdá, že pouze Antiklides se pokusil poskytnout chronologické argumenty.¹⁵²

Ostatní autoři (Epigenes, Béróssos a Kritodémos) se v textu objevují jako přímo ve spojení s nebeskými pozorováními, a proto pravděpodobně nemají pojednávat o dějinách písma. V kapitole 48 téže knihy totiž Plinius opět používá dvojici Epigenes a Béróssos pro astronomická a astrologická data. To je pravděpodobně důvod, proč se Béróssos a Epigenes v seznamu autorit objevují mnohem výše než Kritodémos (F 2A):

Kapitola	Téma	Citovaní autoři
37	Muži excelující v umění	Béróssos
48	Délka lidského života	Béróssos, Epigenes, Nechepsos a Petosiris
56	Vynálezy	Béróssos, Epigenes a Kritodémos

¹⁵⁰ Obchodování. RS

¹⁵¹ Viz Fortenbaugh 2014, 177–186 pro komentář k tomuto fragmentu připisovanému dílu s názvem *Robe*, které ve skutečnosti nemusí být od Theophrasta. Přítomnost Simonida a Epicharma jako vynálezců řeckých písmen byla interpretována jako výsledek rané aténské učenosti počítající s příchodem písemných děl těchto autorů do Athén: srov. Willi 2013.

¹⁵² Zde máme nezávislého svědka, totiž scholion o Dionysiovi Thraxovi (str. 183, 1 Hilgard), který nás informuje, že Antiklides připisoval vynález písma Egypťanům.

Nahuštěná forma svědectví, stejně jako jejich relativní nejasnost, by mohly naznačovat, že Plinius použil stejný zdroj u Béróssose a Epigena, a možná také u Kritodéma.

Béróssos

Jak uvidíme, další řečtí a římscí autoři, kromě těch ve fragmentu F 2B, podobně přikládají neuvěřitelnou starobylost k babylonským záznamům astronomických pozorování. V jiných zdrojích jsou čísla vždy jiná, takže skutečnost, že Béróssos a Kritodemos mají stejné číslo (490 000), je důležitá. Béróssos, autor ztraceného díla *Babylóniaka* – historie a chronologie Babylonu v řeckém jazyce –, byl knězem boha Bela v Esagilově chrámu v Babylóně v polovině třetího století před naším letopočtem.¹⁵³ Podle římského architekta Vitruvia založil na ostrově Kós jakousi astrologickou školu (IX 6.2):¹⁵⁴

*Talent, vynalézavost a pověst těch, kteří pocházejí ze země Chaldejců, jsou zjevné z objevů, které nám zanechali písemně. Béróssos byl první z nich, který se usadil na ostrově a ve státě Kós a založil školu. Poté přišli Antipater a Achinapolus, kteří nejenže stanovili pravidla pro předpovídání osudu člověka na základě znalosti doby jeho narození, ale dokonce i podle okamžiku, kdy byl počat.*¹⁵⁵

Příběh se zdá být základním mýtem vysvětlujícím kulturní přenos astrologie do řecko-římského světa z Mezopotámie. Ideální školní prostředí, které zobrazuje, je v oblasti starověké astrologie, v níž většinou najdeme izolované postavy, zcela výjimečné. Někteří vědci přesvědčivě argumentovali, že je nepravděpodobné, že by Belův kněz v Babylonu měl dostatečnou motivaci k emigraci na Západ.¹⁵⁶ Dalo by se dodat, že i při této možnosti se zdá, že malý ostrov Kós není pro takový krok nijak zvlášť atraktivní. To by se lišilo od případu babylonského astronoma Sudinése, jehož Strabón (XVI. 1.6) přibližně ve stejném období (asi 250 př. n. l.) umístil na dvoře pergamského krále Attala I.

¹⁵³ Objevuje se jako *šatammu*, velekněz a správce, v dokumentu z roku 253 př. n. l. Srov. Bach 2013; Geller 2014, 221.

¹⁵⁴ *Eorum autem inventiones reliquerunt inque <ea re> sollertia acuminibusque fuerunt magnis, qui ab ipsa natione Chaldaeorum profluxerunt. primusque Berosus in insula et civitate Coe consedit ibique aperuit disciplinam, post ei studens Antipater iterumque Achinapolus, qui etiam non e nascentia sed ex conceptione genethliologiae rationes explicatas reliquit.*

¹⁵⁵ Trans. Gwilt.

¹⁵⁶ Geller 2014, a již RE III 1, s.v. "Berossos 4" (Schwartz). Přijetí možnosti migrace na Západ, srov. Burstein 1978, 5–6; Verbrugghe a Wickersham 1996, 14–15; a De Breucker 2013, 19.

Postava Béróssose mohla být použita k vylíčení počátku astrologické praxe v helénistickém světě více historickým způsobem, nežli egyptské pseudopigrafy. Přisuzovat původ astrologické disciplíny babylonskému autorovi, i když nic nenaznačuje, že by historický Béróssos měl nějaké astrologické vzdělání, bylo v některých historických souvislostech pravděpodobně považováno za nezbytné vzhledem k nesouladu mezi nepopíratelně babylonským původem většiny astrologických doktrín a nápadnou absencí babylonských jmen v řecko-římských astrologických pramenech.¹⁵⁷

Pliniovy výroky v jeho první zmínce jsou poučné a relevantní pro tuto otázku (VII 37.123):¹⁵⁸

*Nečetní jsou muži, kteří vynikli v různých uměních; můžeme je však zběžně prozkoumat uvedením jmen hlavních. Béróssos vynikal v astrologii; a tak - na účet jeho věštění a předpovědí - byla Aténami postavena na jeho počest veřejná socha se zlatým jazykem u gymnázia. Apollodóros získal veřejné uznání za jeho dovednosti v gramatice, jež nařídila rada Řecka. Hippokrates vynikal v lékařství; před jeho příchodem předpověděl mor, který poté dorazil z Illyrie, přičemž vyslal své žáky do různých měst, aby jim pomohli. Jako uznání jeho zásluh mu Řecko udělilo stejné vyznamenání jako Herkulovi.*¹⁵⁹

Zde a v následující kapitole Plinius shrnuje počty udělené mužům excelujícím v (a) astrologii, gramatice a medicíně (37); a b) geometrii, architektuře, malířství a sochařství (38). Pořadí prvních tří disciplín může na první pohled působit záhadně. Béróssos a Hippokrates jsou oba poctěni athénskou polis a gramatik Apollodóros (z Athén) delfskou radou: ti tři tedy patří k sobě na základě jejich vztahu k Athénám a klasické řecké sféře. Zvláštní je však vložení gramatiků mezi astrologii a medicínu. Je pravděpodobné, že astrologie byla na prvním místě, protože astronomie byla prvním tématem v

¹⁵⁷ Nejblížejšími zdroji byli snad perský Zoroaster nebo hebrejský Abram. Abrama cituje Valens (in II 29 a 30) a objevuje se v seznamu starověkých autorit Firmica Materna (naš fragment F5). Zoroaster je citován in Valens IX 4.

¹⁵⁸ *Variarum artium scientia innumerabiles enituer, quos tamen attingi par sit florem hominum libantibus: astrologia Berosus, cui ob divinas praedictiones Athenienses publice in gymnasio statuam inaurata lingua statuere; grammatica Apollodorus, cui Amphictyones Graeciae honorem habuere; Hippocrates medicina, qui venientem ab Illyriis pestilentiam praedixit discipulosque ad auxiliandum circa urbes dimisit, quod ob meritum honores illi quos Herculi decrevit Graecia.*

¹⁵⁹ Trans. Bostock s úpravami.

Pliniově historii. Hádám, že gramatika přišla po astrologii, protože Apollodóros byl nejen gramatik, ale také chronograf jako Béróssos. Apollodóros byl ve skutečnosti citován Eusebiem jako jeho zdroj pro výpočet počtu let předpotopního období babylonských dějin, což bylo 432 000 let:¹⁶⁰ číslo, které, jak uvidíme, souvisí s 490 000 lety babylonských pozorování připisovaných Béróssosovi a Kritodémovi ve fragmentu F 2B.

Ale kde se vzaly tyto příběhy o počtech pro tyto muže? Pouze příběh o Hippokratovi je dobře znám z jiných zdrojů, které stojí za to si nyní prohlédnout. Nejstarší svědek, text nazvaný *Embassy* (konec čtvrtého století př. n. l.),¹⁶¹ je součástí Hippokratova korpusu spolu s pseudoepigrafickými dopisy o Hippokratově životě. Toto je údajný projev Hippokratova syna Thessala k athénskému shromáždění jménem svých spoluobčanů z Coanu, ve kterém zmiňuje počtu nařízenou Athénany, umožňující jemu i jeho otci vstoupit do eleusinských mystérií jako odměnu za jejich služby proti moru.¹⁶² Pozdější texty z korpusu jako *Dekret* (pravděpodobně z 3. století n. l.)¹⁶³ nebo *Život Hippokrata* podle Sorana opakují stejný příběh a přirovnávají Hippokrata k Héraklovi, který obdržel stejné ocenění za svých dvanáct úkolů.¹⁶⁴ *Dekret* je nejkonkrétnější (Ep. 25.18–20):¹⁶⁵

...korunovat ho zlatou korunou v hodnotě tisíce zlatých a korunu vyhlásit na velké Panathenaii¹⁶⁶ na atletické soutěži.¹⁶⁷

Příběh o zlaté koruně a jejím vyhlášení v atletické soutěži (ἐν τῷ ἀγῶνι τῷ γυμνικῷ) je příliš podobný Pliniově zprávě o Berossově soše se zlatým jazykem na gymnázium, než aby to byla pouhá náhoda. Historika o Béróssosovi byla pravděpodobně vytvořena v této tradici pseudoepigrafických zpráv o Hippokratově životě.

¹⁶⁰ Jak praví Béróssos. RS

Srov. FGrHist. 680 (Béróssos) F 3a (s. 377, 27–28); FGrHist. 680 F 3b (str. 377, 11).

¹⁶¹ Pinault 1992, 41–42.

¹⁶² Ep. 27, str. 118 řádek 1 Smith.

¹⁶³ Pinault 1992, 43.

¹⁶⁴ Ep. 25. Dochovaný *Život* od Sorana byl považován za ztělesnění delšího života v *Bioi* od Sorana z Efezu, a proto by se datoval do druhého století našeho letopočtu: srov. Pinault 1992, 33.

¹⁶⁵ στεφανῶσαι αὐτὸν στεφάνῳ χρυσῷ ἀπὸ χρυσῶν χιλίων· ἀναγορεῦσαι τε τὸν στέφανον Παναθηναίοις τοῖς μεγάλοις ἐν τῷ ἀγῶνι τῷ γυμνικῷ.

¹⁶⁶ Panathénaje, řecky Panathénaie jsou ve starověkém Řecku velké athénské svátky na počest bohyně Athény. RS

¹⁶⁷ Trans. Smith.

M. Terentius Varro a pseudoepigrafická tradice o Hippokratově životě

M. Terentius Varro byl pro Plinia důležitým zdrojem. Napsal pojednání o gramatice (*De lingua latina*), o zemědělství (*De re rustica*) a o klasifikaci vědeckých disciplín (*Disciplinarum libri IX*), které měly vliv již ve starověku. Méně známé je, že se zabýval studiem římské chronologie, kde uplatňoval astronomické a astrologické metody.¹⁶⁸ Varro mohl v Béróssosovi vidět předchůdce této disciplíny.

Víme, že Varro se podílel na šíření legendy o Hippokratovi. Plinius ve skutečnosti výslovně cituje Varra (*NH* XXIX 2) jako zdroj příběhu o tom, že Hippokrates shromáždil své lékařské poznatky z nápisů na votivních tabulkách věnovaných na Coanu uzdravenými pacienty, na jejichž základě údajně založil novou lékařskou vědu. Příběh vypráví také Strabo (XIV 2), ale poslední podrobnosti o založení umění se objevují pouze ve Varrově zprávě (v Pliniovi). Nyní je Varro dobře známý tím, že do svého kánonu oborů zahrnul medicínu i architekturu: proto by se nezdálo přitažené za vlasy tvrdit, že Varro mohl zahrnout tento popis do své historie lékařského oboru. Vyprávění tohoto druhu historky o největších postavách každé disciplíny, jak je čteme v Pliniovi VII 37, by se pro jeho projekt přirozeně hodilo. Můžeme tedy předpokládat, že Plinius možná převzal jeho informace o počtech věnovaných zakladatelům disciplín od Varra.

Varrova znalost pseudohippokratických dopisů by také mohla pomoci v případě vyznamenání, které pro Apollodóra nařídila rada u Plinia VII 37, protože *Embassy* obsahuje podobný příběh. Thessalus připomíná athénskému lidu nejen služby jeho otce Hippokrata řeckým národům, ale také služby, které vykonávali jeho předkové. První příběh, který zabírá až polovinu celého diskursu, se týká pomoci, kterou poskytoval Nebros náboženské organizaci Amfiktyónů. Amfiktyónská *poleis* složila přísahu vzájemné pomoci proti jakékoli invazi do jejich země nebo do delfské svatyně, a podle Thessala zahájili vojenskou kampaň proti obyvatelům Krisy,¹⁶⁹ kteří vyplenili svatyni a zotročili sousední lid (Ep. 27.2 Smith). Jako odměnu za služby udělili Amfiktyónové řadu vyznamenání pro Asklepiady z Kosu (Ep. 27.4).

¹⁶⁸ Srov. Grafton a Swerdlow 1985.

¹⁶⁹ Sídliště ve Fókis. RS

To samozřejmě nepředstavuje nezvratný důkaz, že Varro byl Pliniovým zdrojem Berossových vyznamenání v Athénách, ale máme dobrý důvod se domnívat, že jde o pravděpodobný scénář, vezmeme-li v úvahu dobře prokázanou skutečnost, že Varro byl častým zdrojem v *Přírodopisu*. Pokud měl Varro zájem přetvořit existující životopisné záznamy Hippokrata za účelem vysvětlení základů řecké medicíny, nezdá se nepravděpodobné, že by pokračoval v podobném projektu s astrologií a gramatikou a přetvářel postavy Béróssose a Apollodóra tak, aby jim byly dány vlastnosti očekávané od zakladatelů disciplin. Kromě toho, jestliže základní mýtus astrologie odrážel životopisnou tradici Hippokrata, příběh, že se Béróssos usadil na ostrově Kós, sídle Hippokratovy školy, dává o to větší smysl.

Varro jako zdroj pro Vitruvia a Plinia

Pokud se nyní podíváme do kontextu Vitruviových knih IX, zdroje příběhu o Berossově založení astrologické školy na Kósu, objevíme stejné zarámování jako v Pliniově VII 37. Vitruvius začíná svou předmluvu argumentem, že mudrci jako Pythagoras, Demokritos, Platón a Aristoteles by nejen měli dostávat podobné pocty jako sportovci, ale měli by být dokonce proměněni v bohy za jejich neocenitelný přínos lidstvu (IX. 2). Poté předkládá některé z těchto příspěvků (IX pr. 3: *e pluribus singula paucorum uti exempla ponam*), v naději, že prokáže platnost svého nadšení: Platónův postup pro zdvojení krychle,¹⁷⁰ pythagorejská metoda pro konstrukci pravoúhlého trojúhelníku, Archimédův příběh o koruně krále Hieróna, a Archytasovo a Eratosthenovo řešení délského problému zdvojení krychle. Poté Vitruvius poznamenává, že v budoucnu se učenci budou stále zapojovat do rozhovoru s Lukréciovou filozofií, s Ciceronovou rétorikou a s Varrovou prezentací latinského jazyka. Je vzrušující předpokládat, že tato poslední poznámka mohla být zastřeným potvrzením jeho zdroje. V každém případě se zdá přirozené předpokládat, že Vitruvius využil i Varrovy práce o disciplínách, které v předmluvě VII. knihy chválí za to, že jednu knihu věnoval architektuře (VII s. 14: *Terentius Varro de novem disciplinis unum de architectura*). Jednou z těchto disciplín byla nepochybně astronomie/astrologie, kterou mohl Vitruvius klidně použít pro svou expozici základních astronomických doktrín v první polovině knihy IX, překvapivě dlouhý

¹⁷⁰ Zdvojení krychle je jeden ze tří nejslavnějších antických konstrukčních problémů. Tyto úlohy byly formulovány již v 5. století př. n. l. a odolávaly po dlouhá staletí všem pokusům o vyřešení, než bylo v 19. století dokázáno, že jsou neřešitelné. RS

(a z větší části zbytečný) úvod před diskusí o slunečních hodinách, hlavním tématu knihy. Vitruviův výčet je pozoruhodně podobný výčtu Plinia II 8. Viz například následující výňatky:

Vitruvius IX 1.16¹⁷¹

Důvod, proč jsou některé planety mírné, některé horké a jiné studené, se zdá být tento; že veškerý oheň má plamen, jehož přirozenost jde vzhůru. Slunce tedy ohřívá svými paprsky vzduch nad sebou, v němž se Mars pohybuje, a tím se tato planeta zahřívá. Naopak Saturn, který se nachází na konci vesmíru a přichází do kontaktu se zamrzlými oblastmi nebes, je mimořádně chladný. Avšak Jupiter, jehož oběžná dráha leží mezi právě zmíněnými dvěma, je temperován chladem a teplem a má příjemnou a mírnou teplotu.¹⁷²

Plinius II 8,34¹⁷³

Další hvězda, Mars, kterou někteří lidé nazývají Herkules, je ohnivě a planoucí povahy ze své blízkosti ke Slunci s oběhem za méně než dva roky. V důsledku nadměrného tepla této hvězdy a tuhosti Saturnu je Jupiter, který je vložen mezi nimi, oběma zmírněn, a je tak učiněn blahodárným.¹⁷⁴

Paralela je nevyhnutelná, jak v pořadí, tak v obsahu. Teplo Slunce putuje vzhůru k další planetě, kterou je Mars; Saturn je studený kvůli své extrémní poloze na druhém konci; a Jupiter, který leží mezi nimi, je zmírněn interakcí dvou planet.

Varro je jasným kandidátem jako společný zdroj. Kromě geografické, chronologické a jazykové blízkosti můžeme vzít v úvahu Vitruviovu zmínku o jeho vědeckých zásluhách na konci předmluvy a jeho postavení jako první římské autority pro Pliniovu knihu II v rejstřících (I 2b). Z toho plyne důležitý důsledek: pokud byl Varro Pliniovým zdrojem pro astronomickou expozici v II 8,

¹⁷¹ *Esse autem alias stellas temperatas, alias ferventes, etiamque frigidas haec esse causa videtur, quod omnis ignis in superiora loca habet scandentem flammam. ergo sol aethera, qui est supra se, radiis exurens efficit candentem, in quibus locis habet cursum Martis stella; itaque fervens ab ardore solis efficitur. Saturni autem, quod est proxima extremo mundo tangit<que> congelatas caeli regiones, vehementer est frigida. ex eo Iovis, cum inter utriusque circumitiones habeat cursum, a refrigeratione caloreque earum medio convenientes temperatissimosque habere videtur effectus.*

¹⁷² Trans. Gwilt.

¹⁷³ *Tertium Martis, quod quidam Herculis vocant, igne ardens solis vicinitate, binis fere annis converti, ideoque huius ardore nimio et rigore Saturni, interiectum ambobus, ex utroque temperari Iovem salutaremque fieri.*

¹⁷⁴ Trans. Bostock.

mnoho řeckých autorit zmíněných v kapitole nebo v jejím rejstříku, jako je Kritodémos, mohlo být Plinioví známé pouze prostřednictvím Varra.

Totéž bylo pravděpodobně v případě Pliniových znalostí o Béróssosovi. Důležitý důkaz, který naznačuje Varra jako zprostředkovatelského zdroje, pochází od gramatika a chronografa Censorina (3. století n. l.), který ve svém díle *De die natali* složil souhrn astronomických tradic většinou odvozených od Varra.¹⁷⁵ Ve skutečnosti Censorinus poskytuje přesně stejná data, která nacházíme v Plinioví VII 48, kde uvádí Epigena, který má maximální délku života 112 let, Béróssos má 116 let a blíže nespecifikovaní další, kteří mají 120 let nebo dokonce více.¹⁷⁶

„Škola“ na Kósu a Ciceronova *De divinatione*

Je čas vrátit se k otázce 490 000 let babylonských pozorování připisovaných ve fragmentu F 2B Béróssosovi i Kritodémovi. Pokud by informace byla důvěryhodná, mohli bychom vyvodit, že Kritodémos znal a následoval Béróssose, což dává Varrovi důvod domnívat se, že existuje astrologická škola pocházející od Béróssose, jejíž součástí byl Kritodémos. Jak jsme viděli, Vitruvius nás informuje, že po Béróssosovi přišel Antipater a po něm Achinapolus, který podle textu pro své horoskopy nepoužíval čas narození, ale čas početí (*post ei studens Antipater iterumque Achinapolus, qui etiam non e nascentia sed ex conceptione genethliologiae rationes explicatas reliquit*). Neznáme však žádné astrology pod těmito jmény, ani neexistuje žádné jiné potvrzení o druhém z těchto jmen pro žádného jednotlivce, proto bylo redaktorem (Krohnem) navrženo jméno Athenodorus.

Astronom s podobným jménem Anchialus se objevuje v *De divinatione* (II 46), kde Cicero recenzuje stoické názory na možnost a povahu věštění. Toto je také pasáž, kde Cicero udává počet let (470 000) pro babylonská pozorování, což je velmi blízko (v relativních číslech!) číslu připisovanému Béróssosovi a Kritodémovi v Plinioví. Cicero poskytuje trochu více kontextu a informuje nás, že taková pozorování nebyla pouze astronomická: životní výsledky byly průběžně porovnávány s odpovídajícími horoskopy narození, aby se odvodily

¹⁷⁵ Varro je v textu často citován a je považován za jeho hlavní intelektuální vzor a zdroj: srov. Grafton a Swerdlow 1985.

¹⁷⁶ Censorinus 17.4: *Epigenes in centum duodecim annis longissimam vitam constituit, Berossos autem centum sedecim; alii ad centum viginti annos produci posse, quidam etiam ultra crediderunt*.

smysluplné vzorce tvořící základ astrologických doktrín. Cicero v této druhé knize odpovídá svému bratru Quintovi, který v knize I stoickým způsobem tvrdil, že věštění je zcela možné díky propojení všech částí světa. Cicero ve svém zkoumání přezkoumává názory významných odborníků. Dotyční muži jsou Eudoxus a tři další astronomové (II 42):¹⁷⁷

*V diskusi o tom Platónův žák Eudoxus, jehož nejlepší učenci považují lehce za prvního v astronomii, zanechal písemně následující názor: „Na chaldejské astrologie nelze spoléhat, když tvrdí, že předpovídají budoucnost člověka z pozice hvězd v den jeho narození.“ Také Panaetius, který jako jediný ze stoiků odmítal proroctví astrologů, zmiňuje Anchialuse a Cassandera jako největší astronomy své doby a uvádí, že své umění nepoužívali jako prostředek věštění, ačkoli byli významní ve všech ostatních odvětvích astronomie. Scylax z Halikarnassu, Panaetiův důvěrný přítel a významný astronom, kromě toho, že byl hlavou vlády ve svém vlastním městě, zcela zavrhl chaldejskou metodu předpovídání budoucnosti.*¹⁷⁸

Anchialus bylo skutečné (sice málo ověřené) jméno, zjevně otrocké *nomen parlans* (Ἀγχίαλος znamená „blízko moře“), objevující se většinou v latinských nápisech. Pouze jednou v databázi PHI řeckých nápisů: Mélanges Daux 6.5 (propuštěnec). Toto jméno má také lupič v Xenofónově *Ephesiaca* (IV 5). Skutečnost, že to nebylo běžné jméno, mohla vést k chybě pásaře. S největší pravděpodobností se Cicero u těchto astronomů známých Panaetiovi spoléhal na Posidonia, protože Panaetius v knize I nenapsal nic o věštění (I 3). Posidonius byl Panaetiovým žákem a starším současníkem a přítelem Cicerona, který, jak tento líčí ve stejné pasáži, napsal až pět knih na téma věštění. Nyní je možné, že Varro měl také přístup k Posidoniovým knihám na toto téma, z nichž by věděl o Anchialovi a Cassanderovi, protože o Cassanderovi se jinak zmiňuje pouze Censorinus (18.11). Proto máme dobrý důvod vyvodit, že poškozený Achinapolus ve Vitruviovi byl Ciceronův Anchialus.

¹⁷⁷ *de quibus Eudoxus, Platonis auditor, in astrologia iudicio doctissimorum hominum facile princeps, sic opinatur, id quod scriptum reliquit, Chaldaeis in praedictione et in notatione cuiusque vitae ex natali die minime esse credendum. Nominat etiam Panaetius, qui unus e Stoicis astrologorum praedicta reiecit, Anchialum et Cassandrum, summos astrologos illius aetatis, qua erat ipse, cum in ceteris astrologiae partibus excellerent, hoc praedictionis genere non usos. Scylax Halicarnassius, familiaris Panaetii, excellens in astrologia idemque in regenda sua civitate princeps, totum hoc Chaldaicum praedicendi genus repudiavit.*

¹⁷⁸ Trans. Falconer.

Stále překvapující je, že Panaetius, pokud budeme věřit Ciceronově zprávě, řekl, že ani Anchialus, ani Cassander nepoužívali astronomii k věštění (*hoc praedictionis genere non usos*), na rozdíl od Vitruviova specifického popisu Achinapola-Anchiala nejen jako astrologa, ale jako toho, kdo používal pro své horoskopy pochybnou techniku doby početí.¹⁷⁹ Kontrola pasáže od Censorina o velkých rocích (letech)¹⁸⁰ nám dá vodítko, jak tuto nekonzistenci interpretovat.

Velké roky u Censorina

Babylonská astronomická období pro planety se v řeckém světě musela stát dobře známá v polovině druhého století před naším letopočtem, v době Panaetia. Tato období, použitá v tzv. textech o konečných letech, jsou pro každou planetu tvořena celočíselným počtem let, po kterých planeta zhruba opakuje stejný vzorec jevů ve vztahu ke Slunci a zvěrokruhu. Tato babylonská období oživila platónskou myšlenku Velkého roku (*Timaeus* 39d-e), protože teoreticky by se po monstrózně dlouhé době odpovídající minimálnímu společnému násobku všech těchto období všechny planety vrátily do stejného bodu a pohybovaly se stejným způsobem. Nicméně všechna hlášená čísla, i když jsou extrémně vysoká, jsou stále velmi daleko od takového společného násobku. Censorinus poskytuje seznam návrhů (Censorinus, *De die natali* 18):¹⁸¹

Aristarch považoval za [= Velký rok] období, které sestává z 2484 ročních revolucí, Aretes z Dyrrhachia z 5552, Herakleitos a Linus z 10 800, Dion z 10 884, Orfeus z 120 000 a Cassander z 1 800 000.

To, že tento druh spekulací zahrnuje mýtus i fantazii, lze snadno zjistit z některých autorit na Censorinově seznamu: kromě Cassandera je jediným dalším známým astronomem Aristarchus. Aretes a Dion by mohli být nám neznámí astronomové: Dión z Neapolisu se objevuje spolu s Adrastem z Kyziku v jiném díle Varra citovaného Augustinem, které datuje podivný jev planety Venuše, který se údajně vyskytl v době bájně postavy Ogyga.¹⁸² Jinak zahrnutí

¹⁷⁹ Viz o koncepčních horoskopech Frommhold 2004. Ve druhém století našeho letopočtu tuto praxi uvažoval s opatrností Ptolemaios (Tetr. III 2) a Antigonus Nikájský (T3 Heilen) ji přímo odmítl, což může být způsobeno racionalizačními trendy tohoto období; srov. Heilen 2015 I, 59.

¹⁸⁰ Má vlastní závorka. RS

¹⁸¹ *Hunc Aristarchus putavit esse annorum vertentium IICCCCLXXXIII, Aretes Dyrrachinus VDLII, Heraclitus et Linus XDCCC, Dion XDCCCLXXXIII, Orpheus CXX, Cassandrus tricies sexies centum milium.*

¹⁸² Augustine De civ. dei XXI 8.

Orfeua a jeho bratra Lina odhaluje druh racionalizace, který vidíme například v Pliniově prezentaci Endymiona jako astronoma (*NH* II 8.43).¹⁸³

Babylonská časová jednotka *saros*, která se rovná 3 600 let a je používána v sumerském seznamu králů, pravděpodobně leží za číslem připisovaným Hérakleitovi a Linu, protože $10\,800 = 3 \times 3\,600$. Například Apollodorus z Athén oznámil, že Béróssos počítal počet let předpotopní vlády na 120 *saroi*, tedy $120 \times 3\,600 = 432\,000$ let.¹⁸⁴ Orfeus a Linus by tedy ustanovili Velký rok tří *saroi*. Podobně by Cassanderovo období odpovídalo 500 *saroi*. I kdyby byl Cassander skutečným astronomem, jeho dokonale kulaté číslo může být jen stěží výsledkem seriózního astronomického zkoumání.

Zdá se, že další velké roky v seznamu jsou také odvozeny od *saros*, i když složitějším způsobem. O něco dříve ve stejném odstavci Censorinus uvádí astronomická období související s kalendářními účely, která zde musíme vzít v úvahu. Existuje známý Metonův cyklus 19 slunečních let; další od Hipparcha, 304 let; a jeden připisovaný Demokritovi, 82 let (což by ve skutečnosti mělo být 84).¹⁸⁵ 5552 let velkého roku od Areta lze získat přidáním poloviny období 304 let k jednomu a půl *saros*:

$$3600 \times 1,5 + 304/2 = 5552$$

Podobně velký rok připisovaný Aristarchovi jsou dvě třetiny *saros* plus Demokritovo období 84:

$$3600 \times 2/3 + 84 = 2484$$

Pokud jde o velký rok Dióna, máme:

$$3600 \times 3 + 84 = 10\,884$$

Číselná symbolika v těchto manipulacích jistě hrála roli. Například 84 je vybráno Varrem v pasáži ze svého díla *Hebdomades* („skupiny sedmi“), protože v době, kdy psal dílo, vstupoval do své 12. *hebdomady* ($12 \times 7 = 84$). Tuto a další poznámky o předpokládané relevanci sedmičlenných skupin považoval náš

¹⁸³ Orfeus údajně zastavil Měsíc svou lyrou: Molina Moreno 2009, 42.

¹⁸⁴ FGrHist. 680 (Béróssos) F3a (p. 377, 27–28); FGrHist. 680 F3b (p. 377, 11).

¹⁸⁵ 304 slunečních let obsahuje téměř přesný počet lunací: $304 \times 365,2467$ (tropický rok podle Hipparcha) děleno 29,53 (Hipparchův a babylonský) = 3760,07 lunací. Podobně 84 slunečních let obsahuje 1038,97 lunací, zatímco 82 slunečních let je velmi daleko od toho, aby obsahovalo celé číslo měsíců.

zdroj Gellius za „maličkosti“ (*frigidiuscula*, Noct. Att. III 10.16). Například podle Gellia Varro řekl, že počet kruhů nebes kolmých k ose Země je sedm, argumentoval tím, že póly by měly být zahrnuty jako minimální obvody, které kvůli své velikosti nemohou být pojaty v armilární sféře.¹⁸⁶ Je zřejmé, že existovalo pět kružnic: rovník, obratníky a polární kružnice. Zahrnout póly byl oříšek. Varro také řekl, že od slunovratu k slunovratu, stejně jako od rovnodennosti do rovnodennosti, je sedm znamení, pokud se to počítá včetně. Pomocí podobné strategie uvedl, že cyklus Měsíce – pravděpodobně hvězdné období cca. 27 dní – trvá 28 dní, tedy 4 krát 7. Pro tento druhý výrok citoval Aristarcha ze Samu, i když to byla základní znalost.¹⁸⁷

Jde-li o Orfeovo číslo 120 000 let v Censorinově seznamu, činitel 12 možná souvisí s tím, co se ve stejné kapitole nazývá „chaldejským rokem“, cyklem 12 let, který astrologové nevztahovali ke Slunci nebo Měsíci, ale na „jiná pozorování“ (18.7 *huic anno Chaldaico nomen est, quem genethliaci non ad solis lunaeque cursus, sed ad observationes alias habent adcommodat*). Ne náhodou bylo toto 12leté období použito v astrologických textech připisovaných Orfeovi a známých jako *dodekaeteridy*, které podrobně popisovaly počasí a další jevy pro opakující se období 12 po sobě jdoucích let (srov. kapitola 4).

Ze zkoumání pasáže od Censorina vyšlo najevo, že Varro se pustil do jakési dvojhry. I když ho nepochybně přitahovala chronologie, astronomie a astrologie, zároveň produkoval pseudovědecká tvrzení, která připisovala jak historickým, tak mýtickým postavám zcela přesné numerické tradice získané symbolickým způsobem, nebo vědomě přeformulovala teorii, aby zavedla numerologické argumenty.

¹⁸⁶ III 10.4: *Circulos quoque ait in caelo circum longitudinem axis septem esse; ex quis duos minimos, qui axem extimum tangunt, πόλους appellari dicit; sed eos in sphaera, quae κρικωπή uocatur, propter breuitatem non inesse.*

¹⁸⁷ III 10.5: *in septimo signo fit solstitium a bruma, in septimo bruma a solstitio, in septimo aequinoctium ab aequinoctio* / 10.6: *Praeterea scribit lunae curriculum confici integris quater septenis diebus; “nam die <duo-> detricesimo luna”, inquit “ex quo uestigio profecta est, eodem redit”, auctoremque opinionis huius Aristidem esse Samium* (v rukopisech čteme jméno Aristides, které editoři jistě právem přejmenovali na „Aristarchus“). V I 20 Gellius cituje Varra, který předává Pythagorův výrok, že Měsíc se svým cyklem 27 dnů souvisí s krychlí ($3 \times 3 \times 3 = 27$): *Huius numeri cubum Pythagoras uim habere lunaris circuli dixit, quod et luna orbem suum lustret septem et uiginti diebus et numerus ternio.*

M. Terentius Varro a menipská satira

Jak máme interpretovat takovou matoucí praxi? Jaký vliv to má na náš fragment? Varro je dobře známý tím, že ve svých satirách následoval příklad cynického filozofa Menippa (třetí století před naším letopočtem) a složil, stejně jako on, řadu spisů obsahujících parodii lidských a filozofických snah. Nedávné studie zkoumaly Varrovu vědeckou a antikvariátní produkci z této nové perspektivy, což naznačuje, že má silný vztah k osobnosti, kterou přebírá ve svých menipských satirách.¹⁸⁸ Konkrétně Kronenberg předložil přesvědčivé argumenty pro interpretaci mnoha zjevných chyb a nesrovnalostí ve Varrových technických spisech jako výsledek sebeironické intelektuální parodie. Zdá se však, že tato parodická postava nebyla v recepci Varrova díla vnímána. Kronenbergovými slovy:

*Stejně jako Varrovi pedantní farmáři ztrácejí kontrolu nad svým uměním farmaření v De re rustica tím, že kombinují své kategorie a dávají nepraktické informace (a dezinformace) o farmaření, tak Varrova přehnaně přesná osobnost v ARD [Antiquitates rerum divinarum] vytváří rozdělení, která nedávají praktický smysl pro výuku římského náboženství, nemají nic společného s kultovní praxí a jsou plná omylů a smyšlenek.*¹⁸⁹

Právě to může být v sázce v astronomické tradici odvozené od Varra. V příběhu o založení astrologické školy na Kósu mohl Varro vymyslet parodii na starověké i současné biografické pokusy – zejména v oblasti filozofie –, klasifikovat myslitele ve školách a sdružovat je do shluků vztahů mezi mistrem a žákem. Ale náčrt Varrovy Coanovy školy by byl ještě komičtější, protože Antipaterem, o němž se ve Vitruviově líčení říká, že byl nástupcem Béróssose a předchůdcem Anchiala, měl být pravděpodobně stoický Antipater, který Panaetia vyučoval. Linie tří astrologů (Béróssos → Antipater → Anchialus) by pak odrážela linii tří stoických filozofů, která se objevuje u Cicera (Antipater → Panaetius → Posidonius). Dalším hravým a ironickým obratem by bylo, že zatímco Panaetius použil Anchiala právě jako příklad astronoma, který se

¹⁸⁸ Viz Kronenberg 2017 pro menipské čtení *Antiquitates rerum divinarum*. Pro podobný pohled na *De re rustica*, s argumenty ve prospěch použití stejné čočky na *De philosophia* a *De lingua latina*, srov. Kronenberg 2009, 76–129. K podobně ironickému výkladu *Fasti*, srov. Fantham 2002.

¹⁸⁹ Kronenberg 2017, 325. Na podporu své teze Kronenberg poznamenává, že Varrův přítel Cicero, který byl v lepším postavení než pozdější spisovatelé k tomu, aby ocenil povahu Varrova díla, ho obecně chválil, ale nikdy Varra necitoval na konkrétních místech, kde by se od něj očekávalo, pakliže by jeho dílu věnoval více pozornosti (ibidem 308–309).

nevěnoval astrologii, podle Varra dokonce sestavoval horoskopy s použitím pochybné teorie doby početí.

Podobně menipské chápání by se dalo udělat z řady dlouhých období velkého roku. Bylo běžné, že filozofové zajímající se o astronomii jako Aristoteles nebo Posidonius uváděli seznamy různých hodnot pro astronomická období vytvořené různými astronomy (např. lunisolární cykly a délka roku). Varro mohl parodovat tuto dobře zavedenou tradici klasifikace znalostí zavedením vynalezených čísel a jejich přiřazením ke směsici známých astronomů, málo známých astronomů a mytických postav jako Linus a Orfeus.

Je pravda, že parodický tón je patrnější v jiných starověkých dílech ovlivněných kynickou tradicí, například když se Luciánův Menippos (*Ikar.* 6) vysmívá astronomově domýšlivosti při pokusu o stanovení astronomických vzdáleností s extrémní přesností:¹⁹⁰

(...) [oni] vám často nedokázali správně sdělit počet stadií od Megary po Athény, ale věděli přesně vzdálenost ve stopách od Slunce k Měsíci, jak vysoká je atmosféra, jak hluboké je moře, nebo změření oběžné dráhy Země.

Při otevření Ikaromenippa Menippos přezkoumává velká čísla odpovídající fázím jeho vlastní astronomické cesty (*Ikar.* 1):¹⁹¹

*Bylo to tři tisíce furlongů, tedy ze Země na Měsíc, moje první fáze; a odtud až ke Slunci možná pět set mil; a ze Slunce do samotného nebe a do Diovy citadely by byl také denní výstup pro orla cestujícího světla.*¹⁹²

Někdy však byla karikatura mnohem jemnější a právě zde se pozdější tradice zašmodrchala, i když je pravděpodobné, že to byla součást hry. Luciánova kniha o astrologii je vhodným příkladem. Tento text má podobu zdánlivě vážného eseje o historii astrologického žánru, ale při jeho čtení postupně vnímáme, že musí jít o jakousi parodii. Například, jak je typické pro historické bádání, text se pokouší vystopovat počátky žánru, a dost věrohodně

¹⁹⁰ (. . .) πολλάκις, εἰ τύχοι, μηδὲ ὅπόσοι στάδιοι Μεγαρόθεν Ἀθήναζε εἰσιν ἀκριβῶς ἐπιστάμενοι τὸ μεταξύ τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου χωρίον ὅπόσων εἴη πηχῶν τὸ μέγεθος ἐτόλμων λέγειν, ἀέρος τε ὕψη καὶ θαλάττης βάθος καὶ γῆς περιόδους ἀναμετροῦντες.

¹⁹¹ MEN. Οὐκοῦν τρισχίλιοι μὲν ἦσαν ἀπὸ γῆς στάδιοι μέχρι πρὸς τὴν σελήνην, ὁ πρῶτος ἡμῖν σταθμός· τούντεῦθεν δὲ ἐπὶ τὸν ἥλιον ἄνω παρασάγγαι· που πεντακόσιοι· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἐς αὐτὸν ἤδη τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν ἀκρόπολιν τὴν τοῦ Διὸς ἄνοδος καὶ ταῦτα γένοιτ' ἂν εὐζώνῳ ἀετῶ μιᾷς ἡμέρας..

¹⁹² Trans. Harmon.

se v něm zmiňuje Orfeus, pseudoepigrafické jméno, které, jak víme, bylo spojeno s řadou astrologických textů. Seznam mytologických postav s astrologickými asociacemi je však rozšířen do parodické míry a zahrnuje Teiresiás, Thyestés a Atreus, Bellerofontés, Daidalos, Endymión, Faethón a další. Další nápadnou zvláštností textu je polemické tvrzení, že vynálezci astrologie byli Etiopané (*De astr.* 3), nepochybně parodie na historiografickou tendenci připisovat nejvzdálenější vynálezy lidstva těmto vzdáleným lidem.¹⁹³ Varrovo připisování hodnot velkých roků mytologickým postavám pravděpodobně tvořilo součást stejného satirického žánru.

Podobný argument by se dal použít pro další pasáž Pliniova *Přírodopisu*. V kapitole VII 48 o délce života Plinius uvádí maximální délku lidského života podle astrologů: „Epigenes říká, že nemůže dosáhnout 112, Béróssos, že nemůže překročit 116“ (*Epigenes CXII annos inpleri negavit posse, Berosus excedi CXVI*). Tyto hodnoty odpovídají maximální délce života jedinců narozených v zeměpisných šířkách Alexandrie, respektive Babylonu, podle astrologické metody zvané *tetartemorion*.¹⁹⁴ Tyto informace mohou být pro Epigena věrohodné, protože pravděpodobně znal dílo Nechepsa a Petosirída.¹⁹⁵ Nicméně, Béróssos byl aktivní kolem roku 250 př. n. l., zhruba století před dílem Nechepsa a Petosirída, ve kterých byla poprvé založena teorie *tetartemorionu* pro předpovídání délky života. Je velmi pochybné, že tato doktrína existovala v době skutečného Béróssose: mnohem pravděpodobnější je, že Varro vzal Béróssose jako babylonského zástupce pro astrologii a použil hodnotu pro maximální délku života vypočítanou pro zeměpisnou šířku Babylonu.

¹⁹³ Srov. např. Diodorus Siculus, který tvrdí, že Etiopané jsou ve skutečnosti „první ze všech lidí“ (πρώτους ἀνθρώπων πάντων, III 2.1). Svou roli zde může hrát i příběh o tabulce Slunce v Hérodotovi III 18, neboť text je psán v iónském dialektu a lze jej chápat jako parodii na Hérodota: srov. Berdozzo 2011, 165, McNamara 2013.

¹⁹⁴ Metoda spočívá v počítání vzestupných stupňů ve čtvrtině zvěrokruhu, která dává největší počet (Lev – Panna – Váhy nebo Panna – Váhy – Štír). Maximální délka života spojená s Epigenem vede Neugebauera k domněnce, že se jednalo o první důkaz doby vzestupu alexandrijského podnebí, srov. HAMA, 721.

¹⁹⁵ Seneca NQ VII 4.1: *apud Chaldaeos studuisse se*. „Chaldejec“ obvykle znamenalo „astrolog“ pro římské intelektuály, a Nechepsos a Petosiris psali o kometách, stejně jako Epigenes.

Epigenes, Béróssos a Kritodémos o rozpětí babylonských pozorování

Nakonec se pojdme zabývat obsahem fragmentu F 2B. Stejný pár, Epigenes a Béróssos, zde doprovází Kritodéma. Stejně jako u období velkého roku je Epigenovo číslo 720 000 let pozoruhodné svou kulatostí, protože odpovídá 200 *saroi*. To málo, co o Epigenovi víme, nás nenutí věřit ani nedůvěřovat tvrzení, ale měli bychom postupovat se stejnou opatrností, jakou aplikujeme na pasáž o maximální délce života. Kvalifikace Epigena jako „nejvážnějšího autora“ (*gravis auctor in primis*), pravděpodobně odvozená od Varra, protože se nezdá, že by měl Plinius přímý přístup k tomuto autorovi, by mohla být ironická.

To neznamená, že takové tradice byly zcela smyšlené. Například, podle Iamblicha, Hipparchos oznámil tvrzení, že rozpětí babylonských pozorování bylo 270 000 let, tj. 75 *saroi*,¹⁹⁶ a to je relativně blízko přibližně 73 *saroi* vypočítaných v sumerském královském seznamu (z toho 67 je z doby před potopou). Už jsme viděli, jak byla maximální délka života počítána legitimními postupy, i když byly připisovány, alespoň částečně, nesprávným autorům.

V případě Béróssose ve fragmentu F 2B nemáme nezávislého svědka pro rozsah babylonských pozorování, ale jeho chronologie mezopotámských dějin se pro tuto otázku samozřejmě stává relevantní, pokud přirovnáme roky pozorování k celému období zaznamenaných dějin. Béróssos měl zjevně přístup k babylonským zdrojům, které musel jistě použít pro svou chronologii. Eusebius předává svůj seznam 10 králů pro předpotopní období, z nichž každý vládne nepředstavitelný počet let. Linie je srovnatelná se sumerským seznamem králů, který také odděluje předpotopní krále – s několika společnými jmény –, a pozdější regenty, přiřazující těm bývalým podobná, extrémně dlouhá období.¹⁹⁷

¹⁹⁶ Informace jsou přenášeny in Proc. Comm. Tim. I, s. 100 řádek 29 až s. 101 řádek 2 Diehl. Srov. HAMA, 608.

¹⁹⁷ „Předpotopní“ vlády byly měřeny v sumerských číselných jednotkách známých jako *sars* (jednotky 3 600), *ners* (jednotky 600) a *sosses* (jednotky 60). RS

Béróssosův předpotopní seznam králů		Sumerský předpotopní seznam králů	
Alorus	10 <i>saroi</i>	Alulim	8
Alaparus	3 <i>saroi</i>	Alalngar	10
Amelon	13 <i>saroi</i>	En-men-lu-ana	12
Ammenon	12 <i>saroi</i>	En-men-gal-ana	8
Megalarus	18 <i>saroi</i>	Dumuzid pastýř	10
Daonus	10 <i>saroi</i>	En-sipad-zid-ana	8
Euedorachus	18 <i>saroi</i>	En-men-dur-ana	5 sars 5 ners
Amempsinus	10 <i>saroi</i>	Ubara-tutu	5 sars 1 ners ¹⁹⁸
Otiartes	8 <i>saroi</i>		
Xisuthrus	18 <i>saroi</i>		
10 králů a 120 <i>saroi</i>		8 králů a 67 sars	

Kulatost součtu od Béróssose naznačuje určitý druh přepracování.¹⁹⁹ Zde je důležité mít na paměti, že Béróssos psal v řečtině pro řecké publikum v době, kdy babylonská kultura byla ještě zcela oddělena od řeckého světa (srov. úvod). Mohl zaokrouhlit čísla nahoru za účelem „racionalizace“ historie Babylónie, aby byla pro své řecké čtenáře atraktivnější. Příkladů stejné praxe by mohlo být více: Steele poukázal na to, že popis fází Měsíce u Béróssose (in Vitruvius IX 2 a Cleomedes IV 1), přestože je zcela nebabylonský ve svém popisu Měsíce jako koule napůl natřené modře, která se v průběhu své periody otáčela kolem své osy, sdílí s babylonskými texty specifikaci dne v rámci měsíčního cyklu, což není typické pro řecké kosmologické úvahy. Naproti tomu existují také specificky řecké prvky, jako je geometrický model, který připomíná Hérakleitův obraz fází Měsíce jako mísy s plameny, které se pomalu otáčejí, a stoický argument, že svítící strana mísy je přitahována ke Slunci, jak se k němu blíží (světlo je přitahováno světlem), otáčí temnou stranu směrem k nám při novoluní.²⁰⁰ V dalším fragmentu stoických vzpomínek (Seneca NQ III 29) se říká, že Béróssos

¹⁹⁸ 600 let.

¹⁹⁹ Předávaný sumerský seznam končí dynastií Isin z počátku druhého tisíciletí před naším letopočtem, kterou si klade za cíl legitimizovat. De Breucker 2013, 22, tvrdí, že seznam 10 předpotopních králů předaný Eusebiem a Syncellem byl hebrejský nebo křesťanský falzifikát, jehož cílem bylo sladit babylonskou historii s 10 biblickými patriarchy.

²⁰⁰ Dalším babylonským detailem je odkaz na opozici Slunce a Měsíce na opačných obzorech při úplňku: srov. Steele 2013, 109. Lucretius (5,720–730) připisuje Chaldejcům velmi podobný model. Pro Herakleitův pohled na Měsíc srov. Diogenes Laertius IX 1, 10: „měsíční fáze Měsíce jsou způsobeny tím, že se mísa postupně otáčí kolem svého vlastního místa“ (τούς τε κατὰ μῆνα τῆς σελήνης σχηματισμούς γίνεσθαι στρεφομένης ἐν αὐτῇ κατὰ μικρὸν τῆς σκάφης).

označil období mezi velkou deflagrací a velkou potopou za polovinu velkého roku, ve kterém se všechny planety přesunuly z Raka do Kozoroha.

V jiných zdrojích nemůžeme najít Pliniovu hodnotu 490 000 let, ale Cicero (*De divinatione* II 46) a Diodorus Siculus (II 31) připisují Chaldejcům období 470 000 a 473 000 let. Pokud obě čísla pocházejí ze stejného místa, je to pravděpodobně Posidonius, který zde nepochybně stojí za Ciceronem.²⁰¹ Zdá se, že bylo použito přiblížení 432 000 let předpotopního období od Béróssose, protože:

$$430,000 + 1/10 \times 430000 = 473,000 (\approx 470,000)$$

Je možné, že Béróssos přiblížil čas po potopě jako jednu desetinu časového rozpětí před potopou – opět nedaleko od sumerského královského seznamu, kde je poměr mezi roky před potopou a obdobím po potopě mezi 1/8 a 1/9 –, ale konečné číslo pravděpodobně nepochází z jeho vlastního pera, protože použití 432 000 by dalo 475 200 let. V každém případě je výsledné časové rozpětí stále daleko od Pliniových 490 000 let.²⁰² Mělo by smysl, aby Varro uvedl trochu jiné číslo? Možná, protože:

$$490,000 = 700 \times 700$$

Výše jsme viděli, že Varro napůl posměšně psal o důležitosti čísla 7 a jeho násobků v mnoha oblastech, včetně astronomie. Mnoho z hodnot od Varra pro velké roky v Censorinově seznamu používá období 84 let, což je 12×7 . Nebylo by tedy překvapivé, že „mírně“ upravil hodnotu od Béróssose tak, aby byla násobkem 700.

²⁰¹ Je pozoruhodné, že přehled chaldejské kosmologie, který předchází Diodorově diskusi o časovém rozpětí babylonských pozorování, není slučitelný s vysvětlením fází Měsíce u Béróssose, neboť Babyloňané si mysleli, že Měsíc odráží světlo Slunce, zatímco Béróssos řekl, že jedna polovina svítí sama o sobě (viz výše).

²⁰² Existuje další možnost: záměna mezi alfanumerickým znakem *omikron* (=70) a *koppa* (=90). I když se však tvar *koppa* v tehdejším papyrusovém písmu více podobal monumentální verzi než pozdější verzi s kurzívou, ve které není kruh uzavřen, zdá se pravděpodobnější opačná chyba.

Kritodémos a Béróssos

Kritodémovo dílo bylo astrologickou příručkou a tento druh dat v tomto textovém žánru najdeme jen zřídka. Mezi starověkými astrology se pouze Manilius (*Astronomica* I 25–65) vágně zmiňuje o starém kněžském úkolu pozorovat oblohu, aby našel vzory odpovídající lidským záležitostem, které se později vyvinuly v astrologickou teorii, ale aby astrolog uváděl přesný počet let pro rozpětí babylonských pozorování, se zdá nemístné. To bylo spíše doménou jiných starověkých disciplín jako přírodní filozofie, chronografie, historie nebo zeměpis. Samozřejmě je nutná opatrnost, ale výsledky našeho zkoumání Varrových astronomických dat předávaných Pliniem naznačují, že fragment může být falešný v tom smyslu, že Varro právě vypustil jméno Kritodéma na jeho již napůl podvrženou postavu pro Béróssose.

Připisování tohoto čísla Kritodémovi by také mohlo mít své opodstatnění. V kapitole 3 budu tvrdit, že Kritodémos pravděpodobně napsal své dílo v sedmi knihách a že konkrétně naznačil důležitost své sedmé knihy použitím přísahy mlčenlivosti. Varro rád zdůrazňoval význam počtu knih, do kterých byla jeho díla rozdělena,²⁰³ takže přiřazení hodnoty vztahující se k číslu 7, například 490 000 let, zde mohlo mít symbolickou konotaci po vzoru Orfeova *annus magnus* 120 000 let (srov. orfické *Dodekaeteridy*).²⁰⁴

²⁰³ V jeho *Antiquitates* vládla čtvercová čísla: Augustin vysvětluje strukturu díla in *De civitate Dei* VI 3: *Antiquitates rerum divinarum* mělo 16 knih (=4 × 4), rozdělených do 1 úvodní knihy a 5 velkých oddílů, z nichž každá obsahovala přesně 3 knihy; a *Antiquitates rerum humanarum* bylo dlouhé 25 knih (= 5 × 5), skládajících se z 1 úvodní knihy a 4 oddílů, z nichž každá obsahovala 6 knih.

²⁰⁴ Další možností, která nevylučuje to druhé, je, že Varro vnímal jakousi spřízněnost mezi Béróssosem a Kritodémem, a tak oběma přisuzoval týž počet stejným způsobem, jako je velký rok spojen s Hérakleitem a Orfeovým bratrem Linem. Pro příbuznost tohoto Hérakleita a orfismu, srov. Derveni papyrus frs. B3 a B94, Betegh 2004. Vzhledem k tomu, že vyprávění o astrologické škole Béróssose na Kósu odráží existující tradice o životě Hippokrata, astrologická přísaha (přísahy) kritodéma (viz kapitola 3) možná naznačovala volný vztah s Kósem a Béróssosem. Všimněte si, že Cato již ve druhém století před naším letopočtem znal verzi lékařské přísahy: srov. Tolsa 2019a.

II. kapitola: Kritodémovo *Horasis*:²⁰⁵ Mínění astrologů

Ve fragmentu F3 cituje astrolog Vettius Valens (2. století n. l.) počáteční řádky Kritodémova *horasis*, oznamující dokončení cesty. Obsah pasáže lze přirovnat k proemiu Dorotheovy astrologické příručky, kde jsou popsány jeho cesty za astrologickými znalostmi. Kritodémovy linie vykazují výrazné stopy jambického trimetru, traktování astrologické básně od Nechepsa a Petosirída.

Fragment je také důležitý pro Valensova pozorování o začátku a dalších aspektech Kritodémova pojednání, jako je přítomnost tabulek a přísah. Kritodemos je chválen pro hodnotu svých astrologických poznatků, ale je také kritizován na základě toho, že jeho prezentace byla údajně nejasná, i když v tomto bodě můžeme Valense považovat za nespravedlivého, protože si většinu těchto prezentačních metod přivlastnil pro svou vlastní práci.

Další zde shromážděné fragmenty (F 4–5) jsou krátké poznámky Valense a Firmica Materna, které odhalují další dimenze přijímání Kritodéma a také významné místo v dějinách astrologie, do kterého tito astrologové našeho autora zařadili.

F 3. Začátek *Horasis*: Valens III 9.1–6 / Valens IX 1.5–10

Typ fragmentu: Dvě podobné pasáže z různých knih *Antologie*, v nichž Valens cituje to, co výslovně označuje jako počátek Kritodémova díla – poetické evokování plavby –, a poskytuje nám svůj název *Horasis* („Vize“), a jeho obecné dojmy z díla, včetně chvály za autorovy postřehy uprostřed kritiky fantasknosti jeho úvodu a obecného stylu, stejně jako jeho nadměrného používání tabulek. Citovaná slova Critodema lze přibližně umístit do tří jambových trimetrů.²⁰⁶

²⁰⁵ *Horasis* znamená akt vidění, zření, božsky udělené v extázi nebo snu. RS

²⁰⁶ 1 Ἐπεὶ δὲ καθ' ἕκαστον κεφάλαιον τὴν ἐμὴν ἀφθονίαν ἐλέγχων ὑπομνήσκω, ἵνα μὴ δόξω διὰ τῶν ταῦτα ποιεῖν, ἀναδραμῶν εἰς τὰς τῶν παλαιῶν συνταγματογράφων βίβλους κατάμαθε τὸν λόγον μὲν εἶναι κεκαλλωπισμένον καὶ κακὸς ζῆλον, ἐκπλῆξαι δυνάμενον τὰς τῶν ἐντυγχανόντων καὶ ἀμαθῶν ψυχὰς, ἀληθείας δ' ἀνέφικτον καὶ τοῖς συμφρονοῦσι πολέμιον. 2 πολλοὺς γὰρ τῶν ἀνθρώπων ἐγχρονίσας καὶ βουκολήσας οὐς μὲν τοῦ ζῆν περιέγραψε, οὐς δὲ τελέως ἐκόλασεν. 3 ἐντυχέτω δέ τις τῇ λεγομένη Ὀράσει Κριτοδήμου, πῶς μὲν τὴν ἀρχὴν εὐφαντασίωτον ἔχει καὶ τὰ λοιπὰ τετρατολογημένα πρὸς τοὺς ἀμαθεῖς· 'πέλαγος προσορμήσας', φησί, 'καὶ πολλὴν ἔρημον ὁδεύσας ἠξιώθη ὑπὸ θεῶν λιμένος ἀκινδύνου τυχεῖν καὶ μονῆς ἀσφαλεστάτης'. 4 εἴτα αἰρέσεις ἐκτίθεται καὶ παραδόσεις διὰ φρικωδεστάτων ὄρκων καὶ <κατ'> ἄλλους τινὰς τρόπους ἀπαθανατίζων τοὺς ἐντυγχάνοντας καὶ ὄνῃσιν τινα ἐνδειξάμενος διὰ τῆςδε τῆς βίβλου τὰ ὅλα συνέχεσθαι δι' ἐτέρων τὰς δυνάμεις ἐσήμαινεν, περικλείσας εἰς ἄπειρον ὕλην τὴν τῶν μαθημάτων ἀλήθειαν. 5 ἄξιον μὲν οὖν ἐπαινεῖν καὶ θαυμάζειν τὸν ἄνδρα διὰ πάσης ἐμπειρίας διεληλυθότα καθηγεμόνα τε τῶν ἐπιζητουμένων γενόμενον. μουσικῶς <γὰρ> καὶ ποικίλως μερίσας αὐτὰ εἰς κανονικὰς ὀργανοθεσίας καὶ πεζικὰς λόγων συντάξεις, πολλοὺς ἐραστὰς ἐπηγάγετο, ὧν οἱ μὲν τὰς ματαιολογίας παραπεμπάμενοι καὶ διεξιχνεύσαντες τὰ

Protože vám připomínám svou velkorysost při zkoušení metod v každé kapitole, postupujte následujícím způsobem, aby to nevypadalo, že to dělám tak, že zamlžuji: jděte do knih starších spisovatelů a přesvědčte se, že jejich text je vyšperkovaný a ovlivněný, a tím náchylný vzrušit mysl neznalých čtenářů, stejně jako je daleko od pravdy a je nepřítelem moudrých. Tento druh textu vyloučil některé ze života a jiné důkladně potrestal. Ať si kdokoli přečte takzvanou **Kritodémovu Vizi**: jak to má nejfantastičtější začátek a jak je zbytek toliko úžasný pro nevědoucí. „**Když jsem vyplul na moře,**“ říká, „**a přešel rozlehlé pouště, bohové mě považovali za hodného dosáhnout bezpečného přístavu a bezpečného místa odpočinku**“. Poté prokládá své metody a přenosy²⁰⁷ děsivými přísahami a zbožšťuje své čtenáře jinými způsoby a poukazuje na prospěch v celé knize, odhaluje mnoho schopností ovládat vše, přičemž pravdu svého učení uzavírá do nekonečného materiálu. Tohoto muže je třeba chválit a obdivovat, protože prošel celým úsilím a stal se průvodcem²⁰⁸ pro hledající. Tím, že své materiály mysticky a složitě uspořádal do tabulkových sestav a pravidelných kompilací nauk,²⁰⁹ přilákal mnoho milovníků, z nichž někteří odmítli jeho nicotný materiál, s velkou námahou vystopovali příslušné kapitoly a přinesli muži chválu a slávu. Jiní, kteří přijali méně houževnatého ducha, tímto uměním pohrdali. Myslím, že můj text bude pro mé čtenáře přesvědčivý a poučný a nebude ho litovat, aby přivedl zpět ty, kteří ho začali nenávidět, silou toho, co bylo řečeno a co řečeno bude.

δοκοῦντα κεφάλαια μετὰ παντὸς πόνου καὶ ἔπαινον καὶ ἀρετὴν κατὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐπεισηνέγκαντο, οἱ δὲ ἀφερέπονον ἦθος ἀναλαμβάνοντες ψόγον τῇ θεωρίᾳ περιποιήσαντο. 6 ὁ δὲ ἐμὸς λόγος πειθήνιος μὲν καὶ διδασκαλικὸς, καθὼς οἶμαι, τοῖς ἐντυχγάνουσιν ἔσται καὶ ἀμετανόητος, ὥς καὶ τοὺς ἤδη ἀπεχθήραντας πάλιν ἀγκαλίσασθαι διὰ τὴν τῶν λεχθέντων καὶ ῥηθησομένων ἐνέργειαν.

²⁰⁷ παραδόσεις a ἐπιμερισμοί (“distribuce”) jsou technické termíny pro rozdělení délky lidského života stanovené ve fragmentech kapitoly 4.

²⁰⁸ Tento termín by mohl odkazovat na Dionýsa Kathegemonu, hlavní božskou postavu uctívanou ve skupinách *boukoloi* v Malé Asii v době Vettia Valense. Srov. sbírka nápisů souvisejících s dionýskými asociacemi in Jaccottet 2003.

²⁰⁹ V originále πεζικὰς λόγων συντάξεις.

B. Valens IX 1.5–10²¹⁰

Velký Kritodémos, v nejdůležitější Vizi,²¹¹ která mu byla připisována, učinil takový začátek mnoha tajemství: „Když už jsem prošel moře a prošel rozlehlé pouště, bohové mě považovali za hodného dosáhnout bezpečného přístavu a bezpečného místa odpočinku.“ Timaios, Asklétarius a mnozí další řekli jiné věci.²¹² Tito muži byli uneseni krásou slov a podivuhodným vyprávěním a nepředkládali díla, která by odpovídala jejich slibům, ani tyto kompilace nebyly úplné a zcela jasné,²¹³ avšak své čtenáře ponechali na mnoha místech opuštěné a byli vždy pokřivení, závistiví, otažiti a klamaví. Nikdy nešli přímou cestou, ale vršili metodu přes metodu, a knihy, které by mohly být chovány spíše jako projevy klamu, nežli pravdy.

Kritodémos pak, ačkoli zdědil množství teorémů, sám vyvinul další a byl schopen jasně interpretovat, stále zatemňoval vědu kvůli výmyslům²¹⁴ těchto tabulek. Na druhé straně jsem ve svých výše sestavených knihách vykonal práci, která nebyla marná a planá; ani pochybná, pochybných řešení na základě něčího názoru a nekonečných spisů zbytečných kompilací; proto to, co jako by

²¹⁰ 5 Ὁ δὲ σοφώτατος Κριτόδημος ἐν τῇ ἐπιγραφομένη αὐτοῦ Ὁράσει συνεκτικωτάτῃ πολλῶν μυστηρίων ἀρχὴν τοιαύτην ἐποιήσατο· ἥδη ποτὲ πελαγοδρομήσας καὶ πολλὴν ἔρημον διοδεύσας ἡξιώθην ἀπὸ θεῶν λιμένος ἀκινδύνου τυχεῖν καὶ μονῆς ἀσφαλεστάτης. 6 ἄλλως τε καὶ ὁ Τίμαιος καὶ Ἀσκλητίων καὶ ἕτεροι πλεῖστοι· οὗτοι μὲν οὖν καλλονῇ λόγων ἐνεχθέντες καὶ τερατολογία οὐ κατὰ τὰ ἐπαγγέλματα τὰ ἔργα ἐπέδειξαν οὐδὲ τὰς συντάξεις πλήρεις καὶ ἐπιτελεμένας, ἀλλὰ λειπομένας ἐν πολλοῖς τισιν αἰεὶ τῶν ἐντυγχανόντων, ἐν πᾶσι δὲ τὸ σκολιὸν καὶ ἐφθονημένον καὶ ἀναδουόμενον καὶ ἐπιπλεκόμενον· καὶ μηδεμιᾷ ὁδῷ διευθύνοντες ἀλλὰ προσεισφέροντες αἵρεσιν αἰρέσει καὶ ἀναπομίμους βίβλους, πλάνης μᾶλλον ἢ ἀληθείας τεκμήρια. 7 ὁ μὲν οὖν Κριτόδημος, πλῆθος θεωρημάτων κεκτημένος καὶ τοῖς ἄλλοις συγκεκοσμημένος καὶ δυνάμενος σαφῶς διερμηνεύσαι, διὰ τῆς τούτων τῶν ὀργάνων φαντασίας ἡμαύρωσε τὴν ἐπιστήμην. 8 ἐγὼ δὲ ἐν ταῖς προσυντεταγμέναις μοι βίβλοις οὔτε κενῶν οὔτε ματαίων ὕθλων πόνους διήνυσσα οὐ<τε> μὴν κατὰ τὴν δόκησιν τινῶν ἀμφιβόλους ἐπιλύσεις καὶ γραφὰς ἀναρίθμους περιττῶν συντάξεων, διό καὶ τὰ δοκοῦντα ἀληθείας ἐφικνεῖσθαι εἰς ἄπειρον ζήτησιν καὶ ψόγον ἐχώρησεν. 9 χρὴ δὲ γε τὸν βουλόμενον συγγράφειν ὥς μὴ χρῆζειν ἐτέρου· εἰ δ' οὖν, διὰ τὸ ἀγνοεῖν καὶ φθονεῖν τὴν πλοκὴν ἐπεισφέρει. 10 πελαγοδρομήσας οὖν καὶ πολλὴν γῆν διοδεύσας, κλιμάτων τε καὶ ἔθνων κατόπτης γενόμενος, πολυχρονία πείρα καὶ πόνοις συνεμφυρεῖς, ἡξιώθην ὑπὸ θεοῦ καὶ τῆς προνοίας βεβαίου καὶ ἀσφαλοῦς λιμένος τυχεῖν.

²¹¹ V originále συνεκτικός. Má to smysl „vhodné podržet pohromadě“. Valens používá termín pouze ve smyslu „důležité“ a „nepostradatelné“, např. in IV 11.9: ἐπειδὴ δοκεῖ συνεκτικώτατον κεφάλαιον παρὰ τὰ λοιπὰ ὑπάρχειν. τούτου γὰρ ἄνευθεν οὐδὲν οὔτε ἔστιν οὔτε ἔσται („toto je nejdůležitější téma nad ostatní; bez toho nic není a nic nebude“.)

²¹² Téměř neúplný vzhled této věty je typický pro astrologické příručky, kde se ἄλλως obvykle používá k zavedení odlišné doktríny. Zde text pravděpodobně znamená něco jako „různé věci ve stejném duchu“. Srov. Dorotheova předmluva ke knize I, kde tvrdí, že hodně cestoval, aby se učil od mudrců v těchto oblastech; Manilius I 13–15 tvrdí, že prochází vzduchem a cestuje po obloze. Nevíme nic o Timaeovi a Asklétionovi, mimo doktríny o rodičích in Val. II 32.

²¹³ ἐπιλύω se zřídka používá k popisu spisů a znamená „rozvázat“ a v užším kontextu učení „vyřešit“ nebo „vysvětlit“.

²¹⁴ Tento termín je také použit metaforicky u Valense jinde, aby vyjádřil myšlenku okázalosti, jako in I 19.10: „bohatý a žijící s velkou pompou“ (πλουσίους καὶ μετὰ πλείστης φαντασίας διεξάγοντας).

dospělo k pravdě, přešlo do nekonečného hledání a dohadování. Ten, kdo chce psát, musí postupovat, jako by nikoho jiného nepotřeboval;²¹⁵ protože pokud tak učiní, dovede svou nevědomost a zášť ke Isti. Proto jsem, když jsem prošel moře a prošel mnoho zemí, prozkoumal mnoho oblastí a národů a spojil dlouhou praxi s dřinou, nakonec jsem byl Bohem a Prozřetelností uznán za hodného dosáhnout bezpečného a pevného přístavu.²¹⁶

Kontext u Valense

Fragment F3A se nachází uprostřed třetí knihy *Antologie*, kde se Valens poprvé zabývá nejčastěji diskutovaným tématem ve svém díle, doktrínami o stanovení délky života. O něco dříve v knize je Kritodémův fragment F20, obsahující příklad jedné takové doktríny. Valensova diskuse o Kritodémově práci ve fragmentu F3A se však k těmto tématům vztahuje pouze okrajově, protože Kritodemos je citován jako protipříklad k Valensově samozvané velkorysosti při podrobném zkoumání doktrín, které předkládá „v každé kapitole“ (καθ' ἑκαστον κεφάλαιον τὴν ἐμὴν ἀφθονίαν ἐλέγχων ὑπομνήσκω), na rozdíl od toho, co nachází ve starých kompilacích (τὰς τῶν παλαιῶν συνταγματογράφων βίβλους). V obou předchozích kapitolách (5–8) i následujících (10 a 11) Valens často používá konkrétní příklady, které jsou užitečné pro pochopení postupů. Valens rozhodně vyniká jako astrologický spisovatel, který poskytuje zdaleka nejvíce příkladů, včetně velkého množství skutečných horoskopů. To neznamena, že starší autoři žádné neuvedli,²¹⁷ ale mnoho doktrín bylo v jejich díle pouze nastíněno. Například Nechepsos a Petosiris, navzdory tomu, že byli považováni za nesporné autority řecké astrologie, obdrželi v tomto ohledu také Valensovu kritiku (viz F4).

Fragment F3B tvoří součást Valensovy předmluvy k poslední knize jeho kompilace, která začíná pozdravem jeho oddanému Marcusovi a všeobecnou úvahou o jeho vlastním díle.²¹⁸ Toto je očekávané místo pro tyto druhy

²¹⁵ Tedy zvládnutí astrologie do té míry, že je autonomní. Valens zjevně kritizuje Kritodéma za to, že se příliš spoléhá na názory jiných astrologů. Valens tvrdí, že své umění zdokonalil tak, aby mohl používat pouze své vlastní, osvědčené metody.

²¹⁶ Jasná imitace Kritodémova začátku. Prozřetelnost (πρόνοια) byla pro Valense důležitou entitou; je to jeden ze svědků jeho přísahy (kapitola 3), např. F 6A (Val. IV 11.11). Srov. Plut. Pyth. Or. 406B οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ θεοῦ καὶ τῆς προνοίας σκοποῦντες.

²¹⁷ Skupina více než 100 idealizovaných (nereálných) horoskopů in Firmicus VI 29–31 by se mohla vrátit k raným egyptským pseudoepigrafům: srov. Heilen 2010, 137.

²¹⁸ Charakterizaci knihy IX jako relativně nezávislého uzavření díla, viz Příloha III.

pozitivních postřehů o úspěších a konečné podobě práce: viz např. konec *Almagestu* (XIII 13), kde Ptolemaios oslovuje Syra, komentuje zdárné dokončení témat a celkový charakter díla. Valens cituje Nechepsa jako autoritativní text, který tvořil základ jeho diskuse v předchozích knihách:²¹⁹ krále je třeba brát jako vzor pro přiznání svých předchozích omylů a pro opuštění svých královských povinností ve prospěch astrologie.²²⁰ Následuje příklad Kritodéma, který je vzorem jen zčásti. Vedle podobných kritik jako ty vyjádřené ve fragmentu F3A, které se opět používají k prezentaci jeho vlastní astrologie jako významného zlepšení, Valens uznává mnoho pozitivních vlastností Kritodéma, nazývá ho „nejmoudřejším“ (σοφώτατος) a připisuje mu zásluhy nashromáždění velkého množství doktrín, vytvářející další teorie, a že je schopen jasně interpretovat (πλήθος θεωρημάτων κεκτημένος καὶ τοῖς ἄλλοις συγκεκοσμημένος καὶ δυνάμενος σαφῶς διερμηνεῦσαι). Valens pak napodobuje Kritodémova slova o namáhavém cestování a bezpečném příjezdu, aby měl podobné právo na sebe (ἡξιώθην ὑπὸ θεοῦ καὶ τῆς προνοίας βεβαίου καὶ ἀσφαλοῦς λιμένος τυχεῖν). Toto vyprávění o božské inspiraci dále rozvíjí a předmluvu uzavírá úvahami o božské podstatě duše, kterou ilustruje citováním čtyř orfických fragmentů (OF 436, 422, 426, 425).

Valensova kritika a jeho vlastní rozpory

Fragmenty F3A a B nabízejí, jen mírně odlišným způsobem, podobné pohledy na Kritodémovo dílo. Okamžitě je zřejmé, že Valens kritizuje Kritodéma v různých souvislostech, čímž kontrastuje to, co tvrdí, že jsou rysy jeho vlastního projektu, s tím, co říká, že jsou rysy Kritodéma a dalších. Shrňme si Valensovu kritiku:

- a. Kritodemos a další, jako Timaeus a Asklétarius, používali strojený a bombastický styl, aby přitáhli pozornost nevědoucích, a vyprávěli fantastické příběhy údajně o objevu astrologických principů. Tato pojednání proto postrádala přímočarý vzdělávací postup

²¹⁹ Zdá se, že Valens naznačuje, že Nechepsovo dílo začíná knihou XIII (Ὅσα μὲν ὁ Θειώτατος βασιλεὺς εἶρηκε Νεχεψῶ ὁ τὴν ἀρχὴν ποιησάμενος τῆς ιγ' βίβλου...). Opravdu by bylo zvláštní, kdyby Valens naznačil, že to byl jen začátek Nechepsovy knihy XIII, kterou překryl svým pojednáním; je rozumnější předpokládat, že si všímá kuriózního začátku Nechepsovy práce ve 13. knize a že sledoval dílo jako celek. To by vysvětlovalo, proč jsou citovány pouze knihy XIII, XIV a XV této starověké řecko-egyptské příručky. Možná, jak naznačuje Heilen 2011, 24, se naznačuje předchozí Petosirídův spis adresovaný králi Nechepsovi.

²²⁰ Val. IX 1.3. Valens kvalifikuje královu vládu jako tyranii (τυραννίς), takže jeho chyby by možná měly být považovány za mravní a upraveny tím, že se vzdal královských povinností.

astrologickými doktrínami, což jejich následovníkům velmi ztěžovalo dohledání příslušných informací.

- b. Kritodémovo dílo bylo neúplné a částečně nejisté, včetně pochybných technik od jiných autorů (pouze v F3B).
- c. K jeho nejasnosti přispěly dva nápady v Kritodémově díle: děsivé přísahy a okázalé tabulky (viz kapitoly 3, resp. 7 a 8).

Je zarážející, že i přes jeho ostrou kritiku lze samotné rysy Kritodémova pojednání, v němž nachází chyby, nalézt také ve Valensově vlastním manuálu. Nejjasnější ze všeho je, že v několika bodech Valens vyžaduje od čtenářů přísahu a žádá je, aby zachovali astrologické poznatky, které jim předává (F 6A-C). Diskusi o takových přísahách necháme až do kapitoly 3, ale stojí za zmínku, že byly vzácností v astrologickém písemnictví, jinde se používaly pouze v díle Firmica Materna, který byl rovněž ovlivněn Kritodémem.

Valens odkazuje ve fragmentu F 3B na „výmysly tabulek“ (τῆς τούτων τῶν ὀργάνων φαντασίας), a ve fragmentu F 3A na rozmanitou směs (ποικίλως μερίσας) tabulek a textu. Navzdory moderním předpokladům a očekáváním nebyly tabulky v řeckém astrologickém písemnictví běžné. Starověké svitky vykazovaly nápadnou uniformitu v sobě i mezi sebou a tabulky a diagramy se objevovaly pouze v textových žánrech, ve kterých byly považovány za nepostradatelné.²²¹ Písmenná schémata tvořila podstatnou část textu matematických demonstrací²²² a astronomie byla zjevnou doménou tabulek. Jinak tabulky najdeme jen v aritmetickém pojednání Nikómacha z Gerasy: zdá se tedy, že mimo matematické obory byly takové odchylky od monotónních sloupců plných textu vzácné.²²³ Pokud jde o astrologii, i když byli řecko-římsí astrologové často známí jako μαθηματικοί/*mathematici*, astrologická pojednání a kompilace zpravidla neobsahují žádná schémata ani tabulky.²²⁴

To je otázka žánru. Knihy obsahující řečnictví jsou často uspořádány do úzkých sloupců, literární komentáře do širokých sloupců a historie a filozofie

²²¹ Viz Johnson 2004 pro analýzu formátování literárních knih.

²²² Pro podrobný rozbor konvencí matematického psaní, srov. Netz 1999.

²²³ Zajímavou výjimkou je případ ilustrovaných bylin, ale praxe se neobešla bez svých odpůrců: srov. argumenty Plinia XXIV 91.142 uvádějící změny rostlin v průběhu ročních období (jaké roční období volíme pro ilustraci?) a obtížnost kopírování ilustrací. Srov. Harvin a Totelin 2016, 168. Z počtu dochovaných papyrů můžeme odvodit, že ilustrované byliny byly mnohem častější než ilustrované lékařské knihy.

²²⁴ Viz Tolsa 2018 pro tabulky hranic v Ptolemaiovi in Tetrabiblos I 21, které pravděpodobně nebyly původní.

někde mezi nimi.²²⁵ Podobně jako matematická pojednání, i astrologické texty často vyžadovaly složité vizualizace, aby ilustrovaly argumenty o vztazích mezi body v horoskopu: je možné, že takové astrologické operace byly často prováděny mimo text, na astrologické tabuli.²²⁶

To je důvod, proč Valens shledává přítomnost tabulek v kritodémově díle zarážející a matoucí: ne proto, že by nedávaly smysl, ale proto, že se k žánru nehodily. Přesto Valens reprodukuje tabulky délky života, které našel v Kritodémově díle (F 16), a věnuje jejich diskusi polovinu knihy (VIII). Na konci knihy IX Valens podobně vysvětluje konstrukci a použití dalších dvou velkých tabulek pro korekci hodinové polohy Měsíce, ale tabulky samotné se nedochovaly (viz příloha III).

Valens také často ukazuje to, co lze kvalifikovat jako bombastický a fantastický expoziční styl, například když popisuje své vlastní učení jako božsky inspirované po vzoru krále Nechepsa.²²⁷ Ale nemusíme se ani dívat tak daleko: jeho emulace Kritodémových slov na konci fragmentu F 3B je také vhodným příkladem.

Konečně, pokud bychom chtěli popsat Valensovo astrologické dílo z obecného hlediska, stěží by klíčová slova byla „jasné“, „úplné“ nebo „vzdělávací“. Kromě častých sebe-chvályhodných pasáží, v nichž komentuje svůj vlastní astrologický projekt, narušující kontinuitu výkladu, jeho dílo evidentně není strukturováno jako celek podle předem daného plánu. Spíše máme dojem, že na něm autor pracoval ve velmi odlišných dobách, což potvrzují i chronologicky odlišné soubory horoskopů, které vkládá jako příklady.²²⁸ Název *Antologie*, ať už původní či nikoli, je velmi výstižným popisem pojednání.

Není možné, že by si Valens nebyl vědom své vlastní ambivalence. Ve skutečnosti v jednu chvíli uznává, že dílo je místy záměrně nejasné, a proto je pro diskusi v kontextu učení zajímavější.²²⁹ Je zajímavé, že v astrologické básni Manilius (první století n. l.) byly identifikovány četné rozpory: hlavní typ tvoří protichůdné myšlenky pramenící z různých přístupů: například Manilius různě

²²⁵ Johnson 2004, 34.

²²⁶ Viz diskusi na toto téma ve vztahu k Egyptu v Úvodu.

²²⁷ Val. VI 1,9 = Nech. et Pet. fr. 1 Riess. Diskuze o tomto fragmentu, srov. Heilen 2011, 37–56.

²²⁸ Neugebauer 1954. Srov. Pingree 1986, xviii–xx.

²²⁹ Val. III 10.19.

uvádí, že studium nebes je otevřené všem (např. II 105–125) a že je určeno pouze několika vybraným zasvěcencům (II 136–149).²³⁰ Zdá se, že tyto dvě úrovně čtenářů jsou přítomny i ve Valensově mysli, když tvrdí, že Kritodémovy bombastické pasáže jsou navrženy tak, aby přilákaly nové adepty, zatímco ti, kteří již byli zasvěceni, musí tyto kapitoly přeskočit, aby našli konkrétní teorie (F 3A). Můžeme sestavit následující tabulku, abychom odlišili charakteristiky vhodné pro tyto dva druhy čtenářů, zhruba podle Valensovy interpretace:

	Nezasvěcení čtenáři	Zasvěcení čtenáři
<i>Styl</i>	Bombastický, podivuhodný, přísahy	Praktický
<i>Astrologické nauky</i>	Nejasnost v detailech postupů	Jasnost ve všech krocích metody
<i>Obecná struktura</i>	Tajemná (= chaotická)	Jasná
<i>Tabulky</i>	Obsahuje	Neobsahuje

Valens vykládá, že noví studenti astrologie se často nenechali zlákat dobře strukturovanými, suchými a monotónními příručkami, ale spisy, které se pokoušely být originální v prezentaci svých doktrín spleťtým, tajemným a nečekaným způsobem. To lze částečně přičíst pseudoepigrafické povaze prvních helenistických egyptských manuálů, jako je báseň Nechepsa a Petosirída, ve kterých král vyprávěl svůj vlastní příběh o objevu a osvícení; tento *topos* byl později zděděn a poněkud racionalizován v pozdějších pojednáních, jako jsou pojednání Kritodéma a Dorothea, která začala popisem cesty astrologa za poznáním. Dalším faktorem je samotná povaha astrologického zkoumání: pokud není člověk při posuzování metod velmi obezřetný, kompilace mají často tendenci prezentovat údajně neomylné doktríny kumulativním způsobem, který nevyhnutelně vede k protichůdným výsledkům.²³¹ V každém případě oba přístupy (obskurní a protichůdné vs. racionální nebo racionalizující) byly pravděpodobně nedílnou součástí řecko-římského astrologického písemnictví. Postupem času spisovatelé postupně upřednostňovali racionalizační přístup, jehož jedním aspektem je použití skutečných jmen pro autory. Například Ptolemaiův *Tetrabiblos* spadá téměř

²³⁰ Volk 2011.

²³¹ Viz například experiment Bartona 2004, kapitola 5, aplikující metody Firmica Materna a Dorothea na horoskop prince Charlese.

úplně do tohoto druhého přístupu.²³² Na druhou stranu Vettius Valens, i když kritizuje nejasnost práce svých předchůdců, nemůže odolat pokušení vědomě používat takové postupy ve svém vlastním manuálu. I když některé nesrovnalosti lze připsat nedbalosti; možnost dovolit si takovou nedbalost mohla být součástí astrologického žánru.

Dvě poněkud odlišná svědectví

Jak jsme viděli, obě svědectví Kritodémova textu se v první části mírně liší:

F 3A²³³

Poté, co jsem se vydal na moře – říká – a překonal rozlehlé pouště, byl jsem bohy považován za hodného...

F 3B²³⁴

Když už jsem prošel moře a rozlehlé pouště, byl jsem bohy uznán za hodného...

Podobně malé rozdíly najdeme ve dvou citacích téže básně od Kleanthéa ve Valensových knihách VI a VII.²³⁵ Valens možná citoval z paměti alespoň v jedné z pasáží²³⁶ a pravděpodobně zde vidíme stejný jev, přičemž verze ve fragmentu F 3B je poněkud méně spolehlivá, a to z následujících důvodů:

1. Začátek práce s ἤδη ποτὲ (Když už...) je lichý, protože tato spojnice obecně předpokládá předchozí vyprávění.²³⁷
2. Termín πελαγοδρομήσας a jeho příbuzná slova jsou doložena až v pozdních pramenech: orfický hymnus na Leucothea (74,5) ze sbírky

²³² Srov. Tolsa 2018 pro jednu výjimku: matoucí vysvětlení Ptolemaiových vlastních hranic a podivný příběh o jejich objevu. Zdá se, že Firmicus Maternus v Kritodémově fragmentu F 5 naráží na tuto tendenci v historii řecko-římské astrologie (viz diskuse níže).

²³³ πέλαγος προσορμήσας, φησί, καὶ πολλὴν ἔρημον ὁδεύσας ἡξιώθην ὑπὸ θεῶν...

²³⁴ ἤδη ποτὲ πελαγοδρομήσας καὶ πολλὴν ἔρημον διοδεύσας ἡξιώθην ἀπὸ θεῶν...

²³⁵ VI 9.13: ἄγου δέ μ' ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ πεπρωμένη, / ὅποι ποθ' ὕμῖν εἰμι διατεταγμένος, / ὡς ἔψομαί γ' ἄοκνος· ἦν δέ γε μὴ θέλω / κακὸς γενόμενος, οὐδὲν ἤπτον ἔψομαι. VII 3.53: ἄγου δέ μ' ὦ Ζεῦ καὶ σύ γ' ἡ πεπρωμένη, / ὅποι ποθ' ὕμῖν εἰμι διατεταγμένος, / ὡς ἔψομαί γε κἂν ὀκνῶ· κἂν μὴ θέλω, / κακὸς γενόμενος αὐτὸ τοῦτο πείσομαι.

²³⁶ Obě verze Kleanthéovy básně mohou být ve skutečnosti špatné, protože se mírně liší od téže cit. in Epictetus, Ench. 53.1.

²³⁷ V TLG se nenachází ani na začátku kapitoly, kromě Valens IX 16, což je ve skutečnosti imitace Kritodémova vlastního začátku, jak je citován ve stejné knize (F 3B).

datované mezi druhým a čtvrtým stoletím našeho letopočtu;²³⁸ magický hymnus k Měsíci (11a řádek 12 Heitsch) nejistého, ale zhruba podobného stáří;²³⁹ pozdně antičtí lexikografové vysvětlující vlastnosti nádob;²⁴⁰ pozdně antičtí spisovatelé přísloví;²⁴¹ a dvě křesťanská kázání.²⁴²

3. ἡξιώθην přirozeněji vyžaduje předložku ὑπό, jako ve fragmentu F 3A.

Závěrem lze říci, že první verze je pravděpodobně lepší než druhá. Zajímavé je, že obsahuje i vzácné slovo προσορμήσας, které však už používal Polybios (X 42,1) ve druhém století před naším letopočtem. Napodobenina Kritodémova fragmentu odrážejícího toto sloveso se nachází na začátku byzantské astronomické básně Kamatera (*In astr.* 1–2).²⁴³

Po vyplutí do výšky a hloubky tohoto umění

a do nekonečného moře malým plavidlem (...)

Kamateros velmi úzce následoval Kritodéma v popisu astrologické doktríny hranic (viz kapitola 5), ale to neznamena, že Kamateros měl přímý přístup k jakékoli verzi Kritodéma. Z analýzy zdrojů skutečně vyjde najevo, že

²³⁸ K datu orfických hymnů, viz West 1983, 63, který tvrdí, že představují zralý stoicismus, srovnatelný s Mesomédem v Hadriánově věku. Viz také Morand 2001, 255–275, který hymny spojuje s dochovanými nápisy *boukoloi* v Malé Asii, většinou také z Hadriánova věku. Boukólos, vůdce dionýských kultových skupin v Malé Asii (srov. Jaccottet 2003), je zmíněn ve dvou hymnech (1.10 a 31.7). Mohlo by se zdát pozoruhodnou shodou okolností, že mezi těmito nemnohými svědectvími najdeme jedno z orfických hymnů, vzhledem k tomu, že Kritodémus byl orfismem v mnoha ohledech ovlivněn. Básně v této sbírce jsou však v zásadě sestaveny z dlouhých seznamů epitet, takže vzezření tohoto termínu nemusí být ve skutečnosti nijak zvlášť důležité. Alternativně je možné, že Valens tyto hymny zná a neúmyslně zamění Kritodémův výraz za epiteton v hymnu na Leucothea, který také zobrazuje situaci spásy.

²³⁹ Tyto dvě sbírky hymnů spolu pravděpodobně přímo souvisí. Selene přijímá τόδ' ἄρωμα v prvním řádku následujícího magického hymnu, podobně jako to najdeme v orfických hymnech (srov. H. O. 9, Εἰς Σελήνην θυμίαμα ἄρώματα). Existují však další zcela specifické společné rysy: pokud popisuje orfický hymnus k Selene ji jako „ženu a muže“ (9.4, θῆλύς τε καὶ ἄρσεν), stejný magický hymnus ji nazývá „muž-žena“ (11a.26 ἄρσενόθηλον). Jiný hymnus ji nazývá „Přirozeností matkou všech“ (10.33, Φύσι παμμήτωρ) a další báseň v orfických hymnech po Selene je věnována Přirozenosti, která je vzývána se stejným přídomek (H.O. 10.1, ὦ Φύσι, παμμήτειρα θεά). Směr vlivu je však obtížné stanovit (máme ho naopak považovat za obousměrný?), protože preferované datování obou typů skladeb je stejné (2./3. století n. l.): srov. Blanco Cesteros 2020.

²⁴⁰ Jako synonymum ποντόπορος (Hesychius) a povšimnutí, že určité malé plavidlo (πορθμῖς) nepluje po moři, ale používá se pouze jako pramice (Zonaras a další).

²⁴¹ Diogenianus, Zenobius a Apostolius, interpretující výraz v Chrysippovi (οὐ νυκτιπλοεῖς) tak, že někdo není přesný. Říká se, že ti, kdo brázdí moře (πελαγοδρομοῦντες), používají hvězdy, a jsou proto velmi přesní, ale slovo se objevuje pouze v jejich vysvětlení.

V originálu „*paroemiographers*“. RS

²⁴² Hesychius a Efrém Syrský, kvalifikovaní námořníci.

²⁴³ Πρὸς ὕψος τέχνης ὥρμησα μέγιστόν τε καὶ βάθος καὶ πρὸς πέλαγος ἄπειρον, μικρὸν ἔχων τὸ πλοῖον (...)

Kritodéma četl prostřednictvím Valensova díla. Nicméně skutečnost, že se rozhodl následovat Valensovu první verzi, možná svědčí o méně věrohodném vzezření druhé citace.

Rytmické stopy

Zhruba jedna třetina fragmentu F 3A může být v jambickém trimetru s pružnější strukturou typickou pro komedie. Zdá se pravděpodobné, že Kritodémův astrologický manuál byl původně napsán v této metrické podobě. Tento druh veršů byl použit v Kritodémově době v básni Nechepsa a Petosirída, ale také geografickými spisovateli Apollodórem z Athén a jeho následovníkem, běžně známým jako pseudo-Scymnus. Později, v prvním druhém století našeho letopočtu, autor Damokratés napsal pojednání o protilátkách pomocí tohoto typu veršů.²⁴⁴ Soudě z vědeckých textů psaných ve formě veršů lze odvodit, že důležitým faktorem při volbě metru byla jeho funkce při usnadnění zapamatování, což bylo obzvláště náročné v žánrech obsahujících dlouhé, nestrukturované seznamy, jako je astrologie, geografie a protilátky. Se zvláštním ohledem na jambickou formu Aristoteles poznamenává podobnost mezi touto veršovanou formou a mluveným jazykem (Poet. 1449a: μάλιστα γὰρ λεκτικὸν τῶν μέτρων τὸ ἰαμβεῖόν ἐστιν) a pseudo-Scymnem ukazuje, že je hrdý na přesnost obsahu, kterou flexibilita komického trimetru umožňovala (33–35):²⁴⁵

...tato [zkrácená verze] byla vybrána tak, aby byla uvedena ve verších, totiž v komických, pro názornost, neboť v této podobě bude nezapomenutelná.

Jiní astrologové volili hexametrickou formu (Manilius, Dorotheus a Anubio psali v elegických dvojverších). To představovalo cestu síly kvůli povaze rytmu a zároveň to bylo možná považováno za vhodné pro nauku, jako je astrologie, která zahrnovala nebesa: koneckonců, hexametr byl rytmem Hésioda, Orfea a věštců. Galenovo srovnání Dámokratových jambových trimetrů s Andromachovými elegickými dvojveršími (obsahujícími hexametr a daktylský pentametr²⁴⁶) je ilustrativní pro výzvy a možnosti pozorované v

²⁴⁴ Dlouze ho cituje Galén: srov. Vogt 2005. Viz West 1982, 160, tento druh veršů používaných v didaktických pracích.

²⁴⁵ μέτρῳ δὲ ταύτῃν ἐκτιθέσθαι προεῖλετο,
τῷ κωμικῷ δὲ, τῆς σαφηνείας χάριν,
εὐμνημόνευτον ἐσομένην οὕτως ὁρῶν.

²⁴⁶ V originálu „Hemiepes“. RS

jambech²⁴⁷ a daktylských verších, protože chválí technickou přesnost Dámokrata a zároveň kritizuje nejasnost linií u Andromacha.²⁴⁸

Nejčistší jambický trimetr ve fragmentu F 3A začíná ἐρημὸν a končí θεῶν, po kterém se konec řádku zdá nejvhodnější. Samozřejmě, aby bylo možné kalibrovat věrohodnost této analýzy, je třeba také odhadnout pravděpodobnost nalezení sekvence odpovídající jambickému trimetru v prozaickém textu. To se může zpočátku zdát pravděpodobné na základě flexibilní struktury metru, ale ve skutečnosti je pravděpodobnost spíše malá. Například při pohledu na prvních 24 prozaických řádků *Hymnu k Diovi* od Aelia Aristida existuje pouze jeden shluk, který odpovídá požadovanému sledu dlouhých a krátkých slabik komického jambického trimetru, a to i bez zohlednění césura.²⁴⁹ Najít posloupnosti, které odpovídají dvěma jambickým metrům, je mnohem snazší: v těchto 24 řádcích je 6 příkladů, ale pokud hledáme trimetry, pravděpodobnost značně klesá. Je možné, že se jambický trimetr v prozaických textech vědomě vyhýbal. Proto se zdá být nesmírně náhodné najít jeden takový shluk v krátké pasáži z Kritodéma citované Valensem, pokud to nebylo, alespoň původně, psáno tímto metrem.

Navíc jen minimální změny ve zbytku fragmentu nám dávají další dva a půl jambového trimetru. Je sice pravda, že veršované řádky jsou ve srovnání s jamby řecké kanonické literatury zvláštní, s ohledem na enjambement²⁵⁰ prvních dvou řádků, ale i trimetry pseudo-Scymna a Dámokrata vykazují zvláštní vlastnosti, které by bylo obtížné přijmout, nebýt důkazu textu.

²⁴⁷ Metrická stopa sestávající z jedné krátké (nebo nepřízvučné) slabiky následované jednou dlouhou (nebo přízvučnou) slabikou. RS

²⁴⁸ Gal. De comp. med. per gen. V 10 (XIII 820.15–17 Kühn), srov. Vogt 2005, 71. Četné citace posledně jmenovaného skutečně ukazují velmi věcný, prozaický styl, zatímco Andromachův text (De ant. I 6 [XIV 32–42 Kühn]) má převážně literární charakter.

²⁴⁹ Přestávka mezi slovy v metrické stopě (v řeckém a latinském verši). RS

²⁵⁰ V poezii je enjambement neúplnou syntaxí na konci řádku: význam „přeběhne“ nebo „překročí“ z jedné básnické linie do další, bez interpunkce. RS

Převedení astrologických textů do prózy²⁵¹ a další textové transformace

Zdá se, že Valens si není vědom metrických stop nastíněných výše. Když poznamenává směsici tabulek a textu v Kritodémově *Horasis* (F 3A), používá pro netabulkové části výraz πεζικὰς λόγων συντάξεις, „pravidelných kompilací nauk“. To je v nápadném kontrastu s dvojitou citací jambů u Kleanthése. I když byly tyto řádky zčásti nesprávně vyvolány z paměti (viz výše), v obou případech citace zachovávají přesnou strukturu jambických trimetrů, což dokazuje, že si byl zcela vědom jejich použití a pokoušel se je dodržovat. To není případ Kritodémových slov. Situace je podobná Valensově vlastní citaci začátku básně Nechepsa a Petosirída:²⁵²

*Rozhodl jsem se tedy, že budu (v modlitbě hledět) celou noc (vzhůru) k nebi, (...) a z nebe se ozval výkřik. Kolem jeho těla bylo zahaleno roucho tmavě modré barvy, které před sebou rozprostíralo temnotu.*²⁵³

V tomto fragmentu je metrická struktura patrnější než u Kritodémova fragmentu, ale přesto vidíme, že některé části byly změněny (δὴ) nebo přidány (μὲν), a že ani výsledný text přesně neodpovídal jambickému trimetru. Dá se tedy důvodně předpokládat, že ani zde Valens nerozpoznal metrickou povahu textu. Stephan Heilen klade otázku, proč jsou Nechepsos a Petosiris pouze jednou uznáni jako básníci ve starověkých pramenech.²⁵⁴ Na to je třeba pohlížet ve světle skutečnosti, že žádný z jejich dochovaných metrických fragmentů přesně nerespektuje metrickou sekvenci.²⁵⁵ Přirozenějším závěrem je, že texty Kritodéma i Nechepsa/Petosirída byly původně ve formě veršů, ale v rané fázi textového přenosu byly přeměněny na prozaické texty. Naše delší fragmenty Kritodéma ukazují tímto směrem, protože se jeví jako standardizované úryvky ztraceného původního díla (srov. kapitoly 4–6).²⁵⁶

²⁵¹ V originálu „prosifications“. RS

²⁵² ἔδοξε δὴ μοι πάννουχον πρὸς ἀέρα

<.....>

καὶ μοί τις ἐξήχησεν οὐρανοῦ βοή,

τῇ σάρκα [μὲν] ἀμφέκειτο πέπλος κυάνεος

κνέφας προτείνων

²⁵³ Trans. Heilen. Srov. rekonstrukce fragmentu a rozsáhlá diskuse, in Heilen 2011, 37–52.

²⁵⁴ Heilen 2011, 82.

²⁵⁵ Jsou upraveny a komentovány in Heilen 2011.

²⁵⁶ Na druhou stranu zjednodušená forma textu za prvními řádky znemožňuje nalezení metrických struktur.

Tento druh transformace starých metrických kompozic s technickým obsahem není neobvyklý. Například v případě lékařského díla Andromacha v elegických dvojverších se zdá, že jeho vlastní syn – rovněž jménem Andromachos – napsal prozaickou verzi, která byla podle Galéna bohužel stále nepřesná.²⁵⁷ Transformace předchozího autoritativního díla parafrází, epitomem nebo rozšířením (nebo jakoukoli jejich kombinací), s uvedením zdroje nebo bez něj, byla běžnou praxí ve starověké astrologii, soudě podle dochovaného materiálu. Abychom uvedli jen několik příkladů, máme takzvanou Proklovou parafrázi Ptolemaiova *Tetrabiblu*, čtyři epitomy Héfaištíónovy *Apotelesmatiky* a několik parafrází astrologických textů připisovaných Orfeovi.²⁵⁸ Existují i částečné parafráze Dorothea.²⁵⁹ Někdy autoři začlenili prakticky nezměněné části starších autorit, jako to udělal Héfaištíón s Ptolemaiem a Dorotheem, zatímco nepřipsané kapitoly Valensových *Antologií* byly přeloženy do latiny a zahrnuty do hermetického korpusu.²⁶⁰

Pokrok, který představovaly nové příručky v průběhu historie starověké astrologie, spočíval do určité míry v přeskupování a výběru materiálu spíše než v hledání nových teorií. To zjevně nebyl Valensův případ, ale ilustruje nebezpečí druhého přístupu. Valens se často snažil vyvinout nové doktríny, ale čtenář má dojem, že jeho projekt explodoval do nesčetných, neslučitelných nauk prezentovaných chaotickým způsobem, částečně kvůli jeho přání vylepšit teorii, aniž by zavrhl současné nebo starší nauky. Ptolemaios představuje jiné, rozumnější řešení: střední kurz spočívající v systematizaci astrologického systému výběrem, uspořádáním a zjednodušením hlavních nauk, které byly, alespoň do určité míry, vzájemně kompatibilní. Příručky přirozeně často ukazovaly směs přístupů, včetně přeskupování, výběru, shromažďování a přeformulování starších nauk, proložené idiosynkratickými teoriemi.²⁶¹

Plynulost astrologického žánru s sebou nesla v průběhu času i možná rozšíření. Pseudoepigrafická jména jako Nechepsos a Petosiris nebo Hermes Trismegistus umožňovala narůstání korpusu v různých časech a různými jedinci.

²⁵⁷ Gal. De ant. I 7 (XIV 44.10–17 Kühn). Srov. Vogt 2005, 70–71.

²⁵⁸ OF 779 je o ingresích; CCAG IV, 43 (připsán Tzetzesem Amonovi, OF 781a – b) o katarchické astrologii. Srov. Martín Hernández 2006, 115–116.

²⁵⁹ Například nesprávně připisovaná Anubiovi, pokrývající II 14–19 a 27–33 arabské verze a editovaná in Pingree 1976, 344–367; srov. Heilen 2010.

²⁶⁰ Pingree 1978, 432–433.

²⁶¹ Viz např. kapitola 6 ve sbírce připisované Rhetoriově, ve které zahrnuje nauky od Kritodéma a Dorothea.

V dílech se také nacházejí dodatky: příklad astrální horoskopy pro osobu narozenou v roce 381 n. l. v Dorotheovi III 1.28 („devadesátý šestý rok Darina [možná Diokleciána]“) je zřejmým vložení. Někdy byly na konec práce připojeny kapitoly představující evidentní dodatky s různou mírou relevance pro autorovu doktrínu a více či méně takto označené. Materiálem tohoto druhu je například doplněn Valensův text, který je zpracován pod názvem *additamenta antiqua*.²⁶² V arabském Dorotheovi nadpis V 41 výslovně připisuje kapitolu jistému *Qīṭr-nūsovi*, což by ve skutečnosti mohlo být zkomolením jména „Kritodémovi“ (viz kapitola 7). U Kritodéma byly pravděpodobně na konci práce také přidány velké tabulky pro výpočet délky života (kapitola 8).

Opětovné použití a přepracování v různé míře bylo typické pro astrologický obor, ve kterém byli čtenáři často sami praktikujícími astrology, kteří si texty kopírovali a upravovali podle svých potřeb. Vettius Valens si byl dokonale vědom sklonu astrologických textů k takovým proměnám. Z tohoto důvodu, jak uvidíme v další kapitole, zařazuje mezi klauzule svých astrologických přísah slib svých čtenářů, že nebudou kopírovat pojednání pod jiným jménem, a že nic nevystříhnou (F 6A).

Metafora a realita v motivu plavby

V F 3B Valens po citaci začátku Kritodéma poznamenává, že „*Timaioi, Asklétarioi a mnozí další řekli jiné věci*“. Pravděpodobně má na mysli podobné ohromující začátky astrologických příruček: viděli jsme příklad básně Nechepsa a Petosirída, kde král prozradil, že celou noc bděl a díval se na oblohu a čekal na inspiraci, až se nakonec ozval výkřik (!), vtělený do tmavě modrého hávu. Dorotheus (I 1) je více podobný Kritodémovi:

*Cestoval jsem, můj synu, po mnoha místech a viděl jsem podivuhodné věci, které jsou v Egyptě a Babylóně, který je v ústí Eufratu. Shromáždil jsem nejlepší z jejich výroků od nejlepších [autorit], které byly přede mnou jako včely, které se shromažďují ze stromů a všech druhů rostlin; z nich je totiž dobrý med.*²⁶³

²⁶² Pingree 1986, 349–368.

²⁶³ Trans. Pingree s úpravami. Na konci pasáže je důležitá chyba, kde Pingree píše „med medicíny“ místo „dobrý med“: *ṭayyib* znamená „dobrý“ (v chuti), což bylo pravděpodobně zaměněno s *ṭabīb*, doktor. Je tu další chyba, zaznamenaná in Cottrell 2015, 365: Pingree překládá *maṣabb* („ústa“) jako *muṣīb*. Navíc některé prvky v tomto proemiu mohly být změněny přenosem díla. Text zejména tvrdí, že kniha je adresována jeho synovi, o kterém

Jak Kritodémos, tak Dorotheus by se dali interpretovat tak, že používají vhodný *topos* žánru astrologických básní, když odkazují na své vlastní cesty za poznáním.²⁶⁴ Avšak vzhledem k tomu, že tito autoři patří do raného období astrologické praxe v řecky mluvícím světě, není nepravděpodobné, že takové výlety mohly být také skutečné. V této rané době v historii helénistické astrologie mohlo být cestování do Egypta nejjednodušším způsobem, jak získat přístup k široké škále astrologických doktrín a učení. Koneckonců, sám Valens si přivlastňuje Kritodémova slova, aby vylíčil svou vlastní skutečnou zkušenost s vycestováním do Egypta, aby se naučil astrologii.²⁶⁵ Proto se nezdá být přitažené za vlasy předpokládat, že Kritodémos skutečně cestoval do Egypta, aby se učil a praktikoval astrologii, a že se poté znovu přestěhoval na místo, které považoval za bezpečný přístav, možná se vrátil na Rhodos (viz Úvod).

Další otázkou je *raison d'être*²⁶⁶ těchto zahalených odkazů. Proč Kritodémos jednoduše nepojmenoval Egypt a Rhodos, místo aby se o nich vágně zmiňoval? Zde hraje roli mnoho faktorů. Jedním z důvodů může být aura tajemna, která byla charakteristickým znakem raných astrologických prací. Dalším faktorem je, že uvedení konkrétních jmen vylučuje možnost vícenásobné narážky. Kritodémovy výrazy ἀκίνδυνος λιμήν („bezpečný přístav“) a μὴν ἀσφαλεστάτη („nejbezpečnější místo odpočinku“) mají silné konotace spásy po nebezpečné cestě.²⁶⁷ I když lze zmínit skutečný kontext, funguje i literární metafora: konec epistemické cesty konečně nadešel a autor může konečně předat své poznatky. Lze to srovnat s ambiciózním kosmologickým diskursem Timaiovy postavy v Platónově dialogu, který je ukončen na začátku *Kritiás* (106a):²⁶⁸

Timaeus: Jak rád, Sokrate, jsem nyní šťastně prchl z cesty promluvy, jako bych odpočíval po dlouhé cestě!

se říká, že je Hermes (I 2), což jakoby rámovalo pojednání jako jakýsi hermetický dialog. Taková směs autorského a pseudoepigrafického podání působí podezřele. Metafora včel je však nepopiratelně řecko-římská, stejně jako motiv plavby.

²⁶⁴ Srov. Ferella 2018, použití metafory ranými řeckými mysliteli.

²⁶⁵ Valens, který pocházel z Antiochie v Sýrii, uvádí věrohodné podrobnosti o svých negativních zkušenostech s učiteli v Egyptě (IV 11.4).

²⁶⁶ Smysl bytí, důvod, vnitřní smysl atd. RS

²⁶⁷ Srov., např., LXX 1 Macch. 7.39; Philo Alex. De sobr. 49.6 (ἡσυχίαν καὶ μὴν), De leg. III 36.5 (σωτηρίαν καὶ μὴν).

²⁶⁸ {TI.} Ὡς ἄσμενος, ὦ Σώκρατες, οἶον ἐκ μακρᾶς ἀναπεπαυμένος ὁδοῦ, νῦν οὕτως ἐκ τῆς τοῦ λόγου διαπορείας ἀγαπητῶς ἀπήλλαγμαi.

Rozdíl je v tom, že zatímco Timaeus předává své spekulace živě během své cesty, Kritodemos tak činí až po své egyptské cestě, stejně jako Dorotheus.

Svou roli zde může hrát i orfické pozadí. Stejně jako o řeckých mudrcích, tak se říká, že i Orfeus vycestoval do Egypta za svým zasvěcením (Diod. Sic. IV 25.3). Byl také součástí námořní expedice Argonautů, kterou vyprávěl Apollonius z Rhodu. Orfeus byl duchovním vůdcem této výpravy, bdělým objevitelem předzvěstí a správných rituálů nezbytných pro zajištění bezpečné cesty.²⁶⁹ Kritodemos by se mohl zmiňovat o tomto druhu slavné epizody ve svém důrazném popisu příjezdu do onoho bezpečného přístavu uděleného bohy a v souvislosti s tím by jeho astrologická vize připomínala předzvěsti, které byl Orfeus schopen rozluštit.

Název Kritodémova díla

Známe-li začátek básně Nechepsa a Petosirída (viz výše), okamžitě se nám vybaví tmavomodré roucho (πέπλος), v němž se ztělesňuje nebeský výkřik. To poskytuje astrologickou inspiraci, která umožňuje Nechepsovi napsat své astrologické dílo. Valens nám neříká, na jakou konkrétní *Vizi* se Kritodemos odvolává, ale nakonec mu musela odhalit poznatky astrologického umění.

Opět to může souviset s orfickým materiálem. Existovala tradice orfických textů nesoucích názvy odpovídající aspektům mysteriózních rituálů – *Katharmoi*, *Thronismoi*, *Hierostolika*, *Katazostikon* (OF 601–608)⁵³ –, což mohlo ovlivnit volbu Kritodéma, když vybíral název.²⁷⁰ Teorie obsažené ve *Vizi* by mohly být chápány jako vycházející z náboženských mystérií a musely by být chráněny před nečistými jedinci, což je právě cílem orfických přísah (F 6).

Je lákavé vyslovit hypotézu, že Kritodemos narážel (i když jen v názvu) na roucho Nechepsa a Petosirída. Tento obraz mohl považovat za atraktivní, protože roucho bylo jedním z předmětů, které orfikové používali k alegorizaci svého vysvětlení vesmíru: v orfické básni *Roucho* (Πέπλος), datované před

²⁶⁹ K božským předzvěstím, srov. *Argonautica* IV 1411–1421; pro obětiny domorodým bohům in IV. 1547–1555, viz Karanika 2010. V pátém století našeho letopočtu byly tyto náboženské implikace zesíleny autorem důkladně obeznámeným s orfickou tradicí v přepracování známém jako *Argonautica Orphica*.

²⁷⁰ Srov. diskuse in Herrero de Jáuregui 2010, 37.

helenistickou dobou, Persefona tká a je chycena Plutem v místě vyšívání postavy Štíra, souhvězdí označujícího zimu.²⁷¹

F 4. Valens VIII 5.19²⁷²

Typ fragmentu: Krátká pasáž u Valense, kde jsou Kritodémos, Nechepsos a Petosiris uvedeni jako nejasné astrologické autority minulosti, které potřebují revizi a objasnění.

*Nechť čtenáři našich kompilací při testování všech postupů nepronášejí: „Tato posloupnost je od Krále, tato druhá je od Petosirída, ta je od **Kritodéma** atd.“ Namísto toho jim dejte znát, že tito muži ukázali, že jejich věda je bezpředmětná tím, že ji prezentovali omezeným a složitým způsobem. Na druhou stranu jsme nabídli řešení a nejen že jsme oživilí toto umírající umění, ale také jsme si zvolili²⁷³ a zasvěcovali další hodné muže, sváděli jsme je nikoli touhou po penězích, ale tím, že jsme je poznali jako milovníky vědění a nadšence. I my jsme byli vedeni udidlem a uzdou tímto typem Nemesis.²⁷⁴*

Proti starým autoritám a jejich prázdné kompilaci

Fragment F4 poskytuje více kontextu pro pochopení Valensova sebe-postavení vůči Kritodémovi a Nechepsu a Petosirídovi. Valens kritizuje tyto autory za jejich nejasnost, odmítá myšlenku, že jeho vlastní dílo je pouhou kompilací jejich doktrín, a prohlašuje, že poskytl „řešení“ (ἐπιλύσεις) těchto problémů starých pojednání. Ve stejném duchu, v odstavci předcházejícím

²⁷¹ Pro datování je relevantní, že o básni psal Epigenes: srov., Herrero de Jáuregui 2010, 208. Fragmenty související s Peplos jsou OF 286–290; srov. Bernabé 2009a, 318–319. Epigenes odhalil několik bonmotů používaných orfickým básníkem, mezi nimiž byly „části“ (μοῖραι), nazývané „bílý roucho“ (λευκόστολος), a to kvůli jejich korespondenci se třemi fázemi Měsíce (nov, 15. den a 30. den): srov. Clem. Strom. V 8,49. V orfických hymnech najdeme také charakteristiku částí světa jako tři μοῖραι, z nichž Poseidon třímá moře (17.7: ὃς τριτάτης ἔλαχες μοίρης βαθὺ χεῦμα θαλάσσης) a Pluto zemi (18.6: ὃς τριτάτης μοίρης ἔλαχες χθόνα παμβασίλειαν).

²⁷² Οἱ οὖν ἐντυγχάνοντες ταῖς ὑφ' ἡμῶν συντεταγμέναις βίβλοις πάσας αἱρέσεις διελεγχούσαις μὴ λεγέτωσαν· αὕτη μὲν ἐστὶν τοῦ βασιλέως, ἑτέρα δὲ Πετοσίρεως, ἄλλη δὲ **Κριτοδήμου** καὶ τῶν λοιπῶν, ἀλλ' ἰδέτωσαν ὅτι ἐκεῖνοι μὲν προθέμενοι κωφῶς καὶ κατεζητημένως ἀνυπόστατον τὴν ἐπιστῆμην κατέδειξαν, ἡμεῖς δὲ τὰς ἐπιλύσεις ποιησάμενοι οὐ μόνον θνήσκουσιν τὴν αἵρεσιν ἀνεργώσαμεν, ἀλλὰ καὶ ἑαυτῶν δόξαν κατεψηφισάμεθα καὶ ἑτέρους δὲ ἀξίους ἐμυσταγωγῆσαμεν, οὐ χρημάτων προτροπῇ θελχθέντες ἀλλὰ φιλομαθεῖς καὶ ἐπιθυμητὰς ἐπιγνόντες· καὶ γὰρ αὐτοὶ τοιοῦτω χαρακτῆρι Νεμέσεως ἐχαλιναγωγῆθημεν.

²⁷³ Podivný výraz převzatý ze soudního diskursu, kde běžně označuje hlasování o odsouzení. Ale jinde u Valense to může být pozitivní i negativní: ἑαυτῶν δόξαν κατεψηφισάμεθα (V 6.13).

²⁷⁴ Narážka na klasický obrázek Nemesis jedoucí na voze. Jako božský distributor štěstěny je Nemesis vhodným učitelským božstvem astrologie. Valens se hravě ztvárnil jako kůň, na kterém jezdila Nemesis, která ho vede cestou astrologického učení. Stejný obrázek používá jinde, opět v odkazu na astrologii, mimo jiná umění: Νέμεσις χαλιναγωγὸς ἔπεστι (VI 9.14).

fragmentu, signalizuje jako svůj největší úspěch práci, kterou musí projít, a vysvětlit nauky, které starší autority právě nastínily.²⁷⁵

Valens je totiž zcela oprávněný ve svém tvrzení, že jeho pojednání nelze v žádném případě považovat za otrockou kompilaci starších nauk. Dalším výrazem této hrdosti jsou dispozice v jeho přísahách týkající se neporušeného předávání jeho díla (kapitola 3). Jiná úvaha je v tom, v jakém smyslu poskytoval řešení a zda tomu tak vždy bylo, že starší pojednání ponechávala teorii napůl vysvětlenou. Ve skutečnosti v mnoha případech zjistíme, že Valens jednoduše vytvořil variaci starší, jednodušší nauky.

Bezprostřední kontext fragmentu je relevantní pro otázku: nachází se mezi podrobným vysvětlením konstrukce tabulek pro výpočet délky života (F 17) a Valensovou vlastní tabulkovou metodou pro stanovení délky života, kterou nazývá „tři faktorů“ (VIII 6: τρεῖς ὅροι). Zdá se, že Valens považoval tuto druhou metodu za své vlastní vylepšení tabulek u Kritodéma, takže jeho poznámka o vylepšení předchozích teorií je v souladu s obsahem této knihy.

Pokud lze Valensovo dílo popsat jako chaotické a nejasné, tyto kvality částečně vyplývají z autorova neustálého hledání nových nauk, které se často odchyľují od těch starších do té míry, že může být obtížné odlišit nový vývoj od starých nauk. To je případ Kritodémova fragmentů F9 (kapitola 4) a 20 (kapitola 8), ve kterých je staré autoritě zjevně připisována velmi specifická nauka, ale podrobný průzkum odhalí, že ve skutečnosti čteme její konkrétní verzi u Valense.

²⁷⁵ Valens VIII 5.15: τοῦτο δέ μοι δοκεῖ μέγιστον, τὸ ἐξελέγξαι ἀλλοτρίας ἐνθυμήσεις μυστικῶς κατακεχωσμένας.

F 5. Firmicus IV pr. 5²⁷⁶

Typ fragmentu: Firmicus uvádí astrologické autority, o kterých tvrdí, že je použil pro svou astrologickou příručku. Stejně jako Valens ve fragmentu F4, i Firmicus trvá na jasnosti, kterou považuje za nezbytnou k tomu, aby astrologické umění představil Římanům přiměřeným způsobem, a zdá se, že interpretuje historii astrologického žánru jako výsledek nepřetržitého úsilí o vyjasnění, které podnikli jeho předchůdci. Kritodemos je na seznamu po Orfeovi.

Vše, co Hermes a Kneph dokázali předat Asklépiovi;²⁷⁷ co vysvětlili Petosiris a Nechepso;²⁷⁸ co napsali Abram,²⁷⁹ Orfeus a Kritodemos a všichni ostatní znalí tohoto umění; takové teorie, dobře prostudované, stejně jako shromážděné a sesbírané z opačné rozmanitosti metod, jsme sepsali v těchto knihách, představujících tuto božskou vědu všem Římanům takovým způsobem, že jsem ze zjevné svobody latinského jazyka s pravdivými a jasnými vysvětleními

²⁷⁶ Omnia enim, quae Aesculapio Mercurius et Cnifisa uix tradiderunt, quae Petosiris explicavit et Nechepso et quae Abram, Orfeus et **Critodemus** ediderunt [et] ceterique omnes huius artis scii, perlecta pariter atque collecta et contrariis sententiarum diversitatibus comparata illis perscripsimus libris divinam scientiam Romanis omnibus intimantes, ut hoc, quod quibusdam difficillimum videbatur propter Latini sermonis angustias, ostensa Romani sermonis licentia veris ac manifestis interpretationibus explicarem.

²⁷⁷ Srovnejte podobné prostředí v dialozích *Corpus Hermeticum*, ve kterém je Asklépios (který byl skutečně astrologickým pseudoepigrafickým autorem, srov. Valens IX 3.5) Hermovým partnerem. Egyptský bůh Kneph nebo Chnubis byl pravděpodobně ekvivalentní řeckému Agathodaimonovi, protože v magických papyrech Agathodaimon je někdy s epitetonem spojeným s Knephem nebo Chnubisem: HARPENKNOUPHI (PGM XXXVI 220, VII 1025). Existovaly také texty hermetické tradice, ve kterých byl Agathodaimon zmíněn jako učitelská autorita: srov. Cyrill. Alex. Contra Iulianum II 30: „A Osiris řekl – říká [Hermes] –: Oh, největší Agathosi Daimone, jak se objevila celá Země? A Agathodaimon odpověděl...“ διαμενήσομαι δὲ τῶν Ἑρμοῦ τοῦ τρισεγίστου λόγων. Ἐφη γὰρ οὕτως ἐν τῷ Πρὸς Ἀσκληπιόν· Καὶ εἶπε, φησίν, Ὅσιρις· Εἶτα, ὦ μέγιστε ἀγαθὸς δαίμων, πῶς ὅλη ἡ γῆ ἐφάνη; Καὶ εἶπεν ὁ μέγας ἀγαθὸς δαίμων. Heilen 2011, 51, tvrdí, že Kneph je zmíněn jako přenašeč v předmluvě Nechepsovy básně (srov. výše), ačkoli identita božské inspirace, pokud vůbec nějaký konkrétní bůh byl míněn, nemusela být v básni nikdy odhalena. O Hermovi a Asklépiovi se možná také vůbec nezmiňuje, ale skutečnost, že šlo o božské, a tedy starověké astrologické autority, pravděpodobně vedla pozdější autory k tomu, aby odvodili jejich vliv. Ryholt 2011, 71, na základě P. Louvre 2342, častým spojením Imhotepa (=Asklépia výslovně v papyru) s Amenhotepem, tedy že Hermes v papyru i u Firmica je Amenhotep, syn Harpuův. Quack 2002, 90 však navrhuje zjevnějšího Thotha, ale tyto dvě možnosti se vzájemně nevylučují.

²⁷⁸ Podobná sekvence se nachází in P. Louvre 2342 bis = GH 137c, 2–6: σκεψάμενος ἀπὸ πολλῶν βιβλίων ὡς παρεδόθη ἡμεῖν ἀπὸ σοφῶν ἀρχαίων τουτέστιν χαλδαϊκῶν καὶ [Π]ετοσίρις μάλιστα δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς Νεχεὺς ὥσπερ καὶ αὐτοὶ συνίδρυσαν ἀπὸ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἑρμοῦ καὶ Ἀσκληπιοῦ ὁ ἐστὶν Ἰμούθου υἱὸς Ἡφίστου. („Po prozkoumání mnoha knih, jak nám je předali starověcí mudrci, to jsou Chaldejci, Petosiris a král Necheus, stejně jako oni sami přijali radu od našeho Pána Herma a Asklépia, to je Imouthes, syn Héfaistiův“).

²⁷⁹ Abram je uveden jako zdroj pro předpovědi o cestování v horoskopech in Valens II 29 a 30.

vysvětlil to, co se některým zdálo nejobtížnější, a to kvůli omezením latinského jazyka.²⁸⁰

Uspořádaný seznam autorit

Fragment F5 je seznam autorit, které Firmicus udává na začátku knihy IV, ve které tvrdí, že shromáždil astrologické učení, které nyní předkládá v latině. V této předmluvě (pr. 1–3) Firmicus vysvětluje, že se vzdal svých zákonných povinností a představuje se čtenáři jako osvobozený od takových otravných povinností, což připomíná, že král Nechepsos opustil svou královskou osobnost ve prospěch astrologie (Valens IX. 1,1–3).²⁸¹

Jestliže Firmicus vědomě napodobuje Nechepsa, jeho sebe-prezentace zde může být přirovnána ke strategii, kterou Valens přijal při zapracování Kritodéma. Astrolog deklaruje svůj obdiv ke svému předchůdci jako k důstojnému přenašeči nauk, ale zároveň cítí potřebu ospravedlnit hodnotu svého vlastního příspěvku tím, že kritizuje věci prezentované v díle svého předchůdce. Podobně jako Valens i Firmicus naráží na nejasnost v prezentaci astrologických znalostí prvními autoritami (*uix tradiderunt*) a na jejich další objasňování (*explicauit*). Poté uvádí do nových problémů překladu teorie do latiny a pochopení myriády protichůdných teorií (*contrariis sententiarum diversitatibus*). To je skutečně charakter Firmicova pojednání: i když shromažďuje hlavně nauky jiných autorů, aniž by zaváděl nové teorie, integruje tyto doktríny do konzistentního celku.

Pořadí Firmicova seznamu podtrhuje řetězový charakter předávání astrologických znalostí a skutečnost, že na každém kroku méně božské a více lidské autority vysvětlují a objasňují předchozí doktríny a přibližují je svým čtenářům.

²⁸⁰ Je nesporné, že Firmicus použil didaktickou astrologickou báseň Manilia z prvního století n. l. (Volk 2009, 106), který se sám nazývá prvním, kdo přinesl tato učení do latinsky mluvícího světa, a poznamenal, že tak činí v latinských verších (*Astr.* I 3–5).

²⁸¹ Rukopisy nazývají Firmica *vir clarissimus* nebo *consularis*, což znamená senátorskou hodnost. Srov. Kapitola 3 o čistotě spojené s astrologií a lékaři a související mechanismus přísahy.

Různé tradice a umístění Kritodéma

Firmicus zjevně organizuje svůj seznam do tří větví, zahrnujících egyptské autority (Hermes, Kneph, Asklépios, Nechepsos a Petosiris), hebrejské (Abram) a řecké (Orfeus a Kritodemos). Valens jednou poznamenává, že Egyptané, Babyloňané a Řekové se všichni shodují na jedné konkrétní nauce (Val. IV 30.21), a také používá Abrama jako astrologickou autoritu (Val. II 29–30). S největší pravděpodobností se jedná o řeckého pseudoepigrafického autora, který využívá biblické spojení Izákova otce s městem Ur (Gn 11,31). Již na počátku prvního století našeho letopočtu si Filón Alexandrijský vyložil jméno Abram jako „vznešený otec“ a popsal jej jako znalého astronomických teorií Chaldejců (Abr. 82, Gig. 62).²⁸²

Zařazení Orfea těsně před Kritodéma jistě není náhodné. Zde měl Firmicus na výběr z bohaté řady „řeckých“ zdrojů. Je tedy rozumné si myslet, že zdůrazňoval vztah mezi Kritodémem a Orfeem. To by identifikovalo Orfea jako řeckou verzi egyptského Herma Trismegista. Orfeus byl pak interpretován jako božský přenašeč astrologie, v jehož práci Kritodemos pokračoval stejným způsobem, jakým se práce Herma ujali Nechepsos a Petosiris.

²⁸² Je pozoruhodné, že Abram vystupuje jako nejbližší zástupce babylonské větve na Firmikově seznamu. To je pravděpodobně způsobeno tím, že mezopotámská kultura nebyla integrována do řecké kultury ve stejné míře jako egyptská kultura (srov. Úvod).

III. kapitola: Orfické přísahy

Fragmenty F6A-D jsou přísahy ve Valensových a Firmicových příručkách, jimiž se jejich čtenáři musí zapřísahat, že nebudou předávat astrologické znalosti z příruček nečistým nebo nezasvěceným jedincům. Vykazují typické prvky starověkých řeckých přísah, jako jsou boží svědkové jednající jako záruky, a odplaty a kletby pro strážce přísahy, respektive pro přísežníky.

Přísahy nebyly obvyklým rysem starověkých astrologických textů; skutečně, ty u Valense a Firmica jsou jedinými zachovanými příklady. Jinak, pokud víme, je Kritodémus jediným dalším astrologickým spisovatelem, který do svého pojednání zahrnul přísahy (F 3A). Ve skutečnosti, i když se přísahy u Valense a Firmica výslovně netýkají kritodéma, existuje dostatek nepřímých důkazů, abychom mohli vyvodit, že se inspirovaly naším autorem.

Jak Valens, tak Firmicus se zmiňují o Orfeovi bezprostředně po jejich přísahách. Jak uvidíme, tyto představují významnou spřízněnost s přísahami mlčení z orfické tradice a konkrétněji s přísahou obsaženou v orfické básni zvané *Přísahy*. Ideální funkcí orfických přísah bylo zamezit vnějšímu přístupu, aby nedocházelo k nedorozuměním ze strany nezkušených jedinců, kteří by mohli snadno nedodržet alegorický rozměr učení a překroutit tak principy skupiny. Přísahy u Valense a Firmica jasně mají za cíl vykonávat tento druh dohledu nad přenosem jejich vědy.

Kritodémovo pojednání má ještě jeden rys, který jej přibližuje textům orfické tradice. Zdá se, že Kritodémova přísaha (nebo přísahy) byla uvedena v sedmé a poslední knize jeho básně, která byla označena jako zvláště důležitá kniha. Je dobře známo, že orfické texty často vykazovaly strukturální podobnosti s náboženskými rituály. Například sbírka *Orfických hymnů* je uspořádána tak, že nejprve uvádí hymny věnované bohům spojeným s narozením a počátky, jako je Hekaté a Prothyraia, a končí spánkem (Hypnos), sny (Oneiroi)²⁸³ a smrtí (Thanatos), čímž dramatizuje životní cestu a napodobuje prostorovou konceptualizaci etap života v mysterijních rituálech, ve kterých zasvěcenec postupně postupoval z vnějších do vnitřních částí posvátného ohrazení, *adytum* ²⁸⁴ („neproniknutelné“). Přítomnost přísahy (přísah) v

²⁸³ Oneiroi (Sny; řecky: "Ονειροι) pochází z řecké mytologie a podle Hésioda jsou synové Nyx (Noc) a bratři Hypna (Spánek), Thanata (Smrt) a Gera (Stáří). RS

²⁸⁴ Nejposvátnější místo uctívání ve starověkém chrámu, kam byl laikům vstup zamezen. RS

poslední knize astrologické příručky tedy odhaluje pojetí procesu čtení a učení prostřednictvím pojednání jako iniciace sama o sobě, končící v nejvnitřnější komnatě, jejíž znalosti jsou chráněny.

Astrologické přísahy můžeme přirovnat ke známé Hippokratově přísaze, která měla podle vlastního textu za cíl bránit výuce medicíny mimo rodinu, studentům, kteří právě tuto přísahu nesložili. Lékařská přísaha stanoví podmínky pro výkon lékařské praxe, jako je zákaz užívání léků k usmrcení osob (včetně potratu), prozrazení tajemství pacientů využíváním domácích návštěv. Astrologii lze zde přirovnat k medicíně v tom smyslu, že autoři si kladou za cíl chránit integritu astrologického diskursu a praxe, ale podmínky astrologických přísah jsou jednodušší. Valens zdůrazňuje, že je třeba pokročit v základním astrologickém učení (F 6B), což je základem opakovaného varování před předáváním díla nevzdělaným nebo nečistým jedincům.

Další otázkou je, zda takové přísahy někdy skutečně složili praktikující, ať už v medicíně nebo astrologii. Je dokonce možné, že první verze Hippokratovy přísahy, neobsahující etická ustanovení, byla vynálezem starověkého historika, který měl vysvětlit skutečnost, že na počátku Hippokratovy tradice bylo lékařské učení a vyučování zjevně omezeno na Asklepiadskou rodinu, jakož i následné šíření takových znalostí.²⁸⁵ V době římského císařství a pozdní antice, kdy byla přísaha zavedena do lékařského kurikula, neexistuje žádný důkaz, že by na ni studenti skutečně přísahali. Je možná také naivní představit si, že čtenář Kritodéma, Valense nebo Firmica složí přísahu, než bude pokračovat v textu.²⁸⁶ Nicméně, i když takové přísahy nikdo nesložil, jejich samotná přítomnost v učebních osnovách – v případě medicíny – nebo v astrologickém pojednání měla pravděpodobně vliv na způsob, jakým čtenáři k disciplínám přistupovali.

²⁸⁵ Srov. Tolsa 2019a. Etická prohlášení v druhé části Hippokratovy přísahy mohla být inspirována podmínkami čistoty pro účast na tajemstvích Kybely.

²⁸⁶ Některé lékařské smlouvy byly nalezeny, ale nic podobného etickým závazkům přísahy: srov. Anagnostou-Canas 2017, a Straus 2017.

F6. Valens IV 11.11–13 / Valens VII 1.1–4 / Valens VII 6.230–234 / Firmicus VII pr.

Typ fragmentu: Čtyři pasáže představují podobné astrologické přísahy mlčenlivosti, tři u Valense a jedna u Firmica. Přísahy B a C otevírají a zavírají, v tomto pořadí, Valensovu knihu VII, a D otevírá Firmicovu knihu VII, což naznačuje, že Kritodemos také prezentoval svou přísahu ve své knize VII, pravděpodobně poslední, alespoň původně. Tři přísahy ve Valensovi souvisejí s takzvanými distribucemi, typem vládců času, věrohodně pocházejících od Kritodéma, o kterém bude řeč v další kapitole, přičemž Firmicus se touto doktrínou zabývá těsně před svou přísahou, na konci knihy VI. Je tedy pravděpodobné, že přísaha (přísahy) u Kritodéma také souvisela s distribucemi. Pokud jde o samotné přísahy, lze ukázat, že jsou modelovány podle přísah orfické tradice.

A. Valens IV 11.11–13²⁸⁷

Beru tě pod přísahu, můj nejdražší bratře a zasvěcenci, do této kompilace, hvězdnou klenbou nebes a kruhem dvanácti znamení, Sluncem a Měsícem a 5 planetami, jimiž se řídí veškerý život, a samou prozřetelností a svatou nutností tyto záležitosti držet v tajnosti a nerozdávat je nevzdělaným; pouze těm, kteří jsou jich hodni a schopni je zachovat a odpovědět na ně spravedlivě, a propůjčit věčnou a ušlechtilou slávu mně, Valensovi, tomu, kdo tě představil, zvláště když jsem si uvědomil, že jsem to já, kdo velkoryse osvětlil tuto část pravdy, kterou ještě nikdo nezveřejnil, a nevynechal jsem své jméno, abych do této kompilace přidal další, ani neškrťám nic z toho, co bylo napsáno nebo co bude řečeno, aby to čtenáře vyvedlo z míry, a zdiskreditovalo mě.

²⁸⁷ 11 Ὁρκίζω σε, ἀδελφέ μου τιμιώτατε, καὶ τοὺς μυσταγωγούμενους ταύτῃ τῇ συντάξει οὐρανοῦ μὲν ἀστέριον κύτος καὶ κύκλον δυοκαίδεκάζωδον, Ἡλιόν τε καὶ Σελήνην καὶ τοὺς εἴς τε πλανήτας ἀστέρας δι' ὧν ὁ πᾶς βίος ἡνιοχεῖται, αὐτὴν τε τὴν πρόνοιαν καὶ τὴν ἱερὰν ἀνάγκην, ἐν ἀποκρύφοις ταῦτα συντηρῆσαι καὶ μὴ μεταδοῦναι τοῖς ἀπαιδεύτοις εἰ μὴ τοῖς ἀξίοις καὶ δυναμένοις διαφυλάσσειν καὶ ἀμείβεσθαι δικαίως, αὐτῷ τε ἐμοὶ Οὐάλεντι τῷ εἰσηγησαμένῳ ἀείμνηστον καὶ ἀγαθὴν φήμην ἀπονέμειν, καὶ μάλιστα ἐπιγνόντας τὸ ἄφθονον καὶ τὸ τῆς ἀληθείας μέρος ὡς ὑπὸ οὐδενὸς ἀνδρὸς ἐπιλελυμένον αὐτὸς ἐφώτισα, μὴδὲ παρέντας τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐτέρους ἐπείσφerein ταύτῃ τῇ συντάξει μὴδὲ λωβῆσά τι τῶν προγεγραμμένων ἢ μελλόντων λέγεσθαι πρὸς τὸ ἀθετῆσαι τοὺς ἐντυγχάνοντας καὶ μοι ψόγον ἐπενέγκαι.

12 καὶ ταῦτα μὲν διαφυλάσσουσιν οἱ προειρημένοι θεοὶ πάντες εὐμενεῖς ἔσονται καὶ βίος εὐσταθής καὶ καταθύμιος λογισμῶν συντέλεια, ἐπιπορεύσει δὲ τὰ ἐναντία, μήτε γῇ βατὴ μήτε θάλασσᾳ πλωτὴ μήτε τέκνων σπορά, τυφλὸς τε νοῦς καὶ πεπεδημένος ὑπάρχων ἀσχέμονα βίον καὶ ἀνεπίτευκτον ἀγαθῶν ἐπάγοι. ἐὰν δέ τις καὶ μετὰ θάνατόν ἐστι κακῶν τε καὶ καλῶν ἀμοιβή, κάκεῖ τῶν ὁμοίων μεταλάβοιεν.

13 ὅθεν <ει> καὶ μετὰ τὴν ἐπίγνωσιν τις τῆς ἐνθάδε διδασκαλίας ἐν ἐτέρῳ συντάγματι αἰνιγματωδῶς εὖροι προκειμένην τὴν εὐρεσιν, οὐκ ἐκείνῳ δεῖ ἐγκώμιον ἀπονέμειν, ἀλλὰ ἡμῖν χάριν ὁμολογεῖν ὡς οὐ μόνον προμνηστὰς ἀλλὰ καὶ εὐρετὰς πολλῶν γενομένων καὶ συγκοσμήσας τὴν αἵρεσιν· καὶ γὰρ πολλοὶ ἀφθόνως τινὰ παραλαμβάνοντες μετὰ φθόνου συνέταξαν.

Κέζ jsou výše zmínění bohové dobře nakloněni těm, kdo dodržují tyto sliby a ať je jejich život stálý, a ať je cíl jejich výpočtů²⁸⁸ takový, jaký si přejí, a opak těm, kdo odříkají přísahu: kéž jim země není schůdná, moře není splavné, kéž nemají potomků a dětí, kéž je jejich mysl slepá a svázaná, přivádějící hanebný život nedosahující dobra. Jestliže po smrti následuje odplata za dobré nebo zlé skutky, nechť se jim totéž dostane i poté.

Pokud tedy někdo po prostudování tohoto návodu záhadně nalezne tyto poznatky v jiném pojednání, nesmí tomu propůjčovat chválu, ale musí přiznat vděčnost nám, že jsme nejen prvním informátorem, ale také objevitelem mnoha teorií, stejně jako ten, kdo metodu upravil, neboť mnozí si bez problémů propůjčují nauku, avšak se závistí ji seřadí do pojednání.

B. Valens VII 1.1–4 (=OF 618 T) (začátek knihy VII)²⁸⁹

V první řadě, a zejména pokud jde o tuto knihu, je nutné přednést přísahu čtenářům, aby drželi řečené věci dobře střežené a v tajnosti, neboť jsem komplexně a postupně vymezil současné metody, které mají velkou moc povzbuzující a vedoucí k dobru, v tom, že rozšiřují touhu od menších věcí k větším a nemají mezery, které by mě diskreditovaly.

Proto je nejlepší dojít k těmto knihám poté, co jsme si procvičili ty, které jsme předtím složili, neboť distribuce²⁹⁰ bude posouzena jako neomylná a posvátná²⁹¹ z obecných a zvláštních kombinací. A stejně jako někdo, kdo

²⁸⁸ Srov. velmi podobný výraz τὰς τῶν λογισμῶν ἐπιθυμίας in Val. I 48.2.

²⁸⁹ 1 Χρὴ μὲν οὖν πρὸ πάντων καὶ περὶ ταύτης τῆς βίβλου ὄρκον προτάξει τοῖς ἐντυχάνουσιν, ὅπως πεφυλαγμένως καὶ μυστικῶς ἔχωσι τὰ λεγόμενα· ποικίλως γὰρ καὶ ἀκολούθως τὰς προκειμένας αἰρέσεις ἐθέμην εἰς προτροπὴν καὶ ἀγωγὴν φιλόκαλον πολλὴν δύναμιν ἐχούσας, ὅπως ἀπὸ τῶν ἐλαχίστων ἐπὶ τὰ μείζονα τὴν ἐπιθυμίαν ἐπεκτείνωσι καὶ μὴ διαλιπόντες ψόγον καθ' ἡμῶν οἴσονται. 2 βέλτιον οὖν ἐστὶ προγυμνασθέντας ταῖς συντεταγμέναις ὑφ' ἡμῶν βίβλοις ἐπὶ ταύτας ἐλθεῖν· ἐκ γὰρ τῶν καθολικῶν καὶ μερικῶν συγκρίσεων ἄπαιστος ἢ διαίρεσις καὶ σεβάσμιος κριθήσεται. 3 καὶ καθάπερ ἂν εἷς τινα ἀκρώρειαν διὰ βαθμῶν καὶ περικαμπῶν τόπων ἀνελθὼν τις μετὰ πολλοῦ πόνου καὶ εὐρῶν ναοῦ κατασκευὴν καὶ πολυτέλειαν ἀγαλμάτων

χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου ἢ δ' ἐλέφαντος^a

ἢ τινα ἀλουργήματα ἀμετανόητον καὶ ἀκοπίατον ἡγεῖται τὴν ἄνοδον καὶ μεθ' ἡδονῆς θρησκεύει φαντασιούμενος οὐρανόις θεοῖς προσομιλεῖν, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ ταῖς παραγγελίαις ἡμῶν πειθόμενοι· οὓς ὀρκίζω Ἡλίου μὲν ἱερὸν κύκλον καὶ Σελήνης ἀνωμάλους δρόμους, τῶν τε λοιπῶν ἀστέρων δυνάμεις καὶ κύκλον δυοκαίδεκα ζωδίων, ἐν ἀποκρύφοις ταῦτα ἔχειν καὶ τοῖς ἀπαιδεύτοις ἢ ἀμύητοις μὴ μεταδίδοναι τιμὴν τε καὶ μνήμην τῷ εἰσηγησαμένῳ ἀπονέμειν. 4 εὐορκοῦσι μὲν εὖ εἴη καὶ καταθύμιοι οἱ προκείμενοι θεοί, ἐπιορκοῦσι δὲ τὰ ἐναντία.

²⁹⁰ To jistě znamená rozdělení dob, jako v metodě Kritodéma: srov. Val. VI 6.1: καὶ ταύτην δὲ τὴν διαίρεσιν. Kritodémos navrhl systém vládců času, tedy metodu dělení délky života a přiřazování vládnoucích hvězd ke hvězdám, již se budeme věnovat v další kapitole.

²⁹¹ V originálu „sacred“. RS

s velkým úsilím vystoupá na vrchol hory po schodech a klikatých místech, nachází vybavení chrámu a nákladnost soch ze zlata, stříbra a slonoviny [Hom. Od. IV 73], či nějaké purpurové oblečení, nelituje ani neshledává vzestup únavným, uctívá představu, že hovoří v nebi s bohy, stejně je to s těmi, kdo jsou přesvědčeni našimi pravidly. Zapřísahám je posvátným kruhem Slunce a nepravidelnými dráhami Měsíce, silami ostatních hvězd a kruhem dvanácti znamení, abych tyto věci udržel v tajnosti a nepředával je nevzdělaným a nezasvěceným, a že jejich průvodci udělím čest a poctu. Nechť jsou věci dobré a přítomní bohové přízniví pro ty, kdo dodržují přísahu, a naopak pro ty, kdo ji porušují.

C. Valens VII 6.230–234 (konec knihy VII)²⁹²

A všechny tyto metody, Marcusi, které jsem prozkoumal a objevil, zásluhou velké dřiny a mistrovství, jsem shromáždil a zveřejnil. Tak vás zapřísahám při Slunci a Měsíci a drahách 5 hvězd, Přírodě a Prozřetelnosti a 4 živlech, nepředávejte to unáhleně žádnému nevzdělanému nebo náhodnému člověku, vezmeme-li v úvahu dřinu a touhu a dlouhou dobu tohoto studia a výzkumu. Odhaduji, že práce tolika času bude stát spoustu peněz, ale nechal jsem to na vás, protože peníze se dají snadno utratit, přitahují závist a zradu, ale mé sbírky vám nabídnou prostředky k životu, slávě, cti, potěšení a zisku, pokud se budete chovat spořádaně a náležitě, jak už bylo napsáno dříve, a ne zločinným a povrchním způsobem. A vy sám, poté, co jste si uvědomil podobné namáhání – v každém případě jste se ve svém učení namáhal a byl jste pečlivě přezkoumán, abyste dával dobrou odpověď –, předejte je těm hodným. Pokud tak učiníte, budete ctít mě a vědu, budete užitečný sám sobě a budete vypadat jako oddán pílí a kráse. Dodržíte-li tuto přísahu, ať je váš životní cíl takový, jaký si přejete.

²⁹² 230 Καὶ ταῦτα μὲν, ὦ Μάρκε, μετὰ πολλοῦ πόνου καὶ ἐγκρατείας ζητήσας καὶ ἀνευρών συνέταξα καὶ τὰς αἱρέσεις ἐξεδόμην. 231 τοιγαροῦν ὀρκίζω σε Ἥλιον καὶ Σελήνην καὶ τῶν ἐΐ ἀστέρων τοὺς δρόμους, φύσιν τε καὶ πρόνοιαν καὶ τὰ δ΄ στοιχεῖα μὴ ταχέως τινὶ μεταδοῦναι καὶ ταῦτα ἀμαθεῖ μηδ' ὅσ<τις> ἔτυχεν, λογισάμενον τὸν πόνον καὶ τὸν πόθον καὶ τὴν πολυχρονίαν εἰς τὰ τοιαῦτα διατριβὴν τε καὶ ζήτησιν. 232 τοῦ γὰρ χρόνου τὴν πρᾶξιν εἰκάσας ἀντὶ πολλῶν σοι χρημάτων κατέλιπον· τὸ γὰρ ἀργύριον εὐανάλωτον καὶ ἐπίφθονον καὶ εὐεπιβούλευτον ὑπάρχει, τὰ δὲ συντάγματα μου καὶ βίον σοι καὶ δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἡδονὴν καὶ ὠφέλειαν παρέξει εἰάνπερ κοσμίως καὶ ἀσφαλῶς ἐνεχθῇς, καθὼς προέγραπται, καὶ μὴ ἐγκληματικῶς μηδ' ἀκροθιγῶς. 233 καὶ αὐτὸς οὖν ὁμοίαν τὴν κακοπάθειαν ἡγησάμενος, ὥσπερ ἂν εἰ αὐτὸς συνέταξας – ἀλλ' ὅμως ἐκακοπάθησας παραλαμβάνων καὶ ἀνεκρίθης ἀξίαν ἀμοιβὴν κομισάμενος – μετὰδος τοῖς δυναμένοις· τοῦτο δὲ ποιήσας ἐμὲ μὲν καὶ τὸ μάθημα δοξάσεις, σαυτὸν δὲ ὠφελήσεις καὶ φιλόπονον καὶ φιλόκαλον ἀποδείξεις. 234 εὐορκοῦντι μὲν σοι καταθύμιος συντέλεια.

D. Firmicus VII 1 (=OF 617 T)²⁹³

Když Orfeus přiváděl do obřadů svých mystérií cizince, nepotřeboval od těch, které v první fázi zasvětil, nic než nutnost přísahy strašlivou autoritou náboženství, že naučené a shromážděné obřady nebudou vyzrazeny profánním uším. A následovníci Platóna... věčný bůh... [poškozený text], a neodhalit neučeným uším uctívaná slova tajných rozhovorů. Neboť tyto věci utrpí škodu, když jsou předloženy beznadějným a zoufalým myslím. Pythagoras a také náš Porfyrios věří v zasvěcení naší mysli náboženskému mlčení.

Proto i já, když jsem se řídil zákonem těchto mužů, vám přísahám, můj milý Mavortie, na Boha Stvořitele světa, který vše zdokonalil s nutností věčnosti; kdo utvářel Slunce a Měsíc; kdo zařídil kurzy a pořadí všech hvězd; který stlačil vlny moře v určitých mezích pevniny; kdo zapaluje oheň pro věčnou podstatu božské věčnosti; kdo udržuje zemi umístěnou uprostřed [prostoru] se stejnou mírou; který stvořil s božským majestátem řemesla všech lidí, divoké ptactvo a všechny druhy zvířat; který zavlažuje zemi věčnými prameny; kdo činí náporů větrů tak, že se mění s určitou mírou nutnosti; který zdokonalil všechny věci pro stvoření všech věcí složených z rozmanitosti čtyř živlů z protichůdných a

²⁹³ 1 Cum incognitis hominibus Orpheus sacrorum caerimonias <intimaret>, nihil aliud ab his quos initiabat in primo vestibulo nisi iurisiurandi necessitatem [et] cum terribili auctoritate religionis exegit, ne profanis auribus inventae ac compositae religiones proderentur. Sed et Platonici deum^a perpetuum [†]a se eum frequenter convenit^b, nec secretarum disputationum veneranda commenta inperitis aliquando auribus intimari.^c Patiuntur enim haec omnia iacturam, cum perditis ac desperatis animis ingeruntur. Pythagoras etiam et noster Porphyrius religioso putat animum nostrum silentio consecrari.

2 Vnde et ego horum virorum legem insecutus convenio te iureiurando, Mavorti decus nostrum, per fabricatorem mundi deum, qui omnia necessitate perpetuitatis excoluit, qui Solem formavit et Lunam, qui omnium siderum cursus ordinesque disposuit, qui maris fluctus intra certos terrae terminos coartavit, qui ignem ad sempiternam substantiam divinae perpetuitatis inflamat, qui terram in medio collocatam aequata moderatione sustentat, qui omnes homines feras alites et omnia animantium genera divina artificii maiestate composuit, qui terram perennibus rigat fontibus, qui ventorum flatus cum quadam facit necessitatis moderatione variari, qui ad fabricationem omnium quattuor elementorum diversitate composita, ex contrariis et repugnantibus cuncta perfecit, et ortum occasumque terraemotum omnium^d <decretat>; per descensum ascensumque animae; per immortalem aeternae perpetuitatis ordinem.

D. Firmicus VII 1 (=OF 617 T)³ Ne haec veneranda commenta profanis vel inperitis auribus intimentur, sed his quos animus incorruptus ad rectum vivendi ordinem casto ac pudico praesidio mentis ordinavit, quorum illibata fides, quorum manus ab omni sunt facinorum scelere separatae, integris pudicis sobriis ac modestis, ut puro mentis splendore decoratis integra se scientia divinationis insinuet. Accipe itaque omnia partili ratione collecta, et quia te iurisiurandi religione convenimus, accipe quod tibi cum maxima animi trepidatione misimus.

^a deum: meum codd

^b Plato Timaeum perpetuum apud se frequenter continuit ed. Aldina

^c ne... intimaret ed. Aldina

^d in cruc. Kroll. Myslím, že přijatý text zde funguje dobře tak, jak je, a že editor je zmatený, když předpokládá, že *ortus* a *occasus* musí odkazovat na hvězdné východy a západy, přičemž to může také jednoduše znamenat začátek a konec (přenesením), což by se dobře vztahovalo na zemětřesení. Srov. Lucretius VI 587: terrae motus obortus.

neslučitelných věcí, a vzestupu a vzniku zemětřesení... všech; skrze sestup a vzestup mysli; a skrze nesmrtelný řád věčné věčnosti.

Tyto úctyhodné poznámky, nechť nejsou oznámeny profánním nebo nezkušeným uším, ale [pouze] těm, které nezkažená mysl ozdobila správným řádem života s čistým a cudným opatrovnictvím mysli; jejichž víra je neporušená, jejichž ruce jsou odděleny od každého hříchu zločinů; aby celá znalost věštění mohla být dána na vědomí těm, kdo jsou počestní, skromní, střízliví, cudní a s čistou nádherou mysli. Přijímejte tedy vše složené s pečlivým rozumem. A protože jsme s vámi mluvili s náboženstvím přísahy, přijměte to, co jsme vám slíbili, s největším rozechvěním mysli.

Kontext u Valense a Firmica a vztah s Kritodémem

Ve fragmentu F3A Valens říká o Kritodémovi: „a přenosy děsivými přísahami“ (αἰρέσεις ἐκτίθεται καὶ παραδόσεις διὰ φρικωδεστάτων ὄρκων). Vzhledem k tomu, že jediné přísahy doložené v astrologických spisech se nacházejí ve Valensovi a Firmicovi a oba autoři jsou obeznámeni s dílem Kritodéma, je pravděpodobný předpoklad, že tyto existující přísahy byly Kritodémem přinejmenším inspirovány. Kromě toho, jak uvidíme, přísahy v díle obou spisovatelů sdílejí specifické rysy, které potvrzují společný zdroj, a to i přes některé důležité rozdíly.

Rozhodující je, že v místech, kde se přísahy objevují u Valense a Firmica, existují paralely, které lze jen stěží přičítat náhodě. Na začátku své sedmé knihy (F 6B) se Valens zcela jasně vyjadřuje k tomu, že od jeho čtenářů (a zejména jeho oddaného Marcuse) je vyžadována přísaha mlčenlivosti právě proto, že se dostali k této knize („pokud jde o tuto knihu, je nutné přednést přísahu“, περὶ ταύτης τῆς βίβλου ὄρκον προτάξαι). To je dále posíleno skutečností, že na samém konci téže knihy se Valens znovu obrací na Marcuse s požadavkem, aby příliš rychle nesdílel podrobnosti o předané astrologické nauce (F 6C). Není tedy jistě náhoda, že Firmicus také skládá svou přísahu (F 6D) na začátek své knihy VII.

Stojí za zmínku, že obsah knihy VII u Valense a Firmica se podstatně liší. Firmicus spočívá v expozici různých paradigmatických výsledků hvězdných konfigurací při narození. Toto je typická část astrologických příruček. Ptolemaios například rozděluje zpracování těchto otázek mezi své poslední dvě

knihy, přičemž v knize III představuje astrologické konfigurace typické pro různé životní okolnosti kolem doby narození a v knize IV ponechává astrologické rysy související s událostmi, ke kterým došlo později v životě (jak vysvětluje ve své předmluvě ke knize IV). Mezi první skupinou najdeme témata jako existence sourozenců, informace o rodičích nebo temperament dotyčného. Jak se v dnešní astrologické praxi stále vyskytuje, astrolog by se ukázal jako zdatný tím, že by tento druh informací sdělil svému klientovi. Do druhé skupiny témat zařazuje Ptolemaios předpovědi budoucnosti, jako je manželství, děti, cestování nebo druh smrti.

Na rozdíl od Firmicovy sedmé knihy se Valensova kniha VII zabývá záležitostmi souvisejícími s rozložením časů, které již rozvinul v předchozích knihách. Jak už to v jeho pojednání bývá, zdá se, že Valensovi chybí jasně definovaný plán: bez povšimnutí přeskočí z jedné techniky na druhou a několikrát se vrátí do stejného bodu. Celkový dojem z mnoha různých přístupů souvisejících s rozložením časů, které zkouší a vysvětluje, a z velkého množství prostoru, který zabírá v této a dalších knihách, je takový, že to bylo jedno z Valensových oblíbených témat. V přísaze, která tvoří předmluvu sedmé knihy (F 6B), se zdá, že Valens předpokládá, že učení se nyní týká tohoto tématu, čímž dává jasně najevo, že jeho čtenáři postupují od menších k větším záležitostem a že je vhodnější, aby praktikovali dříve uvedené metody, neboť to zajišťuje, že „distribuce bude neomylná a posvátná“ (ἄπταιστος ἡ διαίρεσις καὶ σεβάσμιος); slovo διαίρεσις („distribuce“) se dříve často používalo v technickém smyslu rozložení časů.²⁹⁴

Může být významné, že Valens kvalifikuje jako „posvátné“ (σεβάσμιος) téma rozložení časů, které tvoří obsah knihy VII. Co však jasněji spojuje rozložení časů s přísahou, je skutečnost, že stejné téma je rozpracováno již v knize IV po první přísaze (F 6A). Na rozdíl od knihy VII se v knize IV přísaha nachází v polovině textu (IV 11). Po nějakém předběžném materiálu předkládá Valens dlouhý seznam účinků takzvaných přenosů nebo distribucí (παραδόσεις nebo ἐπιμερισμοί) v IV 17–25, který má jasnou paralelu v poslední části Firmicovy knihy VI (33–39), těsně před svou vlastní přísahou. Zdá se, že tyto

²⁹⁴ Například IV 5,5 (τὴν διαίρεσιν τῶν χρόνων), 9 tit. (τὴν διαίρεσιν ἐνῆαυτοῦ), 11,2 (τὴν τῶν χρόνων διαίρεσιν) atd.

seznamy sahají až ke Kritodémovu fragmentu F 7, jsoucímu ve Valensově *Additamenta antiqua* (srov. další kapitola).²⁹⁵

Význam čísla 7 a počtu knih Horasis

Z toho, co bylo řečeno výše, lze dovodit, že Valens i Firmicus zůstali Kritodémovi věrni nejen při reprodukci doktríny o distribucích, ale také při vyjádření knihy VII jako jednoho z obzvláště citlivých obsahů tím, že jejich čtenáři na jejím počátku složili přísahu mlčenlivosti. Skutečnost, že Firmicus vykládá distribuce nikoli v knize VII, ale na konci knihy VI, naznačuje, že oba aspekty byly do určité míry respektovány: spojení s doktrínou a číslem knihy. Kritodémos tedy pravděpodobně představil svou doktrínu distribuce ve své sedmé knize, uvedl ji přísahou a možná ji ukončil jinou, stejně jako Valens.

Nejstarší astrologičtí spisovatelé, jejichž pojednání jsou dochovaná, Dorotheus a Manilius, sepsali svá díla v pěti knihách.²⁹⁶ Hübner má pravděpodobně pravdu, když naznačuje, že to byla narážka na pět putujících hvězd, planet.²⁹⁷ Není tedy přitaženo za vlasy předpokládat, že Kritodémos napsal své pojednání v sedmi knihách v narážce na pět planet plus Slunce a Měsíc. Tato volba mohla být posílena orfickými asociacemi čísla, zejména asociací mezi strunami Orfeovy lry a sedmi planetárními tělesy.²⁹⁸

Výrazný charakter Kritodémovy sedmé knihy byl pravděpodobně srovnatelný s případem Dorothea, jehož poslední kniha je koncipována jako odchylka od ostatních čtyř v tom, že se netýká horoskopů narození, ale

²⁹⁵ Valens i Firmicus také uvádějí význam 12 astrologických míst – „domů“ v moderní terminologii – těsně před seznam distribucí (Val. IV 12 / Firm. VI 32), což by mohlo znamenat, že Kritodémos s nimi také zacházel v tomto pořadí. Přesto Firmicus již v II 19 vysvětluje význam domů.

²⁹⁶ Cottrell 2015, 362, zpochybňuje autenticitu knihy V Dorothea (dochované pouze v arabském překladu) na základě toho, že představuje především teorii dotazování ovlivněnou indickou astrologií. V této knize však najdeme také další materiál, který reprodukuje (a tedy potvrzuje) Héfaistión (4. století n. l.), jako je V 31 (srov. Heph. III 31).

²⁹⁷ Jako podpůrný důkaz uvádí skutečnost, že v jednom z hlavních rukopisů obsahujících text Ptolemaiova Tetrabiblos je název uveden jako τετράβιβλος καὶ ἑτερον βιβλίον τοῦ Ἀντιόχου θησαυρῶν, což představuje v podstatě stejné pojednání Ptolemaiových čtyř knih plus pátou knihu tvořenou následující částí rukopisu, který je připisován Antiochovi: Hübner 1998, xxxvi–xxxvii.

²⁹⁸ Srov. schol. Verg. Aen. VI 119 apud Par. lat. 7930 = OF 417: si potuit Manes] dicunt tamen quidam liram Orpei cum VII cordis fuisse, et celum habet VII zonas, unde teologia assignatur. Varro autem dicit librum Orfei de vocanda anima Liram nominari, et negantur animae sine cithara posse ascendere. Srov. též Lucian De astr. 10: ἡ δὲ λύρη ἐπτάμιτος ἐοῦσα τὴν τῶν κινεομένων ἀστέρων ἁρμονίην συνεβάλλετο. Existovaly další orfické asociace s číslem 7: několik autorů odhaluje, že v orfické tradici byl Dionýsos rozřezán na sedm částí Titány (OF 34–35, 210), což by mohlo souviset s orfickou lamelou z Olbie, jejíž rub ukazuje obdélník rozdělený na sedm částí: srov. IOlb. 94b Dubois (OF 464). Srov. Bernabé 2009b, 542.

takzvanými počátky: to jsou horoskopy pořízené na začátku událostí, jako jsou nemoci, s cílem předpovědět jejich vývoj a výsledek. V těchto případech tedy poslední kniha pravděpodobně představuje nejoriginálnější příspěvek každého astrologa, na rozdíl od prvních knih, které obsahovaly základnější zvyklosti.²⁹⁹

Svědci Valensovy přísahy

Níže uvedená tabulka uvádí seznam svědků vzývaných ve Valensových přísahách:

F6A	F6B	F6C
Hvězdná klenba nebes	Kruh Slunce	Slunce
Kruh dvanácti znamení	Cesty Měsíce	Měsíc
Slunce	Síly ostatních hvězd	Cesty pěti hvězd
Měsíc	Kruh dvanácti znamení	Příroda a prozřetelnost
Pět planet		Čtyři živly
Prozřetelnost a osud		

Slunce a Měsíc se objevují společně ve všech třech seznamech svědků. Pět planet se také objevuje ve třech přísahách. To se nezdá překvapivé, protože představují základní materiál, ze kterého se dělají astrologické předpovědi. Zdá se přirozené, že za svědky jsou vybrány božské entity, které se přímo týkají dané záležitosti. Například *Hippokratova přísaha* se odvolává na čtyři božské postavy tradičně spojované s lékařskou praxí: Apollóna, Asklépia, Hygieiu a Panaceu. Podobně bylo známo, že Pythagorejci přísahali na *tetraktys* – číslo 10 rozložené v progresivní sérii 1 + 2 + 3 + 4 bodů tvořících trojúhelník (DK 58 B 15).

Je pozoruhodné, že božské entity ve Valensových přísahách jsou někdy nahrazeny jejich cestami na obloze. To je případ Slunce a Měsíce v B a planet v B a C. To je však snadno vysvětlitelné na principu literární variace. Skutečnost, že Slunce a Měsíc se objevují ve své prosté podobě před a po (tj. v A a C), a že se planety objevují nejprve ve své prosté podobě (v A), poté jsou nahrazeny svými orbity, (B) a konečně podle jejich drah (C), naznačuje, že se Valens chtěl

²⁹⁹ Situace v Maniliovi je podobná v tom, že svou pátou a poslední knihu po třech knihách pojednávajících o zvěrokruhu věnuje takzvané *paranatellontě*, zvířetníkovým a mimo-zvířetníkovým hvězdám, které vycházejí a zapadají zároveň. Manilius ve skutečnosti začíná knihu tvrzením, že jiný astrolog by v té chvíli traktát ukončil (hic alius finisset iter, 1): viz Hübner 2010, 9–12, kde je shrnutí knihy, a passim pro její podrobný komentář.

vyhnout opakování. Neměli bychom se proto domnívat, že měl v úmyslu zlehčovat jejich božský charakter.³⁰⁰ Ve skutečnosti Valens nazývá své svědky „bohy“, když poukazuje na odměny, které přísahající může očekávat, pokud přísahu neporuší (A: οἱ προειρημένοι θεοὶ πάντες εὐμενεῖς). Dalším základním předmětem astrologické praxe, který Valens používá jako svědka, je kruh zvěrokruhu (A a B); také základem astrologie je Prozřetelnost (A a C), která je nejprve doprovázena Osudem (Nutností) a poté Přírodou.

Nápadnější je přítomnost čtyř živlů v C, které nehrají žádnou evidentní roli v astrologické teorii nebo praxi. Objevují se však také ve Firmicově přísaze, což by mohlo naznačovat, že je zahrnul i Kritodemos. Čtyři živly spolu se Sluncem a Měsícem také vystupují jako svědci přísahy v citátu platonisty Theóna ze Smyrny z prvního století z orfické básně *Přísahy* (*De utilitate* 104):³⁰¹

Někteří říkají, že počet bohů, kteří vše řídí, je osm, jak lze nalézt v orfických Přísahách:

rodiče všech nesmrtelných, věčně trvajících bytostí

ohně a voda a země a nebe, stejně jako Měsíc

a Slunce a velký Fanés a černá Noc.

Těchto osm entit a jejich párové uspořádání připomínají čtyři hermopolitní kosmogonické páry, z nichž každý je tvořen dvěma partnery reprezentujícími stejný prvotní koncept: Nun/Naunet (voda), Heh/Hehet (neomezení), Kek/Kauket (temnota) a Amun/Amonet (skrytost). Všimněte si, že Fanés – důležitý bůh v orfických mýtech o stvoření, nazývaný také Protogonus – je chotí Noci. Je otevřenou otázkou, zda egyptský mýtus ovlivnil orfickou báseň, ale vezmeme-li v úvahu další tři řádky téže básně citované Pseudo-Justinem a jejich vzývání hlasu otce vytvářejícího svět (Cohortatio p. 16 Morel = OF 620), o němž se předpokládá, že je cizí tradičnímu řeckému náboženství, přičemž

³⁰⁰ Srov. Murphy 2016, sokratovské přísahy „psem“ a podobné příklady. Podle Filostrata (Vit. Ap. VI 19), když Sokrates přísahal na zvířata nebo platan, následoval Rhadamantys. Murphy přezkoumává další starověké výklady Sokratových neobvyklých přísah, včetně Augustinovy teze, že se snažil podkopat řecké náboženství (De ver. rel. 2), Josefovy, že si dělal legraci (Contra Ap. II 263) a Porfyriovy (De abst. III 16) a Luciánovy (Vit. auct. 16) zobrazující Sokrata jako věřícího v posvátnost zvířat.

³⁰¹ ἔνιοι δὲ φασιν ὅτι τῶν πάντων κρατοῦντας εἶναι θεούς, ὡς καὶ ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς ὄρκοις ἔστιν εὐρεῖν·
ναὶ μὴν ἀθανάτων γεννήτορας αἰὲν ἑόντων
πῦρ καὶ ὕδωρ γαῖάν τε καὶ οὐρανὸν ἡδὲ σελήνην
ἡέλιόν τε Φανῆ τε μέγαν καὶ νύκτα μέλαιναν.

připomíná egyptské nebo egyptizující texty, jako je proemium Nechepsovy astrologické básně, lze učinit věrohodný případ.³⁰²

Přisahám na tebe, nebe, moudré dílo velkého Boha.

Přisahám na tebe, otcův hlas, který poprvé zazněl,

*když svou vůlí upevnil celý vesmír.*³⁰³

V magickém papyru je vzýván bůh stvořitel doprovázený hermopolitskou ogdoadou;³⁰⁴ soubor 1 + 8 božských entit, jako je tato, se zdá být tím, co předložily orfické přísahy. Byl tedy tento text egyptským výtvorem? Pokud by tomu tak bylo a kdyby Kritodémos navštívil Egypt (srov. kapitola 2), možná by si to tam přečetl.

Firmicovi svědci

Proberme nyní Firmicovu přísahu (F 6D), která, ačkoliv zmiňuje většinu Valensových svědků, představuje zcela odlišnou strukturu. Firmicus požaduje, aby jeho čtenáři složili přísahu třem entitám, z nichž první je demiurg, který je chválen pro své četné výtvory a síly. Samotná délka této invokace proměňuje první část přísahy v jakýsi aretalogický hymnus. Níže je schematické znázornění:

Bůh, stvořitel vesmíru, který:

stvořil a usměrnil vše podle Nutnosti

utvářel Slunce a Měsíc

nařídil chody všech hvězd

ohraničil tok moře s pevninou

zapaluje oheň božské věčnosti

³⁰² Vědci vyjádřili pochybnosti o pravosti druhého fragmentu orfických přísah a uvedli, že mohlo jít o židovský padělek. Jak však poznamenává Herrero de Jáuregui, skutečnost, že slovo αὐδὴ se v židovsko-křesťanské literatuře nikdy nepoužívá pro božský tvůrčí hlas, stejně jako hermetické paralely, naznačuje egyptský vliv, a že fragment není podvrh. Srov. Herrero de Jáuregui 2010, 197, s odkazy.

οὐρανὸν ὀρκίζω σε, θεοῦ μεγάλου σοφὸν ἔργον,
αὐδὴν ὀρκίζω σε πατρός, τὴν φθέγγατο πρῶτον
ἡνίκα κόσμον ἅπαντα ἑαῖς στηρίξατο βουλαῖς.

³⁰³ Trans. Herrero de Jáuregui.

³⁰⁴ Ogdoada se objevuje pod tímto jménem (Ὀγδοάς) v části PMag. XIII: srov. Merkelbach a Totti 1990 I, 208; Herrero de Jáuregui 2010, 59.

udržuje zemi vyrovnanou uprostřed vesmíru

stvořil lidi, zvířata, ptáky a život obecně

zvlhčuje zemi fontánami

ovládá větry

stvořil všechny věci ze čtyř živlů

způsobuje vzestup a západ (hvězd)

způsobuje všechna zemětřesení

způsobuje sestup a vzestup duše

způsobuje nesmrtelný řád věčné věčnosti

Ve Firmicově přísaze se mnoho prvků relevantních pro astrologickou praxi, se kterými Valens zachází přímo jako se svědky, jeví jako konkrétní výtvary demiurga. Dochází k významnému překrývání: Slunce a Měsíc, ostatní hvězdy, čtyři živly a možná Příroda, která není přímo pojmenována, ale spíše zmiňována jako „lidi, zvířata, ptáci a život“. Stejně jako ve Valensově poslední přísaze se přírodní svět objevuje těsně před čtyřmi živly, pravděpodobně kvůli jejich roli coby základních kamenů přírody, jak zdůrazňuje Firmicus (*ad fabricationem omnium quattuor elementorum diversitate conposita, ex contrariis et repugnantibus cuncta perfecit*), který plynule přechází na zemi se svými fontánami (vodou) a větry (vzduchem) mezi nimi.

Zatímco Valensovy přísahy mají obecnou stoickou příchutí, zvláště hmatatelnou v jeho vzývání Prozřetelnosti (Πρόνοια), Osudu (Μοῖρα) a Přírody (Φύσις), tři samostatně vzývané entity u Firmica – stvořitel, vzestup a sestup duše a nesmrtelný řád – volně korespondují s principy fungujícími v pozdní platónské metafyzice. Je pravda, že zapálení věčného ohně tvůrcem stále připomíná stoický tvůrčí oheň, ale oheň plní podobnou funkci v *Chaldejských věštbách*,³⁰⁵ sbírce hexametrových veršů, která byla údajně předaná prostřednictvím zjevení jistému Juliánovi Chaldejci na konci druhého století našeho letopočtu, což bylo zásadní v metafyzické teorii novoplatoniků, jako byl Porfyrios nebo Proklos.

³⁰⁵ Srov. např. frs. 32, 34–37 Majerčík.

Firmicus v předmluvě své knihy VII o Porfyriovi hovoří jako o jedné ze starověkých autorit, pro něž, jak tvrdí Firmicus, bylo tajemství důležité. Je pozoruhodné, že Firmicus ho nazývá *Porphyrius noster*, čímž se prozradil, že je stoupencem tyrského filozofa.³⁰⁶ Firmicus později konvertoval ke křesťanství a znevážil řecké náboženství a řecké filozofy, napsal proti-pohanské pojednání *O omylu pohanských náboženství*,³⁰⁷ v němž nešetřil ani Porfyria, cituje jeho dílo *Philosophy from the Oracles* (13,4 = Porph. fr. 306 Smith). Dílo obsahovalo varování před širokou distribucí kvůli četným věštbám, které byly součástí (Porphyry fr. 304 Smith). Možná právě na základě Porfyriova napomenutí v tomto díle ho Firmicus zařadil do svého seznamu autorit, které požadovaly náboženské tajemství.³⁰⁸

Je snadné si představit, že Firmicus vnímal silné spojení mezi praxí astrologie, dobře známého babylonského původu, a *Chaldejskými orákuly*, když byl ještě porfyřským novoplatonistou. Skutečně se zdá, že jeho invokace odhalují kombinaci prvních principů souvisejících s astrologií (Nutnost, Slunce a Měsíc, hvězdy a Země jako centrální astronomický bod) a triadický metafyzický rámec, který do jisté míry odráží rámec *Chaldejských orákul*. Pokud *Chaldejská orákula* předpokládají nejvyššího, zcela transcendentního a sebe-kontemplujícího Boha, takzvaného Otce, Firmicův bůh je přímým stvořitelem přírody, jako bůh orfické básně *Přísahy* ve fragmentu Pseudo-Justina. Druhou entitou, kterou Firmicus invokuje, je „vzestup a sestup duše“ (per *Desensum ascensumque animae*), což připomíná dynamický charakter Hekaté v *Chaldejských orákulech*: nachází se mezi inteligibilní a rozumnou sférou, ztotožňuje se se světem-duší a někdy se jí říká membrána, která usnadňuje cestování z jedné sféry do druhé.³⁰⁹ Dalším základním metafyzickým principem v *Chaldejských orákulech* je demiurgický *Nús* („Intelekt“), který vnucuje hmotě platónské formy,³¹⁰ což je srovnatelné s Firmicovým „nesmrtelným řádem věčné věčnosti“ (*immortalem aeternae perpetuitatis ordinem*).

³⁰⁶ Porfyrios byl z Týru. RS

³⁰⁷ Burian název tohoto díla překládá *Blud pohanských náboženství*. Srov. BURIAN Jan, *Římské impérium*, s. 187. RS

³⁰⁸ Odkaz může být také obecnější, protože Porfyrius na začátku své *Imagenes* (ap. Euseb. Praep. ev. III 7.1 = Porph. fr. 44 Smith) také použil známou orfickou formuli požadující utajení: φθέγομαι οἷς θεὸς ἐστί, θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι (srov. níže v této kapitole o tomto vzorci).

³⁰⁹ Srov. frs. 6, 51–53, 56 a Majecik 1989, 7.

³¹⁰ Srov. frs. 5, 33, 37 a Majecik 1989, 6.

Může se zdát matoucí, že druhý svědek u Firmica je definován spíše jako tendence než jako stabilní entita, ale to má jasnou paralelu v přísaze jasných orfických rezonancí, která se s drobnými odchylkami vyskytuje ve dvou papýrech z třetího století (OF 621). (Předkládám nejúplnější verzi in Pap. Soc. Ital. X 1162):³¹¹

Přisahám při rozdělení země od nebe a temnoty od světla, a dne od noci, a vzestupu od západu, a života od smrti a zrození od smrti; Přisahám při bozích, které poslouchám, abych dodržel a střežil tajemství, která mi byla dána (...)

Opět platí, že shody s hexametry Theóna ze Smyrny z orfických *Přisah* jsou nevyhnutelné: přísahající přísahá na stejný typ párů pra-božstev, a zejména páry země/nebe a den/noc se nacházejí v obou textech. Od Theónových řádků se liší pouze tím, že v přísaze nesvědčí samotné božské entity nebo jejich síly, ale samotné rozdělení těchto entit. Podobný dynamický charakter lze pozorovat u některých výtvorů Firmicova demiurga, jako je ohraničení (mez),³¹² které rozděluje pevninu od moře, a rozdělení protichůdných živlů. Nápadnou paralelou s textem této přísahy na papýru je dvojice vycházejících/zapadajících (hvězd).

Žádosti ve Valensově přísaze

Valensovým hlavním požadavkem je, aby se s jeho textem zacházelo opatrně, což má různé podoby. Valens pokaždé ve třech přísahách nejprve žádá svého čtenáře, aby utajil astrologické nauky před nevědomými, a pak aby poctil jejich učitele za jejich předání. V první přísaze (F6A) se Valens soustředí na podmínky autorských práv:

1. Neuvádějte do tohoto kompendia cizí jméno.
2. Nic nevymazávejte, což by vedlo ke zmatení čtenářů a poškození Valensovy pověsti.

³¹¹ Srov. Herrero de Jáuregui 2010, 59, pozn. 69. Herrero de Jáuregui tvrdí, že existence dvou mírně odlišných verzí zřejmě naznačuje, že text byl poměrně široce rozšířen.

[Ομνύω κατὰ τοῦ διχάσ]αντος γῆν ἀπ' οὐρανοῦ
[καὶ σκότος ἀπὸ φωτὸς κ]αὶ ἡμέραν ἐγ νυκτὸς
[καὶ ἀνατολήν ἀπὸ δύσ]εως καὶ ζωὴν ἀπὸ θά-
[νάτου καὶ γένεσιν ἀπὸ] φθορᾶς· ἐπόμνυμαι
[δὲ καὶ οὐς προσκυνῶ θεοῦς] συντηρήσειν
[καὶ φυλάξειν τὰ παραδ]εδομένα μοι μυστή-
[ρια (...)]

³¹² Má vlastní závorka. RS

3. (Jako dodatek, po upřesnění odplat a trestů v souvislosti s dodržováním nebo porušením přísahy.) Pokud někde najdete tyto nauky připisované někomu jinému, nechvalte údajného autora, ale Valense.

Z naší perspektivy můžeme vidět, že se Valens správně obával anonymního šíření svých nauk, protože mnoho kapitol jeho pojednání bylo skutečně přeloženo do latiny a připsáno Hermovi Trismegistovi.³¹³ Ve druhé přísaze (F6B) Valens tvrdí, že jeho čtenář zažije stejnou radost jako ten, kdo s velkou námahou vylezl na horu, kdo je šťastný, že na jejím vrcholu našel poklad. Když Valens hovořil o tomto pokladu, chybně cituje část věty z *Odyssey* (IV 73), velmi trefnou, erudovanou ilustraci svých slov, o nichž nepochybně čekal, že je poznají („zlato, stříbro a slonovina“ (χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου ἢ δ' ἐλέφαντος). Homérský kontext je významný: v rámci pátrání po svém otci navštíví Telemachos v doprovodu svého přítele Peisistrata Meneláův palác ve Spartě, kde se koná luxusní hostina na oslavu propuštění Meneláovy dcery coby nevěsty Achillova syna. Za prvé, básník říká, že Telemachos a Peisistratos obdivovali zářící krásu paláce, který popisuje jako „paprsek světla ze Slunce nebo Měsíce“ (45: ὥς τε γὰρ ἡελίου αἴγλη πέλεν ἢ ἐ σελήνης). Tento astronomický odkaz pravděpodobně upoutal Valensovu pozornost. Potom Telemachos, mluvící se svým přítelem, poznamenává krásu bronzu v síni, stejně jako jantaru, zlata, stříbra a slonoviny, a přirovnává to k palácům Dia (71–74). Meneláos jej zaslechne a odpoví, že v takových věcech nemá žádné potěšení; že je získal útrapami při svých toulkách, ale že by dal přednost vlastnictví pouze jedné třetiny těchto pokladů, a namísto toho byl ve Spartě, aby zachránil život svého bratra Agamemnóna, jehož zabila vlastní žena Klytáimnéstra v jeho nepřítomnosti (78–112). Valens se jasně ztotožňuje s Meneláem a vytváří ostrý kontrast mezi materiálním bohatstvím a astrologickými znalostmi. Stejně jako homérský hrdina i Valens cestoval po mnoha zemích a zažil útrapy, jak sám zmínil, napodobováním úvodních řádků Kritodémovy básně (srov. kapitola 2), ale místo vzácných předmětů nashromáždil cenné astrologické nauky, které nyní odhaluje svému publiku.

Valens ve své poslední přísaze (F6C) opakuje stejnou myšlenku přímějším způsobem a vysvětluje, že dlouho dřel, což mohlo být vynaloženo na

³¹³ Pingree 1978, 432–433.

hromadění bohatství, ale místo toho se rozhodl složit toto vzácné dílo. Přidává poslední zdůvodnění požadavku utajení a zapojuje do projektu svého oddaného: Valens povzbuzuje Marcuse, který je nyní oslovován jménem, aby o pojednání uvažoval, jako by byl jeho autorem, a dokonce se opravuje a tvrdí, že Marcus je ve skutečnosti jeho podstatnou součástí, poněvadž také velmi studoval, jak si razil cestu pojednáním. Proto pro něj bude snadné, tvrdí Valens, pochopit, že tak důležité pojednání nelze pouze sdílet s jakýmkoli náhodným známým, ale musí být předáno pouze důvěryhodným přátelům.

Obsah Firmicovy přísahy

Najdeme-li ve Valensovi podrobné specifikace týkající se zacházení s textem (F6A), stejně jako zdlouhavá zdůvodnění potřeby takového pečlivého zacházení, přinášející tvrdou práci ze strany astrologa (B a C) a dokonce i jeho čtenáře (C), Firmicus jednoduše prosí svého oddaného Mavortia, aby přísahal, že jeho pojednání nebude odhaleno profánním uším (*profanis vel inperitis auribus*). Toto je ozvěna staré orfické formule, v níž jsou nezasevězení požádáni, aby přestali číst, vyvolávající představu zavírání dveří, přičemž uši v určité chvíli v metafoře nahradí dveře, jako v této pasáži Platónova *Symposia* (218b):³¹⁴

*...a všichni ostatní se podíleli na šílenství, bakchickém šílenství filozofie. A proto uslyšíte zbytek mého příběhu; pochopíte a odpustíte mi jak to, co jsem udělal tehdy, tak to, co říkám nyní. Co se týká domácích otroků a kohokoliv jiného, kdo není zasevěcenec, můj příběh není pro vás: zacpěte si uši!*³¹⁵

Ve starověké literatuře se dochovalo mnoho podobných případů, které používají orfický vzorec pro signalizaci zvláště citlivého obsahu.³¹⁶ I když se formule nakonec stala jakýmsi klišé, orfické spojení neupadlo v zapomnění, jak je zřejmé z Platónových i Firmicových reprodukcí.

Firmicus je ve svých specifikacích, pokud jde o vhodné příjemce jeho doktrín, poněkud rozsáhlejší než Valens. Zatímco Valens jednoduše naznačuje,

³¹⁴ πάντες γὰρ κεκοινωνήκατε τῆς φιλοσόφου μανίας τε καὶ βακχείας – διὸ πάντες ἀκούσεσθε· συγγνώσεσθε γὰρ τοῖς τε τότε πραχθεῖσι καὶ τοῖς νῦν λεγομένοις. οἱ δὲ οἰκέται, καὶ εἴ τις ἄλλος ἐστὶν βέβηλός τε καὶ ἄγροικος, πύλας πάνυ μεγάλας τοῖς ὤσιν ἐπίθεσθε.

³¹⁵ Trans. Nehamas and Woodruff.

³¹⁶ Viz sborník pasází v Bernabé 1996, 19–31; Cituji pouze ty, které výslovně odkazují na profánní uši: Dionys. Hal. De comp. verb. 6, 25, Ael. Arist. Or. 3.50, část Galen De usu. XII 6, Euseb. Chvála. Const. proem 4, Greg. Naz. Carm. de se ipso Patr. gr. XXXVII 1367 Migne. Orfické verše zmiňující uši jsou citovány in Elias in Aristot. Cat. proem 2.

že dílo by se nemělo sdílet s náhodným známým, a to pouze v poslední přísaze (F 6C), Firmicus stanoví pro tyto ideální osoby tři podmínky čistoty:

1. Nezkažený rozum (*animus*), který je přivedl na správnou životní cestu (*ordo vivendi*) cudnou a čistou pomocí jejich mysli (*mens*).
2. Věrnost (*fides*), kterou nelze vytknout.
3. Ruce osvobozené od veškerého zločinu.

Stejně jako v jeho seznamu svědků můžeme vnímat vliv novoplatonismu. Je-li třetím bodem známá tradiční podmínka čistoty pro účast na kultovní činnosti, první podmínka vyjadřuje obecný novoplatónský ideál spásy prostřednictvím kontemplativního života a druhá (*fides*, πίστις) je prvním prvkem triády ctností v *Chaldejských orákulech*.³¹⁷

Odměny a tresty ve Valensově přísaze

Starověké řecké a římské přísahy ve své nejrozvinutější podobě často obsahovaly na konci stručný popis odplat a trestů, které mohli dotyční očekávat, pakliže přísahu poruší. Že dodržování přísahy a porušování přísahy byly ve starověké společnosti hluboce zakořeněné kategorie, dosvědčuje jejich samotné zpracování v astrologických pojednáních, v nichž se například o vlivu určitých planet při narození říká, že porušují přísahu.³¹⁸ Tresty pro osoby, které porušují přísahu, jsou doloženy od nejstarších dob v obřadech přísahy popsaných v homérském eposu.³¹⁹

Je pozoruhodné, že Firmicus se vůbec nezmiňuje o odměnách nebo trestech. Zjevně se rozhodl zaměřit na filozofické otázky související s povahou svědků a na etické kvality čtenáře. Naproti tomu Valens se neštítí vyjádřit svá přání dobra těm, kdo přísahu dodržují, a co je nejdůležitější, vyjmenovat řadu zel, která nastanou těm, kdo přísahu poruší:

³¹⁷ Fr. 46 Majercik. Srov. Brisson 2015, 122.

³¹⁸ Například Mars označuje falešné přísahy in Val. I 1,22; Saturn, Mars a Merkur společně dávají porušovatele přísahy in Val I 20,9; začátek aktivity, když je Měsíc v uzlu (tj. prochází ekliptikou) naznačuje, že přísahy nebudou splněny in Val. V 3,25. Srov. podobně Ptol. Tetr. III 14,15, 30, 35.

³¹⁹ Viz Berti 2006.

F6A	B	C
Odměny		
<i>Bohové jsou dobře nakloněni³²⁰</i>	<i>Dobré konce</i>	<i>Plnění přání</i>
<i>Prosperující život</i>	<i>Bohové podle přání</i>	
<i>Plnění přání</i>		
Tresty		
Porušující přísahu:		
<i>Země není schůdná</i>		
<i>Moře není splavné</i>		
<i>Žádné potomstvo</i>		
<i>Zaslepená mysl</i>		
<i>Hanebné/neúspěšné životy</i>		

Pravděpodobně, aby se vyhnul opakování, shrnuje Valens odměny za první přísahu v následujících přísahách pomocí obecnějších výrazů. Zdá se tedy, že ve druhé přísaze kombinuje požehnání týkající se božské povahy a touhu první přísahy po prosperujícím životě (βίος εὐσταθής) parafrázuje běžnou formulí εἴ ἔῃ („ať to dobře dopadne“).³²¹ Podobný vzorec je pozorován u trestů, které jsou ve druhé přísaze shrnuty do společné formule τὰ ἐναντία („opak“)³²² a ve třetí zcela mizí. Obě zkrácené formule pro odměny a tresty byly také často používány jako náhrada konkrétních seznamů odměn a trestů v občanských přísahách³²³ a objevují se např. v orfické přísaze OF 621 (I 10–11).

Valens kvalifikuje Kritodémovy přísahy jako „děsivé“ (φρικωδέστατοι) ve fragmentu F3A výše. Měli bychom tedy asi očekávat, že Kritodémos svým čtenářům vyhrožoval podobně jako Valens ve své části o trestech. Srovnání s tresty ohlašovanými v řeckých občanských přísahách odhaluje běžné používání kletby neplodnosti, stejně jako zbožně vyvolanou *mánii*, ale občanské přísahy jdou obvykle mnohem dále a hrozí těm, kdo poruší přísahu, naprostým zničením. Ostatní tresty ve fragmentu F6A, a zejména první dva týkající se

³²⁰ „Požehnání“. RS-

³²¹ „Dobré konce“. RS

³²² „Porušující přísahu“. RS

³²³ Srov. Berti 2006 a krétské nápisy IC III 4, 8 (Itanos) a IC I 9, 1 (Dreros), obsahující seznamy odměn a kleteb. Jsou dobrými ilustracemi významu formule „opak“, neboť v obou případech jsou požehnání (potomstvo dětí, úrody a hospodářských zvířat) v části kleteb výslovně negovány (řádky 44–49/78–89).

průchodnosti Země a moře, byly snad převzaty od Kritodéma. Jak jsme viděli, Valens se často dotýká tématu cestování a přebírá vodítko z prvních řádků Kritodéma, které odkazují na cestování po moři a po souši (F3).

Pokud jde o požehnání v přísaze, je pozoruhodné, že ve všech třech přísahách Valens zmiňuje splnění přání, přičemž ve všech třech používá slovo καταθύμιος („podle přání člověka“) a v první a ve třetí συντέλεια („splnění“). Toto specifické požehnání, alespoň vyjádřené těmito termíny, není typické pro jiné přísahy. S největší pravděpodobností se odvozuje od samotného Kritodéma, neboť Valens používá obě slova, buď společně nebo odděleně, většinou v pasážích souvisejících tak či onak s *Horasis*.³²⁴

Vztah s Hippokratovou přísahou

Datum a povaha dokumentu Hippokratovy přísahy jsou sporné, ale *terminus ante quem* lze předpokládat z narážky Cata Cenzora (apud Plinius XXIX 7.14 = Cato Libri ad M. filium, fr. 1 Jordan).³²⁵ Vzhledem k tomu, že Cato psal v první polovině druhého století před naším letopočtem, je vhodné se ptát, zda Kritodéma vzal v úvahu Hippokratovu přísahu, když skládal svou vlastní. Pravděpodobnost, že Kritodemos věděl o lékařské přísaze, by se teoreticky zdála být vyšší, kdyby Kritodéma působil na ostrově Rhodos (srov. Úvod). Mohlo by být také lákavé argumentovat, ve světle obecné spřízněnosti mezi astrologií a medicínou, že takový vliv by byl přirozený. Při podrobném zkoumání však zjistíme, že neexistují žádné důkazy, které by tuto možnost podporovaly. Je obtížné najít nějaké konkrétní podobnosti mezi Hippokratovou přísahou a astrologickými přísahami, ať už obsahem nebo slovní zásobou, které přesahují obecnou charakteristiku starověkých řeckých přísah. Začneme tím, že hlavním obsahem astrologických přísah je v zásadě sebeovládání s ohledem na šíření předávaných nauk, což je ve starověkých přísahách mimořádně běžný cíl.³²⁶ Hippokratova přísaha reprodukuje tuto strukturu ve spleťtější formě a je

³²⁴ συντέλεια: IV 18,6; IV 21,9; IV 25.1 VI 6.9 (všechny pasáže týkající se nauky o přenosech nebo distribucích, viz výše a kapitola 4) / καταθύμιος: III 10.19 (Valens přiznává, že píše mysticky); IV 12.5 (o 12 místech ve vztahu k převodům); IV 16.19 (o převodech); IV 25.3 (o přenosech čtyř bodů).

³²⁵ Srov. Tolsa 2019a, sled seznamu starověkých svědků přísahy in Jouanna 2017, 30, kde klasifikuje pasáž pod nadpisem „Élimination de faux témoignages“ a uvádí Plutarchovo vysvětlení in Vit. Cat. 23.4. Plutarchos naznačuje, že římský cenzor věděl o slavném příběhu, podle kterého Hippokrates odmítl pomoci perskému králi z vlasteneckých důvodů, ale Catova formulace naznačující zradu spíše ukazuje na vyprávění v pseudo-Hippokratově *Embassy*.

³²⁶ Jako například přísaha *Isiac*: PSI 1290 (1. století n. l.) a 1162 (3. století n. l.). Srov. Alvar 2008, 177.

doprovázená dalšími sliby. Po invokaci svědků přísahající přísahá, že svého učitele bude považovat za otce a předá lékařskou nauku synům svého učitele, pokud se budou chtít této naučit, stejně jako by to udělali se svými vlastními, ale nikomu jinému (ἄλλω δὲ οὐδενί), kromě studentů, kteří již složili přísahu. O něco dále v textu se opět objevuje otázka mlčenlivosti, kdy přísahající přísahá, že neprozradí nic, co uslyší v domě svých pacientů, a co budou střežit jako „posvátná tajemství“ (ἁρρητα), v jasné narážce na náboženské přísahy mlčenlivosti.

To souvisí s dalším důležitým rozdílem mezi Hippokratovou přísahou a astrologickými přísahami odvozenými od Kritodéma: první je samostatný dokument, který údajně stanoví pravidla pro lékařskou praxi, zatímco astrologické přísahy se týkají samotného textu, do kterého jsou vloženy, a jsou proto v tomto ohledu podobné orfickým formulím, které jednoduše nabádají nečisté čtenáře, aby přestali číst. Hippokratova přísaha je, alespoň v nominální hodnotě, adresována budoucím lékařům v kontextu přímého, ústního vyučování, z čehož plyne rekurzivita, že mimo rodinu učitele a přísahajícího může přísahající předávat pokyny pouze studentům se závazáním (právě prostřednictvím této přísahy). Tímto způsobem by byla nařízení obsažená v Hippokratově přísaze uvalena na celou lékařskou komunitu, složenou z nahromadění lékařských rodin. V kontrastu s tím byly astrologické texty, do kterých jsou tyto přísahy vloženy, napsány pro nezávislý oběh mimo orální společenství, i když Valens někdy odkazuje na své vlastní studenty. Tato situace je srovnatelná s kontextem řeckých matematických pojednání, žánru, který vyvinul velmi specifické prostředky, aby fungovaly nezávisle na výuce, jmenovitě formulový jazyk odkazující na písmenná schémata typická pro tento druh práce.³²⁷

Odlišné kontexty medicíny a astrologie ovlivňují znění přísah v tom, že přísahající Hippokratovou přísahou je takříkajíc již konceptualizován jako lékař integrovaný do komunity, zatímco astrologické přísahy obecně považují čtenáře za vzdálené laiky, dokonce i pokud byli pravděpodobně sami astrology. Můžeme si všimnout shodného odkazu na pověst v Hippokratově přísaze (δοξαζομένω παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐς τὸν αἰεὶ χρόνον) a ve Valensových

³²⁷ Důkladná analýza jazyka řecké matematiky, viz Netz 1999. Pro srovnání kontextů a charakteristik řeckých matematických pojednání s neelitními matematickými postupy, viz Asper 2009.

astrologických přísahách, ale Valens se většinou odvolává na svou vlastní reputaci, což předpokládá čtenářovo správné zacházení s materiálem, kdežto v případě Hippokratovy přísahy si přísahající přejí vynikající pověst pro sebe jako odměnu za dodržení přísahy. V sekci odměn astrologických přísah tedy Valens neklade důraz na profesionální úspěch, ale obecněji na dobrý život, podobně jako to najdeme v občanských přísahách. Teprve ve třetí přísaze (F6C), která je výslovně požadována od svého studenta Marcuse, se Valens zmiňuje o kariéře přísahajícího jako astrologa.

Měli bychom tedy pravděpodobně vyloučit jakýkoli konkrétní vliv Hippokratovy přísahy na astrologické přísahy Kritodéma a jeho následovníků.

II. část: Odborné fragmenty

IV. kapitola: „Distribuce“: Kritodémova inovace? (F7–9)

Valensova nauka nazývaná „distribuce“ (ἐπιμερισμοί) nebo „přenosy“ (παραδόσεις) byla pravděpodobně zavedena přísahou mlčenlivosti v Kritodémově VII. knize (srov. kapitola 3). Podobně jako Dorotheus a Manilius, kteří rozdělili svá astrologická pojednání do pěti knih v narážce na pět putujících hvězd, Kritodémos pravděpodobně narážel na větší soubor zahrnující dvě Světla. Zdá se, že jako tito raní astrologové-básníci si poslední knihu vyhradil pro osobnější příspěvek a pojal traktát jako symbolický rituál, jehož nejposvátnější část přichází na konci.

Kritodémova nauka má za cíl dát smysl časovým obdobím v životě člověka, která jsou koncipována jako řízená postupně sedmi nebeskými tělesy. Je možné, že nauku ovlivnily tzv. *Dodekaeteridy* připisované Orfeovi, což byly astrologické prognózy související s povětrnostními jevy a zemědělskou produktivitou spojenou s 12letým obdobím.

Delší expozice distribucí jsou in Valens IV 17–18/20–24, Firmicus VI 33–36 a Héfaištióń II 29–36, ale nezmiňují Kritodéma. Stručné shrnutí tzv. *Epitome Parisina* a verze nauky z Valensova *additamenta antiqua* sice zmiňují Kritodéma jako zdroj, ale pouze toto bude zahrnuto jako fragment (F7), protože, jak uvidíme, shrnutí pravděpodobně vzniklo z expozic u Valense a v dodatcích.³²⁸

Zahrnuji dva další fragmenty u Valense: jeden (F8) stručně zmiňuje nauku a připisuje ji našemu autorovi a druhý (F9) naráží na teorii Kritodéma o přechodech hvězd (jejich pozice v přepracovaných horoskopech) coby zesilovačů účinků měnících se vládcovství v distribucích, které, jak se zdá, Valens rozvíjí svým vlastním způsobem. Vysvětlení této teorie zahrnuje horoskop odpovídající horoskopu Nerona, včetně jeho úmrtního horoskopu z roku 68 n. l., který z datových důvodů nemůže být původním dílem Kritodéma.

³²⁸ *additamenta*. RS

Astrologické významy planet a distribuce

V Kritodémově systému je doba života rozdělena tak, že každé hvězdě (tento termín budu používat pro označení kterékoli z pěti planet nebo Světel) je přiděleno 10 let a 9 měsíců. Když je každá z nich vládcem času, „rozděluje“ své vládcovství postupně všem hvězdám, čímž tvoří dvě úrovně vládnutí času nebo chronokratorů. Takže například prvních 20 let člověka můžeme mít:

Narození => 10 let 9 měsíců	
Slunce vládne 129 měsíců (=10 let 9 měsíců)	Saturn vládne 129 měsíců
Slunce 19, Saturn 30, Jupiter 12, Mars 15, Venuše 8, Merkur 20, Měsíc 25, Saturn 30, Jupiter 12 ...	

10 let a 9 měsíců všech všeobecných period odpovídá součtu pod-period. Počet měsíců odpovídajících pod-periodám je vždy stejný pro každou hvězdu, jako v tomto příkladu. Také pořadí všeobecných period je vždy stejné jako pořadí pod-period a sekvence pod-period vždy začíná hvězdou, která má hlavní periodu. Pořadí obecné posloupnosti je stanoveno takto: jedinci narození ve dne začínají Sluncem a jedinci narození v noci Měsícem; poté sekvence následuje hvězdy nalezené podél zvěrokruhu v horoskopu narození, v pořadí znamení, po Slunci nebo Měsíci.

V hlavním fragmentu (F7) jsou uvedeny účinky hvězd, často sestávající z amalgámu vlastností obecného a konkrétního vládce. Jak říká Héfaistión na konci svého vlastního výkladu přenosů (II 36.25):³²⁹

Z důvodu zapamatování je možné získat tyto účinky zvážením povahy rozdělující hvězdy a přijímající hvězdy a tímto způsobem najdete téměř stejné účinky v ingresích.

Dlouhý, úplný seznam takových atributů pro každou hvězdu se nachází na samém začátku Valensova pojednání (I 1), stručně shrnuto níže (viz také Příloha II):

Saturn: Podvod, soudy, věznění, vysoké hodnosti, zranění chladem a vlhkostí.

³²⁹”Ἔστι διὰ μνήμης πως καὶ ταῦτα τὰ ἀποτελέσματα ἔχειν σκοποῦντα ἐκ τῆς φύσεως τοῦ τε μερίζοντος ἀστέρος καὶ τοῦ λαμβάνοντος, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ταῖς ἐπεμβάσεσι σχεδὸν εὐρήσεις τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα.

Jupiter: Hodnosti, úřady, přátelství s velkými muži, plození dětí.

Mars: Škody, násilí, nemoci.

Slunce: Světlo, otec.³³⁰

Venuše: Obecně příznivé, ženské záležitosti, přátelství.

Merkur: Bratři a mladší děti,³³¹ písmo a dokumenty-

Měsíc: Matka.

Tak například čteme, že když Venuše distribuuje vládcovství Marsu, je „špatná; úzkost ze strany žen, útoky ze strany žen, cizoložství, nenávist, krvácení, nepříjemnosti (χαλεπή· διὰ γυναῖκας μερίμνας, ἐκ γυναικῶν ἐπιθέσεις, μοιχείας, ἐχθρασμούς, αἱμορροΐας, ἀηδίας). Účinky zřejmě směšují negativní charakter Marsu s ženskými vlastnostmi Venuše. Podobně, když Mars předá vládcovství³³² Venuši, je „dobrý a příznivý, ale obviňuje z věcí souvisejících se ženami“ (ἀγαθὸς μὲν καὶ πρακτικός, ἐπίφογος δὲ εἰς τὰ περὶ γυναῖκα). Nicméně v určitém okamžiku Héfaistión naznačuje, že distributor je vlivnější na začátku vládcovství, jeho účinky mizí později, jako v distribuci z Marsu na Jupitera (II 32.13):³³³

V nočním horoskopu na začátku [vládcovství]: nenávist, nepokoj, nečinnost, mrazení; pak budou špatné účinky vystřídány a dojde ke spojení, zisku a přátelství.

Dost často, spíše než směs obou charakteristik, je účinek konkrétní distribuce definován jako účinek jedné ze dvou hvězd v akčním poli reprezentovaném tou druhou: tak účinek distribuce Saturnu ke Slunci je poškození (Saturn je negativní) pro otce (pole působení Slunce). Podobně Mars k Venuši znamená násilí ve vztahu k ženám, Mars k Merkuru naznačuje útoky pomocí právních dokumentů atd.

³³⁰ Ptolemaios Tetr. III 5 říká, že Slunce a Jupiter jsou přirozeně spojeni s otcem, stejně jako Měsíc a Venuše s matkou.

³³¹ Toto pole působení Merkura by mohlo být zcela specifické pro Kritodéma, protože se objevuje pouze u Valense, který, jak víme, se často uchýlil k našemu autorovi.

³³² V originálu „transmits the rulership“. RS

³³³ ἐπὶ δὲ νυκτερινῆς γενέσεως ἐν ἀρχῇ ἔχθρας καὶ θορύβους καὶ ἀπραγίας καὶ ψύξεις, ὕστερον δὲ περιγενήσεται τῶν φαύλων καὶ συστάσεις καὶ κέρδη καὶ φιλίας ἔξουσιν.

Jediná významná výjimka z tradičních atributů hvězd se týká Světel. Zatímco jejich pole působnosti (otec a matka) jsou podle očekávání využívána, obecně mají negativní účinky. Je možné, že si je Kritodémos představoval takto, protože ovládají první etapu života, která byla obzvláště nebezpečná?

F7. Valensova *Additamenta*^{334 4}

Typ fragmentu: Seznam účinků distribucí. Dvě hvězdy v každé z předpovědí v seznamu by měly být interpretovány jako obecný vládce a podvládce (viz diskuse níže). Tento vysoce standardizovaný text se nachází mezi materiály připojenými k manuálu Valense, *Additamenta antiqua*.³³⁵

³³⁴ Dodatky. RS

³³⁵ Ἀστέρων μεταπαραδόσεις

1 Κρόνου ἐπιμερισμός. Κρόνος ἑαυτῷ παραδιδούς βλαβερός καὶ ἄπρακτος. 2 Κρόνος Διὶ παραδιδούς ἀγαθός· ἐξ ἐγγαίων καὶ θεμελίων κτήσεις καὶ κληρονομίας, καὶ ὑπερεχόντων φιλίας. 3 Κρόνος Ἄρει ἂν οἰκείως σχηματισθῇ, ἀγαθός· εἰ δὲ μή, πένθη, νόσους, ζημίας. ὅλος ὁ ἐνιαυτός καταράσιμος. 4 Κρόνος Ἥλιw δίκας ἐγγαίων χάριν καὶ πατρός κινδύνους καὶ ζημίας καὶ τοὺς ἐνιαυτοὺς ἐπιβλαβεῖς μᾶλλον. 5 Κρόνος Ἀφροδίτῃ ἐὰν μὲν οἰκείως, γυναικῶν ψυγμοὺς ἢ ἀηδίας ἢ καὶ πένθη θηλυκῶν προσώπων· οὐ μέντοι γε ἐν τοῖς κατὰ βίον πονηρὸς ὑπάρχει. 6 Κρόνος Ἑρμῇ πράγματα χρόνια καὶ ἐκ παλαιοῦ καὶ καθύργους ἀσθενείας καὶ ἐξ ὑποτεταγμένων βλάβας· οὐ μέντοι κατὰ πᾶν ἀδικουμένους. 7 Κρόνος Σελήνῃ νόσους καὶ ὑπὸ ὕγρῳ ὀχλήσεις καὶ μητέρων κινδύνους καὶ πτώσεις ἀπεργάζεται· πάντα δὲ πρὸς τὸ κατὰ γένεσιν σκόπει σχῆμα.

8 Διὸς ἐπιμερισμός. Ζεὺς ἑαυτῷ ἀγαθός. 9 Ζεὺς Κρόνῳ παραδιδούς ἐπιβλαβής, ἄπρακτος, ὅτε δὲ καὶ τέκνων κινδύνους. 10 Ζεὺς Ἄρει βλάβας, ἀναστασίας, νόσους, ἔσθ' ὅτε καὶ συνοχῆς πείραν καὶ τέκνων θανατηφόρους κινδύνους. 11 Ζεὺς Ἥλιw· τὰ μὲν κρύφιμα πάντα φωτίζει· πρακτικὸς δὲ καὶ περὶ πατέρα δοξαστικὸς καὶ πρὸς ὑπερέχοντας συστατικὸς· ὅτε καὶ τέκνων σπορὰς ποιεῖ. 12 Ζεὺς Ἀφροδίτῃ νυκτὸς μὲν ἀγαθός, ἡμέρας δὲ μέτριος· ἀγαθοὺς μέντοι γε τοὺς ἐνιαυτοὺς καὶ ἐπικερδεῖς καὶ καταγραφὰς ἔχοντας· ποτὲ δὲ καὶ αἱ γυναῖκες ἔγκυοι γίνονται. 13 Ζεὺς Ἑρμῇ πρακτικὸς, ἐπικερδής, πρὸς φίλους χρηματιστικὸς. 14 Ζεὺς Σελήνῃ εὐδίας, ἐκ πραγμάτων ρύεται καὶ κινδύνων, πρακτικούς τε ποιεῖ καὶ ἐπικερδεῖς καὶ ἐκ θηλυκῶν εἰδῶν προβιβασμούς, καὶ μητρὸς δοξαστικὸς τε καὶ τέκνων σπορὰς ποιῶν.

15 Ἄρεως ἐπιμερισμός. Ἄρης ἑαυτῷ ἐπιμερίσας θορύβους καὶ πράξεις μετὰ ταραχῆς. 16 Ἄρης Κρόνῳ ἀπραξίας, δυσαρεστησίας, καταψύχεται, τῶν πράξεων ζημίας, πένθη, νόσους. 17 Ἄρης Διὶ πρακτικὸς, ἐπικερδής, πρὸς ὑπεροχὰς καλός, δυναμικός. 19 Ἄρης Ἥλιw οὐκ ἀγαθός, κλιμακτικὸς, ταρακτικὸς, θορυβώδης, ὀφθαλμίας, σκυλμοὺς ποιῶν ἐπισινεῖς ἢ καὶ πυρὶ ἢ σιδήρῳ πειραζομένους καὶ πατρός κινδύνους ἰσοθανάτους, χόλους τε ὑπερεχόντων ἢ καὶ νεύρων ἀσθενείας ἢ ὁστέων κατεάζεις. 19 Ἄρης Ἀφροδίτῃ ἀγαθός μὲν καὶ πρακτικὸς, ἐπίψογος δὲ εἰς τὰ περὶ γυναῖκα· ποιεῖ γὰρ καὶ χωρισμούς καὶ μάχας καὶ εἰσπρώσεις καὶ αἱμαγμούς καὶ ἐκ γυναικῶν ἐπιθέσεις καὶ μοιχεύας· οὐ μέντοι γε ἄπρακτος ὁ ἐνιαυτός. 20 Ἄρης Ἑρμῇ συκοφαντίας, ἐκ γραπτῶν δόλους καὶ ἐπιθέσεις, κλοπὰς· ἐν μέντοι κριτηρίοις οὐ κακός· πάντα δὲ πρὸς τὸ κατὰ γένεσιν ὅρα σχῆμα. 21 Ἄρης Σελήνῃ χαλεπὸς ἐν πᾶσιν, συνοχὰς, κρυβὰς, φυγὰς, βλάβας, νόσους ἐπιφέρων καὶ μητράσι κινδύνους καὶ ἐπὶ θηλυκοῖς εἴδεσι λύπας.

22 Ἥλιου ἐπιμερισμός. Ἥλιος ἑαυτῷ παραδιδούς οὐκ ἀγαθός, σκυλτικός, μεριμνητικός, νυκτὸς δὲ χεῖρων. 23 Ἥλιος Κρόνῳ χαλεπὸς ἐπὶ νυκτερινῆς γενέσεως, ἐπιβλαβής· καὶ πατρός ζημίας· ἐπὶ δὲ ἡμερινῆς γενέσεως μέτριος, ἐκτὸς εἰ μὴ πρὸς ἀλλήλους ἀνοικείως σχηματίζονται. 24 Ἥλιος Διὶ ἀγαθός, πρακτικὸς, δοξαστικὸς, πρὸς ὑπερέχοντας συστατικὸς, προσλαμπής, τέκνων σπορὰς διδούς. 25 Ἥλιος Ἄρει δίκας, ἐκπτώσεις, κλιμακτικῆς, ὀφθαλμοῖς πυρίκαυτα, νόσους, κινδύνους, ὑπερεχόντων χόλους, νεύρων ἀσθενείας, ὁστέων κλάσεις. 26 Ἥλιος Ἀφροδίτῃ πρακτικὸς μὲν ὑπάρχει, γυναικῶν δὲ ποιεῖ ἐπαναστάσεις πονηρὰς καὶ θορύβους ἐν ὄχλοις καὶ κρίσεις· ἐὰν καλῶς ἢ τε Ἀφροδίτῃ καὶ ὁ Ἥλιος σχηματίζονται τῇ γενέσει, πρακτικούς ἐνιαυτοὺς καὶ ἐπαφροδίτους· καὶ γὰρ ἐπιπλέκονται γάμοις ἢ γυναιξίν· τὸ δὲ ὅλον καλοὶ οἱ ἐνιαυτοὶ καὶ ἐκ θηλυκῶν προβιβασμένοι· ἢ διὰ φίλων εὐτυχίας. 27 Ἥλιος Ἑρμῇ πράξεις καὶ κέρδη ποιεῖ, σὺν μέντοι φόβοις καὶ μόχθοις· οὐ μετρίους, ἐπινοηματικούς δὲ καὶ ποριστικούς τοὺς ἐνιαυτούς. 28 Ἥλιος Σελήνῃ ἀνωμαλίας,

Přenosy hvězd

Distribuce Saturna. Saturn přenášejíci na sebe, vliv neblahý a neužitečný. Saturn přenášejíci na Jupitera, dobrý: akvizice a dědictví pozemků a budov a náklonnost od nadřizených. Saturn na Mars, je-li dobře umístěn,³³⁶ dobrý; pokud ne, smutek, nemoci, ztráty: celé období prokleté. Saturn ke Slunci, soudní spory týkající se zemí, a nebezpečí pro otce, a ztráty, a nepříznivá období obecně. Saturn k Venuši, je-li dobře umístěna, chlad³³⁷ žen nebo nepohodlí či zármutek žen; ale neškodí v záležitostech života.³³⁸ Saturn k Merkuru: staré potíže z minulosti, a vlhká onemocnění, a škody od podřízených: ale ne zcela

ἀσταςίας, μετεωρισμούς, σκυλμούς, ἀλλ' ἐὰν μὲν αὔξη δι' ὑπερεχόντων προκοπὰς καὶ συστάσεις, ἐὰν δὲ λείπη τούτων ἀτονία.

29 Ἀφροδίτης ἐπιμερισμός. Ἀφροδίτη ἑαυτῇ ἀγαθὴ πρὸς γυναῖκας καὶ πάντα τὰ θηλυκὰ πρόσωπα, πρὸς φίλους καὶ πάντα, εὐφροσύνας, ἰλαρίας, ἡδονάς. 30 Ἀφροδίτη Κρόνῳ γυναικῶν χωρισμούς ἢ θανάτους καὶ ἀηδίας ἐκ θηλυκῶν εἰδῶν, ἀλλ' ἐπικερδὴς ὁ χρόνος καὶ προσφιλὴς καὶ καταγραφὰς ἔχων, καὶ γυναικὲς ἔγκυοι γίνονται. 31 Ἀφροδίτη Ἄρει χαλεπὴ· διὰ γυναικας μερίμνας, ἐκ γυναικῶν ἐπιθέσεις, μοιχείας, ἐχθρασμούς, αἰμορροίας, ἀηδίας. 32 Ἀφροδίτη Ἡλίῳ γυναικῶν χωρισμούς, δίκας, μάχας, ἀηδίας ἄλλως δὲ προσφιλεῖς, εὐσχήμονας, ἐπιτευκτικούς τοὺς ἐνιαυτούς. 33 Ἀφροδίτη Ἑρμῇ πρακτικούς τοὺς ἐνιαυτούς, ἐπιχαρεῖς, ἡδεῖς, φίλους τέκνους, γυναιξὶν ἀρεστούς. 34 Ἀφροδίτη Σελήνῃ· τὰ πρὸς γυναῖκα ἀνώμαλα, ζηλοτυπίας, μάχας, ἀνωμαλίας, πρακτικούς τοὺς ἐνιαυτούς καὶ ἰλαροὺς καὶ εὐσχήμονας· μεμνησθαι μέντοι τοῦ κατὰ γένεσιν σχήματος ἵνα πρὸς τοῦτο συγκρίνης.

35 Ἑρμοῦ ἐπιμερισμός. Ἑρμῆς ἑαυτῷ πρακτικός, ἐπινοηματικός, εὐπορος, ἐπικερδὴς ἐὰν μὴ πρὸς τοὺς κακοποιούς ἀνοικείως σχηματίζεται, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἀγαθοποιούς οἰκείως· πάντα γὰρ πρὸς τὸ κατὰ γένεσιν σχῆμα δεῖ λογίζεσθαι. 36 Ἑρμῆς Κρόνῳ κακός· οἰκείων θανάτους ἐπιφέρει καὶ ὑποτεταγμένων καὶ ἀδελφῶν νεωτέρων, καὶ αὐτῷ νόσους καθύγρους καὶ παλαιῶν πραγμάτων ἐπεγέρσεις καὶ δίκας. 37 Ἑρμῆς Διὶ καλῶνυμίας, εὐμνημίας ἐπιφέρει, ἰλαρίας, εὐσχημονίας, χρηματισμούς διὰ χειρός. 38 Ἑρμῆς Ἄρει ἐχθρῶν ἐπεγέρσεις, δίκας, ἐγκλήματα, κατηγορίας, ἐλαττώσεις, νεωτέρου ἀδελφοῦ ἢ τέκνου πολλὰ κακὰ ἐπόψεται, ὅτε δὲ καὶ θανάτους. 39 Ἑρμῆς Ἡλίῳ κατὰ πᾶν ὠφέλιμος, μᾶλλον δὲ βλαβερός. 40 Ἑρμῆς Ἀφροδίτῃ καλός, εὐπρακτος, ἐπιχαρής, προσφιλής, ἡδὺς καὶ φίλος καὶ γυναιξὶν, καθ' ὅλον εὐάρεστος. 41 Ἑρμῆς Σελήνῃ ἀγαθούς τοὺς ἐνιαυτούς καὶ πρακτικούς, ἐπικερδεῖς τε καὶ οἰκονομικούς πιστευομένους τινὰς χρησμούς.

42 Σελήνης ἐπιμερισμός. Σελήνη ἑαυτῇ παραδιδούσα ἐὰν κακοποιοῖς συσχηματίζεται, οὕσα δὲ καὶ ἀφαιρετική, κακὴ· πολλάκις καὶ θανάτους ἐπιφέρει· εἰ δὲ πρὸς ἀγαθοποιούς συσχηματίζοιτο καὶ αὐξίφως ὑπάρχει, μετὰ πολλῶν κόπων ἐλαχίστην παρέχει κτῆσιν· εἰσὶ γὰρ οἱ ἐνιαυτοὶ Σελήνης καὶ Ἡλίου ἀλλότριοι, μάλιστα ἂν κακοποιὸς συμπαρῇ· κινδύνους γὰρ ἐν ὕγροῖς καὶ βλάβας ἐπιφέρει. 43 Σελήνη Κρόνῳ μητέρων νόσους καὶ αὐτῶν δὲ ἀσθενείας καθύγρους, ναρκώδεις, ναυάγια, πτώσεις ἀπὸ τετραπόδων, κινδύνους ἐν ὁδοῖς, ἐναντιώματα. 44 Σελήνῃ Διὶ λαμπροὺς τοὺς ἐνιαυτούς, φαντασιωτικούς, ἐπικερδεῖς, συστάσεις ὑπερεχόντων προσώπων, τέκνων σποράς, θηλυκῶν εἰδῶν εὐνοίας, μητέρων δόξας. 45 Σελήνῃ Ἄρει θορύβους ἐπιφέρει, βλάβας, κινδύνους αἰφνιδίους, μητέρων κινδύνους, ἐπὶ θηλυκοῖς εἶδεσι λύπας. 46 Σελήνῃ Ἡλίῳ κακὴ· πυρετούς, ἐνιαυσιαίας ἀσθενείας. 47 Σελήνῃ Ἀφροδίτῃ νυκτερινῇ γενέσει εὐσχήμων, ἀγαθῇ, εὐεπίβολος, ἐπαφρόδιτος· αἰεὶ μέντοι τοῦ θέματος ἐναντιουμένη ἢ καθυπερτεροῦσα τὴν Ἀφροδίτην διὰ γυναικας ἀδικίας ποιεῖ· ἡμερινῇ γενέσεως ποιεῖ ζηλοτυπίας. 48 Σελήνῃ Ἑρμῇ δυσαρεστήσεις, ψυχρίας· ἄλλως δὲ πρακτικός ὁ χρόνος· πρόβλεπε δὲ μή πως ἐναντιοῦνται πρὸς ἀλλήλους ἢ καθυπερτερεῖται ἡ Σελήνη· ἔνεκεν γραπτῶν ἢ χαλκῶν ἐπιφέρουσι ταραχὰς καὶ ἐναντίας γνώμαις περιπίπτουσιν.

Παράδοσις χρόνων ἀστέρων β· ἐπιμερισμοὶ ἐκ τῶν Κριτοδήμου.

³³⁶ Slovo je oikéiws, které odkazuje na „známá“ místa ve zvěrokruhu. Valens to objasňuje ve své vlastní části o distribucích Saturnu (IV 20), kde říká, že věci nejsou zvlášť špatné, pokud jsou dotčené hvězdy v operativních znameních (znamení, kde vládnu, nebo kde mají povýšení, nebo patřící k triplicitě, již vládnu) nebo v aspektu na dobroděje.

³³⁷ ψυγμός: vzácné slovo, které se však objevuje již v *Septuagintě*, Num. 11.32.

³³⁸ τὰ κατὰ βίον: velmi vzácný výraz před pozdní antikou, nalezený u Filóna Alexandrijského, např. *Spec.* II 195.

neprávem. Saturn k Měsíci: přenáší nemoci a postižení z vlhkosti, a nebezpečí pro matku a pády; vše musíte zvážit ve vztahu k horoskopu narození.

Distribuce Jupitera. Jupiter sobě, dobrý. Jupiter přenášející na Saturna, škodlivý, neúspěšný, a někdy nebezpečné pro děti. Jupiter na Mars: škody, povstání, nemoci a někdy pokusy o zadržení a smrtelné nebezpečí pro děti. Jupiter ke Slunci: osvětluje vše skryté; příznivé, způsobuje pověst otci a dohody s nadřízenými; to také dává potomstvo dětí. Jupiter k Venuši: dobrý vliv v noci,³³⁹ mírný vliv ve dne; nicméně dobrá a zisková období přinášející zisky; někdy otěhotní i ženy. Jupiter k Merkuru: příznivé období, výhodné, výnosné s přáteli. Jupiter k Měsíci: klidné období, zachraňuje před aférami a nebezpečími a činí dobrá a zisková období, a pokroky ohledně žen, a přináší čest matkám a potomkům dětí.

Distribuce Marsu. Mars distribuující sám sobě, nepokoje a bouřlivé záležitosti. Mars k Saturnu: nečinnost, malátnost, chlad, poškození podniků, smutek, nemoci. Mars k Jupiteru: příznivé období, ziskové, dobré pro autoritu, mocné. Mars ke Slunci: špatné období, krizové, bouřlivé, děsivé, turbulentní, vyvolávající choroby očí, nakažlivá podráždění,³⁴⁰ nebo také smrtelná nebezpečí ohrožující otce ohněm nebo mečem, hněv nadřízených i slabost nervů, a lámání kostí. Mars k Venuši: dobré a příznivé období, ale viní ženské záležitosti, protože vyvolává distancování a spory a vydírání a krveprolití a podvody a cizoložství žen; ale není to nerentabilní období. Mars k Merkuru: vydírání, zrada s právními dokumenty a podvody, krádeže; ale u tribunálů to není špatné;³⁴¹ nicméně vše prozkoumejte podle horoskopu narození.³⁴² Mars k Měsíci, špatný vliv na všechno: přináší zadržení, tajemství, útoky, škody, nemoci a nebezpečí pro matky a smutek pro ženy.

Distribuce Slunce. Slunce přenášející na sebe samé, není dobré, zneklidňující, vyvolávající úzkost; horší v noci.³⁴³ Slunce k Saturnu: špatné v

³³⁹ Zde hraje roli astrologické rozdělení planet na denní a noční (srov. Příloha II), protože Venuše je noční (s Měsícem a Marsem), a je tedy příbuznější pro noční narození.

³⁴⁰ σκυλμός: velmi vzácné slovo, které se poprvé objevilo v *Septuagintě* (např. 3 Mach 3,25) a u epigramatika Hedyla (z takzvané alexandrijské školy básníků) (Kallimachos z Kyrény, Posidippus atd.)

³⁴¹ κριτήρια: v tomto smyslu není doloženo před třetím stoletím před naším letopočtem. Opět se poprvé objevuje v *Septuagintě* (např. Ex. 21.6, Jud. 5.10).

³⁴² Častá doporučení v této verzi nauky, která lze nalézt také u Firmica (srov. níže). Aby mohli astrologové správně předpovídat, musí zvážit často protichůdné účinky předpovídané jinými teoriemi.

³⁴³ Tento negativní efekt, když Slunce na sebe přenáší, a to i ve dne, je docela překvapivý, vzhledem k výhradně pozitivním vlastnostem připisovaným Slunci (např. in Valens I 1). Možným důvodem je, že všichni jedinci

nočním narozením,³⁴⁴ poškození a ztráta otce; při denním narození prostřední vliv, kromě případů, kdy nejsou vzájemně špatně postaveny. Slunce k Jupiteru: dobré, příznivé období, dobrá pověst, upevňující se vůči nadřizeným, zářící, plodící potomstvo dětí. Slunce k Marsu: obvinění, ztráty, krize, pálení očí, nemoci, nebezpečí, hněv nadřizených, slabé nervy, zlomeniny kostí. Slunce k Venuši: příznivé, ale vyvolává ničemné vzepření žen a ozbrojené turbulence a krize; pokud jsou Venuše a Slunce dobře umístěny v horoskopu narození, příznivé období, a plná lásky, neboť jsou protkána³⁴⁵ manželstvími nebo ženami; obecně dobré období a produktivní v ženských záležitostech, nebo štěstí z přátelství. Slunce k Merkuru: dává činy a zisky, avšak promíchané se strachy a problémy; nikoliv mírná období, ale reflexní a přinášející řešení. Slunce k Měsíci: anomálie, nestabilita, turbulence, neklid; ale pokud roste, pokroky a spojení prostřednictvím nadřizených; pokud ubývá, slabost.

Distribuce Venuše. Venuše sobě samé, dobrá ve vztahu k ženám a všemu, co souvisí s ženskými osobami, pro přátele a všechno: dobrá nálada, veselí, potěšení. Venuše k Saturnu: odloučení od žen nebo smrt či znechucení od žen, ale období zisků, také, jde-li o smlouvy, a ženy otěhotní. Venuše k Marsu, špatné: úzkost ze strany žen, útoky ze strany žen, cizoložství, nenávisť, krvácení, nepříjemnost. Venuše ke Slunci: odloučení od žen, obviňování, spory, nepříjemnosti; jinak milá, patřičná, úspěšná období. Venuše k Merkuru: příznivé období, veselá, příjemná, vhodná pro děti, příjemná pro ženy. Venuše k Měsíci: anomální ve vztahu k ženě: žárlivost, spory, neobvyklosti, ale příznivá, veselá a patřičná období; nezapomeňte však porovnat horoskop narození s tímto.

Distribuce Merkuru. Merkur sobě samému, příznivý vliv, reflektující, rozhodný, ziskový, pakliže není nevhodně umístěn vůči škůdcům, a pokud má dobré postavení k dobrodějům;³⁴⁶ vše musí být spočítáno s horoskopem narození. Merkur k Saturnovi, špatný: přináší smrt příbuzných a podřízených a mladších bratrů a sobě samému, vlhké nemoci a napadení starými záležitostmi a obvinění. Merkur k Jupiteru: přináší dobrou pověst, čestnou upomínku,

narození ve dne by měli jako první období svého života distribuci Slunce, období vysoké úmrtnosti. Zatímco Firmicus dává stejné rozhodnutí, že od Slunce, které distribuuje samo na sebe, nelze očekávat nic dobrého (VI 36), je pozoruhodné, že Valens říká, že toto je doba skvělých vyhlídek a aktivit (IV 17), stejně jako Héfaistión pro denní narození (II 33,1).

³⁴⁴ Saturn je ze sekty dne se Sluncem a Jupiterem, takže jeho účinek bude horší při narození v noci.

³⁴⁵ ἐπιπλέκω: nedoloženo před druhým stoletím před naším letopočtem (Posidonius fr. 28b, Chrysippus fr. 986, PTeht 6).

³⁴⁶ Zde vidíme vliv nauky o aspektech (srov. Příloha II).

veselost, důstojnost, podniky pod kontrolou. Merkur k Marsu: útoky nepřátel, obvinění, nařčení, soudní procesy, porážky, mnoho špatných věcí pro mladšího bratra nebo dítě, někdy smrt. Merkur ke Slunci: obecně prospěšný vliv, ale někdy škodlivý. Merkur k Venuši: dobrý, příznivý, veselý, příjemný vliv, dobré pro přátele a ženy, obecně uspokojivé období. Merkur k Měsíci: dobrá a příznivá období, zisková a spořivá; určitá, důvěryhodná znamení.

Distribuce Měsíce. Měsíc přenáší na sebe, je-li nakonfigurován se škůdci, a když ubývá, je špatný; často přináší i smrt; a pokud je umístěn s dobroději a přibývá, dává minimální zisk po mnohé dřině; období Měsíce a Slunce jsou nepříznivá, zvláště je-li přítomen škůdce; přináší nebezpečí na vlhkých místech a škody.³⁴⁷ Měsíc k Saturnu: nemoci a slabost matek, liknavost, ztroskotání, pády ze zvířat, nebezpečí na cestách, překážky. Měsíc k Jupiteru: skvělá období, okázalá, zisková, styky s nadřízenými, potomci dětí, přízeň žen, pověst matek. Měsíc k Marsu: přináší nepokoje, škody, nepředvídaná nebezpečí, nebezpečí pro matku, smutek pro ženy. Měsíc ke Slunci, špatné: horečky, periodické slabosti. Měsíc k Venuši v nočním narození: příjemný vliv, dobrý, dobře uspořádaný, půvabný; vždy však, pokud je v horoskopu v opozici nebo převažuje nad Venuší,³⁴⁸ dává špatné skutky od žen; v denním horoskopu, žárlivost. Měsíc k Merkuru: nepříjemnost, nachlazení; jinak dobrý čas; podívejte se však, jestli nestojí v opozici, nebo jestli je Měsíc převládán: v tom případě přinášejí potíže z dokladů nebo peněz a způsobují setkání opačných názorů.

Přenos dob dvou hvězd; distribuce podle Kritodéma.

³⁴⁷ Zde astrolog cítí potřebu poznamenat, že Slunce a Měsíc jsou v nejlepším případě nejednoznačné (např. v kombinaci s příznivým Jupiterem a Venuší) a jasně negativní, když se distribuují sobě nebo sobě navzájem. Přesnou paralelou k tomuto tvrzení je Firmicův výklad distribucí Měsíce (VI 39): *semper enim et Solis et Lunae tempora malos habent exitus, praesertim si eos malivolae stellae minaci radiatione respiciant.*

³⁴⁸ To je možná ekvivalentní tomu, co Ptolemaios nazývá „aplikovat“ in Tetrabiblos I 24, tedy předcházet ve zvěrokruhu o malý počet stupňů. Stejně jako Kritodemos používá Ptolemaios tento pojem pouze ve vztahu k Měsíci (srov. Tetr. III 13 „O kvalitě duše“). Pavel Alexandrijský podobně definuje pouze pro Měsíc (*Eisagoge* 17).

Jak to funguje

Cílem nauky je vytvořit prognózy pro konkrétní období v životě klienta. Zatímco moderní astrologové obvykle vytvářeli nové horoskopy – to znamená, že se dívali na konfigurace nebes v požadovaném čase –, některé starověké metody se snažily minimalizovat závislost na astronomických datech tím, že z nativity vytěžily maximum.

Používaly se různé metody v přidělování časových období (viz níže), což svědčí v průběhu času o relativní popularitě tohoto druhu nauky, ale Kritodémova byla pravděpodobně nejpoužívanější teorií, jak lze soudit z jejího potvrzení v několika astrologických pojednáních. Také aplikace této teorie na jednotlivé nativní horoskopy byly nalezeny ve dvou papyrech z druhého století, což zdaleka není irrelevantní, protože astrologické papýry většinou obsahují pouze seznam planetárních pozic.³⁴⁹

Astrologické předpovědi byly odvozeny z uvažování vysílající hvězdy a přijímající hvězdy: fragment F7 je konkrétní seznam účinků pro každý konkrétní přenos. Fungování mechanismu je vysvětleno in Firmicus II 26 a Héfaistión II 29, kde je zřejmé, že jsou ustanoveny dvě úrovně vládnutí, které můžeme nazvat obecnou a zvláštní:

- Slunce začíná obecnou posloupnost vládnutí v denních horoskopech (osoby narozené ve dne), a Měsíc v nočních horoskopech.³⁵⁰
- Každé hvězdě v posloupnosti v horoskopu následující po Slunci/Měsíci (ve směru znamení) je přiděleno všeobecné vládcovství 10 let a 9 měsíců.
- Hvězda, která má hlavní vládcovství, přiřadí každé z hvězd, počínaje sebou a následujíc dalšími, které ji následují v horoskopu, počet měsíců, vždy stejný pro každou hvězdu: Slunce (19), Měsíc (25), Saturn (30), Jupiter (12), Mars (15), Venuše (8), Merkur (20).

³⁴⁹ Pro Bodl. MS gr. class. B 24, srov. Zellmann-Rohrer 2023; pro PSI inv. 3780+P.Med. inv. 124, viz vycházející Jones a Perale.

³⁵⁰ Firmicovu indikaci, že Slunce nebo Měsíc musí zahájit posloupnost (v závislosti na tom, zda se jedná o denní nebo noční zrození), a poté zbytek planet v pořadí v horoskopu, potvrzuje Héfaistión (II 29.1 ἀρχάμενοι ἀπὸ πρώτου καὶ αἰρετικοῦ φωτὸς ἐμέρισαν τοῖς ἐφεξῆς ἀστράσι κατὰ τὰ ἐφεξῆς ζώδια), a podle příkladu také Valens in VI 6. Dalším náznakem v tomto směru je, že Valens klade Slunce a Měsíc na první místo ve svém vlastním seznamu účinků přenosu (IV 18 a 19). Také Bodl. MS gr. class. B 24 začíná Měsícem, a PSI inv. 3780+P.Med. inv. 124 Sluncem.

Jedna hvězda zůstává distributorem nebo vysílačem v celém sledu jednotlivých vládcovství. Pokud by tedy astrolog nahlédl do seznamu účinků ve fragmentu F7, držel by se stejného odstavce (např. přenosy Jupitera) po celou dobu 10 let a 9 měsíců, během kterých má Jupiter hlavní vládcovství.

Počet měsíců přidělených planetárním pod-vládcům odpovídá tzv. minimálním obdobím, vyjádřeným v měsících. Tyto minimální periody jsou také používány Firmicem k předpovědi délky života, spolu se sadou period zvanou maximum a další množinou zvanou střední (II 25). Minimální periody jsou odvozeny z planetárních cyklů, ve kterých se planety vracejí do stejné polohy a fáze, jak je nacházíme v babylonských textech. U Saturnu se tak osvědčuje, že bylo použito období 59 let – během něhož planeta dokončí 2 revoluce a 57 synodických období neboli cykly jevů souvisejících se Sluncem –, z nichž se zaokrouhlená polovice, 30, bere jako „minimální období“ (v němž planeta dokončí 1 revoluci).³⁵¹ Podobně existuje v babylonských textech období Jupitera v délce 71 let, ve kterém planeta dokončí 6 revolucí, z nichž se bere „minimální období“ 12 let, ve kterém Jupiter dokončí 1 revoluci ($71/6 \approx 12$).

Pro Slunce a Měsíc byla použita jiná čísla. V případě Slunce se jednalo o období 19 let Metonova cyklu, který se používal v babylonském kalendáři, protože obsahuje přesný počet lunací neboli lunárních měsíců (235). Období 25 let pro Měsíc má méně jasný původ, ale pravděpodobně existuje nějaký společný základ, protože 25 let také obsahuje poměrně přesný počet lunací (309).³⁵²

Tato čísla se v distribucích nepoužívají jako roky, ale jako měsíce, takže každý konkrétní vládce vládne po dobu velmi zhruba přibližnou roku (mezi 8 měsíci Venuše a 25 měsíci Měsíce).³⁵³ Celkem činí 129 měsíců nebo 10 let a 9 měsíců.

Héfaistión in II 29 představuje metodu zahrnující kromě dělení minimálních období další dělení vnořené do každého z konkrétních minimálních období. Pod-perioda Saturna, trvající 30 měsíců, tedy zahrnuje menší periody,

³⁵¹ Viz výklad in HAMA, 605–606.

³⁵² To je důvod, proč se toto období často používalo jako rozložení astronomických tabulek: srov. HAMA, 816.

³⁵³ V seznamu účinků distribuce in Valens (IV 17–18/20–24) najdeme zmínky o období vládcovství na druhé úrovni jako ἔτος (“rok”), pro všechny hvězdy, kromě Venuše, jejíž minimální doba je kratší než 1 rok (8 měsíců). Zatímco ἐνιαυτός často odkazuje na delší, nedefinovaný cyklus, ἔτος přesněji označuje délku jednoho roku.

ve kterých se Saturn opět sub-distribuuje ke všem hvězdám se stejným podílem minimálních period. Saturnu to tedy trvá 210 dní ($= 30 \text{ měsíců} \times 30 \text{ dní/měsíc} \times 30/129$), Jupiteru 84 dní ($= 30 \text{ měsíců} \times 30 \text{ dní/měsíc} \times 12/129$) a tak dále.

Firmicus se nezmiňuje o těchto kratších obdobích, ale o skutečnosti, že je Héfaistión připisuje spolu s dalšími dvěma úrovněmi vládců času „některým ze starých Egyptanů“ (τινες τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων), a že je Valens také používá ve svém vlastním systému in VI 6; to ukazuje, že byly často používány v tradici, i když pravděpodobně ještě nebyly přítomny v díle Kritodéma.

Další metody

Popularitu těchto metod dokládají také četné variace v příručkách Valense a Héfaistióna.³⁵⁴ Shrnuji ty, které jsou uvedeny nejprůhledněji.

1. Metoda, která má největší vztah k metodě minimálních období, je vysvětlena in Valens IV 1, a podrobněji in IV 30. Nazývá se metoda „čtvrtin“, protože každé planetě je přiřazena čtvrtina ze své minimální periody v letech, takže Saturn, jehož minimální perioda je 30 let, dostane 7 let a 6 měsíců. Pro podrozdělení v rámci každého z obecných vládcovství je každé planetě přidělen počet dní ve stejném poměru k minimálním obdobím, takže například Saturn v rámci svého vlastního vládcovství získá $7,5 \times 365,25 \times 30/129 \approx 637$ dní. Pořadí přiřazení je pravděpodobně stejné jako u standardní metody.
2. Další metoda in Valens IV 30 zahrnuje vynásobení minimálních period 4, přičemž výsledek se interpretuje jako dny – pro Saturna například $4 \times 30 = 120$ dní –, s výjimkou dnů Měsíce a Slunce, které jsou uvedeny jako 25 dní, respektive 6 hodin. Cílem tohoto postupu je dosáhnout 365,25 dnů průměrného roku, což je celková délka těchto vládců. Obecné vládnutí tak trvá přesný rok a pořadí je pravděpodobně ustaveno stejným způsobem jako ve standardu a předchozí metodě.
3. Jiná metoda in Valens IV 30, ve které mají obecní vládci přesný rok, přiděluje pod-vládcům počet dní odpovídající celkovému počtu hranic

³⁵⁴ Valens se zmiňuje o existenci těchto četných variací in IV 11.6: διαβολῆς δὲ γενομένης περὶ τὰς καθολικὰς τῶν διαιρέσεων ἀγωγὰς, αἷς τινες μὲν ἐχρήσαντο πρὸς τὰς τῶν ὀρίων ἀκολουθίας, ἕτεροι δὲ πρὸς τὰς μικρὰς περιόδους, οἱ δὲ πρὸς τὰ δωδεκατημόρια, ἃ συνάγεται ἔτη 7 καὶ μῆνες 6, ἄλλοι δὲ πρὸς τὰ ὑψώματα („Vzhledem k tomu, že vznikl spor o metodu obecných distribucí, někteří používají podle hranic, jiní podle minimálních období, další podle dvanácti znamení, což činí 10 let a 9 měsíců, a jiní podle exaltací...“).

v egyptském systému – 57 dní pro Saturna, 79 dní pro Jupitera, 65 dní pro Mars, 82 dní pro Venuši, 76 dní pro Merkura (srov. Ptol. Tetr. I 21.11) – s celkovým součtem 359 plus zbývající dny, které završují rok přiřazený k Měsíci a Slunci. Zde se pořadí neodvozuje od polohy planet v horoskopu: vzestupné znamení se svým vládcem znamení řídí první rok života a následující znamení se svými vládci jsou přiřazována následujícím rokům za sebou. Potom v daném roce pod-vládcovství následují pořadí hranic vládnoucího znamení (např. pro Váhy: Saturn, Merkur, Jupiter, Venuše a Mars).

4. Metoda, kterou Héfaistión navrhl, ale kterou údajně vysvětluje pro úplnost,³⁵⁵ přiřazuje sedmi hvězdám minimální periody počítané jako dny, počínaje planetou ovládající znamení roku (pravděpodobně jako v metodě 3) a pokračující planetami vládnoucími následujícím znaméním za sebou; zadání se provádí dvakrát pro každý cyklus, aby se získalo období blízké 1 roku. Héfaistión poznamenává, že Saturn, který vládne následujícím znaméním Kozoroha a Vodnáře, by měl být započítán pouze jednou, což má za následek celkem $184 \times 2 = 368$ dní.
5. Dorotheus IV 1: První rok je ovládán vládcem Ascendentu, druhý vládcem dalšího znamení atd.³⁵⁶

Diskuse o jiné metodě je ponechána v další části, protože zahrnuje následující fragment Kritodéma.

³⁵⁵ Heph. II 36: οὔτοι οἱ μερισμοὶ οὐ πάνυ ἡμῖν συμφωνοῦσιν, ὑπὲρ δὲ τοῦ μὴ λαθεῖν αὐτοὺς ἐξεθέμεθα („Tyto distribuce neodpovídají našim vlastním, ale stanovili jsme je, abychom nezapomněli“).

³⁵⁶ Možná bychom neměli tuto metodu považovat za příbuznou metodě Kritodéma, neboť nepředstavuje dvě úrovně vládců času. Jiný systém, kde je použito pořadí hranic, jako v metodě 3 (ale ne celkový počet), je doložen u Dorothea (apud Héfaistión II 26.25–34), který také zakládá jedinou posloupnost chronokratorů nebo vládců času. Bere vládcu po sobě jdoucích hranic počínaje místem afety nebo startéru (srov. výpočty délky života, kapitola 6), přiřazuje jim počet stupňů hranic převedených na časové stupně, a interpretovaných jako roky (tj. pro první období Berana [20 let pro Alexandrii] je 6° Jupitera převedeno na $6 \times 20/30 = 4$ roky). Afeta je vybrána jako vládce hranic, nebo vládce znamení, nebo vládce triplicity Slunce, jestliže je se Sluncem v aspektu, a není aspektováno škůdci v afetickém místě (obvykle Ascendent, MC a DSC); nebo jinak z Měsíce, Štěstí, z předchozí Syzygie nebo z Ascendentu (v tomto pořadí).

Rozdíl mezi *epimerismoí* (ἐπιμερισμοί) ³⁵⁷ a *paradóseis* (παράδοσεις) ³⁵⁸

Kromě „distribuce“ (ἐπιμερίζω) používají Kritodémův fragment F7 a Valens ve svém paralelním popisu účinků distribucí (IV 17–18/20–24) také termín „přenos“ (παραδίδωμι), zjevně bez rozdílu. Například v případě fragmentu F7 najdeme frázi „Saturn přenášející sám na sebe“ (Κρόνος Δὴ παραδιδούς), a podobně ve Valensově textu. I když se zdá, že z toho vyplývá, že oba pojmy jsou používány nezřetelně, jiné pasáže u Valense naznačují, že „přenášení“ (παραδίδωμι) může také odkazovat na přenos vládnutí z jedné hvězdy na druhou na stejné úrovni (obecné vládnutí na obecné vládnutí/konkrétní vládnutí na konkrétní vládnutí): ³⁵⁹

Celkovým vládcem je Jupiter, za druhé Merkur přebírá [vládcovství] od Jupitera, za třetí Mars od Merkuru...

Mnohem delší seznam účinků in Héfaistión II 29–36 však používá pouze sloveso „distribuovat“ (ἐπιμερίζω). Formulace v seznamu účinků v manuálu Firmica (VI 33–36) je podobně jasná (33): ³⁶⁰

Je-li Saturn vládcem času, přiděluje Jupiteru 12 měsíců z jeho vlastní doby.

Znění dvou papyrů obsahujících aplikace chronokratorů (vládců času) na konkrétní horoskopy (viz výše) také zdůrazňuje vertikální přenos, od obecného vládce k pod-vládci, pomocí slovesa παραλαμβάνω („přijímat“). ³⁶¹ Konečně, Valensovy vlastní dodatky do Kritodémova seznamu účinků – související s Ascendentem (IV 19) a čtyřmi body (25) ³⁶² – používají pouze „přenášet“ (παραδίδωμι) a „přijímat“ (παραλαμβάνω). ³⁶³ Nakonec bychom

³⁵⁷ Má vlastní závorka. RS

³⁵⁸ Ibidem.

³⁵⁹ καθολικὸς οὖν κοσμοκράτωρ Ζεὺς, δεύτερος Ἑρμῆς ἀπὸ Διὸς παραλαβὼν, τρίτος Ἄρης ἀπὸ Ἑρμοῦ ...(IV 10.17)

³⁶⁰ *Si Saturnus temporum dominus fuerit effectus, Iovi ex tempore suo XII menses deputat.*

³⁶¹ V opakujících se výrazech, jako je παραλαμβάνει ὁ τοῦ Διὸς ἀστήρ μῆνες ἰβ̄ ἐκ τῶν καθολικῶν χρόνων τῆς Ἀφρωδίτης („Jupiter přijímá 12 měsíců od obecných dob Venuše“).

³⁶² Body byly různé „body“ na zvěrokruhu s různými pojmenováními, získané přidáním vzdálenosti mezi dvěma hvězdami k vzestupnému bodu. Například Bod štěstí pro denní naivity byl získán sečtením vzdálenosti od Slunce k Měsíci (v nočních nativitách od Měsíce ke Slunci). O „bodech“ jako relevantních bodech horoskopu, se kterými se zachází téměř jako s planetami, viz horoskop Pox 4277, srov. Tolsa 2017b.

³⁶³ Je možné, že účinky těchto nových pojmů (Ascendent, exaltace a body) byly zvažovány společně s účinky hvězd ovládajících dotčená znamení, protože na příkladech in Valens IV 8 vidíme, že délky period jsou přidělovány podle vládců znamení. Valens někdy používá body spolu s dalšími místy odlišnými od standardního Slunce/Měsíce jako výchozí body pro posloupnost chronologických vládců při zkoumání různých aspektů života

pravděpodobně měli interpretovat, že takové nejednoznačné použití παραδίδωμι a horizontální interpretace účinků jsou Valensovými zvláštnostmi.

Výraz ἐπιμερισμός a jeho přidružené sloveso, které se nachází ve fragmentu F7 a v Héfaiistiónově popisu, je poměrně vzácný. Podstatné jméno v množném čísle bylo použito pro názvy římských a byzantských gramatických děl, která analyzují epické texty slovo po slově (tj. rozdělují řádky na slova),³⁶⁴ ale sloveso už použil Strabón (XIII 1.10) v odkazu na způsob, jakým Homér „rozděluje místa za sebou“, která leží podél pobřeží po řece Aisépos (ἐπιμερίζει δὲ συνεχῶς τὰ κατὰ τὴν μετὰ τὸν Αἴσηπον). Vzhledem k tomu, že se Strabón pro své poznámky o homérské geografii často uchyloval ke komentáři k Homérskému *Katalogu lodí* od gramatika Apollodóra z Athén, mohl převzít neologismus z této práce,³⁶⁵ a je pravděpodobné, že tento termín už používal v technickém gramatickém smyslu sám Apollodorus.³⁶⁶ Paralela je docela přesná, protože v epických liniích máme dvě úrovně tvořené hexametry (úroveň 1) a slovy v každém verši (úroveň 2), jako v Kritodémově systému vládců času.³⁶⁷

Možné orfické pozadí

Mezi mnoha pracemi připisovanými Orfeovi ve starověku byla útržkovitě přenesena hexametrická báseň s názvem *Dodekaeteridy* prostřednictvím různých svědectví a fragmentů, včetně různých verzí v próze.³⁶⁸ Text je uspořádán do 12 odstavců odpovídajících 12 znamením zvěrokruhu:³⁶⁹

klientů. Srov. Valens IV 11.47–52: ASC při zkoumání tělesných a duševních činností; Slunce při vyšetřování hodnot; Měsíc na nemoci; MC pro povolání a živobyty; Štěstí pro štěstí; DSC pro změnu a potíže atd.

³⁶⁴ *Epimerismi Homericí*, Priscianovy *Partitiones*, a v Herodianových *Epimerismoí*. Srov. Dyck 1981.

³⁶⁵ Další učenec *Iliady* a současník Strabóna, Aristonik Alexandrijský, také použil toto slovo v jednom scholionu (k Il. XXII 120), opět v netechnickém smyslu, „rozdělit majetek“ (ἐπιμεριζόμενοι τὰ κτήματα).

³⁶⁶ První doložené použití slova v tomto technickém smyslu je Apollónios z Pergy (druhé století n. l.), *Synt.* 491,13. Srov. opět Dyck 1981.

³⁶⁷ Kritodémos mohl znát Apollodóra přes slavné mytologické výklady *O bozích*, které, jak víme ze svědectví Filodéma, obsahovaly orfický materiál, jako jsou orfické kosmogonie, stejně jako jména textů a autorů. Srov. Obbink 2011.

³⁶⁸ Viz soupis dodekaeterid v řeckých rukopisech in Cumont a Boll 1905 (=CCAG V.1): 171–172. Viz také španělský překlad svědectví a fragmentů jedné prozaické verze in Martín Hernández 2015, 108–118. Viz Bernabého vydání (opět se opírá o Heega), ale Bollovo (CCAG V.1: 241–242) je vhodnější, protože Bernabé obsahuje bez odůvodnění změny inspirované verzí *Geoponica* (1.12).

³⁶⁹ (CCAG V.1: 241–242 = OF 732, část)

Κριός. Τὸ δὲ ἔτος, ὅπερ αὐτὸς κυριεύσει, ὑπάρχει πολεμικὸν ἀπ’ ἀρχῆς, πάμφορον πάνυ, παντοίας τροφᾶς ἐπιφέρων, πτώσεις δὲ ἀνθρώπων. καὶ τετράποδα θάλλψουσι πάντα.

Beran. Rok, jemuž vládne, je zpočátku bojovný, velmi úrodný, přináší všemožné druhy potravy. Lidské bytosti a všechna čtyřnohá zvířata budou trpět horkem.

Vládnoucí planety pro každé znamení jsou zmíněny ve verzi *Geoponica* (I 12), stejně jako planeta Jupiter procházející 12 znameními:³⁷⁰

Když je Jupiter v Beranu, domě Marsu

Pravděpodobně se však jedná o pozdější dodatky kvůli pozdnímu datu textu a absenci této funkce v jiných verzích, a protože je astronomicky nesprávné, že Jupiter cestuje po dobu 1 roku každým ze znamení.³⁷¹ Ve skutečnosti 12 znamení v některých textech také chybí, což naznačuje, že se také mohly objevit později. Nicméně Jupiterova perioda 12 let byla v Babylónii používána pro předpověď meteorologických jevů opakujících se každých 12 let, což naznačuje, že Jupiter byl již v počátcích tradice spojován s *Dodekaeteridy* a tato asociace byla snad zmíněna v původní básni.

Censorinus ve svém chronologickém kompendiu *De die natali* nás informuje, že jedním typem Velkého roku je takzvaný *dodekaeteris* neboli „chaldejský rok“ (*anno Chaldaico*), který astrologové (Censorinus 18.6):³⁷²

neurčili podle Slunce a Měsíce, ale z jiných pozorování, protože říkají, že v něm kolují bouře a hojnost ovoce, a neplodná období, stejně jako nemoci a vzkvétající časy.

Proto byla Orfická báseň pravděpodobně známá Varrovi, a proto mohla být dřívější než Kritodémos. Nemůžeme říci, zda tato nauka byla známa Kritodémovi a ovlivnila jeho výběr teorie distribucí pro jeho poslední knihu, ale je zajímavé poznamenat obecnou spřízněnost mezi dvěma naukami, které dělily čas na dvojité dělení (opakující se období 12 let a rozdělení podle let v *Dodekaeteridách* vs. období 10 let 9 měsíců a planetární pod-vládcovství blízko jednoho roku), a použily pojem minimální doby.

³⁷⁰ Ἐπὶ τῇ ἐπιστῇ τοῦ κριῶ ὁ τοῦ Διὸς ἀστήρ, οἷκῳ ὄντι Ἄρεος

³⁷¹ Jedna z verzí může být datována do julio-klaudiánského období, protože obsahuje odkazy na jména měsíců věnovaná rodině Augusta: srov. Fujii 2013: 144–150.

³⁷² non ad solis lunaeque cursus sed ad observationes alias habent adcomodatum, quod in eo dicunt tempestates frugumque proventus ac sterilitates, item morbos salubritatesque circumire.

Vztah mezi různými textovými svědectvími

*Additamenta*³⁷³ (F7), Valens IV 17–18/20–24 a Héfaištíón II 29–36

Mezi seznamy účinků in *Additamenta* a u Valense jsou velké podobnosti ve struktuře, slovní zásobě a délce. Účinky jsou prakticky stejné, i když podrobnější ve Valensově popisu. Mohly by tedy vzniknout pochybnosti, zda poznámka v názvu a na konci dodatku, která naznačuje, že text pochází od Kritodéma, ve skutečnosti implikuje odvození z textu Kritodéma nezávislého na textu Valense. Valensův seznam však obsahuje oddíly o účincích, kdy je vysílačem/přijímačem Ascendent (19) nebo čtyři body (20), které se neobjevují v dodatcích (ani u žádného z dalších svědků), jež jsou relevantní pro Valensovu teorii a které jsou pravděpodobně jeho vlastním doplňkem. Za druhé, a to je přesvědčivější, velmi konkrétní srovnatelné výrazy se objevují in *Additamenta*, Valense a Héfaištíóna, což naznačuje, že Valens spíše vyvinul své distribuce z dodatků (nebo podobného textu), nežli obráceně.³⁷⁴

Dalším důkazem na podporu této hypotézy je, že téměř každá část distribuce in *Additamenta* obsahuje indikaci podobnou té s Venuší, „nezapomeňte s tím porovnat horoskop narození“ (μεμνήσθαι μέντοι τοῦ κατὰ γένεσιν σχήματος ἵνα πρὸς τοῦτο συγκρίνης). Pokud ve Valensovi občas najdeme poznámky o dodatečném účinku škůdců umístěných v opozici a v jiných situacích, nikdy se nesetkáme s tak obecným nabádáním ke kontrole horoskopu. U Firmica i Héfaištíóna je však úvod do obecného vládcovství každé hvězdy – i když se mezi oběma autory v detailech velmi liší – věnován právě tomuto druhu kontroly situace vysílající planety v horoskopu.³⁷⁵ Opět se tedy zdá pravděpodobnější, že tyto opakované návrhy byly přítomny v Kritodémově textu a nepřidal je Valens.

³⁷³ Dodatky. RS

³⁷⁴ Viz srovnání distribuce od Měsíce k Merkuru, ukazující specifickou paralelu s Héfaištíónem, a ne s Valensem. *Additamenta* (4,48): ἔνεκεν γραπτῶν ἢ χαλκῶν ἐπιφέρουσι ταραχὰς καὶ ἐναντίας γνώμῃς περιπίπτουσιν. Héfaištíón (II 36.24): εἰ δὲ ὑπὸ Ἄρεως θεωρηθῇ ἔνεκεν γραπτῶν ποιεῖ δίκας. Valens (IV 17.11): χάριν ἀργυρίων ἢ γραπτῶν ἢ ψηφικῶν πραγμάτων καὶ ἀγῶνα μέγαν ὑπομενοῦσι.

³⁷⁵ Například pro distribuci Saturna, viz Firmicus VI 33.2 „Podívejte se, kde se v horoskopu nachází a zda je to denní nebo noční narození (...), a když jste toto pilným duchem shromáždili...“ (*respice itaque quatenus sit in genitura positus, et an sit diurna genitura an vero nocturna . . . quae cum omnia diligenti ratione collegeris. . .*).

V případě Héfaištíóna je pravděpodobné, že nauku nalezl ve zprostředkujícím zdroji, a to z různých důvodů: za prvé, i když není původním spisovatelem, jeho úvody k obecným vládcům jsou poměrně dlouhé a podrobné a účinky pod-vládců jsou vždy rozděleny na denní a noční narození, což je rozdíl, který se v jiných zdrojích nevyskytuje. Kromě toho Héfaištíón označuje „některé ze starých Egyptanů“ (τινες τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων) jako odpovědné za zavedení nauky. Zdá se nepravděpodobné, že by měl na mysli Kritodéma. Ve skutečnosti z jeho jediné explicitní citace Kritodéma (F11) se zdá, že kompilátor měl přístup pouze k prototypu (které nazývá *Pinax*), jež pravděpodobně představovalo účinky distribucí, jak je uvedeno in *Additamenta* (F7).

Svědectví *Epitome Parisina* (CCAG VIII 3, 102)

Jméno Kritodémós se objevuje v jiném textu, který mu přisuzuje autorství distribucí. Nachází se v Pařížském rukopise (Par. gr. 2425), který obsahuje několik shrnutí starověkých astrologických pojednání. Autor textu však neměl nezávislý přístup k dílu Kritodéma, neboť obsah jasně pochází z Valense a *Additamenta*.³⁷⁶

Shrnutí toho, co jsme viděli

(1) Prochází přenosem Slunce, jak dává ostatním šesti planetám a co to znamená, když dává každé z nich. (2) Rozlišuje v distribuci: co to znamená, když Slunce distribuuje sobě, a když je konfigurováno s jednou z ostatních, a Měsíc distribuuje sobě a ostatním šesti. (3) Co to znamená, když Saturn distribuuje sobě a každé ze šesti. (4) Co to znamená, když Jupiter distribuuje sobě a co to znamená, když ostatním šesti. (5) Co to znamená, když Mars distribuuje sám sobě, a co při přiřazování distribucí sobě navzájem; stejným způsobem Venuše a Merkur, co to znamená při distribuci sobě samým a ostatním hvězdám. Pak

³⁷⁶ ὅσα ἴδαμεν συγκεφαλαίωσις

α. Περί παραδόσεως Ἡλίου διέξεισιν, ὅπως παραδίδωσιν τοῖς λοιποῖς πλανωμένοις ἕξ, καὶ τί σημαίνει ἐκάστω αὐτῶν παραδιδούς. – β. διαλαμβάνει περὶ ἐπιμερισμοῦ· τί σημαίνει Ἡλῖος ἑαυτῷ ἐπιμερίσας καὶ τίσι τῶν ἄλλων συσχηματισθεῖς, ἢ τε Σελήνῃ ἑαυτῇ ἐπιμερίσασα καὶ τοῖς λοιποῖς ἕξ. – γ. τί δηλοῖ Κρόνος ἑαυτῷ ἐπιμερίζων καὶ τί ἐκάστω τῶν ἕξ. – δ. ὁ τοῦ Διὸς ἑαυτῷ ἐπιμερίζων τί σημαίνει καὶ τί τῶν λοιπῶν πλανωμένων ἐκάστω μερίδα διδούς. – ε. Ἄρης ἑαυτῷ ἐπιμερίζων τί δηλοῖ καὶ τί τῶν ἄλλων ἐκάστω τοὺς ἐπιμερισμοὺς διαπιθεῖς· ὡσαύτως δὲ καὶ Ἀφροδίτῃ καὶ Ἑρμῇ ἑαυτοῖς τε ἐπιμερίζοντες καὶ τοῖς ἄλλοις πλανωμένοις τί ποτε ἀποσημαίνουν. εἴτα διαλαμβάνει περὶ παραδόσεως ἀστέρων τὴν ἀρχὴν ἀπὸ Κρόνου καταβαλλόμενος, τί ποτε ἀποσημαίνει ἑαυτῷ παραδιδούς καὶ τί τῶν ἄλλων ἐκάστω· εἴτα Διὸς παράδοσις παραπλησίως· καταλήγει Ἡλίῳ τε καὶ Ἀφροδίτῃ καὶ Σελήνῃ. ἐν οἷς καὶ ἡ Κριτοδήμου συγκεκεφαλαίωται σπουδὴ· γέγονε δὲ ὁ Κριτόδημος οὗτος

opět rozlišuje přenos hvězd, které začínají od Saturnu, co to znamená, když přenáší k sobě a vůči sobě navzájem; pak opět přenos Jupitera; pokračuje Sluncem a Venuší a Měsícem. A tak byla shrnuta nauka Kritodéma.

Kodex Par. gr. 2425 obsahuje shrnutí několika starověkých astrologických děl. První dvě jsou shrnutí Ptolemaiova *Tetrabiblu* a Pavlova *Úvodu*. Následují shrnutí ztracených astrologických pojednání od Demetria, Thrasylla, Kritodéma, Kallikrata, Balbilla a Antiocha. Výše uvedený text je kapitolou věnovanou Kritodémovi.

V tomto rukopise je třeba činit jasný rozdíl mezi dlouhými souhrny, pravděpodobně odvozenými z původních děl, a mnohem kratšími, jmenovitě těmi od Kallikrata, Demetria a Kritodéma, které byly pravděpodobně zachráněny z kapitol dochovaných odděleně v rukopisné tradici, a v dílech jiných autorů. Na konci Kallikratova shrnutí (CCAG VIII 3, 103) se objeví vodítko:³⁷⁷

A zde je shrnutí Kallikratovy nauky, která byla nashromážděna ze starověkých pojednání/autorů.

V případě shrnutí Kritodéma je nadpis také zcela jasný: „shrnutí toho, co jsme viděli“ (ὅσα ἴδαμεν συγκεφαλαίωσις).³⁷⁸ Ve skutečnosti se shrnutí zabývá pouze distribucemi a to, co viděl opisovač, lze odvodit z nešikovného výkladu, protože je uvádí dvakrát, nejprve v pořadí Slunce, Měsíc, Saturn, Jupiter, Mars, Venuše, Merkur a pak v pořadí Saturn, Jupiter, <Mars>, Slunce, Venuše, <Merkur> a Měsíc (ve druhém seznamu byly vynechány planety v trojúhelníkových závorkách). Jak se ukázalo, tato poslední sekvence se shoduje s pořadím uvedeným in *Additamenta*, zatímco počáteční pořadí odpovídá pořadí u Valense IV 17–18 a 20–24.

³⁷⁷ Ἐν οἷς καὶ τῆς τοῦ Καλλικράτους συναγωγῆς, ἥν ἐκ τῶν παλαιῶν ἡθροισεν, συγκεφαλαίωσις.

³⁷⁸ Ačkoli to bylo redakcí opraveno na Κριτοδήμου συγκεφαλαίωσις.

F8. Alternativní systém distribuce versus standardní: Valens IV

26

Typ fragmentu: Krátká kapitola z Valensovy příručky, jejíž nadpis zjevně připisuje Kritodémovi nauku o rozdělení začínající *monomoirií* (vládce stupně) Měsíce, podle tradičního pořadí hvězd a trvajících pevně stanovený počet let. Při bližším prozkoumání však vidíme, že na konci kapitoly je typičtější varianta 10 let a 9 měsíců, což je pravděpodobně to, na co se odkazuje v přiřazení v nadpisu.³⁷⁹

<26. > Čtvrtá <metoda> rozdělení časů podle sfér směrem nahoru. Podle Kritodéma.

Měsíc 1., 1 rok; Merkur 2., 2 roky; Venuše 3., 3 roky; Slunce 4., <4 roky>; Mars 5., 5 let; Jupiter 6., 6 let; Saturn 7., 7 let. Celkem 28 let.

Samotný stupeň se nalézá takto:³⁸⁰ ať už kterákoliv hvězda vládne znamení, ve kterém se nachází Měsíc, ta hvězda bude brána jako vládce znamení, zbytek pak v pořadí sfér.³⁸¹ Například: Měsíc ve Vahách na 6°. Venuše bude vzata jako první,³⁸² Merkur jako druhý, Měsíc jako třetí, Saturn jako čtvrtý, Jupiter jako pátý, Mars jako šestý.³⁸³ Proto je jediný stupeň přiřazen Marsu. Nyní bude Mars po dobu 5 let nejprve považován za vládce jednoho stupně

³⁷⁹ Τὸ δὲ περὶ χρόνων διαιρέσεως καὶ τὴν ἐπτάζωνον ἀνωφερῶς· κατὰ Κριτόδημον.

1 Σελήνη αἷτος αἷ· Ἑρμῆς βἷτος βἷ· Ἀφροδίτη γἷτος γἷ· Ἥλιος δἷτος δἷ· Ἄρης εἷτος εἷ· Ζεὺς ζἷτος ζἷ· Κρόνος ζἷτος ζἷ· γίνοντα ἔτη κῆ.

2 μονομοιρία δὲ γίνεται οὕτως· ἐν ᾧ ἂν ἡ Σελήνη ζωδίῳ ᾗ, αὐτὸς γίνεται πρῶτος ὁ κύριος τοῦ ζωδίου καὶ λήψεται, εἴτα κατὰ ζῶνην οἱ ἄλλοι. 3 οἷον ὑποδείγματος χάριν ἔστω Σελήνην εἶναι Ζυγῷ μοίραις ζἷ· πρώτη Ἀφροδίτη λήψεται, δεύτερος Ἑρμῆς, τρίτη Σελήνη, τέταρτος Κρόνος, πέμπτος Ζεὺς, ἕκτος Ἄρης· γίνεται Ἄρεως μονομοιρία. 4 Ἄρης οὖν πρῶτος λήψεται, ὁ κύριος τῆς μονομοιρίας τῆς Σελήνης, ἔτη εἷ, εἴτα οἱ ἑξῆς κατὰ γένεσιν μετὰ τὸν Ἄρεα κείμενοι ἀστέρες. 5 μετὰ δὲ τὸ συμπληρωθῆναι ἔτη κῆ ἄρχου πάλιν ἀπὸ τοῦ μετὰ τὸν Ἄρεα κειμένου ἀστέρος.

6 ποιεῖ δὲ καὶ τὰ ἑῖς ἔτη καὶ μῆνας θἷ, ἡμέρας μὲν ἀπὸ Ἥλιου, νυκτὸς δὲ ἀπὸ Σελήνης. 7 ἐὰν δὲ ἡμέρας ὁ Ἥλιος μὲν κακῶς κεῖται, ἀπὸ Σελήνης ἄρχου· ὁμοίως καὶ νυκτὸς ἀπὸ Ἥλιου. 8 ἐὰν δὲ ὁ Ἥλιος καὶ ἡ Σελήνη ἀκυρολόγητοι γένωνται, ἀπὸ τοῦ οἰκοδεσπότης ἢ ἄλλου τινὸς ἀστέρος καλῶς κειμένου.

a ζωδίου MSS: χρόνου Cumont, Pingree. Podle mého názoru je tato domnělá změna chybná, protože zde Valens popisuje způsob, jakým je systém vybudován, přičemž jako první stupeň bere vládce znamení, jak je zřejmé z uvedeného příkladu.

³⁸⁰ Tato metoda používá takzvané jednotlivé stupně (*monomoiriái*): Jednalo se o systém vládcovství, kdy planety ovládaly části zvěrokruhu (jako jsou znamení, hranice, triplicity atd.); v tomto případě sedm hvězd vládne každému z 360°. Těchto systémů bylo několik a ten, který je zde konkrétně popsán, a ve kterém je první stupeň znamení přiřazen vládci znamení, se shoduje s doloženým v horoskopu in GH L 497. Další systémy jsou doloženy u Pavla Alexandrijského (kapitola 32, triplicitní, s použitím triplicitních vládců, takže tři znamení v triplicitě mají stejná *monomoiriái*), a in Pox 4277, pro než viz Tolsa 2017b.

³⁸¹ Vzhledem k tomu, že se používá Měsíc, je to pravděpodobně příklad pro noční narození. Postup začíná identifikací planetárního vládce *monomoiria* stupně Měsíce.

³⁸² Venuše je vládce Vah.

³⁸³ Každému stupni je přiřazena jedna hvězda za sebou v „přirozeném“ pořadí sfér, počínaje ve Vahách s Venuší.

*Měsíce a poté hvězdy přicházející za Marsem v pořadí nativního horoskopu. Po uplynutí 28 let začněte znovu s hvězdou přicházející po Marsu.*³⁸⁴

*Přiřadte 10 let 9 měsíců od Slunce v denních horoskopech, od Měsíce v nočních horoskopech.*³⁸⁵ *U denních nativit, pokud je Slunce nepříznivě umístěno, začněte od Měsíce; podobně u nočních nativit od Slunce. Jsou-li Slunce a Měsíc považovány za bez autority, začněte od vládce domu,*³⁸⁶ *nebo od jakékoli jiné, příznivě umístěné hvězdy.*

K čemu nadpis odkazuje?

Valens IV 26 představuje metodu chronokratorů, která se liší od standardní metody Kritodéma pomocí jednotlivých stupňů zvěrokruhu. *Monomoiriai* začínají vládcem znamení a podle pořadí sfér:

Saturn → Jupiter → Mars → Slunce → Venuše → Merkur → Měsíc → Saturn.

Distribuce začíná *monomoirii* přiřazenou ke stupni Měsíce. Ve Valensově příkladu máme 6° Vah, stupeň, kde se v horoskopu nachází Měsíc, a který je přiřazen Marsu, neboť Venuše je vládcem znamení (Váhy, Venuše 1, Váhy, Merkur, 2 atd.). Metoda přiřazuje planetám počet let od 1 = Měsíc do 7 = Saturn v pořadí sfér, což jsou doby trvání jednotlivých vládců času, zatímco obecná období mají celkem 28 let (=1 + 2 + 3 + 4 + 5 + 6 + 7).

Přidělování časů tedy začíná tím, že planeta vládne *monomoirii* Měsíce (pravděpodobně Slunce pro denní narození).³⁸⁷ Zdá se, že obecný planetární vládce je vždy totožný s prvním konkrétním vládcem, jako ve standardní metodě, a že pořadí přiřazení (obecného i konkrétního) je získáno z pozice planet v horoskopu (κατὰ γένεσιν). Pokud by se tedy planety objevily například po Marsu v pořadí Venuše, Jupiter, Slunce, Saturn a Měsíc, obecnými vládci by byly Mars (28 let), Venuše (28 let) atd., zatímco první, konkrétní rozdělení by obnášelo Mars (5 let), Venuši (3 roky) a Jupitera (6 let), a druhá rozdělení by obnášelo Venuši (3 roky), Jupitera (6 let) atd.

³⁸⁴ Takže po celém kole, které trvalo 28 let - s Marsem jako generálním vládcem, kdy začala série sub-vládců jako ve standardním systému, ale s těmito odlišnými časovými rozpětími. Pak pro další kolo vezmeme další hvězdu v horoskopu jako hlavního vládce.

³⁸⁵ Tato období jednoznačně patří k jiné metodě, totiž ke standardní Kritodémově metodě.

³⁸⁶ Pravděpodobně myšleno vládce znamení Slunce pro denní nativity/Měsíce pro noční nativity.

³⁸⁷ Metoda je použitelná obecně pro Měsíc. Jedná se spíše o dohad autora. RS

Nadpis kapitoly je „Čtvrtá <metoda> rozdělení časů podle sfér směrem nahoru. Podle Kritodéma“ (Τὸ δὲ περὶ χρόνων διαιρέσεως καὶ τὴν ἐπτάζωνον ἄνωφερως· κατὰ Κριτόδημον). I když to lze chápat jako připsání metody Kritodémovi, zdá se pravděpodobnější, že poslední slova písaře, která jsou od první části názvu oddělena silnou mezerou, odkazují pouze na poslední odstavec kapitoly, který obsahuje krátký, zdánlivě nesouvislý odkaz na standardní metodu Kritodéma (zmiňuje období 10 let a 9 měsíců) spolu s údajem začít u Slunce nebo Měsíce.³⁸⁸

F 9. Transity doplňující distribuce, s dvojitým horoskopem a Valensovou metodou: Valens V 7.17–36

*Typ fragmentu:*³⁸⁹ Pasáž o vládcích času, ve které Valens uvádí, že podle Kritodéma jsou účinky (distribuce?) silnější, pokud se zúčastněné hvězdy vrátí

³⁸⁸ Pokud jde o písarské označení „čtvrtá“ (τὸ δ), viz nadpis Valense VII 3: Ἀγωγή δευτέρα περὶ χρόνων διαιρέσεως. V knize IV se Valens dosud zabýval několika metodami pro rozdělení časů.

³⁸⁹ 17 βεβαιότερα δὲ τὰ ἀποτελέσματα κριθήσεται εἰς τε τὰ πρακτικὰ καὶ τοὺς κλιμακτηρικοὺς λόγους, ἐπὶ οἱ αὐτοὶ ἀστέρες τὸν αὐτὸν σχηματισμὸν ἐπέχουσιν, ὅποιον καὶ ἐπὶ γενέσεως· τούτου γὰρ καὶ ὁ θειότατος Κριτόδημος μέμνηται. ὑποδείξομεν δὲ δι' ὀργάνου καὶ δι' ἀγωγῆς ἐξῆς τὸ σχῆμα.

19 Ὁ προκείμενος κανὼν ἐστὶ συναποκαταστάσεως πρὸς τὰς διαστάσεις τῶν ἀστέρων καὶ συμπλοκάς. 20 οἷον ὑποδείγματος χάριν Ἥλιος Ἄρης Ἑρμῆς ὠροσκόπος Τοξότη, Σελήνη Λέοντι, Κρόνος Παρθένω, Ζεὺς Σκορπίω, Ἀφροδίτη Αἰγόκερω. 21 κεκλήρωται ἡ Σελήνη τὴν δυάδα, ἐπεὶ ἀφέστηκεν Κρόνου β· ὁμοίως καὶ Ἥλιος καὶ Ἄρης Ἑρμῆς ὠροσκόπος ἐπὶ Ἀφροδίτην· τὴν δὲ τριάδα Κρόνος καὶ Ζεὺς καὶ Ἀφροδίτη, τετράδα δὲ καὶ πεντάδα Κρόνος καὶ Σελήνη ἐξάδα, ἡ δὲ ἑβδομάς κοινή^a πάντων, ὀγδοάδα δὲ Ἀφροδίτη, ἑννεάδα δὲ καὶ δεκάδα Ἥλιος Ἄρης Ἑρμῆς ὠροσκόπος, καὶ Ζεὺς δὲ τὴν δεκάδα καὶ ἑνδεκάδα, καὶ Ἀφροδίτη τὴν δωδεκάδα.

22 ἄγει δὲ τὸ θέμα ἔτος λα· εὐρίσκονται οἱ χρηματίζοντες ἀστέρες καὶ οἱ κλιμακτηρίζοντες οὕτως. 23 ἀρχὴ δὲ ἐστὶ^b τῶν προκειμένων κλιμακτῆρων ἐπὶ τοῦ τρίτου στίχου τῆς τριάδος· οἱ γὰρ προκείμενοι δύο, ἢ τε μονὰς καὶ ἡ δυάς, ἀχρημάτιστοι διὰ τὸ τὴν μονάδα χρηματίζειν μέχρι ιβ, τὴν δὲ δυάδα μέχρι κδ, τὴν δὲ τριάδα μέχρι καὶ λς, καὶ ἐξῆς ὁμοίως.

24 θεωρεῖται δὲ οὕτως· ἐπεὶ τὸ λα ἔτος πίπτει εἰς τὸ^c ια τῆς τριάδος, κεκλήρωται δὲ Κρόνος καὶ Ζεὺς καὶ Ἀφροδίτη ἐπὶ γενέσεως τὴν τριάδα, ἐπιζήτει τοὺς ἐπὶ καιροῦ παροδεύοντας, μήποτε τὴν ια παραδῶσιν ἐτέρω ἢ καὶ ἀλλήλοις. 25 οἷον ἐπὶ τῆς προκειμένης γενέσεως ἐπὶ τοῦ καιροῦ ἦσαν οἱ ἀστέρες Ἥλιος Ζεὺς Ἑρμῆς Διδύμοις, Κρόνος Παρθένω, Ἄρης Ἀφροδίτη Ταύρω, Σελήνη Ἰχθύσιν, οἱ δὲ κληρωσάμενοι ἀστέρες τὴν ια ἦσαν Ζεὺς καὶ Κρόνος καὶ Ἀφροδίτη. 26 εὐρίσκομεν δὲ Σελήνην ἀποκαθισταμένην τῇ Ἀφροδίτῃ, Δία δὲ οὐδενί. 27 εὐθέως μεταβαίνω ἐπὶ τὸν τέταρτον· εὐρίσκω τὰ λβ ἐν τῇ ὀγδοάδι· οὐδεὶς τῶν κυριουσάντων τῆς τετράδος κλιμακτηρίζει. 28 μεταβαίνω ἐπὶ τὴν πεντάδα· χρηματίζει δὲ τῆς πεντάδος ἡ Σελήνη καὶ Κρόνος καὶ εὐρίσκονται οὗτοι ἀλλήλοις ἀποκαθιστανόμενοι. 29 ἔρχομαι ἐπὶ τὴν ἐξάδα· οὐδεὶς διὰ τῶν ζ διεστήκεν. 30 μεταβαίνω ἐπὶ τὸν στίχον τῆς ἑβδομάδος· εὐρίσκεται δὲ τῆς πεντάδος ὁ χρόνος ἀγόμενος· κοινή^a δὲ πάντων ἀστέρων ὡς εἴρηται ἡ ἑβδομάς εὐρέθη. 31 Ἄρης καὶ Ἀφροδίτη Κρόνω. 32 ἔρχομαι δὲ ἐπὶ τὸν τῆς ὀγδοάδος· Ἀφροδίτη διὰ δ οὐκ ἀποκαθίσταται οὐδενί. 33 ἐξῆς ἐπὶ τὸν τῆς ἑννεάδος κλιμακτῆρα· κυριεύσουσι δὲ τῆς ἑννεάδος Ἥλιος Ἄρης Ἑρμῆς ὠροσκόπος Ἀφροδίτη· ἐστὶ δὲ ἐν τούτῳ τῷ στίχῳ τὰ λς. 34 ἐπὶ τῆς τετραετηρίδος εὐρέθησαν Ἥλιος Ζεὺς Ἑρμῆς ἀποκαθιστάμενοι Κρόνω. 35 πάλιν μεταβαίνω ἐπὶ τὴν δεκάδα· κυριεύσουσι δὲ τῆς δεκάδος Ἥλιος Ἄρης Ἑρμῆς Ζεὺς ὠροσκόπος· ἐν δὲ τῷ στίχῳ τούτῳ δ. διὸ καὶ εὐρίσκονται παραδιδόντες Ἥλιος Ἑρμῆς Ζεὺς Κρόνω.

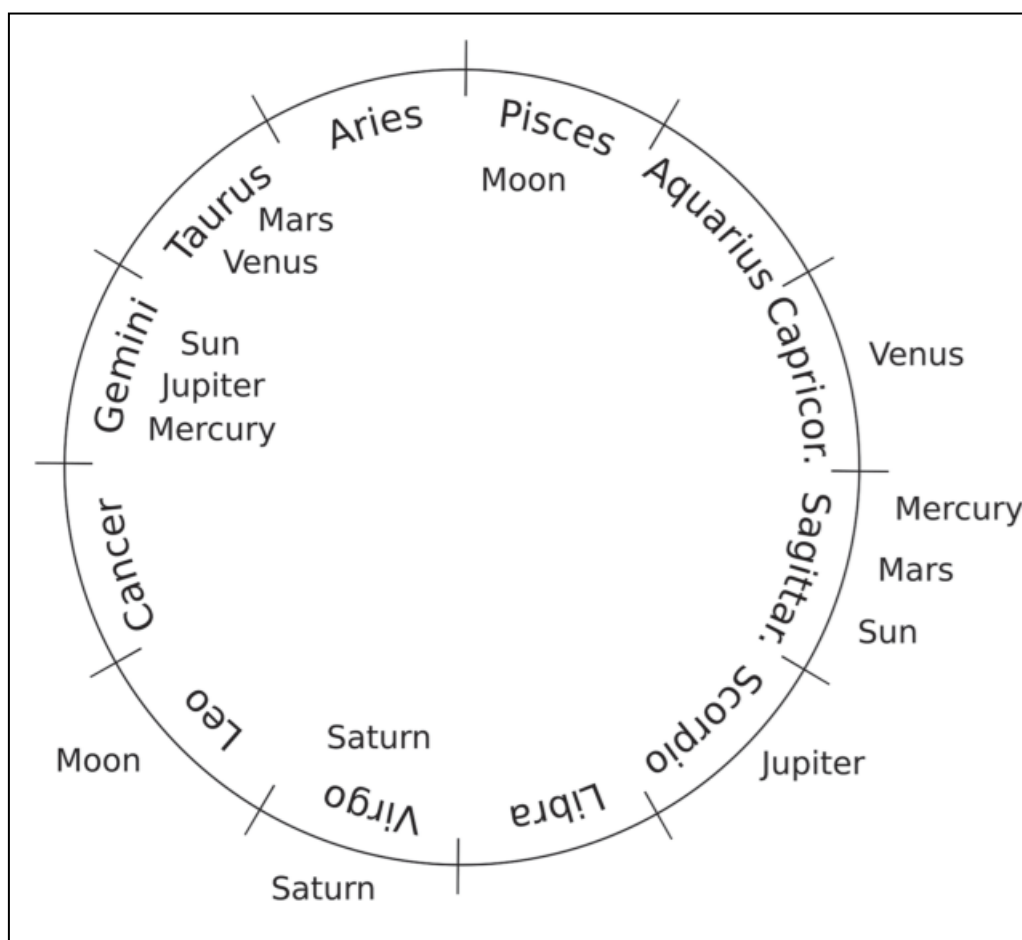
36 Ἀπαραβάτως οὖν ἐνεργεῖς καὶ χρηματιστικοὶ οἱ χρόνοι οὗτοι γίνονται τῶν διαστάσεων, ὅταν οἱ ἐπὶ γενέσεως κυριεύοντες αὐτῶν ἐν ταῖς ἐπικαίροις παρόδοις ἦν εἶχον ἐπὶ γενέσεως διάστασιν ἔχουσιν.

a κοινή: κενὴ Pingree: zbytečná změna, jako opět níže (viz poznámka ad loc. v překladu).

b ἐστὶ: ἐπὶ MSS

c τό: τὴν Kroll, Pingree: podle mého názoru nesprávná změna, protože bychom měli rozumět τὸ σελίδιον.

na své pozice při narození. Valens vyvíjí alternativní a značně spleťitou metodu využívající multiplikační tabulku, pravděpodobně převzatou z díla Kritodéma (srov. fragment F14), kterou dokládá dvěma tabulkami: horoskopem narození a dalším, týkající se pozdější fáze života pro téhož jedince. Tyto horoskopy pravděpodobně pocházejí z Kritodémova díla, ale můžeme odvodit, že byly zavedeny v pozdější fázi z jejich data v prvním století našeho letopočtu. Zde připojuji schémata dvou horoskopů, které se v rukopisné tradici nevyskytují. Můžeme předpokládat, že starověký astrolog používal pro tento druh srovnání astrologickou desku či tabuli.³⁹⁰

Horoskop narození vně / horoskop smrti uvnitř

d κοινή: κενή Pingree.

³⁹⁰ Zachovaly se fragmenty desek se dvěma prstenci, na které lze umístit kameny pro planety a další označení horoskopu: viz Evans 2004, s reprodukcemi.

Předpovědi budou bezpečnější, pokud jde o činnosti a kritické body, jakmile se stejné hvězdy dostanou do téže konfigurace jako při narození, jak nám připomíná nejbožstější Kritodémos. Metodu si ukážeme pomocí tabulky a pomocí následujícího postupu.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
2	4	6	8	10	12	14	16	18	20	22	24
3	6	9	12	15	18	21	24	27	30	33	36
4	8	12	16	20	24	28	32	36	40	44	48
5	10	15	20	25	30	35	40	45	50	55	60
6	12	18	24	30	36	42	48	54	60	66	72
7	14	21	28	35	42	49	56	63	70	77	84
8	16	24	32	40	48	56	64	72	80	88	96
9	18	27	36	45	54	63	72	81	90	99	108
10	20	30	40	50	60	70	80	90	100	110	120

Tato tabulka je tabulkou vzájemného návratu hvězd do stejných intervalů a konfigurací. Například: Slunce, Mars, Merkur, Ascendent ve Střelci; Měsíc ve Lvu; Saturn v Panně; Jupiter ve Štíru; Venuše v Kozorohu. Měsíci je přiděleno číslo 2, protože je od Saturnu vzdálen o dvě znamení.³⁹¹ Totéž platí pro Slunce, Mars, Merkur a Ascendent vzhledem k Venuši.³⁹² Saturn, Jupiter a Venuše obdrží číslo 3.³⁹³ Saturn má 4 a 5, a Měsíc má 6. Číslo 7 je společné všem.³⁹⁴ Venuše má číslo 8. Slunce, Mars, Merkur a Ascendent mají 9. Jupiter 10 a 11, a Venuše číslo 12.

Horoskop je ve svém 31. roce: operativní hvězdy a kritické body se nacházejí následovně. Při výpočtu současných kritických bodů začněte na třetím řádku, který odpovídá číslu 3, protože předchází dva intervaly, číslo 1 a 2, jsou nefunkční: číslo 1 platí do roku 12, číslo 2 do roku 24, číslo 3 do roku 36.³⁹⁵

³⁹¹ Valens počítá včetně: od Lva po Pannu, počítáme-li tímto způsobem, máme dvě znamení.

³⁹² Od Střelce k dalšímu znamení, Kozorohu.

³⁹³ Saturn v Panně má Jupitera ve Štíru (mezi nimi jsou tři znamení); Jupiter má Venuši v Kozorohu, také tři znamení daleko. V Rybách není žádná hvězda, tři znamení daleko (počítáno ve směru znamení) od Venuše.

³⁹⁴ Žádné hvězdy nejsou ve vzdálenosti sedmi znamení (opozice): proto toto číslo nevylučuje žádnou hvězdu a je tedy „společné“ (κοινὴ) pro všechny.

³⁹⁵ První a druhý řádek tabulky se nepoužívá, protože má sloupce pouze do 12 a při tomto postupu se „aktivní“ hvězdy v daném roce (zde 31.) určují procházením řádků a identifikací odpovídajícího faktoru ve sloupcích: ve třetím řádku máme $3 \times 11 = 33$ (vzhledem k prvnímu sloupci, který přesahuje číslo roku).

Výpočet je tento: protože 31. rok spadá do 11. sloupce čísla 3 a Saturn, Jupiter a Venuše mají v narození přiděleno číslo 3, prozkoumejte hvězdy, které v danou dobu tranzitují, abyste zjistili, zda přenášejí na jinou hvězdu nebo na sebe ve vzdálenosti 11 znamení. Vezměte si předchozí narození: pozice hvězd v uvažované době byla následující: Slunce, Jupiter, Merkur v Blížencích; Saturn v Panně; Mars, Venuše v Býku; Měsíc v Rybách.³⁹⁶ Nyní hvězdami, jimž bylo přiděleno číslo 11, byly Saturn, Jupiter a Venuše.³⁹⁷ A v inkriminované době zjistíme, že se Venuše vrátila do polohy 11 znamení od Měsíce,³⁹⁸ ale že žádná hvězda se nevrátila do polohy 11 znamení od Jupiteru. Okamžitě se přesouvám do čtvrtého řádku. 32 nacházím na osmé pozici. Žádná z vládnoucích hvězd není kritická pro číslo 4.³⁹⁹

Přesunu se k číslu 5: Měsíc a Saturn fungují pod číslem 5 a bylo zjištěno, že se vůči sobě vracejí.⁴⁰⁰ Přesunu se k číslu 6: žádné hvězdy nejsou od sebe 6 znamení. Přesunu se do řádku s číslem 7. Zjistilo se, že chronokratorství prochází číslem 5.⁴⁰¹ Zjistilo se, že číslo 7 je společné všem, jak bylo uvedeno výše.⁴⁰² Mars a Venuše k Saturnu.⁴⁰³ Přesunu se k řádku čísla 8: Venuše nemá k žádné hvězdě vzdálenost 4.⁴⁰⁴ Pak ke kritickému bodu čísla 9: Slunce, Mars, Merkur, Ascendent a Venuše mají číslo 9;⁴⁰⁵ 36 je v tomto řádku. V 4letém intervalu jsou takto vzdálené Slunce, Jupiter a Merkur od Saturnu.⁴⁰⁶ Dále se přesunu k číslu 10: Slunce, Mars, Merkur, Jupiter a Ascendent vládnou desátému;⁴⁰⁷ v tomto řádku je číslo 4; proto se zjistilo, že Slunce, Merkur a Jupiter přenášejí na Saturn.

³⁹⁶ Toto je horoskop v 31. roce.

³⁹⁷ Při narození: Tytéž, kterým je přiděleno číslo 3 (jsou to hvězdy mající sextilní aspekt).

³⁹⁸ V horoskopu 31. roku je Venuše v Býku a Měsíc v sextilu v Rybách: Postup spočívá v identifikaci hvězd se stejným aspektem jiné hvězdy (ne nutně stejné hvězdy) při narození a v příslušném roce.

³⁹⁹ Protože v horoskopu 31. roku nejsou žádné hvězdy ve vzdálenosti osmi znamení.

⁴⁰⁰ Zde se zdá, že Valens mění kritérium, protože Měsíc a Saturn jsou od sebe odděleny pěti znameními při narození (nikoli 7) a sedmi znameními ve 31. roce ($5 \times 7 = 35$).

⁴⁰¹ Protože $7 \times 5 = 35$ ($7 \times 4 = 28$, nedosahující 31).

⁴⁰² Srov. výše: „Společné“ zde znamená, že při narození nejsou žádné hvězdy ve vzdálenosti sedmi znamení. Ale to je zde irrelevantní, protože hledáme hvězdy ve vzdálenosti pěti znamení ($7 \times 5 = 35$).

⁴⁰³ Saturn je zde irrelevantní: Znamená to pouze, že v 31. roce je Venuše a Mars (které jsou při narození od sebe pět znamení) také pět znamení od jedné hvězdy ve 31. roce a souvisí tedy také s tímto intervalem (tato hvězda se nyní ukazuje jako společná pro obě, jmenovitě Saturn).

⁴⁰⁴ Neexistují žádné hvězdy s tímto aspektem, ani při narození, ani ve 31. roce, ani Venuše, ani žádná jiná.

⁴⁰⁵ Při narození, ale to je irrelevantní, protože hledáme interval 4 znamení.

⁴⁰⁶ To znamená, že Slunci, Jupiteru a Merkuru je při narození a ve 31. roce přidělen interval 4 znamení, a v tomto druhém horoskopu tyto tři drží tento interval vzhledem k Saturnu. Zjevně chybné označení „4letý interval“ pro interval čtyř znamení, viz níže.

⁴⁰⁷ Při narození. Opět je to irrelevantní, ale Valens mohl změnit kritérium jako v řádku 5 výše.

*Tyto časy budou nesporně aktivní a operativní ve vztahu k vzdálenostem: když jejich vládci u narození budou mít v uvažované době ve svých tranzitech vzdálenost, kterou měli při narození.*⁴⁰⁸

Valensův postup

První odstavec, kde je citován Kritodémos, stejně jako příklad horoskopu se zdají být převzaty z Kritodémova pojednání, ačkoli horoskop musel být pozdějším doplněním kvůli jeho datování (první století našeho letopočtu). Postup je Valensův, ale je založen na multiplikační tabulce od Kritodéma (ὕποδειξομεν δὲ δι' ὀργάνου καὶ δι' ἀγωγῆς ἐξῆς τὸ σχῆμα), což byl pravděpodobně také doplněk, související s tabulkou *klimaktérii*, kterou Valens kopíruje krátce po tomto fragmentu (srov. fragment F14). Faktorizace roku života je zásadní pro metodu *klimaktérii* připisovanou Kritodémovi, přičemž odpovídající tabulka sahá až do 120; multiplikační tabulka použitá v tomto fragmentu o 10 řádcích a 12 sloupcích se pravděpodobně objevila v Kritodémově díle v těsném spojení s touto tabulkou.⁴⁰⁹

Valensův postup je na první pohled těžko pochopitelný. Podobá se metodě nalezené na konci knihy IX pomocí dvojice tabulek (viz příloha III), v tom, že charakteristiky tabulek (poměr mezi výškou a délkou buněk v tabulkách popsaných v knize IX, počet sloupců zde) mají silný vliv na oba postupy. Valens si zde prohlíží tabulku jednotlivce při narození (15. prosince 37) a později v jeho 31. roce (11. června 68), jehož data se shodují s narozením a smrtí císaře Nera;⁴¹⁰ astrologové často používali horoskopy slavných jedinců z minulosti, avšak jinde to není Valensův *modus operandi*.⁴¹¹

Valens používá tabulku následovně: Začne tím, že určí první řádek, který může dosáhnout čísla 31, a to třetí, protože $3 \times 11 = 33$ (tj. 3. řádek 11. sloupec); dále hledá všechny hvězdy, které mají v horoskopu narození další hvězdu o 11 znamení dál, a které také mají hvězdu (ne nutně stejnou) ve druhé

⁴⁰⁸ Toto je shrnutí postupu (aniž bychom zacházeli do detailů faktorizace).

⁴⁰⁹ H. Peter byl první, kdo prohlásil, že to musí být jednoduchá multiplikace, Pingree ve svém vydání Valense (Pingree 1986) však předpokládá, že sahá do 12 řádků, a nespojuje ji s tabulkou *klimaktérii*. Srov. Peter 2001, 122.

⁴¹⁰ Toto objevil Peter 2001, 122–123. Horoskopy jsou zahrnuty in *GH*, 78 (*GH* L 37/68).

⁴¹¹ Srov. údajné horoskopy Parida, Démosthena, Homéra, Platóna, Pindara, Archilocha a Archiméda in Firmicus VI 30. Všechno to byly silně idealizované horoskopy, ale byly jistě zahrnuty horoskopy soudobých jedinců, i když obecně anonymně: srov. Hübner 2005 pro možný horoskop Sully in Firmicus VI 31.1.

tabulce o 11 dále; nakonec zopakuje postup pro řádky 4 až 10 a najde sloupec, ve kterém dosáhne 31. Například v řádku 9 najdeme $9 \times 4 = 36$ ($9 \times 3 = 27$ by bylo příliš málo), proto hledáme hvězdy s intervalem 4 znamení při narození a v horoskopu 31. roku (sekce 33 a 34):

V narození:

Slunce, Mars, Merkur jsou ve Střelci

Saturn je v Panně, 4 znamení před nimi

Jupiter je ve Štíru

Měsíc je ve Lvu, 4 znamení před ním

V přepracování 31. roku:

Slunce, Jupiter a Merkur jsou v Blížencích

Saturn je v Panně, 4 znamení po nich

Hvězdy, které jsou společné pro tyto dva horoskopy, jsou Slunce, Jupiter, Merkur a Saturn. Důsledky toho jsou nejasné. Na jednu stranu se zdá, že Valens hledá vládce času v 31. roce života jedince, ale jeho postup identifikuje tolik chronokratorů pro tento rok života, že se zdá, že úsilí bylo marné. Další – možná rozumnější – možností je, že se pokouší najít vládce času aktivní v letech života, které jsou násobkem každého dotyčného řádku. Jinými slovy, vládci řady 4 by byli aktivní ve 4. roce, ale také v 8., 12. a tak dále. Nauka stanovená v tabulce *klimaktérií* (kapitola 7) hned níže v téže knize, kterou našel v Kritodémově díle, funguje tímto způsobem a Valens by se zde mohl pokoušet vyvinout podobnou metodu. Označení „4leté období“ (τετραετηρίς) pro interval 4 při kontrole v řádku 9 výše by tuto hypotézu podporovalo. Jak by však astrolog vybral rok života, aby provedl přepracování? Pokud by byl horoskop skutečně horoskopem císaře Nerona, datum přepracování v příkladu by se shodovalo s datem smrti,⁴¹² takže řešení by spočívalo ve výběru tohoto bodu pro přepracování. Pokud by tomu tak bylo, postup by evidentně nemohl být použit pro žijícího klienta.

⁴¹² Peter 2001, 122.

Kritodémova nauka a příklad horoskopu

Podle Valensova úvodu k tomuto postupu nám Kritodémos připomíná (μέμνηται), že účinky nebo předpovědi (ἀποτελέσματα) budou jistější, „když stejné hvězdy dosáhnou téže konfigurace“ ἐπὰν οἱ αὐτοὶ ἀστέρες τὸν αὐτὸν σχηματισμὸν ἐπέχωσιν, 17). To se týká tranzitů, pozic hvězd v nějakém pozdějším bodě života ve srovnání s pozicemi v horoskopu narození.⁴¹³ Vzhledem k tomu, že Valens jednoznačně odkazuje na vládce času, pokud tato nauka o tranzitech pochází od Kritodéma, mohlo by to znamenat, že účinky distribuce (jak je popsáno ve fragmentu F7) jsou významnější, když se příslušné hvězdy vrátí do stejné polohy: tedy v době přenosu. V horoskopu Nerona se Saturn vrací do přesně stejného stupně v Panně. Pokud předpokládáme, že se jednalo o noční nativitu,⁴¹⁴ pak by pořadí rozložení bylo podle tabulky: Měsíc → Saturn → Jupiter → Slunce, Mars, Merkur (tyto tři v neznámém pořadí) → Venuše. Potom pomocí metody 10 let a 9 měsíců budou první tři období:

Měsíc: První období 10 let 9 měsíců.

Saturn: Druhé období 10 let 9 měsíců (10¾–21½ let).

Jupiter: Třetí období 10 let 9 měsíců (21½–32¾ let).

31. rok by tedy odpovídal distribuci Jupitera (hlavního vládce) k Saturnu (sub-vládce).⁴¹⁵ Nyní, pokud je ve 31. roce „přijímačem“ Saturn, jeho smrtící vliv by byl posílen jeho návratem do stejného stupně zvěrokruhu, odpovídajícím okolnostem smrti. To byla tedy pravděpodobně původní Kritodémova nauka, pro kterou byl vhodným příkladem horoskop Nerona.

⁴¹³ Srov. Dorotheova nauka o tranzitech: Dor. IV 1,186–235 (Pingree 1976, 379–383).

⁴¹⁴ Slunce je ve stejném znamení jako Ascendent, není tedy jisté, zda šlo o denní nebo noční zrození.

⁴¹⁵ Jupiter by se začal distribuovat sám k sobě 12 měsíci a poté ke Slunci... a nakonec k Saturnu, 30 měsíců. Saturn by pak byl pod-vládce („přijímačem“) od 29¾ let do 32¾.

V. kapitola: Hranice (F 10)

Hranice (ὅρια)⁴¹⁶ jsou standardní naukou starověké astrologické praxe. Většina astrologických příruček obsahuje jejich expozici a používají se v řadě papyrusových horoskopů. Každé z 12 znamení je rozděleno do sekcí, které jsou postupně přiřazeny každé z hvězd. Tato rozdělení, hranice, jsou obecně různé velikosti pro každé ze znamení a liší se i pořadí planet, kterým jsou přiřazeny. Například v Beranu ve standardní soustavě patří prvních 6° Jupiteru; dalších 6° (od 7. do 12.) k Venuši; dalších 8° k Merkuru (od 13. do 20.); dalších 5° k Marsu (od 21. do 25.) a posledních 5° k Saturnu (od 26. do 30.):

Beran				
Jupiter 6° (0–6)	Venuše 6° (6–12)	Merkur 8° (12–20)	Mars 5° (20–25)	Saturn 5° (25–30)

V Býku je však první rozdělení 8° a je přiřazeno Venuši atd.: viz například klasický výklad in Ptolemaios *Tetrabiblos* I 21. Jejich užitečností v řecké astrologii bylo poskytnout systém oblastí zvěrokruhu, které byly planetám známé. Tedy stejným způsobem, jako byl Mars vládcem celého znamení Berana, byl Mars také v hranici vládce 22. stupně Berana. To bylo samozřejmě užitečné pro horoskopy, které byly počítány nejen ve znameních (uvádějících například pouze Ascendent v Beranu, Saturn v Býku a tak dále), ale také ve stupních (např. Ascendent v Beranu na 5° a Saturn v Býku na 10°).⁴¹⁷

Kritodémův fragment F 10 dává rozšíření a vládce pro každou hranici ve 12 znameních. Jeho hranice se shodují s převládajícím systémem v helénistické astrologii, „egyptským“ systémem popsáným Ptolemaiem (*Tetrabiblos* I 21), který je ve skutečnosti babylonského původu.⁴¹⁸ Idiosynkratickým rysem Kritodémova výkladu je, že pro každou hranici poskytuje také astrologický výklad, který se ve většině případů podobá popisu charakteru: například hranice Marsu v Beranu označují „násilné smrti, piráty, lupiče“. Někdy mají účinky časový rozměr, jako je tomu v případě hranice Jupitera v Beranu („pokrok od nízkého k lepšímu“), ale i tyto případy lze interpretovat jako události určující život. Účinky jsou obvykle definovány povahou vládce hranice,

⁴¹⁶ ὅρια. RS

⁴¹⁷ Polohy planet bylo mnohem snazší vypočítat z astronomických tabulek zvaných tabulky se znameními, které udávaly pouze znamení, kde byly umístěny: viz Jones 1999 I, 42–44. Většina dochovaných starověkých horoskopů narození pouze zaznamenává znamení, což zjevně znemožňuje použití hranic ve výkladu.

⁴¹⁸ Viz Jones a Steele 2011.

ale někdy se zdá, že vliv má i vládce znamení. Jako norma byly tyto hranice používány pouze pro seznámení se s planetami: poskytovat jim přesný výklad nebylo standardní praxí. Pouze Valens popsal jejich specifické účinky, pravděpodobně podle Kritodémova příkladu, i když – na rozdíl od svého výkladu distribucí – Valens Kritodémův seznam přesně nenásledoval.

Zdá se, že není náhoda, že u Kritodéma nalezneme dlouhý seznam účinků hranic. Koneckonců, hranice jsou dvojitým oddílem s podobnou strukturou jako distribuce, které jsme viděli v předchozí kapitole: zde platí obecné pravidlo vládce znamení, které má, stejně jako v případě rozložení, pevnou délku (30°); sub-vládci jsou nyní zvláštní hranice.

F 10. CCAG VIII 1, 257–261

Typ fragmentu: Vysoce standardizovaný a formulovaný text představující rozšíření a vládce hranic znamení po znamení a vysvětlující jednu po druhé jejich vliv na život jednotlivce. Mohli bychom důvodně předpokládat, že jde o účinek hranice, ve které se nachází Měsíc při narození, ale není to specifikováno. Vysvětlení jsou jedinečná v tom smyslu, že neexistuje žádná jiná charakteristika účinků hranic ve starověké literatuře, kromě těch od Valense (pravděpodobně ovlivněného Kritodémem) a byzantského Kamatera (který Kritodéma velmi úzce sleduje). Text se nachází v byzantských astrologických rukopisech obsahujících kompilace astrologických fragmentů. Autenticita je zajištěna specifickými lexikálními shodami s jinými fragmenty Kritodéma (např. *μὴν*, srov. fragment F3). Podobně jako u fragmentu F7 o distribucích jsou hranice prezentovány v homogenním frázování, které je typické pro astrologické epitomy/parafráze. Nemůžeme si být jisti, že právě v této podobě Valens, Héfaištión a Firmicus čtou Kritodéma, ale skutečnost, že Valensovo líčení distribucí úzce odráží formu a obsah verze in *Additamenta* (F7), naznačuje, že tomu tak je.⁴¹⁹

⁴¹⁹ Ἀποτελέσματα ὀρίων Κριτοδήμου.

1 Κριοῦ ἀπὸ πρώτης μοίρας ἕως ἑκτης ὅρια Διός· διάρμα καὶ προκοπαὶ ἀπὸ ταπεινῶν εἰς μείζονα· τινὲς δὲ καὶ ἐν ὄχλοις εὐδοχοῦσιν ἢ καὶ διπολῖται γίνονται. ἀπὸ μοίρας ζ ἕως ιβ ὅρια Ἀφροδίτης· ἔρως, φιλία καὶ συμπλοκαὶ πρὸς ὑπερεχούσας γυναῖκας. ἀπὸ μοίρας ιγ ἕως κ ὅρια Ἑρμοῦ· εὐτροφία, φιλοπονία, εὐδοξία, προκοπαί. ἀπὸ μοίρας κα ἕως κε ὅρια Ἄρεως· ἄκρα ἑκπτώσεις, ἐξορισμοί³, κατάκρισις, φυγή, μοιχεῖαι, σίνη καὶ ἄπρακτοι περιπλοκαί. ἀπὸ μοίρας κς ἕως λ ὅρια Κρόνου· διπρόσωποι, ἐπίτροποι, ἐπὶ κριτηρίων, ἔνιοι δὲ παιδευταί, οἱ δὲ καὶ ἐν ὅροις τάσσονται.

2 Ταύρου ἀπὸ μοίρας α ἕως η ὅρια Ἀφροδίτης· ἔρως, φιλοκαθάριοι, εὐμουσοί, ἐπιχαρεῖς. ἀπὸ μοίρας θ ἕως ιδ ὅρια Ἑρμοῦ· εἰρήνη, ἡγεμονία, ἀρχοντικοὶ ἢ ἐπίτροποι. ἀπὸ μοίρας ιε ἕως κβ ὅρια Διός· καλλονή, εὐδοξία,

πρόθεσις, προκοπαὶ ἀνέλπιστοι, οὐ φιλίας πολλαί. ἀπὸ μοίρας κγ ἕως κζ ὅρια Κρόνου· λύσεις, ἀνέσεις πάντων, συνεχεῖς ἀπολαύσεις, ἐλάττωσις ὑπαρχόντων. ἀπὸ μοίρας κη ἕως λ ὅρια Ἄρεως· βαιοθάνατοι, λησταί, ἄρπαγες, κατάκριτοι, τινὲς καὶ σινοῦμενοι.

3 Διδύμων ἀπὸ μοίρας πρώτης ἕως ἑκτης ὅρια Ἑρμοῦ· γαλήνη, ἐνστάσεις ἡσύχιοι^β. ἀπὸ μοίρας ζ ἕως ιβ ὅρια Διός· εὐεργεσία, εὐεργετοῦσι καὶ εὐεργετοῦνται καὶ ἐπὶ προκοπαῖς γίνονται. ἀπὸ μοίρας ιγ ἕως ιζ ὅρια Ἀφροδίτης· ἄνθος, εὐμορφία, εὐτυχία ἐξ ἀνελπίστων. ἀπὸ μοίρας ιη ἕως κδ ὅρια Ἄρεως· δύναιμι, ἐξουσία ἡγεμονική, προκοπαί. ἀπὸ μοίρας κε ἕως λ ὅρια Κρόνου· ὑποταγή, ὀρφανία, δεσμοί, στρατιὰ ἄδοξος, καθαίρεσις ἀξίας.

4 Καρκίνου ἀπὸ πρώτης μοίρας ἕως ζ ὅρια Ἄρεως· κινήσεις, ταραχαί, ἔχθραι, ἀντιπολιτεῖαι, κίνδυνοι, ἐξορισμοί. ἀπὸ μοίρας η̄ ἕως ιγ ὅρια Ἀφροδίτης· ἐπιθυμητικοί, φιλοκαθάριοι. ἀπὸ μοίρας ιδ ἕως ιθ ὅρια Ἑρμοῦ· συγκράσεις, φιλίας ὑπερεχόντων· τινὲς δὲ καὶ φιλόλογοι· ἀπὸ μοίρας κβ ἕως κς ὅρια Διός· ὅρος ζωῆς, εὐεργετικοί, φιλότροφοι, φιλοκτίσται· τινὲς δὲ καὶ θεῶ τὰ αὐτῶν ἀνατιθέντες. ἀπὸ μοίρας κζ ἕως λ ὅρια Κρόνου· ἀνωμαλίας, ἄστατοι, μὴ μένοντες ἐπὶ τῆς ἀξίας, πολύβουλοι, πολυκίνητοι.

5 Λέοντος ἀπὸ μοίρας πρώτης ἕως ζ ὅρια Διός· ἀνάβασις, προκοπαὶ ἀπὸ μικρᾶς τύχης. ἀπὸ μοίρας ζ ἕως ια ὅρια Ἀφροδίτης· εὐτυχία, προκοπαί, φιλίας πρὸς ὑπερέχοντα. ἀπὸ μοίρας ιβ ἕως ιη ὅρια Κρόνου, μῆκος, πολυτετεῖς, κατεψυγμένοι· τοῖς σώμασι καὶ ταῖς διανοαῖς. ἀπὸ μοίρας ιθ ἕως κδ ὅρια Ἑρμοῦ λόγος, τιμαὶ ἔνεκεν παιδείας, ἱερονίκα. ἀπὸ μοίρας κε ἕως λ ὅρια Ἄρεως· μόχθος, ἀτυχία, κακοπάθειαι· τινὲς δὲ καὶ σωματικῶς κινδυνεύουσιν περὶ τὰ ἄκρα.

6 Παρθένου ἀπὸ πρώτης μοίρας ἕως ζ ὅρια Ἑρμοῦ· ἀκρίβεια, φιλοσοφία, γεωμετρία, ῥήτορες, ἀστρολόγοι, οἱ ἀπὸ παιδείας ζῶντες. ἀπὸ μοίρας η̄ ἕως ιζ ὅρια Ἀφροδίτης· ἀθλιψία, εὐφροσύνη καὶ ἀμεριμνία· ἀπὸ μοίρας ιη ἕως κα ὅρια Διός· ὄνομα ἔνδοξον, προκοπαί, φιλίας, ὀχλῶν ἀφηγοῦνται, ἐπίσημοι. ἀπὸ μοίρας κβ ἕως κη ὅρια Ἄρεως· φῶς, λαμπροὶ στρατιωτικοί ἢ ἐπὶ κριτηρίων. ἀπὸ μοίρας κθ ἕως λ ὅρια Κρόνου· ὑψοταπείνωμα^γ τῇ ἀξίᾳ, καὶ κινδυνεύουσιν.

7 Ζυγοῦ ἀπὸ πρώτης μοίρας ἕως ζ ὅρια Κρόνου· ἀφαίρεσις στεργομένων προσώπων, ἀπώλεια καὶ καθαίρεσις ὑπαρχόντων. ἀπὸ μοίρας ζ ἕως ιδ ὅρια Ἑρμοῦ· ἔργον, πολύτεχνος, πολυάδελφος. ἀπὸ μοίρας ιε ἕως κα ὅρια Διός· μερισμοί, κληρονομία καὶ χώρας δόσεις. ἀπὸ μοίρας κβ ἕως κη ὅρια Ἀφροδίτης· τροφή, φιλοκαθάριοι, εὐεργετικοί, μεμουςωμένα καὶ καθάρια τρέφουσιν, φιλοπάλαιοι καὶ φιλοκύνιοι. ἀπὸ μοίρας κθ ἕως λ ὅρια Ἄρεως· ἰσχύς, ἡγούμενοι, αἱ στρατιαὶ ἔνδοξοι καὶ υπεραύξησις.^δ 8 Σκορπίου ἀπὸ πρώτης μοίρας ἕως ζ ὅρια Ἄρεως· προσθέσεις ἀλλοτρίων, ἄρπαγαί, καὶ ἐκ τούτων διάκρισις· ἀπὸ μοίρας η̄ ἕως ια ὅρια Ἀφροδίτης· τύχη, προκόπτουσι δι' ἄλλων ἀνελπίστως. ἀπὸ μοίρας ιβ ἕως <ιθ> ὅρια Ἑρμοῦ· μονή, ἐπίτροποι γίνονται καὶ διοικηταί. ἀπὸ μοίρας κβ ἕως κδ ὅρια Διός· αὔξεις, πρόβασις ἐπὶ τὸ μεῖζον, κληρονομία κτημάτων κυριωτέρων καὶ προκοπαί. ἀπὸ μοίρας κε ἕως λ ὅρια Κρόνου· ἀνάγκη, συνοχή, καὶ ὠμοτοκία^δ, τινὲς δὲ καὶ τῶν σπορίμων στεροῦνται.

9 Τοξότου ἀπὸ πρώτης μοίρας ἕως ιβ ὅρια Διός· δυνάμεις, ἡγεμόνας, κυρίους ποιεῖ ζωῆς καὶ θανάτου, ἀκαταπλήκτους, βασιλικούς. ἀπὸ μοίρας ιγ ἕως ιζ ὅρια Ἀφροδίτης· ῥύσις, ἀδημονία, τινὲς δὲ κατωφερεῖς. ἀπὸ μοίρας ιη ἕως κα ὅρια Ἑρμοῦ· πράξεις ἐπίσημοι, φιλόλογοι ῥάθυμοι, εὐφυεῖς. ἀπὸ μοίρας κβ ἕως κς ὅρια Κρόνου· εὐψυχία^ε. ἀπὸ μοίρας κζ ἕως λ ὅρια Ἄρεως· ξενιτεία, μετάπτωσις, ἐξορισμός.

10 Αἰγόκερω ἀπὸ ᾱ μοίρας ἕως ζ ὅρια Ἑρμοῦ· γένεσις στομαχική, καθάριοι, ὀλιγότροφοι, ἀπὸ μοίρας η̄ ἕως ιδ ὅρια Διός· κράτησις συντηρητική, εὐσχήμονες βίου. ἀπὸ μοίρας ιε ἕως κβ ὅρια Ἀφροδίτης· ἡδυπάθεια, κατωφέρεια. ἀπὸ μοίρας κγ ἕως κς ὅρια Κρόνου· ἐπὶ κλησις, ὑπὸ ἐξουσίας τάσσονται, τινὲς δὲ καὶ γένους μετέχουσι, [τραχεῖς, ἀνυπόστολοι, αὐθεντικοί, δίκας κινοῦντες]^ε. ἀπὸ μοίρας κζ ἕως λ ὅρια Ἄρεως· κρύψεις, φυγαί, δεσμοί, φυλακαί, ἐξορισμοί.

11 Ὑδροχόου ἀπὸ πρώτης μοίρας ἕως ζ ὅρια Ἑρμοῦ· ἐγκράτεια, ἐμφιλόσοφοι τῷ ἦθει. ἀπὸ μοίρας η̄ ἕως ιγ ὅρια Ἀφροδίτης· πρόνοια, ἐπίτροποι μεγάλων γυναικῶν. ἀπὸ μοίρας ιδ ἕως κβ ὅρια Διός· νίκη, ἐπίσημοι, λαμπροὶ ταῖς τύχαις ἐκ κακοπαθειῶν, τινὲς καὶ ἱερονίκα. ἀπὸ μοίρας κα ἕως κε ὅρια Ἄρεως· ἀπαγωγή ἀπὸ ἐξουσίας, αἰχμάλωτοι ἢ βιοθάνατοι, τινὲς δὲ καὶ σινοῦνται. ἀπὸ μοίρας κς ἕως λ ὅρια Κρόνου· ἀνατροφή, ἔκπτωσις ἐπὶ νεότητος.

12 Ἰχθύων ἀπὸ ᾱ μοίρας ἕως ιβ ὅρια Ἀφροδίτης· φθόνος. πολλοὺς ἔχθρους ἔχουσιν. ἀπὸ μοίρας ιγ ἕως ις ὅρια Διός· προκοπή, λαμπρούς, ἡγεμονικούς. ἀπὸ μοίρας ιζ ἕως ιθ ὅρια Ἑρμοῦ· σύνεσις, εὐφυεῖς, ῥαθυμοτάτους. ἀπὸ μοίρας κβ ἕως κη ὅρια Ἄρεως· πλεονασμός, πλεονεξία, ἄρπαγες, ληστρικοί, φονικοί, δίκας πολλὰς ἔχουσιν. ἀπὸ μοίρας κθ ἕως λ ὅρια Κρόνου· ἐναρέτους, σοφοὺς καὶ ἀρχικούς.

a ἐξορισμοὶ Cumont: ἐξορκισμοὶ P, διορισμοὶ VR

b ἐνστάσεις ἡσύχιοι: ἐνστάσεις ἡσυχίας P, καὶ στάσις ἡσυχος V, καὶ στάσις ἡσύχιος R

c ὑψοταπείνωμα Cumont: ἡψωταπεινώματι V, ὕψωμα ταπείνωμα P

d καὶ ὠμοτοκία conl. Cumont: κωμοτροφία codd.

e εὐψυχία P: ἀψυχία V

Beran od prvního do šestého stupně, hranice Jupitera; přechod⁴²⁰ a postupuje od nízkého k lepšímu; někteří získávají slávu od davu nebo se stávají dvojími občany.⁴²¹ Od 7. stupně do 12., hranice Venuše: láska, přátelství a vztahy s významnými ženami. Od 13. do 20. stupně, hranice Merkuru: prosperující, dobrá práce, sláva, pokroky. Od 21. stupně do 25., hranice Marsu: extrémní stupně,⁴²² označují odpadnutí, vyhnanství, odsouzení, útky, cizoložství, zranění a zbytečné komplikace. Od 26. do 30. stupně, hranice Saturna: nejednoznační lidé, guvernéři, soudci, někteří vychovatelé dětí a někteří jsou umístěni v pamětních nápisech.⁴²³

Býk od 1. stupně do 8., hranice Venuše: láska, milovníci čistoty,⁴²⁴ hudebníci, veselí. Od 9. stupně do 14., hranice Merkuru: mír, nadvláda, vládci nebo guvernéři. Od 15. do 22., hranice Jupitera: krása, sláva, význačnost, nečekané pokroky, málo přátelství. Od 23. do 27. stupně, hranice Saturnu: relaxace, uvolnění všeho, časté užívání si, ztráta majetku. Od 28. do 30., hranice Marsu: násilné smrti, piráti, lupiči, odsouzení, také někteří lupiči.

Blíženci od prvního do šestého stupně, hranice Merkuru: pokoj, klidné situace. Od 7. stupně do 12., hranice Jupitera: veřejné dary; dávají a přijímají dary a dosahují pokroku. Od 13. do 17. stupně: hranice Venuše: květina, dobrý tvar, hodně štěstí z nečekaných věcí. Od 18. do 24. stupně, hranice Marsu: síla, schopnost vládnout, postupuje. Od 25. stupně do 30.: hranice Saturnu: podřízenost, osiřelost, řetězy, neslavné vojenské tažení, zničení reputace.

f [] pravděpodobně pozdně starověké nebo byzantské rozšíření. Většina těchto slov a výrazů je doložena poměrně pozdě v dějinách řečtiny a posloupnost následuje za klauzulí *τινὲς δὲ καὶ*, která často uzavírá seznam účinků hranic: je proto rozumné se domnívat, že to, co nadchází, je dodatek.

⁴²⁰ Řecké slovo je *διάρμα* (*díarma*). Kamateros 270 jej zaměňuje za *ἄρμα* (*árma*) - („vůz“, „kočár“, ale také pythagorejské slovo pro jednotu in *Theol. arithm.* 6).

V originálu je „*passage*“ (průchod, průjezd, přechod, cesta, jízda, chůze atd.). RS

⁴²¹ Naznačuje mimořádnou poctu. Jinde pouze potvrzeno v astrologické básni od Manéthóna, také ve vztahu k lidem narozeným pod vlivem Jupitera (V 291).

⁴²² Extrémně syntetický výraz, *ἄκρα* (*ákra* „extrémy“). Poslední stupně bývají špatné. Poslední hranice v každém znamení obecně patří ke škůdcům a zde analogicky poslední stupně v hranicích škůdce jsou ještě horší.

⁴²³ Poněkud vzácný výraz (*ἐν ὄροις τάσσονται*), ale znovu nalezený níže v hranicích Saturnu v Kozorohu: *ὑπο ἐξουσίας τάσσονται*. Srov. *ὄχλοις* („davy“) in Kamateros 288.

⁴²⁴ *φιλοκαθάριοι* (*filokatharioi*): Velmi vzácné slovo, které se také objevuje in Valens I 1 v účincích Venuše, u vládce těchto hranic (Valens pravděpodobně pro tuto část čerpal z Kritodéma).

Řecký výraz dává „puritáni“. RS

Rakovina od 1. do 7. stupně, hranice Marsu: hnutí, potíže, nepřátelství, politická opozice,⁴²⁵ nebezpečí, vyhnanství. Od 8. stupně do 13., hranice Venuše: plní touhy, milovníci čistoty. Od 14. stupně do 19., hranice Merkura: směsice, přátelství nadřizených; někteří milovníci jazyka. Od 20. do 26. stupně, hranice Jupitera: památník života,⁴²⁶ veřejní dárci, rád se živí, rád staví; někteří nabízejí své vlastnosti bohu. Od 27. do 30. stupně, hranice Saturnu: neobvyklost, nestálí muži, nezůstávající v dobré pověsti, proměnliví, hodně se pohybující.

Lev od prvního do sedmého stupně, hranice Jupitera: potopa,⁴²⁷ postupuje z malého štěstí. Od 7. stupně do 11., termíny Venuše: hodně štěstí, pokroky, přátelství s nadřizenými. Od 12. do 18. stupně, hranice Saturnu: délka, mnoho let, ochlazení; jak těla, tak duše. Od 19. do 24. stupně, hranice Merkura: rozmluva, vyznamenání ze vzdělání, mistři ve hrách. Od 25. stupně do 30., hranice Marsu: strádání, smůla, špatné zkušenosti; někteří v extrémních stupních fyzicky ohroženi.

Panna od prvního do sedmého stupně, hranice Merkuru: exaktnost, filozofie, geometrie, řečníci, astrologové, ti, kteří žijí ze vzdělání. Od 8. stupně do 17., hranice Venuše: nepřítomnost útlaku, štěstí a nepřítomnost úzkosti. Od 18. do 21. stupně, hranice Jupitera: čest jména, pokroky, přátelství, vedou masy, významní. Od 22. do 28. stupně, podmínky Marsu: jasní, brilantní vojáci nebo soudci. Od 29. do 30. stupně, hranice Saturnu: vzestupy a pády v pověsti, a zažijí nebezpečí.

Váhy od prvního do šestého stupně, hranice Saturnu: zmizení milovaných osob, ničení a svržení vládců. Od 7. stupně do 14., hranice Merkura: práce, mnoho umění, mnoho bratří. Od 15. do 21. stupně, hranice Jupitera: rozdělení, dědictví a převody země. Od 22. stupně do 28., hranice Venuše: vychovávat, mít rád čistotu, veřejní dárci, vychovávat vzdělání ve způsobech múz a čistoty,

⁴²⁵ ἀντιπολιτεία (*antipoliteía*): Zřídka se vyskytuje před pozdní antikou, většinou u Polybia (druhé století před naším letopočtem) a objevuje se také u Strabóna a Plutarcha. Častější jako sloveso (ἀντιπολιτεύομαι), Aristoteles. Jak naznačuje Cumont (CCAG VIII 1, 258), pravděpodobně to implikuje datum, kdy řecky mluvící státy byly ještě nezávislé na Římě (*civitates Graecae florebant*).

⁴²⁶ ὄρος ζωῆς (*óros zoís*): Nezvyklý výraz, ale srov. hranice Saturna v Beranu, „umístění v pamětních nápisích“ (ἐν ὄροις τάσσονται). Kamateros to změnil na ζωῆς δῶρος (596).

⁴²⁷ Pravděpodobný odkaz na Nil, který situuje Kritodéma nebo jeho zdroj v Egyptě. Toto je vzácný případ v těchto významech, kdy účinek není individuální, ale podle „mundánní“ terminologie. Héfaistión (I 23.21), čerpající ze starých Egyptanů (Nechepsos-Petosiris), předpovídá, že když je Jupiter ve Lvu, lze očekávat dobré záplavy. Lev a Jupiter jsou také brány za vlhké znamení, respektive za vlhkou planetu, v jednom astro-meteorologickém fragmentu jistým Syrussem: srov. Tolsa 2019b.

milující zápas a lov. Od 29. do 30. stupně, hranice Marsu: síla, vůdci, výpravy plné vyznamenání a přerůstání.⁴²⁸

Štír od prvního do sedmého stupně, hranice Marsu: nárůst nepřátel, záchvaty a z toho vyplývající hádky. Od 8. stupně k 11., hranice Venuše: hodně štěstí, postupují nečekaně přes ostatní. Od 12. do <19. >, hranice Merkuru: spása, stávají se guvernéry a správci. Od 20. stupně do 24., hranice Jupitera: růst, postup k lepšímu, dědictví významných vlastností a pokroky. Od 25. stupně do 30., hranice Saturnu: nutnost, útlak, předčasný porod;⁴²⁹ někteří jsou zbaveny semene.

Střelec od 1. do 12. stupně, hranice Jupitera: dávají sílu, vůdce, vládce života a smrti, nezlomné, královské muže. Od 13. do 17. stupně, hranice Venuše: tok dolů, úzkost, někteří zlomyslní.⁴³⁰ Od 18. stupně do 21., hranice Merkura: významné činy, poklidní milovníci jazyka, dobré povahy. Od 22. do 26. stupně, hranice Saturnu: vysoký duch.⁴³¹ Od 27. do 30. stupně, hranice Marsu: život v zahraničí, změna, exil.

Kozoroh od 1. do 7. stupně, hranice Merkuru: narození související se žaludkem,⁴³² čistý, potřebuje málo výživy. Od 8. stupně do 14., hranice Jupitera: schopnost hájení, elegantní životní styl. Od 15. do 22. stupně, hranice Venuše: příjemné bydlení, sestupná tendence. Od 23. stupně do 26., hranice Saturna: hodnost, jmenovaný autoritou, někteří jsou členy rodiny, [hrubí, bez ukrývání,⁴³³ ospravedlnění,⁴³⁴ spouštění soudních procesů].⁴³⁵ Od 27. stupně do 30., hranice Marsu: úkryt, útoky, řetězy, hlídání, vyhnanství.

⁴²⁸ ὑπεράφξις (*yperáfxisis*): Není široce rozšířený termín, ani jako podstatné jméno, ani jako sloveso. Je to hlavně lékařské slovo.

⁴²⁹ Toto je domněnka (srov. apparatus, ὠμοτοκία), ale pravděpodobná: Mars je spojen s tímto pojmem in Valens II 34; viz také Héraistión II 13.11 (Venuše spolu se Saturnem a Marsem).

⁴³⁰ Poněkud překvapivý účinek vzhledem k pozitivní povaze Venuše a vládce znamení (Jupiter).

⁴³¹ Možná překvapivé pro hranice Saturnu, ale Střelec je znamení Jupitera a to je jistě dobroděj. Srov. Valens I 1 εὐψυχίς pro hranice Marsu v Rybách (což je také znamení Jupitera).

⁴³² Ve Valensově popisu účinků a polí činnosti planet (I 1) souvisí Merkur s břichem a střevy (mimo jiné části těla) a Saturn (vládce Kozoroha) s vnitřními orgány.

⁴³³ ἀνυπόστολοι (*anypóstoloi*): Slovo poprvé ve Filodémovi (*Rh.* I 109) (první století před naším letopočtem).

⁴³⁴ ἀφθεντικός (*afthentikós*): Poprvé doloženo v prvním století před naším letopočtem (Cicero Lit. Att. 9.14.2).

⁴³⁵ δίκας κινουῦντας: Výraz není doložen ve starověkém korpusu, ale srov. byzantský „výklad“ (ἐρμηνεία) k ezopickému přísloví 64 Perry (δίκας κινουῦντες παῖδες).

Vodnář od 1. do 7. stupně, hranice Merkuru: sebeovládání, filozofický charakter.⁴³⁶ Od 8. stupně do 13., hranice Venuše: prozřetelnost, ochránci velkých žen. Od 14. do 20. stupně, hranice Jupitera: vítězství, slavní muži, významní ve štěstí přicházející ze špatné pozice, někteří vítězni v posvátných hrách. Od 21. stupně do 25., hranice Marsu: stažení se autoritou, věžňové nebo usmrcení násilím; někteří jsou lupiči. Od 26. do 30., hranice Saturnu: výživa,⁴³⁷ vyhnání v mládí.

Ryby od 1. do 12. stupně, hranice Venuše: žárlivost, mají spoustu nepřátel. Od 13. stupně do 16., hranice Jupitera: pokrok; činí ohromující a vedoucí muže. Od 17. do 19. stupně, hranice Merkura: spojení, dobrá povaha, lehký charakter. Od 20. do 28. stupně, hranice Marsu: přehnanost, arogance, nenasytlost, piráti, vrazi, probíhá mnoho soudních procesů. Od 29. do 30. stupně, hranice Saturna: ctnostný, moudrý a královský.⁴³⁸

Různé systémy

V oběhu bylo několik systémů hranic, některé z nich také přiřazovaly hranice Slunci a Měsíci. Název „hranice“ je zcela transparentní: mohl pocházet z výkladů astrologů, tedy, od kterého bodu do kterého bodu se jednotlivé části rozkládají. Logika systému však mohla řeckým astrologům představovat problém, protože neexistuje jednoduchý soubor pravidel, z nichž by bylo možné odvodit přiřazení a délky hranic. Toto téma podrobně rozebral Ptolemaios (*Tetrabiblos* I 21), který sice uznává, že egyptský (standardní) systém vykazuje určité zákonitosti, nicméně si stěžuje na jeho obecnou iracionalitu a pokračuje v popisu systému, který údajně objevil ve starém rukopise, který je prezentován jako aktualizovaná verze egyptských hranic.⁴³⁹

Egyptské hranice jsou ty, které předložil Kritodémos. Obecně řečeno, první hranice v každém znamení je ovládaná planetou, která je do určité míry příbuzná s daným znamením. Nejvlivnější je zde vládcovství triplicity, ke které

⁴³⁶ ἐμφιλόσοφοι (*emfilósofoi*): Pozdní koncept, od Filóna Alexandrijského dále, ale objevující se v astrologické tradici (in Ptolemaios, *Tetrabiblos* III 14).

⁴³⁷ ἀνατροφή (*anatropfi*): Pravděpodobně odkazující na dobře vyživované dětství: srov. následující, negativní účinek.

⁴³⁸ Hranice Saturnu ve Střelci, druhém znamení Jupitera, jsou také pozitivní účinky.

⁴³⁹ Viz Tolsa 2018: Nález rukopisu obsahujícího tento systém nárokováný Ptolemaiem byl pravděpodobně vymyšlený příběh a Ptolemaios ve skutečnosti popsal systém velmi stručně, aniž by zacházel do jeho podrobností. Jak tvrdím v citovaném článku, Ptolemaios pravděpodobně skutečně neposkytl tabulku obsahující konkrétní hranice nalezené v rukopisech v *Tetrabiblu*, což by bylo pozdějším doplněním.

náleží znamení.⁴⁴⁰ Jupiter je tedy vládcem trojúhelníku Beran/Lev/Střelec a je také vládcem první hranice v Beranu, Lvu a Střelci. Mars je trigonálním vládcem čtvrtého trojúhelníku (Rak–Štír–Ryby) a je prvním vládcem hranice v Raku a Štíru. Ani zde není systém zcela konzistentní: toto pravidlo dodržuje pouze 8 z 12 znamení. V Panně a Rybách vládne první hranici planeta, jejíž exaltace je ve znamení (Merkur, respektive Venuše). Dvě další znamení – Lev a Kozoroh, jejichž první hranice jsou přiřazeny Jupiteru a Venuši – nemají žádné zřejmé pravidlo pro stanovení prvního vládce hranice. Pokud jde o délky hranic, zdá se, že existuje ještě méně odůvodnění. Ptolemaios navrhuje systém hranic s následujícím pořadím (I 21,22–23):⁴⁴¹

*Pro jejich uspořádání v každém znamení se berou v úvahu exaltace, trojúhelníky a domy. Neboť, obecně řečeno, hvězda, která má dvě vlády tohoto druhu ve stejném znamení, je umístěna jako první, i když může být zlovolná. Ale všude tam, kde tato podmínka neexistuje, jsou zlovolné planety vždy umístěny na poslední místo a na prvním místě jsou vládci exaltací, dále vládci trojúhelníků a poté vládci domu podle pořadí znamení. A opět v pořadí, ty, které mají dvě vlády, jsou upřednostňovány před tou, která má pouze jednu ve stejném znamení.*⁴⁴²

Například v Beranu nemá žádná planeta dvě vlády, takže škůdcům jsou přiřazeny poslední hranice. Pak pro první hranici hledáme planetu s exaltací v Beranu: pouze Slunce je zde povýšeno, ale protože se v tomto systému nepoužívají Světla, musíme nyní hledat planetu s trigonální vládou: Slunce a Jupiter jsou vládci trojúhelníku Berana, takže Jupiter je brán jako první vládce hranice. To se zatím shoduje s egyptským systémem. Potom pro druhou hranici v Beranu Ptolemaios navrhuje zvolit vládce podle stejných pravidel, ale pro další znamení („podle pořadí znamení“), Býka. To se opakuje, dokud není dokončena sekvence pěti hranic. Aplikace těchto pravidel však nevyhnutelně

⁴⁴⁰ Znamení zvěrokruhu jsou rozmístěna ve čtyřech rovnostranných trojúhelnících, Beran-Lev-Střelec, Býk-Panna-Kozoroh atd. (srov. Ptolemaios *Tetrabiblos* I 19 a Příloha II). Trojúhelníky se také nazývají triplicity. Tento systém hranic i rozdělení zvěrokruhu na trojúhelníky byly importovány z Babylonu: hranice, viz Jones a Steele 201,1 a trojúhelníky, viz Koch-Westenholz 1995, 167–168.

⁴⁴¹ ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς τάξεως τῆς καθ' ἑκάστον δωδεκατημόριον παραλαμβάνεται τὰ τε ὑψώματα καὶ τὰ τρίγωνα καὶ οἱ οἴκοι. καθόλου μὲν γὰρ ὁ μὲν δύο τούτων ἔχων ἀστὴρ οἰκοδεσποτείας ἐν τῷ αὐτῷ ζωδίῳ προτάσσεται καὶν κακοποιὸς ᾗ. ὅπου δὲ τοῦτο οὐ συμβαίνει, οἱ μὲν κακοποιοὶ πάντοτε ἔσχατοι τάσσονται, πρῶτοι δὲ οἱ τοῦ ὑψώματος κύριοι, εἴτα οἱ τοῦ τριγώνου, εἴτα οἱ τοῦ οἴκου ἀκολουθῶς τῇ ἐφεξῆς τάξει τῶν ζωδίων, πάλιν τῶν ἐξῆς ἀνὰ δύο ἐχόντων οἰκοδεσποτείας προτασσομένου τοῦ μίαν ἔχοντος ἐν τῷ αὐτῷ ζωδίῳ.

⁴⁴² Trans. Robbins.

vede k několika *aporiai*,⁴⁴³ což znemožňuje vybudovat systém zcela konzistentní s Ptolemaiovými indikacemi.⁴⁴⁴

Jiní astrologové navrhovali mnohem jednodušší systémy. Například Ptolemaios zaznamenává „chaldejský“ systém, ve kterém je Beranu, Lvu a Střelci (znamení prvního trojúhelníku) přiřazen nejprve planetární vládce prvního trojúhelníku (Jupiter), poté planetární vládce druhého trojúhelníku (Venuše), dále vládce třetího trojúhelníku (Saturn a Merkur) a nakonec vládce čtvrtého trojúhelníku (Mars). Stejná sekvence je následována ve znameních druhého trojúhelníku, nyní začínajícím vládcem druhého trojúhelníku a končícím vládcem prvního; a tak dále pro zbývající trojúhelníky. V tomto systému jsou délky hranic také jednoduché: ve všech znameních má první hranice uvedeno 8°, druhá 7°, třetí 6°, čtvrtá 5° a pátá 4° (vždy doplní 30°). V kapitole 8 uvidíme, že Kritodémovo pojednání ve verzi, kterou četl Valens, obsahovalo alternativní systém podobný těmto „chaldejským“ hranicím, který byl přidán do tabulky pro výpočet délky života (fragment F16), což je samo o sobě pozdější přídavek.

Význam hranic: Jak fungují?

Jak jsme viděli, kromě toho, že uvádí samotné hranice – tedy jakého stupně každá hranice v každém znamení dosahuje –, Kritodemos dává v každém případě několik signifikací, sestávajících především z obecného popisu osoby narozené pod vlivem dotčené hranice.

Není nám řečeno, jak astrolog určuje, jaké hranice jsou u původního člověka operativní. V kapitole Ptolemaiova *Tetrabiblu* věnované obecné předpovědi druhu života (III 14) se dozvídáme, že Merkur vládne intelektuální části duše, zatímco Měsíc vládne iracionální a smyslové. Ptolemaios tedy čerpá charakteristiky jednotlivců ze znamení obsahujících Merkur a Měsíc v horoskopu a skutečně v tomto bodě poskytuje zběžný popis účinků znamení. Účinky Kritodémových hranic by také mohly fungovat tímto způsobem, takže

⁴⁴³ Výraz skutečné nebo předstírané pochybnosti nebo nejistoty, zejména pro rétorický efekt. RS

⁴⁴⁴ Například Ptolemaios přiřazuje 7° prospěšným planetám (Jupiter a Venuše), 5° škodlivým planetám (Saturn a Mars) a 6° Merkuru, ale přidává další stupeň, když dotyčná planeta drží dvě vlády, což by mělo být vzato od škůdce (Ptolemaios neříká, z kterého z těch dvou). Viz snahy vyvodit zcela jasné zdůvodnění systému in Bezza a Fumigalli (nedatováno) a Houlding 2010; in Tolsa 2018 navrhuji, že anonymní komentář k *Tetrabiblu* představoval rané úsilí tohoto druhu, z něhož se nakonec odvozuje tabulka v rukopisech.

hranice, kde se nacházely Měsíc a Merkur při narození, byly těmi, na které je třeba se dívat.

Hranice byly také používány mnoha jinými způsoby. Jedním z nich bylo poskytnout maximální délku života přidělenou každé z planet, která byla vypočtena jako součet všech hranic (ve stupních) přiřazených každé planetě prostřednictvím všech znamení: Saturn tedy přiděluje 57 let života (Firmicus II 25). Viděli jsme také systém distribucí, ve kterém se časy chronokratorství počítaly jako právě tyto součty (interpretované jako dny) a ve kterém bylo pořadí sekvencí určeno pořadím hranic ve znamení vládnoucím roku. Ale dvě typičtější použití těchto hranic byla podobná jako v případě jiných vládců: (1) poskytnout planetám další úroveň důstojnosti, aby byl vliv planety posílen tím, že je ve své vlastní hranici; a (2) poskytnout výklad určité pozice v horoskopu nahlédnutím na jejího vládce. Například v další kapitole uvidíme, že Kritodémos použil vládce hranice DSC, čímž ošetřuje, zda zrozenec zemře násilnou smrtí (F13); podobně ve fragmentu F20 dochází ke kontrole úmrtního horoskopu, který zahrnuje vládce hranic míst v opozici k planetám.

Paralely

Valens je kromě Kritodéma jediným dalším starověkým autorem, který takový seznam poskytl (I 3), a přestože jeho signifikace neprozrazují velký vliv jeho předchůdce, lze důvodně předpokládat, že volba zařadit je vznikla z toho, že je viděl v Kritodémově práci. Občas, jako u hranice Venuše v Kozorohu, najdeme významnou shodu náhod:

Val. I 3.48⁴⁴⁵

*Následujících 8° patří Venuši: rozmařilý, chlípný, **sestupné tendence**, bezmyšlenkovitý, omezený, o svých koncích velmi pochybuje, neumírá dobře, nestálost v manželství.*

Kritodémos F 10.10⁴⁴⁶

*Od 15. do 22. stupně, hranice Venuše: příjemné bydlení, **sestupná tendence**.*

⁴⁴⁵ αἱ δὲ ἐξῆς ἡ Ἀφροδίτης ἀσώτων λάγνων καὶ **κατωφερῶν** ἀκρίτων ἐπιψόγων, εὐμεταβόλων περὶ τὰ τέλη, οὐκ εὐθανατούντων οὐδὲ περὶ τοὺς γάμους εὐσταθῶν.

⁴⁴⁶ ἀπὸ μοίρας ιε ἕως κβ ὅρια Ἀφροδίτης· ἡδυπάθεια, **κατωφέρεια**.

Vliv hranic Venuše je obecně pozitivní, a to i ve znameních ovládaných škůdci, jako je Beran a Štír (vládne Mars) a Vodnář (ovládá Saturn), je tedy příznačné, že zde ve znamení Kozoroha (rovněž ovládaného Saturnem) jsou hranici přiřazené Venuši škodlivé. Pojem „sestupná tendence“ (κατωφερῶν, κατωφέρεια), synonymum pro hédonistický a bezmyšlenkovitý způsob života, není u Valense použit nikde jinde, a pouze jednou u Kritodéma (hranice Venuše v Býku).

Mnohem jasnější než případ Valense je astrologická báseň byzantského úředníka Jana Kamatera, pijáckého společníka Manuela I. Komnena (dvanácté století), jemuž je báseň věnována, což představuje evidentní přeformulování Kritodémova seznamu hranic a účinků:⁴⁴⁷

Od prvního z Berana do šestého dominuje a vládne Jupiter, a tyto [stupně] mají označení povýšení, přičemž účinnost toho, kdo se tak narodil, je, že je ve štěstí povýšen z nízkého stavu k dobré slávě; stává se vůdcem velké masy občanů.

Kritodémos F10 (část):⁴⁴⁸

Beran od prvního do šestého stupně, hranice Jupitera; přechod⁴⁴⁹ a postupuje od nízkého k lepšímu; někteří získávají slávu od davu nebo se stávají dvojími občany.

Kamateros zavádí rozdíl mezi tím, co nazývá „jménem“ nebo „apelací“ (κλήσις) a vysvětlením této hranice, což do jisté míry odráží rozdělení, které již bylo nalezeno v Kritodémových sekvencích účinků. Ve skutečnosti Kritodémos obecně uvádí nejprve abstraktní podstatná jména (zde διάρμα, προκοπαί), za nimiž následují konkrétnější popisy osobních charakteristik nebo povolání. Dalo by se teoreticky odvodit, že Kamateros četl původní verzi, ve které Kritodémos

⁴⁴⁷ Kamateros, In astr. 269–272

ἀπὸ μὲν πρώτης τοῦ Κριοῦ μέχρι τε καὶ τῆς ἑκτης
ὁ Ζεὺς ἐπέχει καὶ κρατεῖ, καὶ φέρουσι τὴν κλήσιν
ἄρμα τε καὶ ἀκρίβεια τοῦ γεννωμένου ὧδε,
ἐκ ταπεινώσεως ὑψοῖ τύχης τε καὶ πρὸς δόξαν·
μεγίστων ὄχλων ἀστικῶν γίνεται ἀρχηγέτης.

⁴⁴⁸ Κριοῦ ἀπὸ πρώτης μοίρας ἕως ἑκτης ὅρια Διός· διάρμα καὶ προκοπαὶ ἀπὸ ταπεινῶν εἰς μείζονα· τινὲς δὲ καὶ ἐν ὄχλοις εὐδοχοῦσιν ἢ καὶ διπολῖται γίνονται.

⁴⁴⁹ Řecké slovo je διάρμα (díarma). Kamateros 270 jej zaměňuje za ἄρμα (árma) - („vůz“, „kočár“, ale také pythagorejské slovo pro jednotu in *Theol. arithm.* 6).

V originálu je „passage“ (průchod, průjezd, přechod, cesta, jízda, chůze atd.). RS

označoval abstraktní podstatná jména jako κλήσις, jako Kamateros, ale formulace v celém textu je tak blízko fragmentu F10, že bychom pravděpodobně měli předpokládat, že označení je výhradně zásluhou Kamatera. Ve skutečnosti je pravděpodobné, že Kamateros neměl celého Kritodéma, ale pouze stejný materiál, který se dochoval do současnosti.⁴⁵⁰

Obecná schémata významů

Tradiční rysy planet, které těmto hranicím vládnou, obecně vysvětlují účinky uvedené ve fragmentu F10. Zdá se, že Jupiter, Mars a Merkur si zachovávají malý a stabilní soubor charakteristik:

Jupiter: Sláva, veřejná kariéra a vyznamenání, nečekané dary a dědictví, společenský pokrok.

Mars: Vojáci, piráti, strádání, smůla, nepřátelé, málo dětí, vyhnanství a útěk, násilí.

Merkur: Činnosti a profese související se znalostmi.

Mars je poněkud variabilnější než ostatní dvě, jeho pozitivnější vlastnosti se objevují, když jsou jeho hranice ve znameních ovládaných určitými planetami. Tedy hranice Marsu v Blížencích, jimž vládne Merkur, označují „sílu, schopnost vládnout, postupuje“ (ύναμις, έξουσία ήγεμονική, προκοπαί), a podobně hranice v Panně, ovládané Merkurem, označují „jasné, brilantní vojáky nebo soudce“ (φώς, λαμπροί στρατιωτικοί ή έπί κριτηρίων). Hranice Marsu ve Vahách, ovládaných Venuší, znějí „síla, vůdci, výpravy plné vyznamenání a přerůstání“ (ίςχύς, ήγούμενοι, αί στρατιαί ένδοξοι και ύπεραύξησις).⁴⁵¹

Saturn má obecně škodlivý vliv, i když je mnohem poddajnější vlivem znamení než ve Valensově systému (I 3), kde je většinou jen chladný a suchý, což naznačuje nebezpečí a neplodnost. V Kritodémově seznamu může být

⁴⁵⁰ Srov. případ *Epitome Parisina* (kapitola 4), ve kterém je zřejmé, že se autor pokouší rekonstruovat Kritodémovo dílo z Valense. Kamateros uznává pouze následování Ptolemaia pro trojúhelníky (2306), Héfaistióna pro *katarché* („počátky“, tj. horoskopy pro zahájení činnosti) a Rhetoria pro oblasti spojené se znameními (1287), ale je jasné, že nebyl zcela přesný ani vyčerpávající: například posledně jmenované téma je ve skutečnosti převzato z úvodních kapitol Héfaistióna. V kapitole 2 jsme viděli, že Kamateros napodobil začátek Kritodéma, ale stejně jako my to mohl číst ve Valensovi.

⁴⁵¹ Ale v Býku, kterému také vládne Venuše, hranice Marsu označuje „násilné smrti, piráty, lupiče, odsouzené a také některé ničitele“ (βιαιοθάνατοι, λησταί, άρπαγες, κατάκριτοι, τινές και σινούμενοι).

Saturn neplodný (Štír), ale může také dávat nejednoznačné lidi a vládce (Beran). Pokud jde o znamení ovládaná Venuší, Býkem a Vahami, erotické vlastnosti jsou zřejmé, ale ve velmi odlišných smyslech:

Hranice Saturnu v Býku: Uvolnění, požitek.

Hranice Saturnu ve Vahách: Zmizení milovaných osob.

Ve dvou znameních, kterým vládne Jupiter, pozitivní planeta spojená s královským postavením, jsou hranice Saturnu pozitivní:

Hranice Jupitera ve Střelci: Dobrá duše.

Hranice Jupitera v Rybách: Královský, moudrý.

Hranice, kterým vládne Venuše, jsou velmi rozmanité. Významy nejbližše související s vnitřními vlastnostmi Venuše (láska, čistota) se nacházejí ve znameních, kterým vládne ona, Váhy a Býk. Zajímavé je, že negativnější vlivy jsou ve znameních ovládaných Jupiterem – Ryby a Střelec –, jako by se pozitivní účinky těchto dvou navzájem rušily:

Hranice Venuše ve Střelci: Úzkost, někteří zlomyslní.

Hranice Venuše v Rybách: Žárlivost, nepřátelé.

Stopy ke zdrojům Kritodéma

Občas najdeme významy, které by mohly odhalit povahu Kritodémových zdrojů. V Blížencích je první hranice (přiřazená Merkuru) částečně popsána jako „klid moře“ (γαλήνη). Tento meteorologický význam byl přenesen na osobnostní typ, což je zde pravděpodobně míněno.⁴⁵² Podobně první hranice Lva (ovládá Jupiter) označuje „potopu“ (ανάβασις), což je pravděpodobně myšleno obecně jako růst, protože účinky související s pokrokem a vzestupnou tendencí jsou jinde připisovány Jupiteru v Kritodémových hranicích. Běžnějším kontextem je však voda a řeky. U Héfaistióna se ανάβασις vztahuje především k zátopě Nilu, jako v I 23, o každoročních vlivech planetárních pozic při vzestupu Síría. Jeden z významů připojených k první hranici Vah (Saturn) ve fragmentu F10 má více sociohistorický charakter: „zničení a svržení vládců“ (ἀπώλεια καὶ

⁴⁵² Valens podobně popisuje stupně této hranice jako „produkující dobré počasí“ (εὐδαίμονι), což je pravděpodobná adaptace Kritodémova γαλήνη bez smyslu osobního významu tohoto slova.

καθαίρεσις ὑπαρχόντων). I když je stále možný individuální výklad – klientem by mohl být jeden z těch vládců –, nejpřirozenějším výkladem se jeví, že to platí pro celou zemi. Zdá se tedy, že Kritodémos shromáždil významy hranic ze zdrojů obsahujících individuální, kolektivní a meteorologické významy,⁴⁵³ přičemž evidentně preferoval výklady týkající se jednotlivců. Zejména odkaz na povodeň ukazuje na egyptský zdroj.

⁴⁵³ Například Héfaistiónova kapitola 20 shrnuje vlivy každé z planet rozdělených podle účinků na lidi (individuální a kolektivní), zvířata a zemědělství. Srov. také výňatek Juliána z Laodiceje se seznamem planetárních vlivů, *CCAG* I 134–137.

VI. kapitola: O čase a druhu smrti (F 11-13)

V kapitole 4 jsme viděli, že jednou z metod, jak se vypořádat s různými obdobími života, bylo rozdělit dobu života na intervaly, z nichž každý je ovládán jednou hvězdou. Souvisejícím zájmem starověké astrologie, který zaujímal v příručkách důležité místo, bylo určování času smrti.⁴⁵⁴ Intenzivní zasvěcení starověké astrologie záležitostem smrti nás může zarážet, ale to je jistě částečně způsobeno současnými postoji ke smrti.

Fragment F11 se zabývá horoskopy jedinců s krátkým životem (ἄχρνοι, ὀλιγοχρόνιοι), které jsou také označovány jako „nevyživované“ (ἄτροφοι), což je běžné téma ve starověké astrologii, bezpochyby odrážející vysokou kojeneckou úmrtnost v řecko-římském světě (běžná všem před-moderním společnostem).⁴⁵⁵ Starověcí astrologové (např. Ptolemaios *Tetrabiblos* III 10) často zacházejí s tímto druhem horoskopu jako se zvláštním, jednodušším případem zkoumání délky života. Podle Ptolemaia jsou v těchto horoskopech Světla (Slunce/Měsíc) těžce zasažena škůdci. Možným důvodem je to, že Světla často představují *afety* („startéry“) ve výpočtech délky života, které specifickým způsobem měří interval počínaje tímto bodem (srov. Ptolemaios *Tetrabiblos* III 11). Podle nadpisu kapitoly Valens zaznamenává stručnou zprávu o Kritodémově verzi této nauky (nazývané „*metoda afeze*“), kterou zde uvádím jako fragment F12. Je pozoruhodné, že se zdá, že Kritodemos upřednostňuje Měsíc jak ve své diskusi o krátce žijících kojencích (F11), tak ve své verzi metody *afeze* (F12).⁴⁵⁶ Měsíc měl v orfické tradici zvláštní místo, protože Orfeus údajně zastavil Měsíc svou hudbou a Musaeus je prý synem Měsíce.⁴⁵⁷ Fragment F13 se zabývá horoskopy naznačujícími násilnou smrt (βιαιοθάνατοι),⁴⁵⁸ kterou Kritodemos identifikuje pohledem na vládce hranic DSC.

Pokud jde o transformace Kritodémova díla, fragment F11 nám poskytuje důležité poznatky, protože Héfaistión, náš zdroj tohoto fragmentu, naznačuje,

⁴⁵⁴ Ptolemaios ve své kapitole věnované výpočtu délky života (III 11.1), snad s odkazem na Nechepsa a Petosirída, potvrzuje: „podle starých je směšné spojovat všechny předpovědi k osobě, která podle konstituce let života nikdy nedosáhne let těchto předpovědí“ (κατὰ τὸν ἀρχαῖον γελοῖόν ἐστι τὰ καθ’ ἕκαστα τῶν ἀποτελουμένων ἐφαρμόζειν τῷ μηδ’ ὅλως ἐκ τῆς τῶν βιωσίμων ἐτῶν ὑποστάσεως ἐπὶ τοὺς ἀποτελεστικοὺς αὐτῶν χρόνους ἥξοντι).

⁴⁵⁵ Viz klasická studie Bagnall a Frier 1994, založená na sčítání lidu římského Egypta.

⁴⁵⁶ Viz také nauka kritických let v další kapitole, vypočítaná ze vzdálenosti k Měsíci.

⁴⁵⁷ Molina Moreno 2009, 42 (Orfeova lyra); Bernabé a Casadesús 2009, 42 (Orfeova lyra); Martínez Nieto 2009, 565 (pro Musaea a Epimenida).

⁴⁵⁸ *biaiothánatoi*. RS

že cituje Kritodéma doslovně, a přesto má pasáž nezaměnitelnou formu vysoce standardizované a monotónní parafráze. Zaměřím se také na skutečnost, že Héfaistión nazývá Kritodémovo dílo *pinax*, což interpretuji spíše jako popis formy textu než jako nový název.

F 11. Horoskopy nevyživovaných dětí: Héfaistión II 10.41–46

Typ fragmentu: Doslovný citát Héfaistióna z pasáže Kritodéma o charakteristických horoskopech nevyživovaných dětí. Text se opakuje a standardizuje, což má být spojeno s Héfaistiónovým označením *pinax* („výkaz“).⁴⁵⁹

Kritodémos ve svém shrnutí⁴⁶⁰ říká toto: Světla v posledních stupních znamení označují krátkou životnost [kojenců].⁴⁶¹ Měsíc na ekliptice, v aspektu na Slunce nebo Mars, dává krátký život.⁴⁶² Měsíc ubývající v severním otočném bodě,⁴⁶³ v aspektu na Saturna, zejména kvadraturou nebo opozicí, nebo stejně ubývající v jižním otočném bodě a v aspektu na Mars, dává krátký život.⁴⁶⁴ Úplněk v Descendentu s Marsem v Ascendentu nebo ubývající se Saturnem [v

⁴⁵⁹ 41 <Κριτόδημος δὲ>α ἐν τῷ αὐτοῦ πίνακι^b ταῦτά φησιν. 42 οἱ φωστῆρες ἐν ταῖς ἐσχάταις μοίραις τῶν ζωδίων ὄντες ἀχρόνους ποιοῦσιν· Σελήνη ἐν τῷ ἐκλειπτικῷ ὑπὸ Ἡλίου καὶ Ἄρεως ὁραθεῖσα ἀχρόνους ποιεῖ· Σελήνη ἐν τῷ βορείῳ μειουμένη ὑπὸ Κρόνου ὁραθεῖσα μάλιστα κατὰ τετράγωνον ἢ διάμετρον ἢ ἐν τῷ νοτίῳ μειουμένη ὁμοίως ὑπὸ Ἄρεως ὁραθεῖσα ἀχρόνους ποιεῖ· Σελήνη δύνουσα πληρουμένη τοῦ Ἄρεως ὠροσκοποῦντος, μειουμένη δὲ Κρόνου, ἀχρόνους ποιεῖ. 43 ἐὰν δὲ οἱ κακοποιοὶ τὰ κέντρα ἔχωσιν ἐν ἀλλοτρίοις τόποις, οἱ δὲ φωστῆρες ἐν ἀργῷ τόπῳ, ἄχρηστα καὶ κυνόβρωτα ποιεῖ· ἐὰν οἱ κακοποιοὶ ἀνατολὰς ἔχωσιν, οἱ δὲ ἀγαθοποιοὶ κρύψεις, ἄχρονα ποιοῦσι τὰ τικτόμενα. 44 ἐν ταῖς ἐκλείψεσιν Ἡλίου καὶ Σελήνης ἐὰν ὁ κύριος τοῦ ὠροσκόπου κρύψιν ἔχη καὶ μὴ σχηματίζῃ ἀχρόνους <ποιεῖ>. 45 ἐὰν δὲ τοῦ ζωδίου τὰ ἔσχατα μέρη ὠροσκοπῇ, τὰς δὲ προτέρας μοίρας κατέχωσιν οἱ κακοποιοὶ, ἄχρονα γεννᾶται, ὥς ἐπίπαν δὲ καὶ οἱ>α τικτόμενοι ἐν ταῖς ἐκλείψεσιν ἄχρονοι ἢ τυ<φλοὶ τίκτονται>^a. 46 καὶ ἐὰν Σελήνη ἀστέρι κακοποιῶ στηρίζ<οντι συνάψῃ ὀλιγοχρόνια τὰ τικτόμενα ποιεῖ.>^a

a lakuna rekonstruovaná z epitomu IV; první příklad také na okraji jediného rukopisu pokrývajícího tuto část.

b Πίνακι (velkými písmeny) v edici Pingree, označující název díla. Můj výklad viz diskuze.

⁴⁶⁰ Viz diskuze níže.

⁴⁶¹ Možná souvisí s tím, že poslední stupně znamení obvykle spadají do hranic škůdců (srov. kap. 5).

⁴⁶² Měsíc neputuje přesně po ekliptice, ale po mírně nakloněné kružnici, která ji protíná ve dvou bodech zvaných uzly, které se zase pohybují podél ekliptiky přibližnou rychlostí 1 revoluce každých 18 let. Měsíc je tedy na ekliptice, když je na jednom z uzlů, což je doba, kdy je možné zatmění, a zatmění jsou obecně interpretována jako špatná znamení. Héfaistión uvádí podobný postup od Dorothea v předpovědích o rodičích (II 4.20–23): věci nejsou dobré, když jsou Světla v posledních stupních znamení „nebo když je Měsíc na ekliptice (ἐν τοῖς ἐκλειπτικοῖς). „Být v aspektu“ znamená mít kvadrurní, trigonový nebo sextilní vztah s jinou planetou nebo Světlem.

⁴⁶³ Text říká ἐν τῷ βορείῳ. Čtyři body, maximální severní, jižní a uzly, jsou špatné v Héfaistiónově kapitole o zranění (II 13.15): „zvláště když je Měsíc na uzlech nebo na otočných bodech, to znamená v jižním extrému, resp. v severním“ (μάλιστα τῆς Σελήνης οὔσης ἐπὶ συνδέσμων ἢ ἐπὶ καμπίων, τουτέστιν ἐν τῷ νοτίῳ πέρατι ἢ <τῷ> βορείῳ).

⁴⁶⁴ Ubývající fáze Měsíce je obecně horší než dorůstající, a zde jeho klesající viditelnost může naznačovat kratší životnost. Srov. Příloha II pro škodlivý vliv kvadrurního aspektu a opozice.

Ascendentu] dávají krátký život. Pokud škůdci drží středy⁴⁶⁵ a jsou na místech jiných hvězd,⁴⁶⁶ a Světla jsou na neaktivním místě,⁴⁶⁷ nepotřební jsou požíraní psy. Jestliže škůdci drží Ascendent a dobrodějové jsou neviditelní, dávají novorozence s krátkým životem. V zatměních Slunce a Měsíce, pokud je vládce Ascendentu neviditelný a není aspektovaný, krátký život. Jsou-li krajní úseky znamení v Ascendentu,⁴⁶⁸ a škůdci drží první úseky, rodí se s krátkým životem, stejně jako obecně ti, kteří se narodili v zatmění, mají buď krátký život, nebo jsou slepí. A pokud se Měsíc dotýká retrogradní hvězdy,⁴⁶⁹ novorozenec má krátký život.

Kritodémův pinax (πίναξ)⁴⁷⁰

Je πίναξ název jiného díla Kritodéma? Valens zmiňuje pouze titul Ὁρασις⁴⁷¹ a nemáme žádné další informace o dalších titulech nebo dílech. Termín πίναξ odkazuje primárně na tabulku, která může vést k několika odvozeným významům, jako je psací tabulka nebo malovaná. Je zajímavé, že další starověká řecká astrologická příručka měla zřejmě stejný název, soudě podle nadpisu in Epitome Parisina (CCAG VIII 3, 99):⁴⁷²

Shrnutí pinaxu od Thrasylla, [věnováno] Hieroklu

Přirozeným předpokladem je, že zde πίναξ odkazuje na astrologickou tabuli zobrazující kruh zvěrokruhu a některé jeho doplňkové oddíly, jako jsou hranice nebo dekany, na kterých byly umístěny drahokamy představující planety, aby znovu vytvořily horoskop (srov. Úvod); to je nepochybně význam slova v *Alexandrově příběhu*, v němž faraon, který se stal astrologem

⁴⁶⁵ τὰ κέντρα ἔχουσιν: To jen znamená být v centrech nebo kardinálech (srov. dodatek II). Viz Héfaištión. II 19.25, cit. Dorothea: κἂν κέντρον ἔχη πολλυπόρθιος Ἄρης, což Héfaištión vykládá jako ἐπίκεντροι (II 19.21). Centra zesilují účinky planet.

⁴⁶⁶ Tedy ve znameních, kterým vládnou jiné hvězdy, nikoli ony samy. Pokud by byly ve svých vlastních znameních, jejich pozitivní účinky by se zvýšily.

⁴⁶⁷ Toto je osmý domicil, nazývaný také „smrt“ (Valens IV 12.1), který je klíčový v Dorotheově nauce o druhu smrti, o níž viz níže, fragment F13.

⁴⁶⁸ Význam posledních stupňů znamení: srov. první předpověď.

⁴⁶⁹ Planeta, která se přesně mění z přímého pohybu (na východ) na retrogradní (na západ) nebo naopak.

⁴⁷⁰ Má vlastní závorka. RS

⁴⁷¹ *Orasis*. RS

⁴⁷² Συγκεφαλαίωσις τοῦ πρὸς Ἱεροκλέα Θρασύλλου πίνακος

Nektanebem, používá k prorokování makedonské královně Olympii zodiakální tabulku, v textu nazvanou πίναξ.⁴⁷³

Dalším hlavním významem πίναξ však bylo „souhrn“ nebo „index“, přenos z tabulek v knihovnách obsahujících název a obsah děl, jako v názvu Kallimachových *Pinakes*. Mnoha starověkým dílům v rukopisech předchází rejstříky uvozené termínem πίνακες. Bližší prozkoumání *Epitome Parisina* ukazuje, že tento význam je pravděpodobně určen jak pro Thrasylla, tak pro Kritodéma v tomto fragmentu: měli bychom se podívat nejen na názvy úryvků – které byly pravděpodobně představeny později –, ale také na konce. Název shrnutí Thrasylla ve skutečnosti opravuje jméno astrologa a jeho zasvěcence, kteří jsou v závěrečné větě textu uvedeni jako Thrasyboulos a Herakles (!).⁴⁷⁴ Navzdory těmto chybám je epitomista ve svých závěrečných prohlášeních poměrně přesný o svém vlastním postupu. Na konci Balbillova shrnutí chce písař dát najevo, že shrnutí vytvořil s pojednáním v ruce.⁴⁷⁵ Nebylo tomu tak vždy, jak víme z předchozí kapitoly. Navíc vždy tak či onak naznačuje, že to, co napsal, je shrnutí: například píše „bylo shrnuto“ (συγκεφαλαιώται) v případě Kritodéma (συγκεφαλαιώσις), „shrnutí“ (συγκεφαλαιώσις) Kallikrata, „nadpisy“ (κεφάλαια) Balbilla. Nyní srovnajme závěrečná prohlášení v Balbillových⁴⁷⁶ a Thrasyllových⁴⁷⁷ epitomech:

Toto jsou nadpisy Balbillova [díla], které jsme sami viděli z jeho astrologických spisů.

Shrnutí pinaxu od Thrasylla, [věnováno] Hieroklu.

Vzhledem k tomu, že Thrasyllův text není jinak charakterizován jako shrnutí, zdá se přinejmenším pravděpodobné, že zde mohlo být použito πίναξ

⁴⁷³ Pseudo-Callisth. I 4: „Hned poté, co řekl, že vytvořil královskou a drahocennou tabulku“ (Ἀμα δὲ τῷ ταῦτα εἰπεῖν προενεγκάμενος πίνακα πολυτίμητον βασιλικόν). Pravděpodobným, ale méně jasným příkladem je Plutarchův odkaz na přítele astrologa Varra a jeho περὶ τὸν πίνακα μέθοδος (Plut. Romul. 12.3). Podobný koncept najdeme v zeměpisném πίνακες (srov. např. Strabo II 2.10, Ptolemaios Geogr. passim), které lze jednoduše přeložit jako *mapy*.

⁴⁷⁴ Někdy název poskytuje informace, které se v textu nevyskytují: v názvu resumé jistého Kalikrata najdeme jméno zasvěcence (Timogenés) a název díla ἐπιγράφεται ὁ λόγος Καλλικράτους Θησαυρός, „dílo se nazývá Tezaurus“).

⁴⁷⁵ CCAG VIII 3.104: „Toto jsou kapitoly Balbilla, které jsme sami viděli, z jeho astrologických spisů“ (ταῦτα καὶ τὰ τοῦ Βαρβίλλου κεφάλαια ὧν ἡμεῖς εἶδομεν αὐτοῦ ἀστρολογούντων γραμμάτων).

⁴⁷⁶ ταῦτα καὶ τὰ τοῦ Βαρβίλλου κεφάλαια ὧν ἡμεῖς εἶδομεν αὐτοῦ ἀστρολογούντων γραμμάτων (CCAG VIII 3, 104).

⁴⁷⁷ ταῦτα μὲν καὶ ὁ Θρασυβούλου πρὸς Ἡρακλέα πίναξ (CCAG VIII 3, 101).

ve smyslu „indexu“. Později si autor názvu mohl tento termín vyložit nesprávně jako název astrologického díla, možná kvůli významu „tabulka“ a/nebo proto, že posloupnost formulace je nejednoznačná (ὁ Θρασυβούλου πρὸς Ἡρακλέα πίναξ, což může označovat „Pinax od Thrasyboulou zasvěcený Héraklu“).

Další podpora pro tento argument pochází od Héfaištíóna. Tento sestavovatel se zjevně nezajímal o názvy astrologických děl, z nichž čerpal; uvádí pouze jméno autora, s jednou možnou výjimkou, pokud nepřehlédneme k případu Kritodéma: *Synagogai* („Kompilace“), které Pingree považuje za název traktátu Protagora z Nikáje (III 47.52).⁴⁷⁸ Toto je však spíše obecný název pro příručku nebo pojednání. Héfaištíón také odkazuje na své vlastní dílo tímto názvem,⁴⁷⁹ který mimochodem sestavovatel *Epitome Parisina* použil také pro Kallikratovu příručku, jejíž skutečný název byl Θησαυρός (Pokladnice).⁴⁸⁰ Bylo by zvláštní, kdyby Héfaištíón použil pravý titul v jediném případě, titul Kritodéma. Daleko pravděpodobnější je, že ἐν τῷ αὐτοῦ πίνακι myslel „ve svém shrnutí“, zvláště vezmeme-li v úvahu formu textu, který cituje. Pravděpodobně se jednalo o stejný dlouhý souhrn, z něhož byly vyňaty fragmenty distribucí (kapitola 4) a hranic (kapitola 5).

Kontext u Héfaištíóna: další astrologické teorie o krátce žijících dětech

Kapitola II (10) od Héfaištíóna, kde je pasáž citována, má název Περὶ ἀτρόφων, „O nevyživovaných dětech“. Jeho text objasňuje, že ἄτροφος⁴⁸¹ a ἄχρονος⁴⁸² jsou synonyma, pokud jde o astrologii (ἄτροφον ἢ ἄχρονον, odst. 7). Zdá se, že jde o typickou kapitolu starověkých astrologických pojednání, neboť Ptolemaios věnuje tomuto tématu dlouhou část (III 10), nazývanou také Περὶ ἀτρόφων, stejně jako Firmicus VII 2 (o opuštěných⁴⁸³ a nevyživovaných dětech). Héfaištíón zaplňuje většinu kapitoly svou parafrází Ptolemaiovy teorie, stejně

⁴⁷⁸ O tomto autorovi, předběžně datovaném do třetího nebo čtvrtého století, viz Pingree 1987, 438–439.

⁴⁷⁹ Na začátku své třetí knihy: „z mé sbírky toho, co bylo řečeno starověkými“ (ἐκ συναγωγῆς ἡμῖν τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις εἰρημένων, III 1.1).

⁴⁸⁰ CCAG VIII 3.103: „a zde je shrnutí sbírky Kallikrata, kterou shromáždil od starověkých“ (ἐν οἷς καὶ τῆς τοῦ Καλλικράτους συναγωγῆς, ἥν ἐκ τῶν παλαιῶν ἤθροισεν, συγκεφαλαίωσας).

⁴⁸¹ *átrofos*. RS

⁴⁸² *áchronos*. RS

⁴⁸³ V originálu „*exposed*“. Ve smyslu ponechání kojence svému osudu v otevřené krajině. RS

jako v předchozích a následujících kapitolách (o monstrech/o délce života). Ptolemaiova teorie pro nevychované dítě je následující (III 10.2):⁴⁸⁴

Stručně řečeno: pokud je jedno ze Světel úhlové a jeden ze škůdců je s ním v konjunkci či v opozici, a to jak ve stupních, tak ve stejné vzdálenosti,⁴⁸⁵ přičemž dobrodějové nemají žádný aspekt, a je-li vládce Světel⁴⁸⁶ nalezen v místech škůdců, dítě, které se narodí, nebude vychováno, ale okamžitě nastane konec života.

Existuje nejasná podobnost s podmínkami Kritodéma. V obou teoriích platí, že má-li být horoskop charakteristický pro nevychované děti, měla by být Světla těžce poškozena škůdci, ale zatímco pro Ptolemaia musí být v úhlech, Kritodémós si tuto podmínku vyhrazuje pro škůdce. Kritodémós však dává mnohem více možností, místo toho se zaměřuje na Měsíc a často s důrazem na krajní a první stupně znamení: takže Světla jsou poškozena, když jsou umístěna v posledních stupních, možná proto, že mají tendenci obsahovat hranice škůdců (srov. kapitola 5). První stupně znamení jsou důležité, takže pokud je drží škůdci, předpověď je negativní.

Názor Apollinaria a Egyptanů byl, soudě podle toho, co zaznamenává Héfaistión (odst. 14–16 v téže kapitole), podobný Ptolemaiově a Kritodémově v tom, že interagujícími silami jsou síly Světel a škůdců: v místě zvaném „Život“ (tj. Ascendent) a následující po Světlech, což znamená, že Slunce nebo Měsíc je v místě známém jako Špatný daimon, pak bude dítě ὀλιγοχρόνιος.⁴⁸⁷

Dorotheova teorie, rovněž zaznamenaná Héfaistiónem těsně před Kritodémovou (par. 37–40), byla zcela odlišná. V denních narozeních je nutné počítat stupně od Saturnu k Marsu a následně tyto stupně transponovat počítáním od Ascendentu,⁴⁸⁸ a pokud je vládcem znamení, kam počet padne,

⁴⁸⁴ ἀπλῶς γάρ, ἐάν τε κεκεντρωμένον ᾗ τὸ ἕτερον τῶν φώτων, καὶ τῶν κακοποιῶν ὁ ἕτερος συνῇ ἢ διαμηκίζῃ, ταῦτα δὲ μοιρικῶς καὶ κατ' ἰσοσκελίαν μηδενὸς μὲν ἀγαθοποιοῦ συσχηματιζομένου, τοῦ δὲ οἰκοδεσπότου τῶν φώτων ἐν τοῖς τῶν κακοποιῶν τόποις κατεληγμένου, τὸ γεννώμενον οὐ τραφήσεται, παρ' αὐτὰ δὲ ἔξει τὸ τέλος τῆς ζωῆς.

⁴⁸⁵ Toto druhé tvrzení považuji za synonymum pro μοιρικῶς, „do stupně“. Text, který následuje po citaci, také naznačuje tuto interpretaci: „Pokud k tomu dojde bez rovnosti vzdálenosti, ale paprsky škodlivých planet dosáhnou těsně na místa Světel ... (ἐάν δὲ μὴ κατ' ἰσοσκελίαν μὲν τοῦτο συμβαίνει, ἀλλ' ἐγγὺς ἐπαναφέρωνται τοῖς τῶν φώτων τόποις αἱ τῶν κακοποιῶν βολαί).“

⁴⁸⁶ Vládce znamení, kde se nachází Slunce a Měsíc.

⁴⁸⁷ ὀλιγοχρόνιος. RS

⁴⁸⁸ Tento druh vypočítaného bodu se nazývá „los“ (κλήρος, kleros): Nejznámější je Šťěstí, určené tak, že se k ascendentnímu bodu přičte vzdálenost od Slunce k Měsíci (od Měsíce ke Slunci v nočním narození).

Mars, a je-li Mars je v jednom z úhlů, pak je dítě ᾠρpovoς⁴⁸⁹ (v nočních zrozeních je postup stejný, nahradte Mars za Saturna). Velmi podobná technika je zaznamenána v části o chronických onemocněních v arabské verzi Dorothea (IV 1.75).

Ve světle rozdílnosti teorií na toto téma je významné, že Kritodémova teorie je úzce spjata s některými Firmicovými předpověďmi (VII 2). Stejně jako kritodémos, ani Firmicus nenavrhuje jediný způsob určení krátkého života jednotlivce, ale řadu možných konfigurací. Nejjasnější paralela je možná následující (VII 2,11, srov. F 11,42):⁴⁹⁰

Když Slunce a Měsíc drží 30. stupeň znamení, zrozenec nebude mít dobu života. Pokud jsou škodlivé planety v kvadrurním aspektu či v opozici vůči Slunci a Měsíci na 30. stupni, zrozenec bude roztrhán psy a zahyne.

Také velmi podobně s jednou z předpovědí v Kritodémovi, kdy Měsíc v Descendentu se škůdcem v Ascendentu dává jedince žijící krátce (42), což reflektuje následující prognostika ve Firmicově kapitole (VII 2.16):⁴⁹¹

*Pokud je Měsíc v Descendentu a Mars je s ním ve stejném stupni či v Ascendentu v denním horoskopu, zrozenec bude ponechán.*⁴⁹²

Některé z předpovědí u Firmica tedy mohou pocházet přímo od Kritodéma, který, jak víme, měl přímý vliv na Firmica v jiných naukách. Navíc, pozice Firmicovy kapitoly na začátku knihy VII, kterou otevírá svou verzí Kritodémovy přísahy (kapitola 3), tuto možnost podporuje. Jak již bylo řečeno, Firmicus začlenil četné předpovědi, ať už své, nebo z jiných zdrojů, zahrnující (a) zvážení domů, které zde hrají pro Kritodéma omezenou roli,⁴⁹³ a (b) štěstí, které ve fragmentu F11 zcela chybí. Také ignoroval konfigurace, které Kritodémos považoval za důležité, obsahující prvky jako šířka a fáze Měsíce.

⁴⁸⁹ ᾠρpovoς. RS

⁴⁹⁰ *Cum Sol et Luna in quocumque signo XXX signi possederint partem, is qui natus fuerit nulla habebit vitae tempora. Si vero Solem et Lunam in XXX parte constitutos malivolae stellae aut <de> quadrato aut <de> diametro respexerint, is qui natus fuerit expositus a canibus laceratus exstinguitur.*

⁴⁹¹ *Si Luna in occasu fuerit inventa, et Mars aut cum ipsa in isdem partibus fuerit inventus, aut in horoscopo partiliter constitutus, et sit diurna genitura, is qui natus fuerit exponetur.*

⁴⁹² V originálu „exposed“. Ve smyslu ponechání kojence svému osudu v otevřené krajině. RS

⁴⁹³ Zmiňuje neaktivní místo, úhly a Ascendent, ale žádný dům. Srov. Příloha II pro domy.

F 12. Kritodémova metoda afeze: Valens III 5.18–20

Typ fragmentu: Nauka afeze (také nazývaná *prorogace*) pro stanovení délky života pomocí tabulky dob vzestupu, připisovaná Kritodémovi v záhlaví kapitoly. Taková prisuzování ve Valensových rukopisech jsou obecně spolehlivá a v tomto případě nic nenasvědčuje opaku. Text ve fragmentu identifikuje nejvhodnější výchozí body (*aphetai*) a koncové body (*anairetai*) pro prorogaci podle Kritodéma; místo počítání stupňů od *afety* po *anaretu* ve zvěrokruhu, astrologové hledali v tabulce vzestupných časů rozdíl v časových stupních mezi těmito dvěma, podle postupu, který bude popsán níže. Poslední část textu se zdá být Valensovým vlastním příspěvkem, který přidává další možné body a podmínky do Kritodémovy teorie.⁴⁹⁴

Jinak: O nepřátelských místech a afezi, z [nauk] Kritodéma. Od Měsíce a Ascendentu.

Pokaždé když se zjistí, že Měsíc je afetou, je třeba věnovat pozornost kontaktům, sextilním aspektům, kvadraturám a opozicím vůči Ascendentu podle časů vzestupu.⁴⁹⁵ Ty budou posouzeny jako účinné, a to zejména ve znamení stejného vzestupu či vzestupných časů, znamení stejné síly, znamení naslouchání nebo pozorování,⁴⁹⁶ nebo stupních antiscii.⁴⁹⁷ Stejně tak, pokud se zjistí, že Ascendent je afetou, podívejte se také na jeho vzdálenosti vzhledem k Měsíci podle doby vzestupu. Ze své zkušenosti bych zvážil smrtící a mocné

⁴⁹⁴ Ἄλλως περὶ ἐχθρῶν τόπων καὶ ἀφέσεων ἐκ τῶν Κριτοδήμου. ἀπὸ Σελήνης καὶ ὠροσκόπου^a

18 ἀλλ' ὁπόταν ἡ Σελήνη ἀφέτης εὐρεθῇ, παραφυλάττεσθαι χρὴ τὰς κολλήσεις^b καὶ τὰς ἐξαγώνους πλευρὰς καὶ τετραγώνους καὶ διαμέτρους τὰς πρὸς τὸν ὠροσκόπον κατὰ ἀναφοράν, αὗται γὰρ ἐνεργητικαὶ κριθήσονται, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς ἰσανατόλοις ἢ ἰσαναφόροις ἢ ἰσοδυναμοῦσιν ἢ τοῖς ἀκούουσιν ἢ βλέπουσι ζωδίοις ἢ ταῖς ἀντισκίαις μοίραις. 19 ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ὠροσκόπος ἀφέτης εὐρεθῇ, τὰς πρὸς τὴν Σελήνην διαστάσεις ὡσαύτως σκοπεῖν κατὰ ἀναφοράν. 20 ἔδοξε δέ μοι ἐκ πείρας θανατικὰς μοίρας κρίνειν καὶ δυναστικὰς τὰς μεσουρανοῦσας τοῦ τε ὠροσκόπου καὶ τῆς Σελήνης πρὸς ἀλλήλους καὶ τὰς τούτων διαμέτρους· αὗται γὰρ κεντρωθεῖσαι οὐ τὴν τυχοῦσαν κέκτηνται δύναμιν.

a Pingree dává nadpis do hranatých závorek, podle mého názoru špatně.

b κολλήσεις coni. Riley, κωλύσεις MSS. Čtení v rukopisech („překážky“) ve skutečnosti nedává v kontextu smysl. Pro „kontakt“ (κόλλησις) v astrologickém kontextu, srov. např. Valens II 38.12.

⁴⁹⁵ To znamená, že když je Měsíc afetou, považujte tyto body za možné anarety: Ascendent, jeho sextily, kvadratury nebo opozice. „Podle časů vzestupu“ znamená pouze vypočítat délku života obvyklým způsobem (viz níže).

⁴⁹⁶ Všechny tyto pojmy jsou synonyma: srov. Ptol. I 15. Dvojice znamení se stejnou dobou vzestupu jsou nakresleny paralelními čarami spojujícími znamení následujícím způsobem: Beran a Ryby, Býk a Vodnář, Blíženci a Kozoroh atd.

⁴⁹⁷ Takové páry jsou také uspořádány v paralelních liniích, ale spojovací čáry jsou kolmé k liniím pozorujících znamení: takže místo Beran – Ryby, Býk – Vodnář atd. jsou antiscia Blíženci – Rak, Býk – Lev atd. Myšlenka je taková, že pokud jsou kandidáti na afetu a anaretu stejné doby vzestupu nebo podle paprsků antiscii, pak jsou to pravděpodobně ti, které hledáme.

stupně ty ve Středu nebe, ty na Ascendentu a Měsíci proti sobě a ty, které jsou proti těmto bodům. Pokud jsou ve středu, mají mimořádný vliv.

Kontext u Valense

Tento fragment se nachází ve Valensově textu těsně před další pasáží související s Kritodémem, jejíž název prozrazuje její vztah k první tabulce knihy VIII (Περὶ ἐχθρῶν ἀστέρων καὶ κλιμακτηρικῶν τόπων περὶ τὸ α' ὄργανον Κριτοδήμου), a která používá hranice v ní napsané pro jeden horoskop, který je příkladem metody pro zjištění času smrti (viz kapitola 8). Pingree udává název našeho fragmentu v hranatých závorkách, aby naznačil, že by měl být potlačen, s tím, že odkazuje na další kapitolu. Nevidím však žádné důvody pro hypotetizaci písařské záměny. Obecně jsou názvy Valensových rukopisů doplňující informace kapitol spolehlivé.⁴⁹⁸ Text dále jasně ukazuje, že nauka je převzata z nějakého zdroje, protože nejprve navrhuje Měsíc a Ascendent s jejich souvisejícími *anaiantai* a poté MC a další body coby Valensův vlastní příspěvek (20).

Metoda *afeze* a *anaforická tabulka* (či *tabulka časů vzestupu*)

Většina Valensovy knihy III je věnována metodě vitálního sektoru (také nazývané *afeze* nebo prorogace), široce používanému výpočtu délky života, který spočívá v sečtení časů vzestupu mezi dvěma body: *afeta* („startér“) a *anareta* („ničitel“), a která byla nalezena až do 90° podél zvěrokruhu. Plinius nazývá metodu *tetartemorion*, „čtvrtá část“, z maximální vzdálenosti ve stupních mezi oběma body (čtvrtina zvěrokruhu), když zaznamenává údajné názory Epigena a Béróssose na největší délku života:⁴⁹⁹

Epigenes říká, že [lidský život] nemůže přesáhnout 112 let; Béróssos, že přesahuje 116. Systém, který nám předali Petosiris a Nechepsos (říkají mu „tetartemorion“, z části tři znamení), podle kterého může být v Itálii prodloužen na 124 let.

⁴⁹⁸ Jména astrologů jako zdroje se vyskytují v titulech II 29 (Hermippos), II 32 (Timaios) a IV 27 (Seuthos a Hermeiás).

⁴⁹⁹ *Epigenes CXII annos inpleri negavit posse, Berossus excedi CXVI. durat et ea ratio, quam Petosiris ac Necepsos tradidere (tetartemorion appellat a trium signorum portione), qua posse in Italiae tractu CXXIII annos vitae contingere apparet.*

Metoda za těmito čísly se stala nejoblíbenější naukou pro výpočet délky života. Většina variant metody se skládá z různých nauk pro nalezení těchto bodů. Čas, který by tento sektor potřeboval k vzestupu, byl vypočten v časových stupních pomocí tabulky vzestupů a výsledek byl interpretován jako roky života (tabulku dob vzestupu a její použití, viz příloha II). Základní myšlenkou je, že roky života odpovídají časovým stupňům, které zničující bod potřebuje k cestě do bodu (k dopadu), kde je *afeta*, pomocí denní rotace nebes ve směru hodinových ručiček a udržováním pevného výchozího bodu.⁵⁰⁰ Pokud měl člověk velké štěstí, jeho vitální sektor odpovídal 90° části ekliptiky stoupající v maximálním čase, tedy dvěma nejpomaleji stoupajícím znamením, Panně a Vahám, plus polovičnímu znamení, které před nimi a po nich přesahovalo. V Alexandrii Panna i Váhy měla 40 časových stupňů, zatímco Lev a Střelec 36. Maximální délka života v Alexandrii by se tedy dala vypočítat takto:

$$18 + 40 + 40 + 18 = 116 \text{ let života.}$$

Analogový výpočet uvádí čísla pro maximální délku života v Babylonu a Itálii zaznamenaná Pliniem.⁵⁰¹

Kritodémova metoda ve srovnání s jinými

Velká část Valensovy knihy III je věnována vysvětlení a příkladům variant metody *tetartemorionu* pro výpočet délky života. In III 3 Valens považuje Slunce, Měsíc nebo Ascendent za možné *aphetai*. Aby Světla byla *afetami*, musí být na afetických místech (což znamená „vhodných pro afety“), což se, soudě z jeho příkladů, zdají být úhly nad horizontem.⁵⁰² Jedna varianta spočívá v pozorování, zda to, co Valens nazývá „ovládajícím“ (ἐπικρατήτωρ),⁵⁰³ definovaným jako vládce hranic Slunce nebo Měsíce (III 1.3–4), má aspekt k *afetě* a zda je dobře umístěn (např. v úhlu); v takovém případě *afeta* dá plný počet let (III 3.1–6). Přítomnost nebo aspekty škůdců ovlivňujících stupně ve vitálním sektoru buď zkracují či ukončují život v tomto bodě. Ptolemaios (III 11.9) zvažuje více možností pro *aphetai*: kromě Slunce a Měsíce zahrnuje také

⁵⁰⁰ Když startérem není Ascendent, je přesný astronomický výpočet (tj. jak dlouho trvá ničiteli, než zasáhne afetický bod) mnohem složitější (srov. Ptolemaios III 11), ale asi bychom měli předpokládat, že průměrný astrolog provedl výpočet stejným způsobem.

⁵⁰¹ Pasáž je diskutována in HAMA, 721.

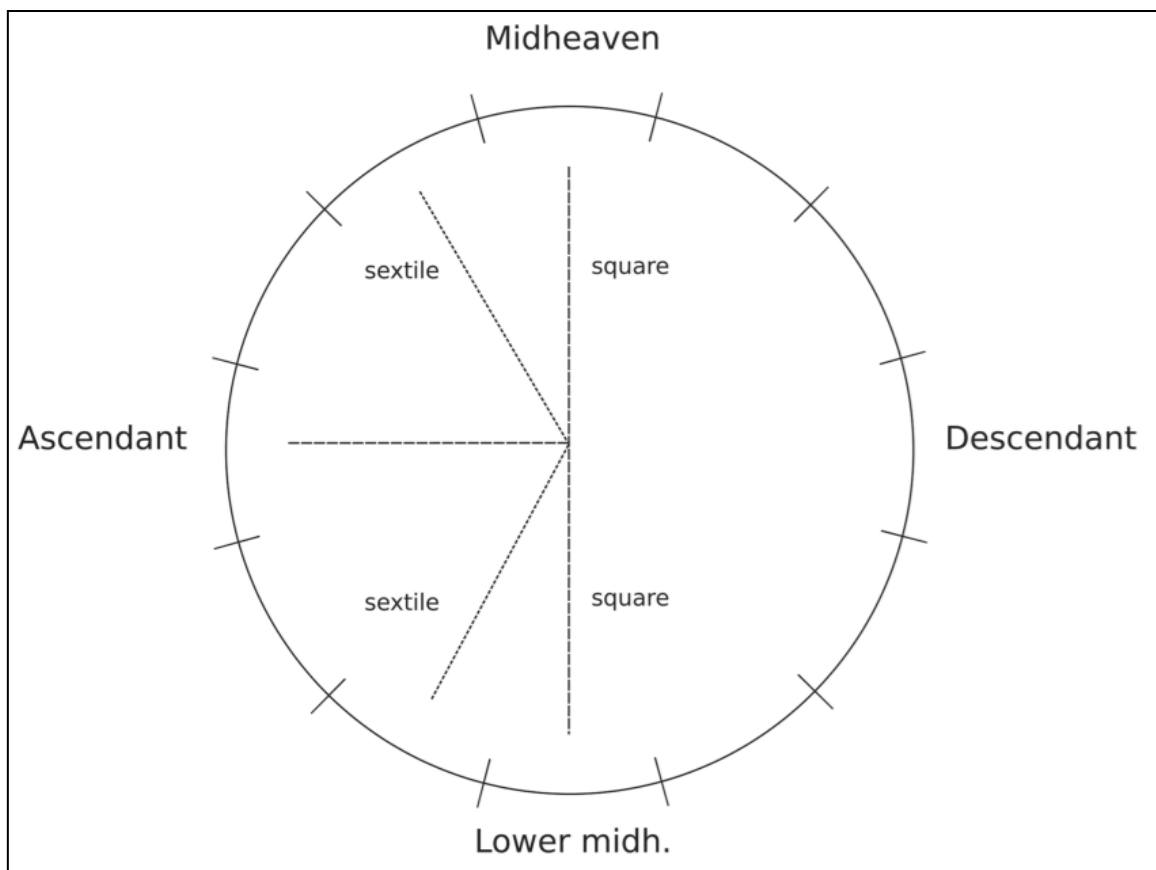
⁵⁰² Srov. např. Ptolemaios III 11. To, co Valens nazývá vládcem horoskopu v knize III, hrající podobnou roli jako *afety*, musí být také nad obzorem: srov. III 5, první příklad.

⁵⁰³ *epikratetor*. RS

Ascendent, Štěstí a vládce těchto částí, čímž vytváří jasnou hierarchii pro bod výběru, který musí být vždy nad obzorem. Vládce hranic Slunce nebo Měsíce je první možností pro *afetu* u Dorothea, který vyžaduje, aby byla v aspektu se Sluncem/Měsícem.⁵⁰⁴

Kritodémos se řídí obecnými konvencemi metody *afeze*. Z fragmentu F12 se zdá, že považoval pouze Měsíc a Ascendent (a jejich aspekty) za kandidáty na *afetická* a *anaretická* místa. Pokud je Měsíc *afetou*, možné vitální sektory dosahují až k Ascendentu nebo jeho aspektům (nikdy nepřekročí 90°). Jsou zmíněny aspekty sextilu, kvadratury a opozice, ale nikoliv trigon. Na první pohled se zdá nápadné nepovažovat trigonový aspekt Ascendentu za možný *anaretický* bod, což by bylo přirozenou možností, pakliže by byl Měsíc blízko Descendentu: viz obrázky níže, přičemž je třeba vzít v úvahu, že ničitel by měl být nad obzorem a měl by být posouván podél znamení – tedy více doleva –, nežli startér. Problém je vyřešen s ohledem na to, že pro případy, jako je tento, ve kterých by se startér nacházel v západním kvadrantu, Ptolemaios předepisuje trochu jinou metodu, *horimaia* (III 11.9), která spočívá ve výpočtu vitálního sektoru ve smyslu opačném ke znamení (tj. ve směru hodinových ručiček), od afety k Descendentu, což symbolizuje smrt (Descendent je nyní pevný a startér na něj naráží denním pohybem nebes). Že měl Kritodémos na mysli tuto metodu, napovídá fakt, že Descendent – bod v opozici k Ascendentu – je ve fragmentu zahrnut jako možný ničitel.

⁵⁰⁴ Héfaistión II 26. Dorotheus, stejně jako Ptolemaios, zavádí hierarchii voleb: Není-li podmínka splněna, je třeba to zkusit s vládce trojúhelníku. Pokud ne, zkuste to ve stejném pořadí s druhým Světlem, Štěstím nebo s předchozí Syzygií. Pokud ne, pak to bude Ascendent.

Naopak, pokud je Ascendentem *afetou*, místa odpovídající Měsíci a jeho aspektům by měla být považována za nepřátelské a potenciální ničitele.

F 13. Horoskopy násilných úmrtí: Rhetorius 77 (CCAG VIII 4, 199)

Typ fragmentu: Charakteristiky nativit jedinců, kteří zažili násilnou smrt, uvedené ve velmi schematickém, formulovém stylu.⁵⁰⁵

⁵⁰⁵ Ἄλλως κατὰ Κριτόδημον^a. ὁ ὀριοκράτωρ τοῦ δύνοντος^b κακοποιὸς ὢν καὶ ὑπαυγος ἐν ταῖς τοῦ Ἥλιου μοίραις τυχῶν ἐκ δόλου καὶ ἐξ ἐνέδρας τὸν θάνατον σημαίνει, ἔξαυγος δὲ ὢν βιοιοθανάτους φανερώς ποιεῖ. ὁ ὀριοκράτωρ τοῦ δύνοντος^c κακοποιὸς ὢν καὶ στηρίζων^d ἢ ἀναποδίζων ἀπὸ σίνους καὶ φαρμάκων ἢ τραυμάτων ἀναιρεῖ. ὁ ὀριοκράτωρ τοῦ δύνοντος κακοποιὸς ὢν καὶ ἐν ἀνθρωποειδέσιν ζωδίοις ὑπὸ κακοποιῶν θεωρούμενος ἐξ ἀνθρώπων τὸν θάνατον ποιεῖ, ἐν δὲ παρύγροις ζωδίοις ἀπὸ ὑγρῶν, ἐν δὲ θηριώδεσιν ἀπὸ θηρίων ἢ ὕψους.

a Ἄλλως κατὰ Κριτόδημον om. **P**. Ale tento rukopis systematicky vynechává odkazy na autory: srov. např. odkazy na Valense na str. 188 řádky 12 a 15.

b δύνοντος κέντρου **P**; ζ **A**. Novější rukopis **P** (=Par. gr. 2425, 15. c.) zřejmě s dobrým úsudkem opravil zkrácený výraz „7.“ (=7. místo) zde a níže v pasáži: znění jsou ekvivalentní, pokud máme co do činění s celým znamením v 7. místě, ale ne tam, kde se text týká hranic v bodě Descendentu. Většina textu v **A** (=Par. gr. 2506, 13. c.) představuje starší a méně úplný popis: (a) **A** nemá „Bod Smrti“ (str. 199, řádky 11–15); (b) některé (ale ne všechny) případy o vládci 8. místa (str. 200, řádky 2–6 a 14–25) se v **A** nevyskytují, zatímco **P** má všechny, pravděpodobně získané z předchozí kapitoly (str. 162). Zdá se, že **A** také shromáždil nějaké případy o 8. místě z této kapitoly, ale **P** zavrhuje práci.

c δύνοντος **P**; ζ **A**

d στηρίζων – δύνοντος om. **P**

Jinak podle Kritodéma: vládce hranic Descendentu je škůdce a pod paprsky – umístěný ve stupních Slunce –,⁵⁰⁶ označuje smrt Istí a léčkou, a nikoli pod paprsky dává násilné smrti a smrt na veřejnosti.⁵⁰⁷ Vládce hranic Descendentu je škůdcem, a v zastávce nebo retrográdní, ničí zraněním nebo omámením či zásahy. Vládce hranic Descendentu, který je škůdcem v lidských znameních, a v aspektu na škůdce, dává smrt lidmi; ve vodních znameních, z vody; ve znameních připomínajících zvířata, od zvířat, či z výšek.

Textová analýza

Astrologická kompilace ze šestého století pod jménem Rhetoria se fragmentárně dochovala v epitomu dochovaném v tuctu rukopisů.⁵⁰⁸ Fragment F13 patří do velké části epitomu zabývajících se astrologickými naukami podle témat. Tato kapitola se nazývá „obecné konfigurace násilné smrti“ (καθολικὰ σχήματα βιαιοθανάτων). Další kapitola, v rukopisech očíslovaná 78, zkoumá „obecné konfigurace vyhnaných osob“ (καθολικὰ σχήματα ἐκπτώτων, CCAG VIII 4, 202), a předchozí také prezentují podobný přístup a uvádějí možné konfigurace dalších témat: 65 je o duševně narušených osobách (περὶ μαινομένων καὶ ἐπιληπτικῶν, s. 192), zatímco 66–76 se zabývají konfiguracemi prostopášných osob seskupených podle technické povahy předpovědí.

Text kompilace tak, jak ho máme, vykazuje malý zájem o zachování doslovných citací svých pramenů. Občas, jako v tomto případě, se v některých rukopisech objevují jména starověkých autorů odpovědných za obsah.⁵⁰⁹ Část připisovaná Kritodémovi se stylově příliš neliší od fragmentu F11 výše. Je pravděpodobné, že Rhetorius měl přístup k podobné parafrázi Kritodémova díla, ale to nelze z textu odvodit, protože na rozdíl od případu Héfaištíóna většina kapitol v Rhetoriově kompilaci vykazuje tento druh formulačního stylu, který je typický pro epitomy. Zdá se však, že nová hypotéza, která staví Rhetoria daleko před byzantským kompendiem, ve čtvrtém století našeho letopočtu,

⁵⁰⁶ ὕπαυρος („pod paprsky“) je odborný termín označující blízkost Slunce, které skrývá planetu svými silnými paprsky: srov. např. Héfaištíón II 19.8: „Myslím, že bychom neměli brát planetu v konjunkci se Sluncem, protože bude pod paprsky“ (ἡγοῦμαι ἐνταῦθα μὴ δεῖν τὸν συνάπτοντα τῷ Ἡλίῳ λαμβάνειν, ὕπαυρος γὰρ ἔσται).

⁵⁰⁷ Descendent je zde indikativní pro smrt, pravděpodobně prostřednictvím jednoduché asociace myšlenek týkajících se „západu“ a také opozice s „Životem“ přiděleným místu Ascendentu. V metodě délky života zvané *horimaia* (srov. výše, diskuse o fragmentu F12), Descendent představuje konečný bod života.

⁵⁰⁸ Seznam rukopisů a vydání, viz László 2020.

⁵⁰⁹ V nejrozsáhlejším epitomu (in par. gr. 2425) jsou zdroje potlačeny (srov. aparát v řeckém textu).

upřednostňuje možnost, že Héfaiستیόν, Rhetorius a Firmicus měli zhruba stejnou verzi Kritodéma.⁵¹⁰

Určení konce fragmentu je obtížnější úkol než ve většině případů. Konec se nachází mnohem později ve stejné kapitole (str. 201, řádek 10), kde text odkazuje na další „odstavce“ (κεφάλαια) podle jiných zásad, pravděpodobně v původním kompendiu z 6. století (pamatujte, že toto je prototyp):⁵¹¹

Násilnou smrtí se zabývají i další kapitoly, ale ty zahrnují několik hvězd, namísto aby se k ní přibližovaly jednoduchou konfigurací.

Kompilátor nepovažuje za nutné zapisovat všechny tyto složité konfigurace: zmiňuje pouze jednu z nich zahrnující Měsíc v MC v opozici vůči Marsu a Slunci, která je svým charakterem a obsahem podobná první předpovědi ve Firmicově dlouhé kapitole in VII 23, z níž můžeme odvodit, že Rhetorius a Firmicus měli přístup k podobnému zdroji.

Před tímto bodem text uvádí předpovědi, které v zásadě zahrnují jednu hvězdu nebo bod ve vztahu k druhé: na samém začátku kapitoly (řádky 1–14), před zmínkou o Kritodémovi, se kompilátor zabýval konfiguracemi zahrnujícími dva body definované *in situ* (Κλήρος ἀναιρέτου, „Bod zničení“; Κλήρος θανάτου, „Bod smrti“), jinak se vyskytují pouze u astrologa Heliodora ze šestého století, který poznamenává, že se v předchozích kompendiích nenacházejí.⁵¹² Tento oddíl tak mohl být nově začleněn kompilátorem ze šestého století. Poté, po krátké části o vládci hranic Descendentu od Kritodéma (náš fragment F13), se dostáváme k rozsáhlému zpracování vládce osmého místa (=dómu), který se téměř přesně shoduje s částí arabského Dorothea (IV 1 odst. 143–157).⁵¹³

⁵¹⁰ A pravděpodobně také Valens (srov. kap. 4). K novému datování Rhetoria, srov. László 2020: Jeho hlavní argumenty jsou velmi konkrétní nauky společné jak Rhetoriově, tak Pavlovi z Alexandrie, sepsané v roce 378 (účinky přesné konjunkce planety se Sluncem a takzvané hermetické losy). Dříve Pingree 1977 datoval Rhetoria do počátku sedmého století našeho letopočtu.

⁵¹¹ ἔστι δὲ καὶ ἄλλα κεφάλαια βιαιοθανασίαν ποιοῦντα ἀλλ’ οὐχ οὕτω μονοσχηματοῦντα ἀλλ’ ἀπὸ πολλῶν ἀστέρων συσχηματιζόμενα.

⁵¹² Heliodorus Comm. Paul. s. 55 κλήρος ἀναιρέτου ἀπὸ τοῦ οἰκοδεσπότη τοῦ ὠροσκόπου ἐπὶ Σελήνην, καὶ ἐπὶ νυκτὸς ὁμοίως, κλήρος θανάτου ἀπὸ Σελήνης ἐπὶ τὸν ὄγδοον τόπον καὶ τὰ ἴσα ἀπὸ ὠροσκόπου, καὶ ἐπὶ νυκτὸς ὁμοίως. Heliodorus uvádí, že tyto body (a další) se nenacházejí mezi sedmi danými Hermem Trismegistem in *Panaretus*.

⁵¹³ Pouze jedna předpověď, o Měsíci, je mezi předpověďmi o vládci hranic Descendentu připisovaných Kritodémovi a diskusí o vládci osmého: ἡ Σελήνη συνεχόμενη ὑπὸ Κρόνου καὶ Ἄρεος ἐν ἐνὶ ζωδίῳ ἐπίκεντρος ἢ ἐπαναφερομένη βιαιοθανάτους ποιεῖ. Pravděpodobně také nepochází od Kritodéma, protože se zdá, že

Rozdíl mezi materiálem od Kritodéma a zbytkem textu má důsledky pro datování Kritodéma. Vzhledem k tomu, že to, co následuje po části o vládci hranic Descendentu, bylo zřejmě převzato od Dorothea, Pingreeův argument, že *θηριομαχοῦντας*⁵¹⁴ („bojující šelma“) v této části (str. 200, řádek 13) by naznačoval datum císařské římské éry,⁵¹⁵ by měl být odmítnut, a namísto toho by se měl vztahovat na Dorothea, který skutečně psal koncem prvního století našeho letopočtu.

Další otázkou je, zda Kritodémovo pojednání obsahovalo konkrétně část o násilné smrti, nebo zda ve skutečnosti Rhetorius vybral předpovědi z obecnějšího tématu druhu smrti. Například Ptolemaios a Héfaištión napsali části zabývající se pouze obecně druhem smrti a mezi dochovanými starověkými autory pouze Firmicus má kapitolu specificky o násilné smrti (VII 23). Arabský Dorotheus je případ mezi tím, protože text (IV 1) oznamuje téma druhu smrti, ale většina konfigurací se ukáže jako násilná smrt. Osmé místo však neoznačuje konkrétně násilnou smrt, pouze smrt obecně.⁵¹⁶ Je možné, že text Dorothea byl rozšířením krátké poznámky týkající se podobné nauky v originále? Héfaištión skutečně zachoval indikaci od Dorothea, kterak někteří astrologové používají k předpovídání dobré nebo špatné smrti vládce osmého znamení od Měsíce nebo od Saturnu.⁵¹⁷ Právě tato kapitola arabského Dorothea (IV 1, odst. 15) cituje Valense (2. století n. l.) a předchozí kniha obsahuje jeden horoskop ze čtvrtého století n. l.: je tedy možné, že dlouhá pasáž o osmém domu pochází z parafráze ze čtvrtého století. Je tedy rozumné se domnívat, že v této době se autoři začali konkrétně zajímat o rysy horoskopů indikujících násilnou smrt a že předpovědi související s tímto tématem vybírali z obecnějších teorií starších autorů. Zdá se, že nauka Kritodéma, jak ji máme ve fragmentu F13, tuto hypotézu podporuje. Jeho předpovědi o druhu smrti (jakéhokoli druhu) by spočívaly v kontrole a postavení vládce hranice

doplňuje řadu hvězd, které jsou v další části považovány za vládce osmého domu, ve kterém chybí Měsíc: v daném pořadí najdeme Saturna, Slunce, Mars, Venuši, Merkura a Jupitera.

⁵¹⁴ *thiriomachountas*. RS

⁵¹⁵ Srov. Pingree 1978, 425.

⁵¹⁶ To je uvedeno v úvodu k části o osmém domu v epitomu Rhetoria (kapitola 57, s. 126–174), který obsahuje předpovědi o vládci osmého domu nalezené v této kapitole. Pozoruhodné je, že tam najdeme předpověď dobré smrti – Jupiter a Venuše společně v osmém označují dobrou smrt (εὐθανασία) – která v kapitole o násilné smrti zjevně není zkopírována.

⁵¹⁷ Heph. II 25.15–16: τῶν ἅπο δὴ φράσσαντο τέλος αἰσχρόν τε καὶ ἐσθλόν.

Descendentu: pokud šlo o škůdce, jako v předpovědích, které jsou zde uvedeny, naznačovalo by to násilnou smrt.

Různé teorie

Nauky o násilné smrti byly různé. Zde jsou předpovědi nalezené na začátku kapitoly, před těmi od Kritodéma:⁵¹⁸

Bod zničení: od vládce Ascendentu k Měsíci, a tutéž vzdálenost od Ascendentu; pokud Měsíc aspektuje bod, dochází k násilným úmrtím, a co je horší, nachází-li se Měsíc ve zmrzačených znameních.⁵¹⁹ Vládce předchozí konjunkce⁵²⁰ nebo úplňku, který je mimo své vlastní znamení, v aspektu se škůdci; předchozí Syzygie⁵²¹ v aspektu pouze škůdci; pokud je vládce Ascendentu nebo Šťěstí aspektován škůdci; pokud je první trigonální⁵²² vládce IC špatně situován a v aspektu se škůdci, odděleně od Jupitera a Venuše. Bod smrti: od Měsíce k 8. domu, od Ascendentu ve dne i v noci; a tam, kde bod padne, se podívejte na aspekty hvězd: pokud jen jedna škodlivá hvězda zasáhne bod, způsobí násilnou smrt.

Podle této nauky označují škůdci nebo Měsíc, kteří aspektují tyto tři body (Ničitel, Šťěstí, Smrt) nebo jiné body (Syzygy a vládce Syzygy, vládce ASC, první triplicitní vládce IC), násilnou smrt. Firmicus Maternus (VII 23) podobně přisuzuje v této věci významnou roli škůdcům, když shromáždil značné množství předpovědí (asi čtyři stránky v edici), které je poměrně obtížné systematizovat:

⁵¹⁸ Κλῆρος ἀναιρέτου ἀπὸ τοῦ οἰκοδεσπότη τοῦ ὠροσκόπου ἐπὶ Σελήνην καὶ τὰ ἴσα ἀπὸ ὠροσκόπου, νυκτὸς δὲ ἐναλλάξ· ἡ Σελήνη ὁρῶσα τὸν κλῆρον τοῦ ἀναιρέτου βιαιοθανάτους ποιεῖ, χειρὸν δὲ ἂν ἡ Σελήνη εὐρεθῇ ἐν τοῖς μελεοκοπούμενοις ζωδίοις· ὁ κύριος τῆς προγενομένης συνόδου ἢ πανσελήνου ἀπόστροφος ὢν τοῦ ἰδίου οἴκου καὶ ὑπὸ κακοποιῶν θεωρούμενος· ἡ συνοδοπανσέληνος ἢ προγενομένη ὑπὸ κακοποιῶν θεωρουμένη μόνων· ἂν ὁ κύριος τοῦ ὠροσκόπου ἢ τοῦ κλήρου τῆς τύχης ὑπὸ κακοποιῶν θεωρούμενος εὐρεθῇ· ἂν ὁ πρῶτος τριγωνικὸς δεσπότης τοῦ ὑπογείου κέντρου κακῶς πέσῃ καὶ ὑπὸ κακοποιῶν θεωρηθῇ δίχα Διὸς καὶ Ἀφροδίτης. Κλῆρος θανάτου ἀπὸ Σελήνης ἐπὶ τὸν ὄγδοον τόπον τοῦ ὠροσκόπου ἐπὶ ἡμέρας καὶ νυκτός· καὶ ὅπου ἂν ἐκπέσῃ ὁ κλῆρος, σκόπει τοὺς ἐπιθεωροῦντας· ἂν γὰρ κακοποιὸς μόνος ἐπιθεωρήσῃ τὸν κλῆρον, βιαιοθανάτους ποιεῖ.

⁵¹⁹ Zmrzačená znamení jsou zvířecí znamení, kterým chybí část těla: Býk (objevuje se pouze horní polovina), Rak (o kterém se říká, že je slepý), Štír (s drápy ve Vahách) a Střelec (objevuje se z profilu) Srov. Bouché-Leclercq 1899, 151.

⁵²⁰ Slunce a Měsíce, tedy novoluní.

⁵²¹ Konjunkce nebo opozice Měsíce se Sluncem (tj. novoluní nebo úplněk). Obvyklý řecký výraz je συζυγία. Zde najdeme συνοδοπανσέληνος, jehož první výskyt je v Pappusově díle ze čtvrtého století (*Comm. Alm.* s. 211, 18).

⁵²² Srov. Dodatek II pro triplicitní vládce: první je chápán jako vládce ve dne, jde-li o denní narození, a druhý je vládce v noci; u nočních nativit obráceně. Pro triplicitního vládce IC, který naznačuje druh smrti, srov. Dorotheus Ar. I 24.16.

většinou se v nich vyskytují škůdci, Měsíc a Slunce na význačných místech, jako jsou úhly, vzájemné aspekty a v určitých domicilech.

Na rozdíl od těchto poněkud nestrukturovaných nauk jsou teorie Kritodéma a arabského Dorothea jasné a stručné. Pro Kritodéma to byl identita vládce hranic Descendentu, který naznačoval, zda bude smrt násilná nebo ne: pokud to byl škůdce, přirozeně to znamenalo násilnou smrt. Zejména v závislosti na druhu znamení, kde se tento vládce nacházel, by měl typ násilné smrti různé příčiny:

Druh znamení	Druh nepřirozené smrti
Lidská (Blíženci, Panna, Střelec, Vodnář)	Lidmi
Vodní (Rak, Vodnář, ⁵²³ Ryby)	Vodou
Zvířecí (Beran, Býk, Lev atd.)	Šelmami nebo pádem z výšky

Určité okolnosti škůdce coby vládce hranice však také určují druh smrti pro Kritodéma:

Předpověď	Okolnosti
Pod paprsky Slunce	Smrt Istí
Ne pod paprsky Slunce	Smrt na veřejnosti ⁵²⁴
Stacionární nebo retrogradní	Zásahy nebo omámením

Jak jsme viděli, vládce osmého místa si vybírá arabský Dorotheus. Každý takový vládce by za určitých okolností mohl naznačovat násilnou smrt. Například:⁵²⁵

Saturn vládnoucí na osmém místě a aspektující právě toto místo odděleně od dobrodějů⁵²⁶ zabíjí vodou.

Zde hraje nejvýraznější roli při určování druhu násilné smrti povaha vládnoucí planety. Stejně jako přirozená vlhkost Saturnu určuje smrt vodou, Venuše vládnoucí osmému místu a zasažená určitými konfiguracemi zabíjí

⁵²³ Vodnář proto, že souvisí s vodou, není to však znamení živlu Vody. RS

⁵²⁴ Blízkost Slunce skrývá planetu; tak funguje přirovnání, takže když je pod paprsky, smrt přichází ze skrytého místa, zatímco jinak je veřejná.

⁵²⁵ Κρόνος οἰκοδεσποτῶν τὸν ὀγδοὺν τόπον καὶ μαρτυρῶν αὐτόν διχα τῶν ἀγαθοποιῶν ἐξ ὑγρῶν ἀναιρεῖ.

⁵²⁶ Tedy bez pozitivního vlivu přítomnosti dobrodějů v osmém místě.

vlivem žen nebo vína, Jupiter zabíjí násilím králů nebo jiných vládců, a Mars silou zvířat nebo nepřátel.

Pokud jde o význam osmého domu, úvod k části o tomto domu v epitomu Rhetoria je dostatečně jasný (kap. 57, CCAG VIII 4, 161):⁵²⁷

Je to znamení odvrácené od Ascendentu. Z tohoto důvodu určuje příčinu smrti, to, co je odvráceno od života.

Všimněte si, že osmé znamení od Ascendentu není proti němu (to by bylo sedmé, DSC); je to další, které Ptolemaios nazývá „disjunktním“ znaméním (ἀσύνδετος, I 17), protože k němu nemá žádný aspekt. Skutečnost, že se Kritodémios místo toho zaměřuje na Descendent, odpovídá jeho označení pro osmé místo ve fragmentu F11, což není „Smrt“ jako u Valense IV 12.1, ale „Neaktivní“⁵²⁸ místo“ (ἀργὸς τόπος, také zaznamenáno Valensem tamtéž). Pro spojení Descendentu se smrtí existovaly dobré důvody: nejzřetelnější ze všeho je, že Descendent je v opozici k Ascendentu, tradičnímu místu života. Stejně jako je Ascendent – zodiakální bod na obzoru, ze kterého vycházejí hvězdy v době narození – interpretován jako první a nejdůležitější bod horoskopu, Descendent by mohl být snadno spojen s místem smrti, neboť jeho poloha na obzoru označuje místo, kde hvězdy zapadají a mizí. Tato konotace se nachází v metodě pro výpočet délky života zvané *horimaia*: viz diskuse o fragmentu F12 výše.

Nakonec se podívejme, jak Ptolemaios řeší toto téma. V *Tetrabiblu* je vyšetřování druhu smrti – včetně toho, zda bude násilná – a výpočet délky života úzce propojeno, protože navrhuje prozkoumat planety, které se nacházejí na destruktivním místě, s ohledem na příspěvky planet v aspektu i povahu znamení a podmínky destruktivního místa (IV 9). Na rozdíl od arabského Dorothea nebo Kritodéma se Ptolemaios neuchyluje k „druhé úrovni“ planetárních pozic: nezkoumá místo vládce znamení nebo hranic. Dalo by se říci, že spojením stejné metody výpočtu délky života a zkoumání druhu smrti předkládá „fyzičtější“ a „přímější“ teorii, která je zcela v souladu s jeho

⁵²⁷ ἔστι δὲ τὸ ζῶδιον ἀπόστροφον τοῦ ὠροσκόπου. διὰ τοῦτο καὶ περὶ θανάτου λόγον σημαίνει τὸν ἀπόστροφον τῆς ζωῆς.

⁵²⁸ Nebo také nečinné. RS

vlastním deklarovaným cílem zachránit nejvěrohodnější a empiricky rozumové části astrologie (I 1–3).⁵²⁹

⁵²⁹ Není tomu tak vždy: in III 14 o kvalitě duše, kde Ptolemaios určuje obecné jednotlivé typy pohledem na planety dominující tomu, co definuje jako místa duše (pozice Merkuru a Měsíce), je druhem dominance vládnutí ve znamení a uvažuje se o postavení těchto vládců (znamení Merkuru a znamení Měsíce).

VII. kapitola: *Klimakteria* (F 14-15)

Dlouhý fragment F14 lze rozdělit na dvě části. První, pravděpodobně pocházející z původního Kritodéma, je vysvětlením metody pro kritické roky nebo *klimaktéria* podle planetárních vzdáleností od Měsíce. Podle Valense Kritodemos zkombinoval tuto nauku se sérií planetárních období – neshodujících se s minimálními periodami distribucí –, které definují kritické roky svými násobky (např. období 3 definuje následující body: 3. rok, 6. rok, 9. rok, atd.). Druhou část tvoří velká tabulka s nastavením *klimakterií* zjištěných přes tato období až do 120. roku. Formát multiplikační tabulky, kterou Valens neuvedl, ale oznámil ve svém textu (o rozměrech 10×12, srov. fragment F9), naznačuje, že byla poprvé použita pro faktorizaci let života za účelem aplikace tabulky *klimaktérií*, protože postup zahrnuje nalezení dvou multiplikativních faktorů, které dávají dotyčný rok života (např. $9 \times 4 = 36$. rok), a protože rozměry multiplikační tabulky dávají maximálně 120, přesně nejvyšší věk uvedený v tabulce kritických let.

Přítomnost tabulek v Kritodémově díle je v souladu s Valensovými nejednoznačnými kritikami zkoumanými výše, ale zároveň je jen stěží kompatibilní s původní podobou Kritodémovy příručky, pokud byla psána jambickým trimetrem (kapitola 2). Technické příručky byly psány ve verších částečně kvůli zapamatování, a velké tabulky se nedaly snadno zapamatovat. Kromě toho tabulka *klimakterií* obsahuje četné specifické lékařské termíny, které ve zbytku fragmentů a v astrologickém žánru jako celku zcela chybí. Odkaz na astrologická *klimakteria* v Pliniově *Přírodopisu*, pravděpodobně pocházející z Varrova čtení Kritodéma (viz kapitola 1), výslovně zmiňuje lékařský původ nauky. Varro možná četl verzi kritodéma, která již obsahovala přidání velké tabulky *klimakterií*, ale je pravděpodobnější, že měl pouze Kritodémovo vysvětlení v metrické podobě.

Druhý fragment (F15) z kapitoly připisované jistému Qītrnūsovi v arabské verzi Dorothea obsahuje nauku o nemoci zmiňující *klimakteria*, která předepisuje podobnou kombinaci multiplikativních cyklů. Není jasné, zda je to míněno jako u Kritodéma, ale vzhledem k podobnosti jména a nauky je to jistě přijatelné.

F 14. Valens V 7,18 + 8,1–100

Typ fragmentu: Valens vysvětluje nauku klimakterií na příkladu horoskopu, jehož schéma (není v textu) uvádím v překladu.⁵³⁰

⁵³⁰ < tabella multiplicationis (10×12) >

Ἄλλως περὶ κλιμακτῆρων, καθὼς Κριτόδημος ἀπὸ Σελήνης τὴν ἄφεσιν ποιεῖται.

1 Οἷον Ἥλιος Ὑδροχόω, Σελήνη Λέοντι, Κρόνος Καρκίνω, Ζεὺς Διδύμοις, Ἄρης Σκορπίω, Ἀφροδίτη Κριῶ, Ἑρμῆς Ἰχθύσι. 2 τὰ μὲν οὖν ιβ ἔτη πρὸς τὴν τοῦ Ἄρεος ἀποδιάστασιν διὰ τῶν δ· ἐστὶ δὲ ἀπλοῦς ὁ κλιμακτῆρ. 3 τετράκις γὰρ τὰ δ γίνεται ις· οἱ γὰρ τετράγωνοι ἀπλοῖ, οἱ δὲ ἑτερομήκεις σύνθετοι. 4 ὁ δὲ ιη πρὸς Ἀφροδίτην σύνθετος ἐκ τοῦ [τὰ] δις θ. 5 τὰ μὲν οὖν δύο ἐν Παρθένω, ἐν Παρθένω δὲ οὐδεῖς· ἐν δὲ τῷ θ ἐστὶν Ἀφροδίτη. 6 εἰ δὲ ἦν τις καὶ ἐν Παρθένω, συναπεκαθίστατο ἂν διὰ τὸ καὶ †ένός ι†.

7 ἐπεὶ δὲ καὶ τρις ζ ὁμοίως ιη καὶ ἐξάκις <γ>^α οὔτε ἀλλ' οὔτε Ζυγῷ τῷ τρίτῳ ἔστι τις ἀστήρ οὔτε ἐν Αἰγόκερῳ τῷ ἕκτῳ 8 πάλιν τὰ κ σύνθετος· τετράκις γὰρ ε γίνεται κ καὶ τὰ πεντάκις δ ὁμοίως. 9 Ἄρης ὁ ἐν Σκορπίῳ χρηματίζει, ἐν τῷ ε Τοξότην οὐδεῖς. 10 τὰ δὲ κα ἔχει τὸ τρις ζ· Ζυγῷ οὐδεῖς, Ὑδροχόῳ Ἥλιος· πρὸς Ἥλιον οὖν. 11 τὰ δὲ κδ ἔχει τετράκις ζ· ἐν Σκορπίῳ πάλιν Ἄρης, Αἰγόκερῳ δὲ οὐδεῖς. 12 τὰ δὲ κε ἔχει τετράγωνον ἀπλοῦν ἀριθμόν· ἀλλ' οὐδεῖς ἐν Τοξότη. 13 τὰ δὲ κζ συνέστηκεν ἐκ τῆς τρις θ· διὰ τριῶν ἐστὶν οὐδεῖς, μόνη δὲ ἡ Ἀφροδίτη διὰ θ. 14 ὁ κη διὰ δ πρὸς Ἄρεα καὶ διὰ ζ πρὸς Ἥλιον. 15 ὁ μ ἔχει μὲν δ καὶ τ καὶ ε καὶ η, συμφωνεῖ δὲ πρὸς Ἄρεα διὰ τῶν δ, πρὸς Ἑρμῆν διὰ τῶν η. 16 ὁ μδ πρὸς Ἄρεα καὶ Δία. 17 συναποκατασταθήσονται δὲ καὶ πλείονες ἔσθ' ὅτε· οἷον ἐπὶ τοῦ μ ὥσπερ ἐν τῷ δ ἐστὶν Ἄρης καὶ ἐν τῷ η Ἑρμῆς· εἰ ἦν τις καὶ ἐν τῷ τ καὶ ἐν τῷ ε, συναπεκαθίστατο ἂν αὐτοῖς.

18 Λέγει δὲ τὰ συμβαίνοντα μᾶλλον εὐτονώτερα καὶ ἐμφανέστερα γίνεσθαι, ἐὰν ἴδιος ἦ ὁ τῶν ἐτῶν ἀριθμὸς τοῦ συμφωνοῦντος πρὸς τὴν ἀποδιάστασιν ἀστέρος, οἷον οὕτως· τὰ μὲν γ εἶναι Κρόνου, τὰ δὲ ε Ἀφροδίτης, τὰ δὲ ζ Ἄρεως, τὰ δὲ η Ἑρμοῦ, τὰ δὲ θ Διός, τὰ ιγ Σελήνης, τὰ ιη Ἥλιου.

19 ἐὰν οὖν ἅμα συνεμπίπτῃ οὗτός τε ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ διάστασις εἰς τὸν αὐτὸν ἀστέρα, γίνεται χρηματίζων ἐν χρηματιστικῷ· ἐὰν δὲ ὁ ἐνιαυτὸς μὴ συνεμπίπτῃ εἰς τινὰ τοῦ διαστήματος ἐπ' αὐτὸν φέροντος, ἀχρημάτιστος ἐν ἀχρηματίστῳ. 20 καὶ ἐὰν μὲν τις διάστασις χρηματίζουσα ἐν δὲ τοῖς μεταξὺ ἔτεσι μὴ εὐρεθῇ, τῇ πρώτῃ χρηστέον, ἕως ἐτέρα εὐρεθῇ. 21 οἷον ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος ὁ κη πρὸς Ἄρεα Ἥλιον· ὁ κθ οὐκ ἔχει διάστασιν· ὁ λ ἔχει μὲν γ καὶ ε καὶ ζ καὶ τ καὶ † α καὶ ταῦτα τὰ ζῶδια· ὁ δὲ λα πάλιν οὐχ ἀρμόζει τινὶ διαστήματι. 22 ταῦτα τὰ ἔτη ἐπικρατήσῃ ὅ τε Ἄρης καὶ Ἥλιος οἱ ἐν τῷ κη ἔτει χρηματίσαντες ἕως λβ, ὧν συναποκαθιστῶσι Ἄρης διὰ δ καὶ Ἑρμῆς διὰ η.

23 Ὑποτάξομεν δὲ καὶ τὰς διαφορὰς τῶν κλιμακτῆρων κατὰ τὴν τῶν ἀστέρων χρονογραφίαν καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀποκατάστασιν.

α ἀσθενήσει καὶ ἐπίφοβος ἔσται.

β κινδυνεύσει δι' ὑγρῶν <η>^β σπασμῶν.

γ Κρόνου κλιμακτῆρ. ἐπισφαλής.

ε Φωσφόρου, ἀσθενήσει.

ζ Κρόνου δεύτερος.

ζ Ἄρεως πρῶτος ἐπικίνδυνος, πυρετοῖς αἵμασι τραύμασι πτώμασιν ἐλκώσεσι περιτρέπων ἢ σιδήρου τομαῖς.

η Ἑρμοῦ πρῶτος ἀσύνθετος.

θ Διὸς πρῶτος, Κρόνου τρίτος ἐπικίνδυνος· ἀσθενήσει ἢ ῥιγοπυρέτοις ὀχληθήσεται καὶ τῶν ἐντὸς ἢ κοιλίας πόνοις.

τ Ἀφροδίτης δεύτερος· ἀσθενήσει ἐκ πληθώρας.

ιβ κλιμακτῆρ Κρόνου τέταρτος· ἀπροσδοκῆτως ἢ δι' ὑγρῶν.

ιγ Σελήνης πρῶτος· πυρετὸς δύσκολος ἐπιγενήσεται ἢ κατάπτωσις καὶ τῶν ἐντὸς ἢ θώρακος πόνοι.

ιδ Ἄρεως δεύτερος· ἐπικίνδυνος δύσκολος.

ιε Κρόνου πέμπτος, Ἀφροδίτης τρίτος, ἀνετικός.^ς

ις Ἑρμοῦ δεύτερος κλιμακτῆρ, σύνθετος διὰ χολερᾶς ἢ ἀρτηρίας καὶ δυσαναληψίας.

ιη Διὸς δεύτερος, Κρόνου τρίτος, Ἥλιου πρῶτος, χαλεπὸς λίαν.

κ Ἀφροδίτης τέταρτος, ἀκίνδυνος κατὰ τὸ πλεῖστον· νόσοι δὲ ἐκ πληθώρας ἢ κόπου παρακολουθοῦσιν.

κα Ἄρεως τρίτος, Κρόνου ἑβδομος· δύσκολος καὶ ἐπικίνδυνος.

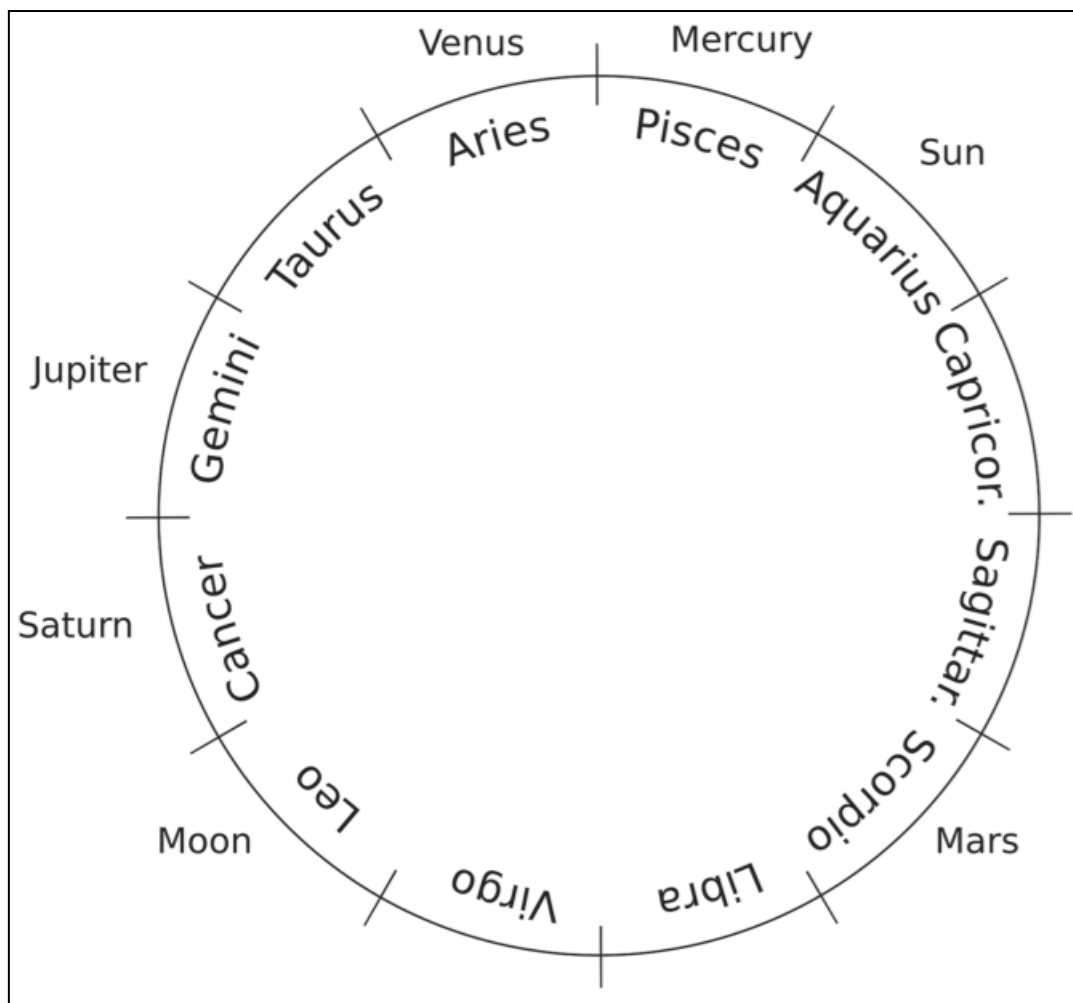
κδ Κρόνου ὄγδοος Ἑρμοῦ τρίτος, δύσκολος διὰ μελαγχολίας καὶ ὑγρῶν.

κε Ἀφροδίτης πέμπτος, σύνθετος.

<κς Σελήνης β. ἐπικίνδυνος.>

κζ Διὸς τρίτος, Κρόνου ἑνατος, μέσος.

κη Ἄρεως τέταρτος κλιμακτήρ, ἐπισφαλής.
 λ Κρόνου δέκατος, Ἀφροδίτης ἕκτος, ἀκίνδυνος κατὰ τὸ πλεῖστον.
 λβ Ἑρμοῦ τέταρτος, σκυλτικός.
 λγ Κρόνου ἐνδέκατος, δύσκολος.
 λε Ἄρεως πέμπτος, Ἀφροδίτης ἑβδομος, ἐπικίνδυνος καὶ εὐεπιβούλευτος.
 λς Διὸς τέταρτος, Κρόνου δωδέκατος, χαλεπὸς καὶ ἐπικίνδυνος.
 μ Ἀφροδίτης ὄγδοος, Ἑρμοῦ πέμπτος, οὐ χαλεπός.
 μβ Ἄρεως ἕκτος, Κρόνου ιδ, χαλεπὸς καὶ ἐπικίνδυνος.
 με Διὸς πέμπτος Ἀφροδίτης ἕνατος, Κρόνου ιε · οὗτος ὁ κλιμακτήρ καλεῖται Στίλβων καὶ προσέχειν δεῖ, μή πως
 περὶ τοὺς πόδας γένηται πάθος κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον τοῦ Ἑρμοῦ χρηματίζοντος ἐν τῇ γενέσει· κινδύνους
 γὰρ ἐπιφέρει ἄρθρων καὶ ἀσθενείας καὶ βιωτικά συμπτώματα καὶ ἀηδίας.
 μη Ἑρμοῦ ἕκτος, Κρόνου ις, χαλεπὸς λίαν καὶ ἐπικίνδυνος.
 μθ Ἄρεως ἑβδομος, ἐπικίνδυνος, ἡ αἰφνίδιος διὰ πυρετῶν ἢ αἱμαγμῶν καὶ βιαίας αἰτίας.
 ν Ἀφροδίτης δέκατος, ἐπικίνδυνος.
 να Κρόνου ιζ, νόσους βλάβας ἀτυχίας ἐπιφέρει.
 νβ Σελήνης τέταρτος, οὐ καλός.
 νδ Κρόνου ιη, Διὸς ἕκτος, Ἡλίου τρίτος, χαλεπὸς καὶ κινδυνώδης.
 νε Ἀφροδίτης ἐνδέκατος, οὐ κακός.
 νς Ἄρεως ὄγδοος, Ἑρμοῦ ἑβδομος, λυπηρὸς σκληρός.
 νζ Κρόνου ιθ, χαλεπώτατος.
 ξ Κρόνου κ, Ἀφροδίτης δωδέκατος, ἐπισφαλής.
 ξγ Κρόνου κα, Διὸς ἑβδομος, Ἄρεως ἕνατος, ἀνδροκλάστης^d, χαλεπὸς καὶ θανατηφόρος.
 <ξδ Ἑρμοῦ η̄. οὐ λίαν κακός.
 ξε Σελήνης ε̄, Ἀφροδίτης ιγ. κοινός.
 ξς Κρόνου κβ.
 ξθ Κρόνου κγ, χαλεπός.
 ο Ἄρεως τ, Ἀφροδίτης ιδ, δύσκολος καὶ χαλεπός.>
 οβ Κρόνου κδ, Διὸς ὄγδοος, Ἑρμοῦ ἕνατος, χαλεπὸς καὶ θανατηφόρος.
 οε Κρόνου κε, Ἀφροδίτης ιε, ἐπικίνδυνος.
 οζ Ἄρεως ἐνδέκατος, δύσκολος καὶ θανατηφόρος.
 οη Κρόνου κς, Σελήνης ἕκτος, χαλεπός.
 πα Ἀφροδίτης ις, Ἑρμοῦ δέκατος, συγκρατικός.
 πα Κρόνου κζ, Διὸς ἕνατος, ἐπικίνδυνος.
 πδ Κρόνου κη, Ἄρεως δωδέκατος, δύσκολος καὶ κακοποιός.
 πε Ἀφροδίτης ιζ, κοινός.
 πζ Κρόνου κθ, ἐπικίνδυνος.
 ς Κρόνου λ, Ἀφροδίτης ιη, Διὸς <δέκατος> χαλεπός.
 ςε Ἀφροδίτης ιθ, οὐ καλός.
 ςς Κρόνου λβ, <Ἑρμοῦ ιβ>, δύσκολος.
 ςη Ἄρεως ιδ, χαλεπός.
 ςθ Κρόνου λγ, <Διὸς ια>, μέσος.
 ρβ Κρόνου λδ, χαλεπός.
 <ρδ Σελήνης η̄, Ἑρμοῦ ιγ, οὐ λίαν κακός.>
 ρε Κρόνου λε, Ἀφροδίτης κα Ἄρεως ιε, δύσκολος.
 ρη Κρόνου λς, <Διὸς ιβ, Ἡλίου ς>, θανατηφόρος.
 ρι Ἀφροδίτης κβ, οὐ κακός.
 ρια Κρόνου λζ, ἐπισφαλής.
 ριβ Ἄρεως ις Ἑρμοῦ ιδ, δύσκολος καὶ δεινός.
 ριδ Κρόνου λη, ἐπικίνδυνος.
 ριε Ἀφροδίτης κγ, κοινός.
 ριζ Κρόνου λθ, Σελήνης ἕνατος, Διὸς ιγ, ἐπικίνδυνος.
 ριθ Ἄρεως ιζ, ἐπισφαλής.
 ρκ Κρόνου μ, Ἀφροδίτης κδ, <Ἑρμοῦ ιε>, θανατηφόρος.
a καὶ καὶ (sic.) ἐξάκις ιππ **V**, καὶ ἐξάκις **S**, καὶ ταῦτα ἐξετάζομεν Pingree.
b Text v hranatých závorách rekonstruoval Pingree z latinské verze tabulky in *Liber Hermetis*, kterou otiskl v
 příloze XX 15 svého vydání Valense.

< multiplikační tabulka (10×12), viz rekonstrukce ve fragmentu F9 >

Další metoda kritických let: Kritodémos začíná Měsícem.

Příklad: Slunce ve Vodnáři, Měsíc ve Lvu, Saturn v Raku, Jupiter v Blížencích, Mars ve Štíru, Venuše v Beranu, Merkur v Rybách. 12 let, protože vzdálenost je 4 znamení od Marsu.⁵³¹ Další klimakterium je jednoduché. Protože 4 krát 4 je 16. Čtverce jsou jednoduché, obdélníky jsou složené.⁵³² 18 pro Venuši

c ἀνετικός **V**: ἀναρετικός **S**. Čtení ve **V**, starším rukopise, ze kterého je opsán **S**, je vhodnější, protože je správné a v souladu s lékařským slovníkem tabulky.

d *androclastes* App., ἀνδροσκάστης codd., *androclas* Firmicus IV 20.3.

⁵³¹ Viz horoskop: Mars je o 4 znamení před Měsícem. Myšlenka je taková, protože 12 je násobkem 4, je to *klimakterium* Marsu (jako 8, 16 atd.).

⁵³² Valens se zjevně pokouší opravit překvapivá přídavná jména v tabulce ἀσύνθετος („nesložené“) pro *klimakterium* roku 8 (první z Merkuru) a σύνθετος („složené“) pro *klimakterium* 16 (druhé z Merkuru) a 25). Valensovo použití je inspirováno normálním smyslem pojmů, jako in Nicomachus *Introd. aritm.* I 11, tj. ἀσύνθετος pro prvočísla a σύνθετος pro ne-prvočísla lichá; Valens by přijal násobky jednoho jediného faktoru jako nesložené. V *klimakteriu* 16 čteme „kombinovaný cholerou, bronchitidou...“, jako by tyto zdánlivě matematické pojmy byly chápány jako indikující směs účinků / jednoduchý účinek. Srov. *klimakterium* 80 (Venuše a Merkur), kde se říká, že je „smíšené“ (συγκρατικός). Hádám, že původní význam σύνθετος v tabulce

je složeno z 2 krát 9. 2 padá v Panně, ale žádná hvězda není v Panně; Venuše je 9 znamení od Měsíce. Kdyby byla hvězda v Panně, vrátila by se kvůli ...⁵³³ Protože 3 krát 6 se rovná 18, tak platí 6 krát <3>. Žádná hvězda však není ve Vahách, třetím znamení, ani v Kozorohu, šestém. Pak se složí 20, protože 4 krát 5 je 20, stejně jako 5 krát 4. Mars, který je ve Štíru,⁵³⁴ je operativní; žádná hvězda není ve Střelci, pátém. 21 má třikrát 7: žádná hvězda není ve Vahách, ale Slunce je ve Vodnáři: klimakterium je tedy pro Slunce. 24 má 4 krát 6: Mars je opět ve Štíru; nic není v Kozorohu. 25 má čtverec, jednoduché číslo,⁵³⁵ ale ve Střelci není nic. 27 je tvořeno 3 a 9: žádná hvězda není ve 3 znameních, pouze Venuše v 9. 28, přes 4, na Mars; a přes 7 ke Slunci. 40 má 4 a 10 a 5 a 8: kombinuje se s Marsem přes 4 a s Merkurem přes 8. 44, na Mars a Jupiter.⁵³⁶ Někdy se několik hvězd vrátí do stejného bodu, jako v případě 40, protože Mars je ve čtvrtém znamení a Merkur v osmém; kdyby nějaká hvězda byla v desátém a pátém znamení, také by se tam společně vrátily. Říká, že účinky budou silnější a zřetelnější, pokud se počet let bude rovnat vzdálenosti příslušné hvězdy, a to následovně:⁵³⁷ 7 Saturn 3, Venuše 5, Mars 7, Merkur 8, Jupiter 9, Měsíc 13, Slunce 18.

Pokud se číslo a vzdálenost ke stejné hvězdě shodují, bude hvězda funkční v operativní periodě. Pokud se rok neshoduje s rokem jednoho intervalu vedoucího k dané hvězdě,⁵³⁸ bude v nefunkčním období nefunkční. A pokud se zjistí, že jeden interval je funkční, ale jiný interval není nalezen pro následující roky, měl by se použít počáteční interval, dokud se nenajde další. Například pomocí současného horoskopu: 28 je přiřazeno Marsu a Slunci.⁵³⁹ 29 nemá žádné intervaly. 30 má 3, 5, 6 a 10: tato znamení jsou také prázdná. 31 opět

byl „smíšený“, což značilo směr účinků, a že ἀσύνθετος bylo přidáno pro 8. klimakterium, uvažující matematicky ve vztahu k multiplikační posloupnosti Merkura (8, 16, 24, atd.) jako by 8 bylo prvočíslo.

⁵³³ Venuše je ve vzdálenosti 9 znamení od Měsíce. Neexistuje žádná hvězda 2 znamení před Měsícem (tj. v dalším znamení, Panně); kdyby tam byla, 18 by bylo také klimakteriem oné hvězdy.

⁵³⁴ Čtvrté znamení od Měsíce. Střelec je 5.

⁵³⁵ Zde Valens opět opravuje tabulku, která označuje 25 jako „složené“ (srov. pozn. výše).

⁵³⁶ Protože $44=11 \times 4$; Jupiter je ve vzdálenosti 11 znamení, Mars ve vzdálenosti 4.

⁵³⁷ Tedy pokud se při analýze konkrétního roku shoduje operační interval (=počet znamení od Měsíce) s příslušným číslem pro hvězdu, jak je uvedeno v následující tabulce.

⁵³⁸ Tedy interval ve znameních od Měsíce k té hvězdě.

⁵³⁹ Srov. předchozí analýza a následující poznámka.

není spojeno s žádným intervalem. Mars a Slunce, operující ve 28. roce, tedy řídí následující roky až do 32. roku, kdy se Mars (4) a Merkur (8) vrátí.⁵⁴⁰

Zaznamenáme si rozdíly klimakterií podle chronologie hvězd a jejich vzájemných návratů.

1. Zeslábné a bude vyděšen.
2. Ohrozí ho vlhkost <nebo> křeče.
3. *Klimakterium Saturnu*: nejisté
5. Fosforos:⁵⁴¹ zeslábné.
6. Druhý⁵⁴² Saturna.
7. První Marse: nebezpečný, zkroušený horečkami, krvácením,⁵⁴³ ranami, pády, ulceracemi nebo ranami mečem.
8. První Merkura: nesmíšený.⁵⁴⁴
9. První Jupitera, třetí Saturna: nebezpečné; zeslábné a bude ho trápit třesavka, horečka a potíže vnitřku nebo břicha.
10. Druhý Venuše: zeslábné z nadměrné krve.
12. Čtvrté *klimakterium Saturnu*. Neočekávaně nebo kvůli vlhkosti.
13. První Měsíce: objeví se obtížná horečka nebo záchvat a potíže vnitřku nebo hrudníku.
14. Druhý Marse: nebezpečný, obtížný.

⁵⁴⁰ Merkur je v horoskopu o 8 znamení před Měsícem a zároveň jeho perioda je také 8. Mars má v tabulce periodu nikoli 4 roky, ale 7, takže by teoreticky neměl být funkční, protože se to musí shodovat. Totéž platí o Slunci ve 28. roce, protože má v tabulce periodu 18. Valens je tedy nedůsledný v aplikaci druhé části nauky. Kromě toho musí být tabulka vytvořena nezávisle, protože interval 18 znamení nedává příliš smysl.

⁵⁴¹ Tedy Venuše. Faëton (Jupiter), Fainón (Saturn), Stilbón (Merkur), Fosforos (Venuše), Pyroeis (Mars). Tato jména se začala používat někdy v 1. století př. n. l. nebo dříve: Geminus (90–35 př. n. l.) 26, Cic. *Nat. deor.* II 53. Dorotheus opakovaně používá všechna tato jména kromě „Fosforos“.

⁵⁴² V tomto seznamu budu užívat číslovky pro návraty/body. RS

⁵⁴³ Text doslova říká „krev“ (αἷμασιν), ale pravděpodobně by to mělo být chápáno jako proces související s krví, např. jako v *klimakteriu* 49: αἱμαγμῶν (krvácení). Srov. *klimakterium* 16.

⁵⁴⁴ Pravděpodobně vyplněno později než *klimakterium* 16, a zřejmě interpretovat termín σύνθετος matematicky (srov. pozn. výše); takže *klimakterium* 8 by bylo konceptualizováno jako „prvočíslo“ zahajující sérii.

V originálu „*unmixed*“. Oddělené, nesmíchané složky. RS

15. Pátý Saturna, třetí Venuše: uvolnění.
16. Druhé *klimakterium* Merkuru: smíšené, cholera, bronchitida,⁵⁴⁵ a obtížné rekonvalescence.
18. Druhý Jupitera, šestý Saturna, první Slunce; velmi špatné.
20. Čtvrtý Venuše: obecně bezpečný; nemoci pocházejí z plnosti nebo únavy.
21. Třetí Marse, sedmý Saturna: obtížný a nebezpečný.
24. Osmý Saturna, třetí Merkura: obtížný, a to kvůli černé žluči a vlhkosti.
25. Pátý Venuše: smíšený.
- <26. Druhý Měsíce: nebezpečný. >
27. Třetí Jupitera, devátý Saturna: střední.
28. Čtvrté *klimakterium* Marsu: nejisté.
30. Desátý Saturna, šestý Venuše: většinou bezpečný.
32. Čtvrtý Merkura: vyčerpávající.
33. Jedenáctý Saturna: obtížný.
35. Pátý Marse, sedmý Venuše: nebezpečný a snadno nespolehlivý.
36. Čtvrtý Jupitera, dvanáctý Saturna:⁵⁴⁶ bolestný a nebezpečný.
39. Třetí Měsíce, třináctý Saturna: nejistý a nebezpečný.
40. Osmý Venuše, pátý Merkura: není špatný.
42. Šestý Marse, čtrnáctý Saturna: špatný a nebezpečný.
45. Pátý Jupitera, devátý Venuše, patnáctý Saturna: tento kritický bod se nazývá Stilbón; je třeba dávat pozor, aby se v této době nevyskytla nějaká vada

⁵⁴⁵ Název části těla opět znamená proces, možná onemocnění související s průdušnicí nebo průduškami (srov. pozn. ke *klimakteriu* 7).

⁵⁴⁶ Je to také druhý návrat Slunce.

chodidla, zatímco Merkur působí v nativitě, neboť Merkur přináší nebezpečí kloubů, slabost, život ohrožující tendence a nelibost.⁵⁴⁷

48. Šestý Merkura, šestnáctý Saturna: velmi špatný a nebezpečný.

49. Sedmý Marse: nebezpečný nebo nepředvídatelný, a to kvůli horečkám nebo krvácení, a násilným příčinám.

50. Desátý Venuše: nebezpečný.

51. Sedmnáctý Saturna: přináší nemoci, škody a neštěstí.

52. Čtvrtý Měsíce: není dobrý.

54. Osmnáctý Saturna, šestý Jupitera, třetí Slunce: špatný a plný nebezpečí.

55. Jedenáctý Venuše: není špatný.

56. Osmý Marse, sedmý Merkura: znepokojující a drsný.

57. Devatenáctý Saturna: nejhorší.

60. Dvacátý Saturna, dvanáctý Venuše: nejistý.

63. Dvacátý první Saturna, sedmý Jupitera, devátý Marse: zabíjející, zlý a smrtelný.

<64. Osmý Merkura: není příliš špatný.

65. Pátý Měsíce, třináctý Venuše: obyčejný.⁵⁴⁸

66. Dvacátý druhý Saturna.

69. Dvacátý třetí Saturna: špatný.

70. Desátý Marse, čtrnáctý Venuše: obtížný a špatný. >

⁵⁴⁷ Poetické jméno Stilbón, označující Merkura, je zde neobvyklé, protože 45 není ani násobkem 8. Srov. Fosforos, kdy se správně aplikuje na páté *klimakterium*, Venuše. Dalším *klimakteriem* (48) je Merkur, ale také Saturn, takže jméno Stilbón by se tam také sotva hodilo. Domnívám se, že možná v určitém okamžiku přenosu to byl druhý sloupec a tento záznam původně odkazoval na první *klimakterium* Merkuru (8), podobně jako v případě Venuše.

⁵⁴⁸ Nebo také všední. RS

72. Dvacátý čtvrtý Saturna, osmý Jupitera, devátý Merkura:⁵⁴⁹ špatný a smrtící.

75. Dvacátý pátý Saturna, patnáctý Venuše: nebezpečný.

77. Jedenáctý Marse; těžký a smrtelný.

78. Dvacátý šestý Saturna, šestý Měsíce: špatný.

80. Šestnáctý Venuše, desátý Merkura: směsice.

81. Dvacátý sedmý Saturna, devátý Jupitera: nebezpečný.

84. Dvacátý osmý Saturna, dvanáctý Marse: obtížný a škodlivý.

85. Sedmnáctý bod Venuše: obyčejný.

87. Dvacátý devátý Saturna: nebezpečný.⁵⁵⁰

90. Třicátý Saturna, osmnáctý Venuše, desátý Jupitera, <pátý Slunce>: špatný.

91. Třináctý Marse, sedmý Měsíce: obtížný.

93. Třicátý první Saturna: špatný.

95. Devatenáctý Venuše: není dobrý.

96. Třicátý druhý bod Saturna, <dvanáctý bod Merkura>: obtížný.

98. Čtrnáctý Marse: špatný.

99. Třicátý třetí Saturna, <jedenáctý Jupitera>: střední.

100. Dvacátý Venuše: není špatný.

102. Třicátý čtvrtý Saturna: špatný.

<104. Osmý Měsíce, třináctý Merkura: nijak špatný. >

105. Třicátý pátý Saturna, dvacátý první Venuše, patnáctý Marse: obtížný.

⁵⁴⁹ Je to také čtvrtý návrat Slunce

⁵⁵⁰ 88. Jedenáctý Merkura, chybí.

108. Třicátý šestý Saturna, <dvanáctý Jupitera, šestý Slunce>: smrtící.
110. Dvacátý druhý Venuše: není špatný.
111. Třicátý sedmý Saturna: nejistý.
112. Šestnáctý Marse, čtrnáctý Merkura: obtížný a hrozivý.
114. Třicátý osmý Saturna: nebezpečný.
115. Dvacátý třetí bod Venuše: obyčejný.
117. Třicátý devátý Saturna, devátý Měsíce, třináctý Jupitera: nebezpečný.
119. Sedmnáctý Marse: nejistý.
120. Čtyřicátý Saturna, dvacátý čtvrtý Venuše, <patnáctý Merkura>: smrtící.

Období (periody)⁵⁵¹

Abychom zjistili, která *klimakteria* jsou aktivní v určitém roce, faktorizujeme číslo roku do dvou multiplikačních faktorů. K tomuto účelu byla pravděpodobně použita multiplikační tabulka 10×12: tyto faktory by pak byly maximálně 10 a 12, v tomto pořadí. Pokud je x jedním z faktorů, astrolog zkontroluje, zda jsou před Měsícem nějaké hvězdy x znamení, a poté se podívá do tabulky *klimakterií*, aby zjistil, zda stejná hvězda má v daném roce kritický bod, v takovém případě je brána jako aktivní *klimakterium*. Je zřejmé, že Měsíc podle této metody neměl žádná *klimakteria*, protože by bylo absurdní počítat vzdálenost k sobě samému, ačkoli v tabulce rozhodně měl svá *klimakterická* období.

Období tabulky se neshodují s tzv. minimálními obdobími, ale v některých případech se zdá, že jsou z nich odvozeny:

⁵⁵¹ Má vlastní závorka. RS

	Minimální perioda	Klimakterium
<i>Slunce</i>	19	18
<i>Měsíc</i>	25	13
<i>Saturn</i>	30	3
<i>Jupiter</i>	12	9
<i>Mars</i>	15	7
<i>Venuše</i>	8	5
<i>Merkur</i>	20	8

Pokud je 19 let minimální periody pro Slunce roky Metonova cyklu (ve kterém je obsaženo celé číslo měsíčních cyklů), jeho *klimakterická* perioda pravděpodobně odráží cyklus *Saros*, ve kterém se vzorec zatmění opakuje (každých 18 let). Perioda 13 pro Měsíc byla možná odvozena z typické hodnoty pro denní postup Měsíce ve stupních, ale je také pravděpodobně relevantní, že je to polovina minimální periody 25 let.

Ostatní klimakterická čísla jsou na první pohled méně jasná, ale je pozoruhodné, že součet všech je 63,⁵⁵² což je číslo, které tabulka označuje jako „zabíjející“ (ἀνδροκλάστης). Toto číslo je také součtem hranic ovládaných Marsem, takže je pravděpodobné, že spojení tohoto čísla se smrtí předchází a skutečně určuje některé aspekty teorie *klimakterií*.

Navrhnu jednoduchou spekulativní rekonstrukci zdůvodnění těchto čísel. Řecké astrologické teorie, které nebyly zděděny z Mezopotámie, jako například schéma planetárních domicilů, inklinovaly k jednoduchosti, takže věřím, že by to byla žádoucí podmínka. Firmicus ve svém výkladu nauky o *klimakteriích* (IV 20) zmiňuje pouze toto číslo a s ním spojené cykly 7 a 9. To je zjevně součástí nauky naší tabulky *klimakterií*, ve které je číslo 7 přiřazeno Marsu a 9 k Jupiteru. Jupiter je možná překvapivý: možná byla kombinace faktorů 7 a 9 interpretována jako střet mezi nejmocnějším škůdcem (Mars) a nejmocnějším dobrodějem (Jupiter). Je také možné, že číslo 7 bylo přiřazeno Marsu, protože je to přibližně polovina minimální periody (15), analogicky se vztahem mezi 13letým *klimakterickým* obdobím Měsíce a jeho minimální periodou 25 let. Zbývajících 16 let (=63–18–13–9–7) lze rozdělit pouze takto:

$$16 = 8 + 5 + 3,$$

⁵⁵² ??????. RS

chceme-li použít periody, které jsou větší než 2 a liší se od sebe navzájem i od již použitých.⁵⁵³ Periody 5 a 8 byly přiřazeny Venuši a Merkuru pravděpodobně opět proto, že jsou přibližně poloviční vůči jejich minimální periodě 8 a 20, a Saturn dostal zbývající dobu 3 let.

Lékařský jazyk tabulky

V první části tabulky lze jasně pozorovat četné lékařské termíny označující části těla a také nemoci, které mohou postihnout zrozence.⁵⁵⁴ Zde uvádím nejzřetelnější příklady:

<i>Klimakterium</i>	<i>Planeta/Planety</i>	<i>Účinky</i>
5	<i>Venuše</i>	Bude oslaben (ἀσθενήσει)
7	<i>Mars</i>	Horečky, krvácení, rány, pády, ulcerace
9	<i>Jupiter</i>	Potíže ve střevech
10	<i>Venuše</i>	Bude nemocný kvůli nadměrné krvi (πληθώρα)
13	<i>Měsíc</i>	Objeví se horečka nebo záchvaty; vnitřnosti nebo problémy hrudníku
15	<i>Saturn/Venuše</i>	Uvolnění (ἀνετικός)
16	<i>Merkur</i>	Zvracení, bronchitida, obtížná rekonvalescence (δυσαναληψία)
24	<i>Saturn/Merkur</i>	Černá žluč (μελαγχολία) a vlhké syndromy
45	<i>Merkur</i>	Může se objevit určitá vada chodidla, protože Merkur přináší nebezpečí pro klouby, nemoci, život ohrožující atd.
49	<i>Mars</i>	Náhlá nebezpečí v podobě horeček, krvácení a násilných událostí

Dva z lékařských termínů v tabulce jsou natolik specifické, že se nevyskytují mimo díla lékařských autorů (ἀνετικός, „uvolnění“ *klimakterium* 15; δυσαναληψία, „obtížné zotavení“ *klimakterium* 16). Kombinace lékařských a astrologických principů je také pozorovatelná ve dvou konkrétních naukách obsažených v tabulce: za prvé, několik z těchto *klimakterií* (9, 13, 16, 24 a 45)

⁵⁵³ Toto je jediná možná kombinace používající období větší než 2. S periodou 2 by byly možné tři kombinace: 16=2+6+8=2+4+10=2+3+11, ale perioda 2 je pravděpodobně příliš malou a dává příliš mnoho *klimakterií* pro jednu planetu.

⁵⁵⁴ V každém případě jsou všechny příspěvky od 49. roku velmi stručné a obsahují pouze jedno nebo dvě slova.

odkazuje na části lidského těla, a ve třech případech (13, 16, 45) má spojení s konkrétní planetou paralely v ostatní starověké *melothesiaí*⁵⁵⁵ (*melotézie*).⁵⁵⁶

Myšlenka nastolení rovnoměrně rozložených cyklických krizí ve vývoji nemoci je stará jako Hippokratův korpus a pravděpodobně pochází z pozorování opakujících se nástupů horeček u různých druhů malárie: terciánské horečky (cykly tří⁵⁵⁷ dnů) a kvartánní horečky (cykly tří dnů). Takže podle Hippokrata (*Progn.* 20.1–16) tato období končí ve dnech 4, 7, 11, 14, 17 a 20, což tvoří překrývající se období 7 dnů, i když shoda nebyla dokonalá:⁵⁵⁸

0	7	14	21
0	4	11	18

Souvislost s astronomií byla zřejmá také v lékařské oblasti, protože tyto dny byly chápány tak, že následovaly lunární cyklus, přičemž 7 a 14 odpovídaly polovině srpku a úplňku.⁵⁵⁹

⁵⁵⁵ *Melothesiaí* byly korespondence mezi systémem astrologických entit, jako jsou planety nebo znamení zvěrokruhu, a částmi lidského těla, používané k propojení trápení těchto částí těla s astrologickými vlivy. Tak například u Manilia (II 453–465) je Beran, první znamení, spojen s hlavou; Býk s krkem a tak dále dolů k Rybám, které jsou spojeny s chodidly. V první kapitole Valensovy *Antologie* (I 1) se zdá, že některé z těchto korespondencí byly nově interpretovány jako planetární vlivy, takže Merkur, vládce Blíženců a Panny, ovládá klouby a břicho, tedy části, které Manilius přiřadil těmto dvěma znamením. Hrudník zmíněný v *klimakteriu* 13 v Kritodémově tabulce se shoduje s vlivy Měsíce u Valense I 1 (prsá) a s Maniliem II 453–465, Rakem (znamení Měsíce). *ἀρτηρία* (tepna, průdušnice nebo průdušky) v *klimakteriu* 16 se nachází v účincích Merkura in Valens I 1. Pokud jde o *klimakterium* 45, Valens I 1 uvádí ramena, klouby a břicho jako součást Merkura a in Manilius II 453–465 Blíženci (znamení Merkura) jsou spojeni s pažemi a Panna (druhé znamení Merkura) s břichem.

⁵⁵⁶ Má vlastní závorka. RS

⁵⁵⁷ Zřejmě překlep, původně má autor dvoudenní. RS

⁵⁵⁸ *Alex. sum.* Arabic 37, 48. Série pak byla prodloužena o 24, 27, 31, 34, 40, 60, 80 a 120: *Alex. sum.* Arabic 20 (Bos a Tzvi-Langermann 2015, 72). Takže tu byl další cyklus 20, který dal 20, 40, 60, 80 a 120 a také 4+20=24 a 7+20=27. Srov. Galén K 879,3–879,7 (CG 286–287).

⁵⁵⁹ Bos a Tzvi-Langermann 2015, 23. Někdy byla stejná čísla interpretována jako odkaz na roky mnohem delších cyklů chronických onemocnění: Galén (K817ff.) uvádí Hippokratovy názory na delší období 7 měsíců, 7 let, 14 let, a 21 let, ale to se u Hippokrata nenachází (Bos a Tzi-Langermann 2015, 18). *Alex. sum.* 68 vztahuje čísla k hvězdným cyklům, takže 14 dní (průměr Slunce-Měsíc) odpovídá 14 letům (zhruba polovině oběžné dráhy Saturnu).

Pliniovo svědectví

V *Přírodopisu* VII 48, pasáži již navštívené výše (kapitola 1), a v jejím spojení s Béróssosem, a která velmi pravděpodobně reprodukuje materiál od Ciceronova přítele, polymatematika, M. Terentia Varra, se Plinius zabývá určením délky života z astrologické perspektivy. Jak jsme viděli, vysvětluje základy metody *tetartemorionu*, kterou připisuje Nechepsovi a Petosirídovi, a uvádí předpokládanou maximální délku života podle Béróssose (získanou touto metodou pro podnebí Babylonu), Epigena (Alexandrie), a pro zeměpisnou šířku v Itálii. Pak říká:⁵⁶⁰

Poté přišla Asklépiova škola, která uvádí, že přidělená délka života je řízena hvězdami, ale že otázka největšího rozsahu období je zcela nejistá. Říkají, že dlouhý život je neobvyklý, protože velmi velký počet osob se narodí v kritických okamžicích v konkrétních případech lunárních dnů – například v sedmém a patnáctém, v noci i ve dne –, kteří jsou postiženi stoupající škálou let, která se nazývá „klimakterická“, sotva kdy, když se narodí za těchto okolností, dosáhne čtyřiapadesátého roku.

Kritodémova teorie *klimakterií* byla zcela unikátní a zanechala znatelný dopad pouze na Valense a Firmica (IV 20), kteří, jak víme, byli přímými čtenáři jeho díla.⁵⁶¹ Je tedy nepravděpodobné, že by Varro myslel na jinou nauku, vzhledem k tomu, že Varro znal také Kritodémův manuál (kapitola 1). Navíc Pliniova data dokonale odpovídají teorii. Lunární dny zmíněné v pasáži – 7. a 15. – zhruba odpovídají půlměsíci a průměru (=úplněk), a pokud si představíme člověka narozeného v jedné z těchto dvou situací, počítáme-li znamení od Měsíce ke Slunci, nikoliv včetně (na rozdíl od Valense), dostaneme 9 a 6 znamení. Protože jedna faktorizace roku 54 je 6×9 ,⁵⁶² v obou konfiguracích – půl srpek nebo úplněk – je tento rok ovládán Sluncem podle vzdálenosti od Měsíce. Prozkoumáme-li nyní 54. rok podle tabulky, faktorem je 18, a proto i

⁵⁶⁰ <A>esc<u>lapi rursus secta, quae stata vitae spatia a stellis accipi dicit, quantum plurimum tribuat, incertum est. rara autem esse dicunt longiora quidem tempora, quoniam momentis horarum insignibus lunae dierum, ut VII atque XV, quae nocte ac die observantur, ingens turba nascatur scansili annorum lege occidua, quam climacteras appella<n>t, non fere ita genitis LIII annum excedentibus.

⁵⁶¹ Héfaistiónova *klimakteria*, prezentovaná v jeho popisu znamení v první knize (I 1) a přijatá Kamaterem (222ff., 423ff., 700ff., atd.), jsou spojena s dekany. U Pavla Alexandrijského (*Isag.* 34) jsou zase něco jiného a ani Manilius, ani Dorotheus nehovoří o *klimakteriích*. Na důkaz Varrovy znalosti astrologických *klimakterií* Kritodémova druhu máme výslovné svědectví v Gelliovi (*Attic Nights* III 10.9), odkazující na znepokojivý charakter období 7: *pericula quoque uitae fortunarumque hominum, quae 'climacteras' Chaldaei appellant, grauissimos quosque fieri affirmat septenarios.*

⁵⁶² Je to vlastně jediná možná faktorizace se dvěma faktory pomocí multiplikační tabulky 10×12 .

zde Slunce ovládá *klimakterium* – skutečný stav *klimakteria* podle našeho fragmentu –, což dává fatální popis „špatný a plný nebezpečí“.

Příklad horoskopu, Valensovo svědectví a Kritodémova původní teorie

Datum odpovídající hvězdné konfiguraci, které je příkladem metody ve fragmentu, bylo nalezeno v roce 92 n. l., ale zjevně umělá povaha jeho pozic vyvolává pochybnosti o jeho pravosti jako skutečného horoskopu: Saturn, Jupiter, Venuše a Slunce jsou ve znameních diametrálně odlišných od jejich vlastních domicilů; Mars je ve svém vlastním domicilu a Měsíc je ve znamení Slunce.⁵⁶³ Horoskop tedy mohl být vynálezem, aby simuloval horoskop velmi nešťastné osoby. Valens jinak používá skutečné horoskopy, takže tento byl možná převzat z Kritodémova díla. Jaký zde byl účel a proč jej Valens znovu použil? Důležité je, že se jedná o úplňkový horoskop, takže jsme v jednom ze dvou případů, které signalizovali Plinius/Varro výše. Mohla to být dobrá ukázka teorie, aby se například ukázalo, že 54. rok, v němž by Slunce bylo v *klimakterii*, naznačuje velmi nebezpečný bod života.

Valens by metodu inkluzivního počítání mírně pozměnil (ať už vědomě nebo ne, to nevíme), ale skutečná *klimakteria* Slunce při půlměsíci a úplňku pracují pouze s neinkluzivním počítáním. Možná není náhoda, že Valens zahrnuje druhý horoskop po svém vystavení tabulky (8.101–104, výše netištěné), datovaného do roku 104 n. l., který představuje měsíční fázi půlměsíce. Zde se Valens pokouší o obskurní postup,⁵⁶⁴ možná vědomě modifikuje teorii.

Pokud jde o původní Kritodémovu nauku, dalo by se předpokládat, že obsahuje pouze část o vzdálenosti Měsíce, což tomuto nebeskému objektu přisuzuje důležitou roli jako ve fragmentech F11 a 12 v předchozí kapitole: každá hvězda, kromě Měsíce, by definovala řadu *klimakterií* na základě vzdálenosti od Měsíce: tedy například v horoskopu úplňku by Slunce mělo kritické body v 6. roce, 12. roce, 18. roce atd. Myslím, že je pravděpodobnější, že Kritodemos zkombinoval zavedený systém planetárních *klimakterií*, nezávislých na horoskopu narození, s idiosynkratickou teorií založenou na

⁵⁶³ GH L 92; srov. Peter 2001, 156 pro tento poznatek. Peter také poznamenává, že na rozdíl od Valensovy běžné praxe není dán ASC.

⁵⁶⁴ GH L 104.7.

vzdálenostech Měsíce.⁵⁶⁵ Povaha dalšího fragmentu, pokud je od Kritodéma, by tento argument posílila.

F 15 (není jisté). Dorotheus V 41,36–68

Typ fragmentu: Nejrelevantnějším zdrojem tohoto fragmentu je astrologický rukopis L=Laur. Plut. 28.34 z 11. století, i když je také zkopírován v rukopisu C=Marc. gr. 334 (14. století), a v rukopisu I=Laur je upravená verze Plut. 28.13 od Isaaca Argyrose. Ve třech rukopisech se objevuje po dvou úryvcích a všechny tři jsou společně přeloženy do arabštiny jako kapitola V 41 Dorotheovy astrologické příručky. Arabská kapitola představuje text bez dělení a název připisuje celý obsah jistému Qītrnūsovi, který může být Kritodémem. Řecká verze cituje Dorothea, ale je to pravděpodobně proto, že byl výňatek z Dorotheovy příručky, do které by byl vložen materiál z Kritodéma. Nejprve jej upravil A. Olivieri (CCAG I, 125) a poté D. Pingree ve svém vydání Dorothea (V 41 řecká verze, 425–426), beze změn. Pro řecký text používám čísla částí používaná Pingreem, která se liší od čísel v arabské verzi.⁵⁶⁶

A Dorotheus říká, že tyto konfigurace jsou nebezpečné: sedmidenní a devítidenní období klimakterií. Říká: pokud je dělení 7 dnů od samotného narození nemocného až do ulehnutí beze zbytku, nebo pokud je rozdělení 9 dnů beze zbytku, vznikne pro tuto nativitu klimakterium, a z tohoto důvodu, pokud osoba začala být nemocná, nemoc bude nebezpečná. Říká, že je třeba také vyhledat toto: Vezmeme-li počet tvořený intervalem znamení zvěrokruhu od Slunce při narození až po Měsíc při narození, počítáme-li přesně ta znamení, ve

⁵⁶⁵ Valens III 8 připisuje teorie o 7denních a 9denních periodách Nechepsovi a Petosirídovi, což naznačuje, že tato druhá část je starší než Kritodemos. Viz také fragment F15.

⁵⁶⁶ 6 φησί δὲ ὁ Δωρόθεος καὶ ταῦτα τὰ σχήματα ἐπικινδύνα εἶναι, οἷον τὰ τε ἑβδομαδικὰ καὶ ἑννεαδικὰ τῶν κλιμακτῆρων. 7 εἰ γὰρ αἱ συναγόμεναι, φησὶν, ἡμέραι ἀπὸ τῆς γενέσεως αὐτῆς τοῦ νοσοῦντος ἕως τῆς κατακλίσεως καὶ μεριζόμεναι παρὰ τὸν ζ' καταλήξωσιν εἰς τὸν ζ' ἢ μεριζόμεναι παρὰ τὸν θ' καταλήξωσιν εἰς τὸν θ', κλιμακτῆρ ἔσται τῇ γενέσει ἐκείνῃ· ἢ ἐὰν κατάρχηται νοσεῖν, ἐπικινδύνως νοσήσει. 8 σκοπεῖν δὴ φησιν ὁ αὐτὸς καὶ τοῦτο. 9 λαβὼν ἀπὸ τοῦ κατὰ γένεσιν Ἡλίου ἐπὶ τὴν κατὰ γένεσιν Σελήνην τὸν τῶν ζωδίων αὐτῶν τοῦ διαστήματος ἀριθμόν, συναριθμῶν καὶ αὐτὰ τὰ ζωδία ἐν οἷς εἰσιν ἐξ ἀρχῆς οἱ δύο φωστῆρες – ἔχων οὖν, ὡς εἴρηται, τὴν τοιαύτην τῶν ζωδίων ποσότητα, λάβε καὶ τὰς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς γενέσεως ἕως τῆς κατακλίσεως ἡμέρας, καὶ ταύτας μέρισον παρὰ τὴν ποσότητα τῶν ζωδίων, ὡς εἴρηται· καὶ ἐὰν ἀπαρτίζη ὁ ἀριθμὸς οὗτος τῷ πλήθει τῶν ἡμερῶν, ὁ κατακλιθεὶς ἐπικινδύνως νοσήσει.

10 καὶ ἄλλως δὲ φησί· σκόπει τὴν τῆς κατακλίσεως Σελήνην. 11 ἐὰν γὰρ τύχη ἢ ἐν τῷ δ' τόπῳ τῆς γενέσεως ἢ ἐν τῷ ζ' ἢ ἐν τῷ η', ἢ ἐνθα ἦν ἡ Σελήνη αὐτὴ κατὰ πῆξιν, κινδυνώδη τὴν νόσον καὶ ταῦτα ὑποφαίνει. 12 σκοπεῖν δὲ δεῖ, φησί, τοὺς τε β' Ἡλίους, τὸν τε κατὰ πῆξιν καὶ τὸν κατὰ πάροdon, καὶ ἔτι τὴν παροδικὴν Σελήνην τῆς κατακλίσεως. 13 καὶ ἐὰν αὐτὴ ἡ Σελήνη πρὶν ἑαυτὴν τετραγωνίσαι συνάψῃ τινὶ τῶν ἡλίων, ἐλαφροτέραν τὴν νόσον δηλοῖ· ἐὰν δὲ πρὸ τοῦ συνάψαι τινὶ τῶν ἡλίων ἑαυτὴν τετραγωνίσῃ, φαῦλον τὸ σημεῖον.

kterých jsou Světla na počátku,⁵⁶⁷ a máme-li, jak sám říká, takové množství znamení, vezmeme dny od počátku zrození až do ulehnutí, a rozdělíme je podle toho množství znamení, jak říká: a pokud toto číslo přesně dělí počet dní, bude osoba ležící v posteli nebezpečně nemocná.

A také říká: podívejte se na Měsíc ulehnutí. Pokud je buď na 4. místě nativního horoskopu, nebo na 6. či 8. místě, nebo tam, kde byl podle výpočtu samotný Měsíc, bude to signalizovat, že nemoc je nebezpečná. Říká se, že je třeba se podívat na dvě Slunce, jedno podle výpočtu,⁵⁶⁸ a jedno v tranzitu, a Měsíc v tranzitu v době ulehnutí: a pokud Měsíc dosáhne některého ze Sluncí, nežli dosáhne kvadratury, ukáže se, že nemoc je lehčí; pokud dosáhne kvadratury před dosažením jednoho ze dvou Sluncí, je to špatné znamení.

Co říkají nauky

Nauky v tomto fragmentu lze rozdělit do tří částí. První část (6–9, odpovídající Ar. V 41.47–56) vykazuje určitou spřízněnost s Kritodémovou naukou *klimakterií*, což podporuje hypotézu, že Qītrnūs, jemuž je připisována kapitola V 41, je ve skutečnosti Kritodémos. Za prvé, je třeba zvážit zbytek dělení sedmi⁵⁶⁹ nebo devíti ze součtu dnů od narození do začátku nemoci.⁵⁷⁰ Pokud je rozdělení přesné, pak doba odpovídající začátku onemocnění představuje *klimakterium*,⁵⁷¹ a onemocnění je vážné. Vezměte také počet znamení od Slunce k Měsíci v nativitě, případně přidejte počet znamení od Slunce k Měsíci v horoskopu začátku nemoci (text je v tuto chvíli nejasný). Dalším krokem je vydělit počet dní od narození do začátku onemocnění tímto číslem: pokud je rozdělení přesné, pacient se neuzdraví. Opět, stejně jako ve fragmentu F14, máme dvě nauky používající *klimakteria* odvozená z multiplikativních faktorů, které se zdánlivě navzájem posilují, aby vytvořily skutečná *klimakteria*. Jestliže ve fragmentu F14 vzdálenost ve znameních od

⁵⁶⁷ Začátek nemoci se obvykle nazývá κατάκλισις, takže to pravděpodobně znamená podívat se na znamení Slunce a Měsíce v horoskopu (srov. „počátek narození“, další řádek). Arabská verze je také poněkud neurčitá (53): Pingree ve svém překladu dodává „nyní“, čímž dává přednost horoskopu nemoci.

⁵⁶⁸ Tedy Slunce při narození.

⁵⁶⁹ Arabský text dodává, že je to podle toho, zda zrozenec měl těhotenství sedm nebo devět měsíců. V řecké medicíně a astrologii bylo běžnou zásadou, že období těhotenství bylo sedm nebo devět měsíců, a že plody v osmi měsících nebyly životaschopné: srov. Hippocr. *Carn.* 19; *Septim.* 1–2, *Oct.* 10; Soranus *Gyn.* 2.11; Varro *apud* Censorinus *Die nat.* 9, o Pythagorovi; Aristoteles *GA* 772b uvádí, že někdy žijí, ale že to není běžné.

⁵⁷⁰ Arabský text pomáhá čtenáři s tímto výpočtem a poznamenává, že v případě dělení 7 stačí přidat 1 den za rok (protože zbytek 365/7 je 1); a 5 v případě dělení 7 (odstavce 50–52), ale nezohledňuje přestupné roky.

⁵⁷¹ Technický výraz se vyskytuje pouze v řecké verzi.

Měsíce definovala *klimakteria* jedné planety po celý život, a pak určité pevné období spojené s touto planetou definovalo další soubor *klimakterií*, zde se obdobně definují *klimakteria* na základě vzdálenosti ve znameních mezi Sluncem a Měsícem (opět Měsíc!) a pevnými *klimakterii* (7 a 9 dní). Struktura je nápadně podobná v tom, že v obou případech je jeden systém klimakterií definován z horoskopu a druhý z pevných čísel, 7 a 9.

Druhá část (10–11, Ar. V 41.57–65) je přímočará: pokud je Měsíc na začátku nemoci ve čtvrtém, šestém nebo osmém místě nativity, nebo ve znamení, ve kterém Měsíc byl při narození, pak bude nemoc těžká, a to s lepším nebo horším výsledkem, v závislosti na tom, zda je v aspektu s dobroději nebo škůdci. Tato teorie je analogická a jednodušší na výpočet než teorie v první části kapitoly (není reprodukována výše), ve které je předepsáno, aby bylo vytvořeno několik horoskopů průběhu Měsíce, počínaje začátkem nemoci: jeden, když dosáhne levé kvadratury (po sedmi dnech), jeden pro levý trigon (devět dní) a tak dále (V 41.14–18, podobně jako V 31). Ve třetí části fragmentu (12–13, Ar. V 41,66–68) máme označit pozici Slunce v nativním horoskopu a v horoskopu ulehnutí, a pak se podívat, jestli z pozice Měsíce na počátku nemoci do jeho levé kvadratury najdeme jedno ze dvou Sluncí: pokud ano, je to dobré znamení; jinak to bude špatné znamení.

Nejstarší jádro V 41

Nyní se musíme zabývat skutečností, že řecký text fragmentu F15 připisuje nauky Dorotheovi. Za prvé je třeba vzít v úvahu, že kniha V arabského Dorothea, ačkoli nepochybně obsahuje autentický materiál Dorothea, je jistě jeho rozšířením. Tomu nasvědčuje několik okolností, včetně samotné délky této knihy ve srovnání se zbytkem – obvykle délky knih v díle odrážejí rozšíření původních rolí a jsou si navzájem zhruba podobné –, a jejího zdlouhavého úvodu, který opakuje prakticky všechny informace z úvodu do první knihy. Konkrétně pokud jde o tuto kapitolu, kdykoli existuje rozpor mezi řečtinou a arabštinou, je to vždy arabština, která představuje více obsahu.⁵⁷² Tyto amplifikace jsou pravděpodobně kombinovaným výsledkem pozdně starověké

⁵⁷² Srov. pasáže V 41,42–46, 47, 50, 62–65.

řecké redakce (4. století, datum horoskopu zahrnutého do III 1) a ztraceného prostředníka středoperského překladu.⁵⁷³

Zdá se však, že kapitola V 41 *prima facie* není dodatkem, protože má řecký protějšek. Řecké rukopisy rozdělují kapitolu na dvě části, z nichž první je nazvaná *περί κατακλίσεων καὶ νόσων* („o ulehnutí a nemocech“) a druhá *ἄλλὰ σκέψεις* („další vyšetření“). Převážná část první části, odpovídající arabštině V 41.10–24, ve které je naznačeno pořizování postupných horoskopů pro jednotlivé polohy Měsíce v jejím postupu od počátku nemoci, je velmi podobná nauce in V 31. Vzhledem k tomu, že Héfaistión, který, jak se zdá, neustále hledí na Dorotheovy hexametry, odkazuje na tuto nauku (III 31), můžeme si být jisti, že tato teorie byla přítomna v původním Dorotheovi. Fragment F15 patří do druhé části (*ἄλλη σκέψις*) a předchází jí alegorický výklad horoskopu onemocnění, v němž jsou čtyři kardinální body ztotožňovány se čtyřmi prvky nemoci. Tato druhá nauka je předávána anonymně, na rozdíl od F15, kde je připisována Dorotheovi. Dále následující text, který nevytiskl Pingree, shromažďuje nauky o nemoci od jiných autorů, včetně Juliána z Laodiceje. Navrhuji tedy následující scénář pro textovou historii této kapitoly v chronologickém pořadí:

1. Nauky od Qīṭrna (představující řeckého autora) odpovídající F15 jsou vloženy jako kapitola do pozdně starověké řecké redakce Dorothea, proto nadpis odkazuje na Qīṭrna.
2. V astrologickém sborníku, který představuje rukopis L,⁵⁷⁴ dvě po sobě jdoucí kapitoly o nemoci shromažďují nauky z (1) Dorothea V 31 a (2) Dorothea F15 (=Qīṭrnūs) a dalších zdrojů. Zejména druhá kapitola zaznamenává zdroj teorií, po nepřipsané alegorii fungující jako předmluva.⁵⁷⁵
3. Překladatel z řečtiny do střední perštiny (6. nebo 7. století) pravděpodobně používá řecký astrologický mix k zesílení V 41, přičemž pořadí nauk ponechává tak, jak se objevuje v řeckém

⁵⁷³ Cottrell a Ross 2019, 95–96, argumentují proti Pingreeově středoperské hypotéze a uvádějí, že přibližně patnáct středoperských slov arabského Dorothea je soustředěno v knize V. Nicméně al-Nadīmův *Fihrist* jasně uvádí Dorotheova překladatele ‘Umara ibn al-Farrukhāna jako překladatele ze střední perštiny, a Dimitrov 2020 ukazuje, že jeho překlad Ptolemaiova *Tetrabiblu* je pravděpodobně z tohoto jazyka. Farrukhānův *Tetrabiblos* zjevně neobsahuje žádná středoperská slova, a tak by se dal předpokládat jiný překladatel Dorotheovy knihy V, který by pro technické astrologické koncepty používal volněji středoperské výrazy.

⁵⁷⁴ Caballero-Sánchez 2013, 86 tvrdí, že původní *Syntagma Laurentianum* sahá přinejmenším do 9. století.

⁵⁷⁵ Řecká kapitola pokračuje dalšími naukami připisovanými autorům jako Nechepsos a Petosiris.

rukopisu. To vysvětluje skutečnost, že kapitola je připisována Qīṭrnūs, zatímco první nauky jsou ve skutečnosti odvozeny od Dorothea V 31.

Qīṭrnūs al-Sadwālī

Dalším problémem je výklad *nisba* (označení vztahu), který doprovází jméno Qīṭrnūs v arabském rukopisu, pro který dosud nebyl navržen žádný výklad. Jelikož se zdá, že výraz al-Sadwālī neodpovídá žádnému starověkému místu, spojení, které vyjadřuje, může mít jiný význam. Jednou z možností je, že písmeno *dāl* je chybné čtení *rāʾ*. Obě písmena jsou si skutečně velmi podobná, a i když v dochovaném rukopisu (*Yeni Cami* 748, f. 66r) je v tomto případě *dāl* jasné, jinde ve stejném rukopise lze obě písmena snadno zaměnit. Pokud by k takovému zmatku došlo, *sarwālī* by mohlo naznačovat vztah k *sarw*, „cypřiš“, jehož alternativní formou je *sarwal*.⁵⁷⁶ Nyní je Qīṭrnūs – možná poškození Κριτόδημος⁵⁷⁷ – nejpřirozeněji chápán jako arabizace κέδρινος, což je jméno příbuzné κέδρος („cedr“), a tak by *nisba* představovalo jakousi glosu: „související s cypřišem“.⁵⁷⁸

⁵⁷⁶ Srov. glosář andalusských termínů pro stromy in García a Hernández Bermejo (bez data).

⁵⁷⁷ Kritodémos. RS

⁵⁷⁸ Výklad by byl podpořen seznamem řeckých astrologů Ibn Nawbakhta, který zahrnuje jistého „Řeka Qīdrūse, z města Atén, známého pro svou vědu“: Flügel 1872, 239. Nawbakht by jméno „zjednodušil“ na κέδρος. Vzhledem k fiktivní povaze líčení Ibn Nawbakhta (srov. výše) se domnívám, že by se nemělo přikládat příliš velkou váhu tvrzení, že autor pocházel z Athén, i když je Dorotheus překvapivě dobře umístěn do Sýrie, navzdory jeho nesprávné identifikaci jako Egyptana v arabském přenosu (název v knize I; V I 1).

VIII. kapitola: Tabulky pro výpočet délky života (F 16–20)

Všechny fragmenty shromážděné v této kapitole souvisí se dvěma velkými tabulkami použitými pro výpočet délky života ve Valensově knize VIII. Kniha začíná vysvětlením jejich konstrukce a použití (F 17–18), dále představuje další metodu sestávající z variace standardního *tetartemorionu* – „osvědčené a úžasné metody tří znamení“ (δοκιμαστὴ καὶ θαυμαστὴ τριζωδία, VIII 5.24), což Valens ilustroval v poměrně velkém počtu skutečných horoskopů vlastního archivu –, a nakonec se vrací k tabulkám, aby uvedl některé příklady jejich použití (F 19–20). Na konci knihy jsou tabulky reprodukovány v plném znění (F 16). Existují pádné důvody domnívat se, že obě tabulky patřily do Kritodémova díla, i když byly pravděpodobně začleněny v nějaké pozdější fázi, jako tabulka *klimakterií* (kapitola 7). Valens zde věnuje značný prostor vývoji metod pro správné stanovení stupně Ascendentu, který je pro tyto postupy o délce života zásadní, ale je pravděpodobné, že takové korekční metody v díle Kritodéma nebyly.

V tabulkách jsou hodnoty vypočítané pro zeměpisnou šířku Alexandrie, ale jak uvidíme, zdá se, že to byl Valensův vlastní příspěvek.

Fragment F20 obsahuje dvojitý horoskop, který je příkladem metody popsané Valensem k určení času smrti přepracováním tabulky pomocí jedinečného systému astrologických hranic připojených k první tabulce (F16). Naznačuje data narození a úmrtí v 2. a 36. n. l. a byl pravděpodobně převzat z Kritodéma, kde pravděpodobně sloužil k ilustraci nauky o tranzitech jako dvojitý horoskop F9 (kapitola 4).

Poznámka k reprodukci a formátování tabulek

Nejprve uvádím tabulky, ačkoli jsou umístěny na konci knihy VIII ve Valensově manuálu. Z prostorových důvodů neposkytuji původní řeckou verzi. Metoda a zamýšlená čísla jsou dostatečně jasná a byly ověřeny Pingreem. Stejně jako v jeho vydání ponechávám čísla uvedená nebo implikovaná (opravuji evidentní typografické chyby) rukopisem (tabulky jsou dochovány jen v S), a to i v případech, kdy s výpočty mírně nesouhlasí. Zatímco v některých případech může být příčinou chyb přenos, v jiných (zejména když je více než jeden alfanumerický symbol nesprávný) je jasné, že výpočet byl chybný.

Libra						Scorpio					Sagittarius				
Degree		Numbers	Years	Months	Days		Numbers	Years	Months	Days		Numbers	Years	Months	Days
1	Sun	2	6	1	15	Mar	14	39	0		Jup	26	67	6	
2		4	12	3			16	44	5			28	72	6	
3		6	18	3			18	49	0			30	77	6	
4		8	24	4			20	55	2			2	5	2	
5		10	30	3	15		22	60	6			4	10	3	15
6	Mar	12	36	7		Jup	24	65	0		Sat	6	15	5	
7		26	78	0			8	21	10			20	51	2	
8		28	84	0			10	27	2			22	56	2	
9		30	89	11			12	32	7			24	61	3	15
10		2	6	0			14	38	0			26	66	3	
11	Jup	4	11	9		Sat	16	43	3		Mer	28	71	4	
12		6	17	1			18	48	7			30	76	6	
13		20	59	11			2	5	4			14	35	7	15
14		22	64	5	15		4	10	9			16	40	7	15
15		24	70	6			6	16	1			18	45	8	
16	Sat	26	76	8		Mer	8	21	5		Ven	20	50	9	
17		28	81	3			10	26	9			22	55	9	
18		30	87	4			12	32	0			24	60	10	
19		14	40	11			26	69	2			8	20	10	
20		16	46	9			28	74	4			10	25	4	
21	Mer	18	51	5		Ven	30	79	6		Sun	12	30	5	
22		20	57	11			2	5	3			14	35	5	
23		22	62	5	15		4	10	6			16	40	5	10
24		24	68	8			6	15	9			18	45	5	15
25		8	22	9			20	52	6			2	5	3	
26	Ven	10	28	5	15	Sun	22	57	0		Mar	4	10	1	
27		12	33	10			24	62	0			6	15	1	
28		14	39	5			26	67	11			8	20	3	
29		16	44	10	15		28	72	11			10	25	2	
30		18	50	4			30	77	7			12	30	2	

Tabulka 1

Capricorn					Aquarius					Pisces					Degrees
	Numbers	Years	Months	Days		Numbers	Years	Months	Days		Numbers	Years	Months	Days	
Sat	8	20	6		Mer	20	50	10		Ven	2	5	4		1
	10	25	1			22	55	11			4	10	9		2
	12	30	2			24	61	0			6	16	2		3
Mer	14	35	1		Ven	26	66	2		Sun	8	21	7		4
	16	40	1			28	71	4			10	27	0		5
	18	45	0			30	76	6			12	32	6	10	6
Ven	2	5	0		Sun	14	35	8		Mar	26	70	7		7
	4	10	1			16	40	10			28	75	7		8
	6	15	1			18	46	1			30	80	2		9
Sun	8	20	1		Mar	20	51	4		Jup	2	5	5	15	10
	10	25	1			22	56	7			4	11	0		11
	12	30	1			24	61	10			6	16	6	15	12
Mar	26	65	2		Jup	8	19	3		Sat	20	55	4		13
	28	70	3			10	25	3			22	61	2		14
	30	75	4			12	31	1			24	66	10		15
Jup	2	5	0		Sat	14	36	6		Mer	26	72	8		16
	4	10	1			16	41	9			28	78	2		17
	6	15	1			18	47	0			30	94	6		18
Sat	20	50	11		Mer	2	5	3		Jup	14	39	8		19
	22	55	5			4	10	6			16	45	4		20
	24	60	6			6	15	9			18	51	2		21
Mer	26	65	8		Jup	8	21	0		Sat	20	57	0		22
	28	70	5			10	26	4			22	62	11		23
	30	75	5			12	31	9			24	68	11		24
Jup	14	35	9		Sat	26	69	0		Mer	8	23	11		25
	16	40	6			28	74	4			10	28	11		26
	18	45	8			30	79	10			12	34	5		27
Sat	20	50	8		Mer	2	5	4		Jup	14	40	5		28
	22	55	9			4	10	8			16	46	8		29
	24	60	11			6	16	6			18	52	7		30

Tabulka 1

Aries						Taurus						Gemini					
Degrees		Numbers	Years	Months	Days		Numbers	Years	Months	Days		Numbers	Years	Months	Days		
1	Sun	14	41	1		Ven	26	83	6		Mer	8	27	3			
2		16	47	1			28	90	2			10	34	1			
3		18	53	2			30	97	0			12	41	0			
4		20	59	3			2	6	6			14	47	11			
5		22	65	5			4	13	3			16	54	10			
6	Ven	24	71	7		Mer	6	19	7		Sat	18	61	9	15		
7		8	24	0			20	65	0			2	6	10	15		
8		10	30	0			22	72	2			4	13	9			
9		12	36	1			24	78	5			6	20	8			
10		14	42	2			26	85	4			8	27	7			
11	Mer	16	48	4		Sat	28	92	3		Jup	10	34	6			
12		18	54	6			30	99	0			12	41	5			
13		2	6	1			14	46	3			26	89	8	15		
14		4	12	2			16	53	0			28	96	7			
15		6	18	4			18	59	8			30	103	8			
16	Sat	8	24	7		Jup	20	66	9		Mar	2	6	11			
17		10	30	10			22	73	4			4	13	10			
18		12	37	9			24	80	0			6	20	9			
19		26	80	0			8	26	8			20	69	4			
20		28	87	0			10	33	5			22	76	3			
21	Jup	30	93	6		Mar	12	41	2		Sun	24	83	2			
22		2	6	3			14	46	7			26	90	1	15		
23		4	12	6			16	53	5			28	97	0	15		
24		6	18	11			18	60	7			30	104	2			
25		20	63	9			2	6	9			14	48	8			
26	Mar	22	69	8		Sun	4	13	6		Ven	16	55	7	15		
27		24	76	2			6	20	3			18	62	7			
28		26	82	5			8	27	1			20	69	8			
29		28	89	5			10	34	0			22	76	7			
30		30	96	8			12	40	0			24	83	7			

Tabulka 1

Cancer					Leo					Virgo						
	Numbers	Years	Months	Days		Numbers	Years	Months	Days		Numbers	Years	Months	Days		Degrees
Sat	20	69	9		Jup	2	6	11		Mar	14	46	5			1
	22	76	8			4	13	10			16	53	8			2
	24	83	8			6	20	5			18	59	0			3
Jup	26	90	9		Mar	8	27	7		Sun	20	66	7			4
	28	97	9			10	34	6			22	72	0			5
	30	104	10			12	41	5			24	78	11			6
	14	49	0			26	89	7			8	26	3	15		7
	16	56	0			28	96	6			10	32	5			8
	18	63	0			30	103	9			12	39	3			9
Mar	20	69	11		Sun	2	6	10		Ven	14	45	7			10
	22	76	6			4	13	8			16	52	0			11
	24	83	9	5		6	20	6			18	58	4			12
Sun	8	27	11		Ven	20	68	4		Mer	2	6	3	15		13
	10	34	10	15		22	75	1			4	12	5			14
	12	41	10			24	81	8			6	19	3	15		15
	14	48	9			26	88	5			8	25	3			16
	16	55	9			28	95	0			10	31	7			17
	18	62	8			30	101	7			12	38	11	15		18
Ven	2	6	11		Mer	14	47	4		Sat	26	82	4			19
	4	13	3			16	54	1			28	88	11			20
	6	20	10			18	60	8			30	94	8			21
	8	27	10			20	67	4			2	6	3	15		22
	10	34	5			22	73	11			4	12	6	20		23
	12	41	8			24	80	5			6	18	9	7		24
Mer	26	90	1	15	Sat	8	27	5		Jup	20	62	5			25
	28	97	6			10	33	5			22	68	5			26
	30	104	0			12	40	1			24	74	4	15		27
	2	6	11			14	46	8			26	80	3			28
	4	13	10			16	52	11			28	86	2			29
	6	20	10			18	59	10			30	92	2			30

Tabulka 1

Libra					Scorpio					Sagittarius					
Degree	Numbers	Minutes ¹	Years	Months		Numbers	Minimum	Years	Months		Numbers	Minutes	Years	Months	
1	0	20	1	0		12	20	34	4		24	20	63	1	
2	2	40	8	2		14	40	40	3		26	40	69	0	
3	5	0	15	3		17	0	48	9		29	0	74	11	
4	7	20	22	4		19	20	53	4		1	20	3	1	
5	9	40	29	4		21	40	59	4		3	40	9	0	
6	12	0	36	3		24	0	65	11		6	0	15	4	
7	24	20	76	3		6	20	17	4		18	20	46	11	
8	26	40	80	0		8	40	23	8		20	40	51	0	
9	29	0	87	9		11	0	29	11		23	0	58	8	
10	1	20	4	11		13	20	36	0		25	20	64	7	
11	3	40	11	9		15	40	42	5		27	40	70	5	
12	6	0	18	10		18	0	48	7		30	0	76	1	
13	18	20	55	10		0	20	0	11		12	20	31	0	
14	20	40	62	6		2	40	7	2		14	40	37	2	
15	23	0	69	9		5	0	13	3		17	0	43	1	
16	25	20	76	8		7	20	19	7		19	20	49	7	
17	27	40	83	8		9	40	25	10		21	40	55	0	
18	30	0	90	9		12	0	32	0		24	0	60	11	
19	12	20	37	4		24	20	64	9		6	20	16	1	
20	14	40	44	11		26	40	70	10		8	40	21	11	
21	17	0	51	6		29	0	76	10		11	0	27	10	
22	19	20	58	1		1	20	3	6		13	20	33	8	
23	21	40	65	6		3	40	9	8		15	40	39	3	
24	24	0	72	3		6	0	15	10		18	0	46	4	
25	6	20	19	11		18	20	48	1		0	20	0	10	
26	8	40	26	0		20	40	54	1		2	40	6	8	
27	11	0	33	0		23	0	60	1		5	0	12	7	
28	13	20	40	6		25	20	65	11		7	20	18	6	
29	15	40	47	11		27	40	71	11		9	40	24	4	
30	18	0	54	4		30	0	78	0		12	0	30	2	

Tabulka 2

Capricorn				Aquarius				Pisces				Degree
Numbers	Minutes	Years	Months	Numbers	Minutes	Years	Months	Numbers	Minutes	Years	Months	
6	20	16	7	18	20	46	7	0	20	0	11	1
8	40	21	9	20	40	52	7	2	40	6	10	2
11	0	27	6	23	0	58	6	5	0	13	9	3
13	20	33	6	25	20	64	6	7	20	19	9	4
15	40	40	6	27	40	70	6	9	40	26	1	5
18	0	45	0	30	0	76	5	12	0	32	6	6
0	20	0	11	12	20	31	2	24	20	66	7	7
2	40	6	3	14	40	37	2	26	40	72	7	8
5	0	13	11	17	0	42	11	29	0	79	0	9
7	20	18	7	19	20	49	7	1	20	3	11	10
9	40	24	7	21	40	55	7	3	40	9	11	11
12	0	30	1	24	0	65	10	6	0	16	6	12
24	20	61	3	6	20	16	9	18	20	48	1	13
26	40	66	2	8	40	22	6	20	40	57	3	14
29	0	72	3	11	0	28	6	23	0	64	2	15
1	20	3	6	13	20	35	6	25	20	70	3	16
3	40	9	9	15	40	40	9	27	40	77	4	17
6	0	15	0	18	0	47	6	30	0	84	4	18
18	20	46	10	0	20	0	10	12	20	35	1	19
20	40	52	1	2	40	6	1	14	40	41	6	20
23	0	58	1	5	0	11	2	17	0	48	2	21
25	20	62	2	7	20	19	3	19	20	55	1	22
27	40	70	6	9	40	25	9	21	40	61	11	23
30	0	72	8	12	0	31	3	24	0	68	11	24
12	20	31	3	24	20	64	1	6	20	18	2	25
14	40	37	9	26	40	70	9	8	40	25	0	26
17	0	43	6	29	0	76	8	11	0	31	11	27
19	20	49	8	1	20	3	0	13	20	38	4	28
21	40	54	9	3	40	9	9	15	40	45	8	29
24	0	60	11	6	0	16	0	18	0	52	8	30

Tabulka 2

Degree	Aries				Tau				Gem			
	Numbers	Minutes	Years	Months	Numbers	Minutes	Years	Months	Numbers	Minutes	Years	Months
1	12	20	36	1	24	20	78	2	6	20	21	7
2	14	40	42	2	26	40	85	11	8	40	29	6
3	17	0	51	4	29	0	93	8	11	0	36	8
4	19	20	57	5	1	20	4	4	13	20	45	1
5	21	40	64	6	3	40	11	11	15	40	55	1
6	24	0	61	7	6	0	19	7	18	0	61	10
7	6	20	18	3	18	20	59	7	0	20	1	2
8	8	40	26	0	20	40	63	9	2	40	8	6
9	11	0	33	5	23	0	76	10	5	0	17	3
10	13	20	39	6	25	20	83	4	7	20	22	3
11	15	40	47	5	27	40	91	2	9	40	33	4
12	18	0	54	6	30	0	99	6	12	0	41	5
13	0	20	1	3	12	20	40	9	24	20	84	8
14	2	40	8	1	14	40	48	7	26	40	92	2
15	5	0	15	9	17	0	56	5	29	0	100	3
16	7	20	22	6	19	20	64	2	1	20	4	7
17	9	40	29	4	21	40	72	1	3	40	12	8
18	12	0	37	8	24	0	80	2	6	0	20	9
19	24	20	75	7	6	20	21	2	18	20	63	6
20	26	40	82	6	8	40	27	11	20	40	71	8
21	29	0	90	5	11	0	37	4	23	0	79	9
22	1	20	4	4	13	20	44	8	25	20	81	9
23	3	40	11	4	15	40	52	8	27	40	96	1
24	6	0	18	3	18	0	60	7	30	0	104	2
25	18	20	58	3	0	20	1	1	12	20	42	9
26	20	40	65	2	2	40	9	0	14	40	51	1
27	23	0	73	2	5	0	16	11	17	0	59	2
28	25	20	80	01	7	20	24	10	19	20	67	4
29	27	40	88	4	9	40	32	9	21	40	75	6
30	30	0	96	1	12	0	40	9	24	0	82	8

Tabulka 2

Cancer				Leo				Virgo				Degree
Numbers	Minutes	Years	Months	Numbers	Minutes	Years	Months	Numbers	Minutes	Years	Months	
18	20	63	11	0	20	1	2	12	20	41	11	1
20	40	72	1	2	40	9	2	14	40	48	7	2
23	0	80	3	5	0	17	2	17	0	56	1	3
25	20	88	4	7	20	25	3	19	20	63	10	4
27	40	96	8	9	40	33	4	21	40	71	4	5
30	0	104	11	12	0	41	4	24	0	78	11	6
12	20	43	1	24	20	83	10	6	20	20	9	7
14	40	51	4	26	40	91	10	8	40	28	4	8
17	0	59	1	29	0	99	7	11	0	35	11	9
19	20	67	7	1	20	4	7	13	20	43	2	10
21	40	75	9	3	40	12	7	15	40	50	11	11
24	0	83	2	6	0	20	6	18	0	58	4	12
6	20	22	1	18	20	62	8	0	20	1	1	13
8	40	30	3	20	40	70	6	2	40	8	7	14
11	0	38	2	23	0	77	4	5	0	16	1	15
13	20	46	6	25	20	85	2	7	20	23	6	16
15	40	54	7	27	40	93	11	9	40	30	7	17
18	0	62	11	30	0	101	8	12	0	38	7	18
0	20	1	7	12	20	41	9	24	20	77	3	19
2	40	9	1	14	40	49	6	26	40	84	10	20
5	0	16	4	17	0	57	4	29	0	91	7	21
7	20	25	4	19	20	65	1	1	20	4	10	22
9	40	33	2	21	40	72	6	3	40	11	9	23
12	0	41	1	24	0	80	6	6	0	18	9	24
24	20	84	4	6	20	21	3	18	20	57	2	25
26	40	92	3	8	40	28	11	20	40	64	3	26
29	0	100	4	11	0	36	11	23	0	71	4	27
1	20	4	7	13	20	44	5	25	20	78	4	28
3	40	12	8	15	40	52	2	27	40	84	4	29
6	0	20	9	18	0	59	9	30	0	96	3	30

Tabulka 2

K hranicím v první tabulce, viz kritický aparát v Pingreeho vydání: objevují se ve velmi poškozené podobě, ale systém lze snadno rekonstruovat díky jeho pravidelnosti a svědectví fragmentu F20.

Na rozdíl od Pingreeho se pokouším reprodukovat přesné rozvržení tabulek v rukopise, včetně oddělení mezi skupinami sloupců představujících znamení zvěrokruhu, stejně jako horizontální dělení na tři sloupce. Oba aspekty nejsou zdaleka irelevantní, protože (1) mezery mezi sloupci znamení v první tabulce umožňovaly vložení astrologických hranic a (2) vodorovné dělicí čáry odrážejí strukturu čísel v obou tabulkách.⁵⁷⁹

Pro pokračování v otázkách formátování jsou obě tabulky rozděleny na čtvrtiny, jednu na stranu, a to tak, že obě poloviny, které tvoří druhou, respektive první soubor šesti znamení zvěrokruhu (více o tomto neohrabaném řazení níže), zabírají vždy verso a následné recto, a jsou tak viditelné současně. V obou tabulkách se sloupec zodiakálních stupňů objevuje v každé čtvrtině, vždy v nejokrajovějším sloupci.

F 16. Samotné tabulky: Valens VIII (konec)

Typ fragmentu: Tabulky pro výpočet délky života podle stupně Ascendentu. První tabulka obsahuje systém hranic přidaných do mezi-sloupcových prostorů v určitém okamžiku mezi zavedením tabulek v Kritodémově díle a Valensovou aktivitou.

Obecný popis tabulek

Obě tabulky mají stejný formát a fungují stejným způsobem. Nejviditelnější rozdíl je v tom, že první tabulka obsahuje systém hranic zapsaných v mezi-sloupcích, který se liší od egyptského systému používaného Kritodémem ve fragmentu F10. Tabulky tvoří 30 řádků odpovídajících 30° znamení, a 12 sloupců odpovídajících 12 znamením. Přesněji řečeno, druhý sloupec se skládá z 12 bloků sloupců, z nichž každý obsahuje první sloupec,

⁵⁷⁹ Pro srovnání stojí za zmínku, že téměř všechny astronomické tabulky Oxyrhynchus mají dělení po dvou řádcích, stejně jako nejstarší rukopisy Ptolemaiových *Příručních tabulek*; tabulky Ptolemaiova *Almagestu* mají naopak vodorovné dělení každé tři sloupce. Ve většině případů na tom nezáleží, ale pro tabulku dob vzestupu v druhé knize *Almagestu* jsou jednoznačně vhodnější každé tři sloupce, protože znamení jsou rozděleny do tří částí po 10°. O papyru Oxyrhynchus, viz komentované vydání/překlad, Jones 1999; pro rukopisy Ptolemaiových *Příručních tabulek*, srov. Vat. gr. 1291 (deváté století) a Leiden BPG 78 (deváté století), pro Ptolemaiovův *Almagest*, srov. Par. gr. 2389 (deváté století).

který zobrazuje sekvenci sudých čísel mezi 2 a 30, a druhý pod-blok, který zobrazuje délku života osoby, jejíž Ascendent je v odpovídajícím stupni (daném sloupcem znamení a řádkem stupně). Vnitřní dělení druhého bloku odděluje zlomkové části roku, vždy vyjádřené v sexagesimální soustavě, jak je typické ve starověké astronomii. Z Valensova vysvětlení (F17) se zdá, že svým studentům navrhl výpočet zlomkových částí a také doby života pro jiné zeměpisné šířky: tabulky pak byly pravděpodobně dokončeny (pouze pro zeměpisnou šířku Alexandrie) v průběhu přenosu rukopisu. F17 vysvětluje zdůvodnění sloupce „čísla“ v obou tabulkách a F18 ukazuje, jak se mají vypočítat délky života, a to jak ty, které odpovídají zeměpisné šířce Alexandrie, jak je uvedeno v těchto tabulkách, tak i pro jiná podnebí.

Hodnoty pro délku života se zjistí vynásobením čísla přiřazeného příslušnému stupni délkou denního světla v časových stupních dne, kdy se Slunce nachází na této délce (délce odpovídajícího stupně), a vydělením výsledku číslem 60. Systém znamení je interpretován tak, že 8° Berana je jarní rovnodennost (místo 0° Berana). To byl tradiční rys babylonské astronomie, který převzali někteří řečtí autoři.⁵⁸⁰ Je to tedy délka dne odpovídající 8° Berana (a jeho protilehlým 8° Vah), která dává 180 časových stupňů, nikoli 0° Berana (a 0° Vah); to platí ve všech šířkách. Pokud tedy (jako Valens) použijeme zvěrokruh s centrem na 0° Berana,⁵⁸¹ musíme před vstupem do tabulky provést převod přidáním 8°. Pokud tedy je například náš Ascendent na 0° Vah, jdeme do 8° Vah; pak vynásobíme 28 z prvního sloupce první tabulky 180 časovými stupni a vydělíme 60, což se rovná 84. Toto jsou roky života, jak je uvedeno v odpovídajícím sloupci.⁵⁸² Postup je stejný pro druhou tabulku, přičemž se dosadí odpovídající čísla v prvních sloupcích.

Jediný podstatný rozdíl mezi těmito dvěma tabulkami najdeme ve sloupci „čísla“. Druhá tabulka je jednoduše variací první, ke které se dospělo mírnou změnou těchto čísel tak, aby vzdálenosti uvnitř sad šesti čísel zůstaly stejné, ale změnou minimálního čísla na 0;20 (tj. 0,33) místo 2: s novými čísly se získá nižší

⁵⁸⁰ Srov. Thrasyllus, CCAG VIII 3, 99: αἱ τροπαὶ γίνονται οὐ περὶ πρώτην μοῖραν τοῦ ζωδίου, ὥς τινες νομίζουσιν, ἀλλὰ περὶ ἧς („„Obraty se nedějí kolem prvního stupně znamení, jak mnozí předpokládají, ale kolem 8.““) Srov. HAMA, 596, důkaz znalostí jiných astrologů o této normě, včetně Gemina, Manilia, Valense a Firmica.

⁵⁸¹ Tzn. tropický zodiak, který má jarní rovnodennost na 0° Berana. RS

⁵⁸² Další příklad: maximální denní světlo v jakékoli zeměpisné šířce je ve standardním systému na 0° Raka. Pokud máme Ascendent na 0° Raka, v Alexandrii je denní světlo 210 časových stupňů. Pak přejdeme k 8° Raka v první tabulce, která ukazuje číslo 16, a tedy $16 \times 210/60 = 56$ let. To se změní v jiné zeměpisné šířce, což dává více let ve vyšších zeměpisných šířkách.

délka života, např. 1 rok života pro první záznam (v zeměpisné šířce Alexandrie; viz 6 let a 1 měsíc v první tabulce). Cílem sestavení druhé tabulky mohlo být ve skutečnosti dosažení nízké průměrné délky života. Dalším zajímavým aspektem, který bude diskutován níže, je, že tato čísla v obou tabulkách tvoří čtverce 5×5 sad čísel, přičemž každá sada obsahuje šest čísel, ve kterých se v každém řádku a sloupci nachází přesně pět prvků: toto se nazývá latinský čtverec.

Proč tabulky začínají ve Váhách, a jak to souvisí s hranicemi

Zřejmým rysem obou tabulek, který je třeba ještě vyřešit, je skutečnost, že nezačínají znamením Berana, ale Vah, znamením v opozici. Existuje pro to přijatelné vysvětlení: první stupně prvního znamení tabulky odpovídají nejnižším číslům: 2, 4, 6, 8, 10, 12. Kvůli těmto nízkým číslům patří zde výsledné délky života k nejkratším uvedeným v tabulce. Jak se ukazuje, tradiční „egyptské“ hranici tvořené prvními 6° Berana vládne Jupiter, zatímco hranice prvních 6° Vah patří Saturnu. Při navrhování systému pro délku života by tedy nedávalo smysl, aby začátek Berana odpovídal nejnižší délce života. Způsobem, jak to vyřešit, by bylo upravit strukturu tabulky tak, aby začínala druhou polovinou znamení, tedy Váhami.

Alternativní hranice připojené k první tabulce, začínající Sluncem a sahající každá po 5° , jsou zapsány v řádcích odpovídajících vždy prvnímu stupni každé sady pěti, do prázdných mezi-sloupců mezi znamení.⁵⁸³ Pravděpodobně byly zavedeny v pozdější fázi přenosu pomocí těchto mezi-sloupcových prostorů bez horizontálních sloupců. Pravděpodobně přitom můžeme vyloučit, že systém byl vymyšlen samostatně a následně přenesen na tabulku, neboť hranice tvoří také latinský čtverec získaný rotací, a tak se inspiroují vzorem tabulky.⁵⁸⁴

⁵⁸³ Hranice jsou označeny symboly hvězd, ale to byl pravděpodobně pozdní starověký vývoj, protože ve starověkých astronomických a astrologických papyrech najdeme pouze symboly pro Slunce a Měsíc.

⁵⁸⁴ Je možná také významné, že hranice začínají Sluncem na 1° Vah, protože Slunce bylo vnímáno jako střed pohybujících se hvězd, podobně jako tento bod Vah je přesně uprostřed zvěrokruhu.

Spojení tabulek s Kritodémem

Valens v hlavním textu jasně neprezentuje tabulky jako součást díla Kritodéma. To je však naznačeno v záhlavích III [6] a IX 9 (prakticky stejná kapitola zkopírovaná dvakrát), které explicitně připisují tabulku Kritodémovi:⁵⁸⁵

O škodlivých hvězdách a kritických místech s ohledem na 1. tabulku Kritodéma / O zlovolných místech a hvězdách. O kritických místech vzhledem k 1. tabulce Kritodéma.

Máme potvrzeno, že se jedná o tabulku reprodukovanou výše, protože v této kapitole Valens používá astrologické hranice (F20), které jsou připojeny k tabulce označené jako κανόνιον ᾱ. Zdá se, že Valens uznává Kritodéma jako původce tabulky později v knize IX (9.27):⁵⁸⁶

Za těchto okolností musí začít diskuse o síle apogonie. Kritodémos vytvořil konstrukci a já jsem vynalezl metodu dříve,⁵⁸⁷ když jsem ji objasnil v jiných knihách; a teď po podrobnějším rozboru ji načrtnu.

Odkaz je docela nejasný, ale existuje důležité vodítko. Slovo použité Valensem k definování toho, co Kritodémos vykonal, je πῆξις („konstrukce“). Zatímco to může obecně znamenat výpočet (jako v nadpisu VIII 3: Πῆξις ὠροσκοπούσης μοίρας), v hlavním textu to Valens používá pouze k označení konstrukce nebo výpočtu tabulek.⁵⁸⁸ Zejména metoda tří faktorů, kterou Valens také popisuje jako πῆξις,⁵⁸⁹ zabírá střední část knihy VIII. Nejprve (VIII 6) Valens vysvětluje konstrukci tabulky spojené s touto metodou, kterou nazývá „apogonie“ (VIII 7.10, IX 9.38), a následuje po ní dlouhou částí (VIII 7) poskytující četné příklady horoskopů. Tabulka není uvedena, ale Valens ji dostatečně dobře vysvětluje, aby byla struktura srozumitelná. Zdá se, že pro každý stupeň uváděl akumulované časové stupně (od počátku Berana), jako každá tabulka vzestupných časů, a ve třech následujících sloupcích uvedl tři

⁵⁸⁵ περὶ ἐχθρῶν ἀστέρων καὶ κλιμακτηρικῶν τόπων περὶ τὸ ᾱ ὄργανον Κριτοδήμου / περὶ τῶν ἐχθρῶν τόπων καὶ ἀστέρων. περὶ κλιμακτηρικῶν τόπων πρὸς τὸ ᾱ ὄργανον.

⁵⁸⁶ Τοῦτων οὕτως ἐχόντων νῦν καὶ περὶ τῆς τῶν ἀπογωνίων δυνάμεως ἀρκτέον. τὴν μὲν πῆξιν Κριτόδημος ἐποίησατο, τὴν δὲ εἴσοδον πρότερον αὐτὸς ἀνευρών, διασαφήςας δὲ ἐν ἑτέροις βιβλίοις καὶ νῦν δὲ ἀκριβέστερον ἐξευρών ἐπιδιαγραφῆσω.

⁵⁸⁷ Pravděpodobně to znamená dříve v knize VIII, protože mluví o „jiných knihách“.

⁵⁸⁸ Zejména těch od Kritodéma v knize VIII 1.1: Τὸ ᾱ ὄργανον τὴν πῆξιν ἔχει ἀπὸ ᾱ ἕως μοίρας ζ' τοιαύτην... 1.10: Ἴνα δὲ συντομωτέραν τὴν πῆξιν δηλώσωμεν. Ale také tabulka časů vzestupu in I 6,22: τὴν πῆξιν τοῦ ἀναφορικοῦ.

⁵⁸⁹ VIII 6.1: ἡ δὲ πῆξις τῶν ἀναφορῶν καὶ τῶν τριῶν ὄρων.

faktory, z nichž první obsahoval časové stupně odpovídající sektoru o 30° (to by byl první faktor), druhý obsahoval časové stupně sektoru o délce 60° (druhý faktor) a třetí obsahoval časové stupně sektoru o délce 90° (třetí faktor). Poté, s ohledem na vzestupný stupeň, se provede předpověď délky života výběrem jednoho nebo součtu několika z těchto faktorů (chápaných jako roky života nebo v některých případech měsíce nebo dny). Jde tedy o variaci metody *tetartemorionu*, při které se volí maximálně časové stupně odpovídající 90°. Z toho, co říká Valens zde v knize IX – že pokud jde o sílu *apogonie*, Kritodémos provedl konstrukci a Valens metodu vynalezl –, a ze struktury knihy VIII lze dovodit, že svou „tří-faktorovou“ metodu interpretoval jako své vlastní vylepšení Kritodémových tabulek. Ve skutečnosti na nejzákladnější úrovni jsou vstup a cíl těchto dvou druhů tabulek stejné, poskytnout hodnotu délky života dané stupněm Ascendentu.

Relevantní otázkou je, zda je i druhá tabulka dílem Kritodéma. První argument ve prospěch této možnosti je jednoduchý: Valens nepoužívá druhou tabulku, kromě vysvětlení její konstrukce, zatímco uvádí mnoho příkladů výpočtů se skutečnými horoskopy pomocí první tabulky (F19). To by bylo zvláštní, kdyby druhá tabulka byla jeho vlastním příspěvkem. Za druhé, na konci své deváté a poslední knihy se Valens zmiňuje o konstrukci dvou tabulek pro určení délky Měsíce, které podobně označuje κανόνες τῶν β πλινθίων („tabulky dvou tabulek“, IX 19, srov. Příloha III). Jejich pozice na konci knihy, jejich počet a jejich bizarní povaha naznačují, že je Valens zčásti vytvořil, aby napodobily dvě tabulky délky života z Kritodémova pojednání.

Slovo πλινθίον (*plinthíon*)⁵⁹⁰

Je pozoruhodné, že obě tabulky se nazývají jak κανόνιον, tak πλινθίον. Konkrétně první se nazývá „první tabulka: schéma“ (κανόνιον α· πλινθίον) a druhá „druhá tabulka a schéma“ (κανόνιον δεύτερον καὶ πλινθίον). Zatímco κανόνιον, stejně jako nezdobné κανών, je obvyklé slovo pro číselnou tabulku u Valense, πλινθίον se jinde v jeho pojednání vyskytuje pouze jednou, aby oznámil dvě zmíněné tabulky na konci knihy IX, kde jsou bizarně označeny s podobným dvojím výrazem: „tabulky dvou schémat“ (κανόνες τῶν β πλινθίων).

⁵⁹⁰ Má vlastní závorka. RS

Obecněji řečeno, existuje jen málo slov doložených k označení číselných tabulek ve starověké řečtině. Zde jsou ty nejzřetelnější:

1. Valens: κανών/κανόνιον, ὄργανον
2. Ptolemaios: κανών/κανόνιον, καταγραφή⁵⁹¹
3. Nikómachos: διάγραμμα

Zásadní příklad pro naše účely najdeme v díle méně evidentního kandidáta, alexandrijského biblického exegeta, Filóna (první století n. l.), který zmiňuje obrazec znázorňující tři základní prostředky (aritmetický, geometrický a harmonický), a nazývá jej nejprve διάγραμμα, poté πλινθίον a nakonec obojím, přičemž vyjadřuje své pochybnosti o správném označení: „diagram nebo schéma, nebo jak by se to mělo nazývat“ (τὸ διάγραμμα ἢ πλινθίον ἢ ὅ τι χρὴ καλεῖν, *Opif.* 107).⁵⁹²

Slovo πλινθίς a jeho zdobnělina πλινθίον byly používány k označení objektů obdélníkového tvaru, někdy složených z menších obdélníků tvořících ortogonální mřížku. Jsou zde příklady ze zeměpisu (pravoúhlé řezy Země, Strabo II 1.35), z ornitomancie (části nebes: Plut. *Rom* 22.1), z výroby slunečních hodin (opět řezy nebes: Vitruv. IX 8.1), popř. z deskových her (jakási dáma, Pollux *Onom.* 9,98). Není tedy divu, že se začalo označovat číselnou tabulku obsahující ortogonální pravidla. Zdá se, že skrovné důkazy, které máme, naznačují, že v druhé polovině druhého století našeho letopočtu, v době Ptolemaia a Valense, bylo πλινθίς nahrazeno slovy κανών/κανόνιον a ὄργανον. Ve skutečnosti lze z jeho dvojího označení odvodit, že sám Valens toto slovo důkladně neznal. Svědectví ve Filóna a Nikómacha by zase mohla naznačovat, že v prvním století převládalo označení pro numerickou tabulku διάγραμμα, zatímco se také používalo πλινθίον.

Jiné příklady lze nalézt v různých druzích numerologických tabulek v několika rukopisech, včetně takzvaného Petosirídova kruhu, který často uvádí označení πλινθίς/πλινθίον. Bohužel je obtížné datovat tento materiál, ale

⁵⁹¹ καταγραφὴ pro tabulky se používá pouze in *Harmonics* I, v pozdně starověkých dodatcích: srov. Tolsa 2018.

⁵⁹² Philo Alex. *Opif.* 107: „Τὸ [číslo 7] je nejen dokonalé, ale je také takřikající nejharmoničtější a svým způsobem je zdrojem nejkrásnějšího diagramu, který obsahuje celek harmonických – čtvrtou, kvintu, oktávu – a všechny poměry – aritmetický průměr, geometrický a harmonický. Tabulka se skládá z těchto čísel: šest, osm, devět, dvanáct“ (ἔστι δὲ οὐ τελεσφόρος μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν ἀρμονικωτάτη καὶ τρόπον τινὰ πηγὴ τοῦ καλλίστου διαγράμματος, ὃ πάσας μὲν τὰς ἀρμονίας, τὴν διὰ τεττάρων, τὴν διὰ πέντε, τὴν διὰ πασῶν, πάσας δὲ τὰς ἀναλογίας, τὴν ἀριθμητικὴν, τὴν γεωμετρικὴν, ἔτι δὲ τὴν ἀρμονικὴν περιέχει. τὸ δὲ πλινθίον συνέστηκεν ἐκ τῶνδε τῶν ἀριθμῶν, ἕξ ὀκτὼ ἑννέα δώδεκα).

pozdní helénistické období se zdá být nejpravděpodobnějším původním kontextem (viz diskuse o fragmentu F17 níže pro srovnání mezi jedním z těchto čtverců a Kritodémových tabulek).⁵⁹³

F 17. Struktura sloupce „čísla“: Valens VIII 1–2

Typ fragmentu: Valensovo vysvětlení konstrukce prvního sloupce tabulek, tvořeného přerušovanými sekvencemi šesti rovnoměrně rozložených čísel.⁵⁹⁴

⁵⁹³ Neugebauer a Saliba 1989, 189, navrhuji helénistické/rané římské datum založené pouze na připsání Nechepsos/Petosiris a Pythagoras. Hippolytus Římský (*Proti všem herezím* IV 14, 2./3. století n. l.) částečně popisuje systém, ale to neznamená, že by šlo o soudobou praxi. Uvedený příklad (Hector) je stejný jako v rukopisech.

⁵⁹⁴ 1 τὸ ἄ ὄργανον τὴν πῆξιν ἔχει ἀπὸ ἁ ἕως μοίρας ζ' τοιαύτην. 2 τῇ ἁ μοίρᾳ τοῦ Ζυγοῦ παράκειται ἀριθμὸς β, τῇ β δ, τῇ γ ζ, τῇ δ η, τῇ ε τ, τῇ ζ ιβ, τούτεστι παραύξησις μοιρῶν β. 3 εἴτα ἀπὸ τῆς ζ μοίρας συνδέσμου λύσις, παραύξησις προσθέσεως μοιρῶν ιδ, καὶ γίνονται ἐπὶ τῆς μοίρας ζ μοῖραι κς, ἐπὶ τῆς η μοίρας κη, ἐπὶ τῆς θ μοίρας λ, ἐπὶ τῆς ι β, ἐπὶ τῆς ια δ, ἐπὶ τῆς ιβ ζ. 4 ἔπειτα πάλιν συνδέσμου προσθέσεως μοῖραι ιδ, καὶ γίνονται ἐπὶ τῆς ιγ μοίρας κ, ἐπὶ τῆς ιδ μοίρας κβ, ἐπὶ τῆς ιε μοίρας κδ, ἐπὶ τῆς ις μοίρας κς, ἐπὶ τῆς ιζ μοίρας κη, ἐπὶ τῆς ιη μοίρας λ. 5 εἴτα συνδέσμου προσθέσεως μοῖραι ιδ, καὶ γίνονται μοῖραι μδ, ἐξ ὧν ἀφελὼν τὰς λ λοιπαὶ ιδ· αὗται ἔσσονται ἐπὶ τῆς ιθ μοίρας, ἐπὶ τῆς ις κ, ἐπὶ τῆς κα ιη, ἐπὶ τῆς κβ κ, ἐπὶ τῆς κγ κβ, ἐπὶ τῆς κδ κδ. 6 καὶ πάλιν συνδέσμου προσθέσεως μοῖραι ιδ καὶ γίνονται λη, ἐξ ὧν ἀφελὼν τὰς λ λοιπαὶ η· αὗται ἔσσονται ἐπὶ τῆς κε, ἐπὶ τῆς κς ι, ἐπὶ τῆς κζ ιβ, ἐπὶ τῆς κη ιδ, ἐπὶ τῆς κθ ις, ἐπὶ τῆς λ ιη. 7 ὥστε κατὰ μὲν μοίρας ζ συνδέσμου λύσις ἔσται προστιθεμένων τῶν ιδ μοιρῶν καὶ ἐφεξῆς τῶν τῆς παραυξήσεως β ἐπὶ πάντων ζωδίων. 8 ἔξει οὖν ὁ μὲν Ζυγὸς ἐπὶ τῆς ἁ μοίρας παρακειμένης β, ἐπὶ δὲ τῆς λ μοίρας ιη. ὁμοίως δὲ τοῖς αὐτοῖς ἀριθμοῖς τοῦ Ζυγοῦ ὁ τε Λέων καὶ οἱ ἰχθύες ὥργανοθέτηνται.

9 εἴτα ἀκολουθῶς Σκορπίος ἔξει ἐπὶ μὲν τῆς ἁ μοίρας ιδ καὶ τῆς παραυξήσεως τῶν β προστιθεμένων γενήσονται ἕως τῆς ζ μοίρας κδ καὶ ὁμοίως τῶν συνδέσμων λυομένων ἔξει τῇ μοίρᾳ λ παρακειμένης λ. τοὺς δὲ αὐτοὺς ἀριθμοὺς ἔξει ὁ τε Κριὸς καὶ ἡ Παρθένος.

10 Ἴνα δὲ συντομωτέραν τὴν πῆξιν δηλώσωμεν πρὸς τό τινας καὶ ὅλον τὸ ὄργανον μνημονεύειν, οὕτως λογιζόμεθα ἐπὶ προσθέσεως. 11 ἐπὶ τῆς πρώτης μοίρας τοῦ Ζυγοῦ παρακειμένους ἔχει β. 12 ταύταις προσέθηκα ιβ τοῦ κύκλου καὶ γίνονται ιδ· ταύτας ὁ Σκορπίος ἐπὶ τῆς ἁ μοίρας ἔξει. 13 πάλιν τὰς ιδ προσέθηκα ταῖς ιβ καὶ γίνονται κς· ταύτας ὁ Τοξότης ἔξει ἐπὶ τῆς ἁ μοίρας. 14 καὶ ἐφεξῆς ἀνὰ ιβ προστιθέντες εὐρήσομεν τοῦ ἐξῆς ζωδίου ταύτας παρακειμένας τῇ ἁ μοίρᾳ· αἷς ἐπισυνθέντες τὰς ιβ καὶ λύοντες συνδέσμους τῇ τῶν ιδ μοιρῶν συνθέσει ὅλον τὸ ὄργανον συμπήξομεν. 15 ὅσας οὖν ὁ Τοξότης ἔχει παρακειμένας, τοσαύτας καὶ Ταῦρος· ὅσας ὁ Ὑδροχόος, τοσαύτας καὶ ὁ Καρκίνος· ὅσας ὁ Αἰγόκερος, τοσαύτας καὶ οἱ Δίδυμοι. καὶ ἔσται τούτων ἰσοδυναμία μὲν καὶ ἀλληλουχία, διάφορος δὲ διὰ τὰς ἀνωμαλίας τῶν ἀναφορῶν. 16 ἔστι δὲ τὸ ὄργανον τοῦτο ἔχον καὶ τὰ ἔτη παρακείμενα τοῖς ἀριθμοῖς καὶ ταῖς μοίραις ὑποδείγματος χάριν, τὴν δὲ ἀκρίβειαν καὶ^b ἕκαστον κλίμα καὶ τὰς τῶν τόπων ἀλλαγὰς οἱ γε νοῦν ἔχοντες εὐκατάληπτον ἔξουσι.

β'. Πῆξις τοῦ δευτέρου ὀργάνου φυσική

1 Τῆς περὶ τὸ ὄργανον οἰκονομίας προκειμένης ἀναγκαῖον ἔσχον καὶ τὴν καταγωγὴν τῆς πῆξεως ὑποτάξαι. 2 ἡ μὲν οὖν τῶν συνδέσμων πρόσθεσις, τούτεστιν αἱ ιδ, σημαίνουσι τὰ φῶτα τῆς Σελήνης, αἱ δὲ <ι>β τῆς παραυξήσεως δακτύλου Ἡλίου· δις δὲ τὰ ιδ γίνονται κη, κύκλος Σελήνης.

3 ἐπεὶ οὖν ἁ μοίρᾳ τοῦ Ζυγοῦ παράκεινται β, ἐκ τούτων ἀφείλον μοῖραν ἁ μ· λοιπὰ γίνονται ο κ, ὃ ἐστὶ μέγεθος τρίτον. 4 ταῦτα ἐπὶ τὸν ξ γίνεται ρη· ταῦτα ἀναλύω ἕως τῶν ξ' καὶ γίνεται μύρια καὶ ὀκτακόσια. 5 ταύτας ποιῶ φμ εἰς κύκλον ἕνα ἡμισυ καὶ γίνεται ο κ· ταῦτα ἔσται παρακείμενα ἐπὶ τῆς τοῦ Ζυγοῦ ἁ μοίρας. 6 ταῦτα γ' γίνεται ξ, ὅπερ ἐστὶν ἐνιαυτὸς εἷς.

7 προσεπικατάξομεν δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς ἐνιαυτοὺς οὕτως, προστιθέντες ἐκάστῳ ἔτει β κ. 8 ἔσσονται οὖν ἐπὶ τῆς β μοίρας τοῦ Ζυγοῦ β μ, ἐπὶ τῆς γ ε ο, ἐπὶ τῆς δ ζ κ, ἐπὶ τῆς ε θ μ, ἐπὶ τῆς ζ ιβ ο. 9 εἴτα ἐπὶ τοῦ συνδέσμου προσθέντες τὰ ιδ φῶτα τῆς Σελήνης τοῖς ιβ ο ἔξομεν κς ο· ἐκ τούτων ἀφείλαμεν ἁ μ, καὶ λοιπὸν ἔσσονται ἐπὶ τῆς ζ μοίρας κδ κ. 10 ἐπὶ τῆς η μοίρας παλινδρομήσομεν δύο κ, καὶ ἔσσονται κς μ, ἐπὶ τῆς θ κθ ο, ἐπὶ τῆς ι α κ, ἐπὶ τῆς ια γ μ, ἐπὶ τῆς ιβ ζ ο. 11 ὥστε ἐπὶ τὸν σύνδεσμον καὶ τὸν πρῶτον ἀριθμὸν ἀφαιρεῖν δεῖ ἁ μ, ἐπὶ δὲ τῆς

Konstrukce první tabulky

První tabulka od 1° do 6° je sestrojena následovně: vedle 1. stupně Vah je číslo 2, vedle 2. 4, vedle 3. 6, vedle 4. 8, vedle 5. 10, vedle 6. 12, tedy přírůstek 2. Pak od 7. stupně následuje přerušení sekvence, přírůstek o 14, a máme pro 7. stupeň 26, pro 8. stupeň 28, pro 9. stupeň 30, pro 10. stupeň 2, pro 11. stupeň 4., pro 12. stupeň 6. Pak se opět sekvence přeruší 14 v pořadí a máme pro 13. stupeň 20, pro 14. 22, pro 15. 24, pro 16. 26, pro 17. 28, pro 18. 30. Pak se znovu sekvence přeruší 14 v pořadí, a máme 44, ze kterých po vyjmutí 30 zbude 14. Toto je číslo pro 19. stupeň, pro 20. 16, pro 21. 18, pro 22. 20, pro 23. 22, pro 24. 24. Pak se opět sekvence přeruší 14 v pořadí a máme 38, ze kterých po vyjmutí 30 zbývá 8. Toto je číslo pro 25. stupeň, pro 26. 10, pro 27. 12, pro 28. 14, pro 30. 18. Takže každých 6 stupňů dojde k přerušení sekvence, přidá se 14 stupňů a pak postupně 2 z přírůstku, ve všech znameních. Váhy tedy budou mít číslo 2 na 1. stupni Vah a 18 na 30. stupni. Lev a Ryby byly nastaveny se stejnými čísly jako Váhy.⁵⁹⁵

Pak bude mít Štír 14 vedle 1. stupně Štíra a s přírůstkem 2, který se přidá až k 6. stupni, čímž vznikne 24. A podobně jsou sekvence přerušeny a bude mít 30 vedle 30. stupně. Beran a Panna budou mít stejná čísla.

Aby bylo možné konstrukci stručněji ukázat pro zapamatování podrobností a celé tabulky, počítáme po přírůstcích: Má 2 vedle prvního stupně Vah. K tomu jsem přidal 12 z kruhu znamení,⁵⁹⁶ celkem 14. Štír to má vedle 1. stupně. Opět jsem přidal 12 k těmto 14 na celkových 26: Střelec to má vedle 1. stupně. A sečtením 12 za sebou najdeme číslo odpovídající 1. stupni každého znamení. Přidáním 12 a rozdělením sekvencí s přidáním 14 sestrojíme celou tabulku. Čísla ve Střelci budou stejná jako u Býka; čísla Vodnáře budou stejná jako u Raka; čísla Kozoroha budou stejné jako u Blíženců. V jednom ohledu bude podobná síla a vzájemná podpora,⁵⁹⁷ ale tabulka bude jiná kvůli nerovnosti

παυαυξήσεως προστιθέναι β̄ κ̄. 12 τῷ δὲ αὐτῷ τρόπῳ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ζωδίων οἰκονομεῖν δεῖ. καθάπερ δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ᾱ ὀργάνου εὐρίσκομεν τοῦ ἐξῆς ζωδίου τὸν παρακεῖμενον ἀριθμὸν τῇ ᾱ μοίρᾳ, οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ δευτέρου ὀργάνου εὐρήσομεν.

a ζ̄ correxi, θ̄ codd.

b καὶ codd., καθ' Pingree, navrhuje. Kroll

⁵⁹⁵ Je to proto, že 12 je přidáno pro přejítí od jednoho znamení k dalšímu, informace, která je uvedena krátce poté.

⁵⁹⁶ Mnemotechnická pomůcka.

⁵⁹⁷ Mezi těmito dvojicemi znamení mají identický sloupec „čísla“.

vzestupných časů. V této tabulce jsou jako příklad uvedeny také roky vedle čísel a stupňů. Inteligentní studenti snadno získají přesné výpočty, stejně jako pro každé klima⁵⁹⁸ a změnu místa.⁵⁹⁹

Přesná⁶⁰⁰ konstrukce druhé tabulky.

Po seřazení tabulky si myslím, že je potřeba přiložit pozadí konstrukce. Nárůst mezi sekvencemi, 14, označuje osvětlení Měsíce, zatímco nárůst 12 označuje číslice Slunce;⁶⁰¹ dvakrát 14 se rovná 28, což je lunární perioda.⁶⁰²

Protože 2 je vedle prvního stupně Vah, odečetl jsem od toho 1;40: zbytek je 0;20, což je třetinová velikost. Toto rozdělením na 60 dává 180.⁶⁰³ Rozdělil jsem to na šedesátiny s výsledkem 10 800.⁶⁰⁴ Rozdělím to na 540°, tedy na jeden a půl kružnice a výsledek je 0;20,⁶⁰⁵ Toto číslo bude umístěno vedle 1. stupně Vah. Z této 1/3 se stane 60, což odpovídá jednomu roku.⁶⁰⁶

Zbývající roky vypočítáme následovně, ke každému připočteme 2;20: pro 2. stupeň Vah bude 2;40; pro 3. 5;0, pro 4. 7;20, pro 5. 9;40, pro 6. 12;0. Potom na konci sekvence přidáme 14 představující osvětlení Měsíce k 12,0, což dává 26,0; od toho odečteme 1;40 a zbytek bude pro 7. stupeň 24;20. Pak pro 8. stupeň postoupíme znovu o 2 a 20 min, a to je 26;40, pro 9. 29;0, pro 10. 1;20, pro 11. 3;40, pro 12. 6;0. V další sekvenci tedy od prvního čísla odečteme 1;40 a

⁵⁹⁸ Ve smyslu oblasti (pro různé šířky). RS

⁵⁹⁹ Závěrečné tvrzení o schopnosti studentů získat přesnost podporuje doslovný výklad předchozího bodu, podle kterého tabulka ukazuje pouze roky: měsíce a dny mohly být přidány později v průběhu přenosu po Valensovi.

⁶⁰⁰ Používané Valensem jako „přesné“: srov., např. $\pi\alpha\sigma\alpha\ \gamma\alpha\rho\ \acute{\alpha}\gamma\omega\gamma\acute{\eta}\ \sigma\upsilon\gamma\kappa\rho\rho\rho\mu\acute{\epsilon}\nu\eta\ \pi\rho\acute{o}\ \varsigma\ \acute{\epsilon}\tau\epsilon\rho\alpha\nu\ \lambda\alpha\acute{o}\varsigma\ \acute{\epsilon}\tau\epsilon\rho\alpha\nu\ \lambda\alpha\acute{o}\varsigma\ \lambda\tau\epsilon\rho\alpha\nu\ \kappa\alpha\chi\omicron\nu\tau\Delta\tau\kappa\alpha\chi\omicron\nu\tau\tau\ \kappa\alpha\chi\omicron\nu\tau\Delta\tau\Delta\tau\eta\ \upsilon\sigma\alpha\ \phi\upsilon\sigma\iota\kappa\acute{\eta}\nu\ \kappa\alpha\iota\ \acute{\alpha}\kappa\rho\iota\beta\eta\ \kappa\alpha\iota\ \tau\eta\nu\ \theta\epsilon\omega\rho\iota\alpha\nu\ \acute{\epsilon}\nu\delta\epsilon\iota\kappa\nu\tau\alpha\iota$. (VI 2.8, „každá metoda v kombinaci s jinou a provedení testu poskytuje fyzikální a přesnou teorii“).

V originálu „Natural“. RS

⁶⁰¹ Osvětlení Měsíce ($\phi\omega\tau\alpha\ \tau\eta\varsigma\ \Sigma\epsilon\lambda\eta\eta\nu\varsigma$) a číslice Slunce ($\delta\acute{\alpha}\kappa\tau\upsilon\lambda\omicron\iota\ \tau\omicron\upsilon\ \eta\lambda\acute{\iota}\omicron\upsilon$) jsou Valensovy mnemotechnické pomůcky, jak si zapamatovat čísla 14, respektive 12. Osvětlování bylo ekvivalentní dnům v lunárním období (14 je poloviční perioda, neboli celé období od novu do úplňku): srov. Plut. is. Os. 369B, Dorotheus V 5,16–22 (=Héfaistión III 2,6); číslice Slunce, které jsou ve skutečnosti stejné jako číslice Měsíce, byly použity k měření velikosti zatmění: 12 bylo celkovým průměrem.

⁶⁰² Tento odstavec platí pro obě tabulky.

⁶⁰³ Existuje 180 třetin ze 60 ($60/[1/3]$).

⁶⁰⁴ Ve 180 je 10 800 šedesátin ($=180 \times 60$).

⁶⁰⁵ 10 800 děleno 540 ($=360 + 180$) dává 20, což Valens interpretuje jako 20 min. To zjevně nedává matematický smysl. Valens se snaží odvodit důvod, proč by první číslo mělo být 0;20, aniž by si uvědomoval (nebo nechtěl prozradit), že je libovolné. Jediným důvodem pro volbu tohoto výchozího bodu (0;20) je to, že se dostatečně blíží 0, čímž dává krátký život (viz Tabulka 2 ve fragmentu F16), přičemž výsledná čísla a konstantní nárůst jsou dostatečně zaokrouhlená.

⁶⁰⁶ Toto je délka života uvedená v tabulce: $0;20 \times 180$ (přibližný čas denního světla ve Vahách 1°) = 60, což, děleno 60, dává 1 rok života.

*nárůst je 2;20. Stejným způsobem použijte tento postup pro zbytek znamení. Stejně jako v první tabulce najdeme číslo u prvního stupně dalšího znamení, najdeme ho v tabulce druhé.*⁶⁰⁷

Forma tabulek u Valense

Valens in VIII 1.16 (viz poznámka *ad loc*) poznamenává, že první tabulka uvádí pouze roky a že je úkolem studenta získat přesné výpočty a délky života pro jiná podnebí. V každém případě skutečnost, že délky života se počítají pomocí normy 8° Vah (viz výše), na kterou musí Valens převést své délky, potvrzuje, že byly uvedeny již v Kritodémově knize. Teprve v průběhu předávání Valensova rukopisu byly tabulky doplněny o sloupce pro zlomkové části let, na základě Valensova nabádání.

Vlastnosti čísel

V první tabulce začínáme od 2 a přidáváme 2 pro každý stupeň pro prvních 6°. Pak přidáme 14, abychom začali další skupinu 6 a tak dále, vždy podle pravidla, že $30 + n = n$. Nyní, abyste získali číslo začínající v dalším sloupci, přidejte 12 k prvnímu číslu aktuálního sloupce.

Toto je způsob, jak získat sloupec „čísla“, ale otázku, zda je v těchto číslech nějaké zdůvodnění, lze zodpovědět pouze oddálením, přičemž tyto skupiny šesti čísel budou považovány za prvky.⁶⁰⁸ Pomocí písmen v abecedním pořadí pro označení skupin po šesti od začátku tabulky vidíme, že první skupiny jsou A = (2 4 6 8 10 12) a B = (26 28 30 2 4 6). První polovina předchozí skupiny (první tři prvky) se opakuje jako druhá polovina následující skupiny. Zbývající skupiny po šesti ve stejném znamení jsou uspořádány stejným způsobem tak, že pro sestavení další šestičlenné skupiny nejprve obsadíme poslední tři pozice s první sadou po třech v předchozí skupině po šesti a poté doplníme tři první prvky: C = (20 22 24 26 28 30), D = (14 16 18 20 22 24) atd. Takto se všechny možné skupiny po třech – (2, 4, 6), (8, 10, 12), (14, 16, 18), (20 22 24), (26 28 30) – zobrazí v každém znamení přesně dvakrát. Skutečnost, že množiny tří nejsou nikdy přerušeny, pravděpodobně souvisí s dělicími čarami každé 3°. Těchto pět skupin po třech číslech, které se v každém znamení opakují přesně

⁶⁰⁷ Tedy přidání 12 k číslu odpovídajícímu prvnímu stupni předchozího znamení.

⁶⁰⁸ King 1989 již tohle prokázal.

dvakrát, je rysem první tabulky: když se podíváme na druhou tabulku, vidíme, že v každém znamení je deset různých skupin po třech, z nichž každá se objevuje jen jednou (což je stejných deset skupin po třech, které se objevují v ostatních znameních).

Vezmeme-li v úvahu skupiny po šesti jako prvky, tvoří obě tabulky strukturu známou jako latinský čtverec. Latinský čtverec je tvořen $n \times n$ symboly, v nichž každý řádek a každý sloupec obsahuje n různých prvků.⁶⁰⁹ Při pohledu na tabulky je snadné vidět, že na začátku každého následujícího znamení máme předposlední skupinu šesti z předcházejícího znamení a že pořadí je všude stejné:

Lib	Sco	Sag	Cap	Aqu
A	D	B	E	C
B	E	C	A	D
C	A	D	B	E
D	B	E	C	A
E	C	A	D	B

Po pátém sloupci (odpovídajícím Vodnáři) má další znamení (Ryby) přesně stejnou strukturu jako první (Váhy) a tak dále.

Existuje mnoho možných latinských čtverců pátého řádu. V tomto případě jde o rotaci – nejjednodušší druh –, protože všechny sloupce používají stejné pořadí, počínaje čtvrtým prvkem předchozího sloupce. Další možností by bylo začít s druhým, třetím nebo pátým prvkem a ve všech případech bychom dostali latinský čtverec.

Ale existuje mnoho dalších možností, některé z nich zahrnují jednoduché rekurzivní metody. Jedním z příkladů je *sextina*, středověká básnická skladba obsahující šestiřádkové sloky, ve kterých se posledních šest slov první sloky opakuje v jiném a přesném pořadí jako posledních šest slov ve zbývajících

⁶⁰⁹ Po Eulerově použití termínu „*carré latin*“ pro konkrétní čtverec 7×7 splňující tuto podmínku ve snaze vyřešit problém existence tzv. řecko-římských čtverců, spočívajících ve speciální kombinaci dvou latinských čtverců. Označení pochází ze skutečnosti, že zpočátku používal latinská písmena pro jeden ze čtverců a řecká pro druhý: Euler 1782, 91; viz také Andersen 2013.

slokách. Uspořádání je uvedeno níže, přičemž n-tý sloupec představuje poslední slova v n-té sloce:

A	F	C	E	D	B
B	A	F	C	E	D
C	E	D	B	A	F
D	B	A	F	C	E
E	D	B	A	F	C
F	C	E	D	B	A

Postup zde spočívá v tom, že další sloku (=sloupec) začneme posledním slovem předchozí sloky (pro druhý sloupec: F), poté použijeme první (A), poté pátý (E) a poté druhý (B), a tak dále – přeskakujeme nahoru a dolů směrem ke středu.

Existuje nepřeberné množství kombinací, včetně těch, které nepoužívají rekurzivit, přičemž počet výrazně stoupá s velikostí čtverce. Obdélníky připomínající latinské čtverce jednoduššího druhu, získané rotací jako ten, který tvoří množiny šesti čísel našich tabulek, se přirozeně objevují jako reprezentace řeckých systémů astrologických hranic, jako je ten, který Ptolemaios nazývá chaldejským pořadím (*Tetrabiblos* I 21):⁶¹⁰ pro každé znamení je prvním členem planetární vládce jeho trojúhelníku⁶¹¹ (trojúhelníky jsou Beran–Lev–Střelec, Býk–Panna–Kozoroh atd.); druhý člen je planetární vládce dalšího trojúhelníku; a tak dále. Systém je tedy následující (Jupiter je planetární vládce prvního trojúhelníku, Venuše druhého, Saturn a Merkur třetího, Mars čtvrtého):

Aries	Taurus	Gemini	Cancer
Jupiter	Venus	Saturn	Mars
Venus	Saturn	Mercury	Jupiter
Saturn	Mercury	Mars	Venus
Mercury	Mars	Jupiter	Saturn
Mars	Jupiter	Venus	Mercury

⁶¹⁰ I když šlo pravděpodobně o helénistický výtvar; naopak ten systém, jehož nazval „egyptským“, byl babylonského původu (Jones a Steele 2011).

⁶¹¹ Zde myšleny samozřejmě triplicity. RS

Rotace funguje tak, že každý sloupec začíná druhým prvkem předchozího sloupce. Jediným zkreslením je, že pro třetí trojúhelník jsou dva planetární vládci (Saturn a Merkur), takže ve čtvrtém sloupci je přeskok.⁶¹²

Viděli jsme, že hranice připojené ke Kritodémově tabulce jsou také strukturovány rotací. Na rozdíl od výše zkoumaných systémů nejsou definovány prostřednictvím vládcovství, ale právě proto může jejich reprezentace tvořit dokonalý latinský čtverec, napodobující strukturu tabulky pro délku života. Jediná pravidla pro tento systém jsou: (1) používat přirozené uspořádání planet, vyřazovat Měsíc, ale ne Slunce; (2) začněte Sluncem, možná pojmáným jako střed mezi pohybujícími se nebeskými tělesy, stejně jako začátek Vah je středem zvěrokruhu; a (3) vytvořte rotaci převzetím druhého prvku z předchozího sloupce.

Libra	Scorpio	Sagittarius	Capricorn	Aquarius	Pisces
Sun	Mars	Jupiter	Saturn	Mercury	Venus
Mars	Jupiter	Saturn	Mercury	Venus	Sun
Jupiter	Saturn	Mercury	Venus	Sun	Mars
Saturn	Mercury	Venus	Sun	Mars	Jupiter
Mercury	Venus	Sun	Mars	Jupiter	Saturn
Venus	Sun	Mars	Jupiter	Saturn	Mercury

Zajímavé je, že druhá polovina zvěrokruhu představuje obrácený řád (Slunce, Venuše, Merkur atd.), přičemž také začíná Sluncem. Pravděpodobným důvodem je porušení symetrie: jinak by diametrálně odlišné stupně ve zvěrokruhu patřily vždy ke stejné hranici.

Přirozená otázka, která v této souvislosti vyvstává, je, zda vzhled takových čtverců byl jen nevědomým výsledkem aplikace jednoduchých pravidel pro hranice, nebo zda si autoři byli vědomi vlastností čtverců. Přinejmenším v případě hranic v první tabulce Kritodéma lze naznačit, že autor použil uspořádání záměrně. Hranice v Kritodémově první tabulce nejsou svázány s žádným souborem pravidel, kromě navýsost čtvercové struktury, kterou vytvářejí. I když představují nejjednodušší druh latinského čtverce –

⁶¹² Podobnou strukturu tvoří hranice oznámené (ale jinde nepoužívané) Valensem in III 6. Zde je pořadí získáno stejným způsobem, pouze se uvažuje Slunce (spoluvládce prvního trojúhelníku) a Měsíc (spoluvládce druhého trojúhelníku): Beran má Slunce, Jupiter, Venuše, Měsíc, Saturn, Merkur, Mars; Býk má Venuši, Měsíc atd.

získaný nejjednodušší rotací –, můžeme říci, že jeho autor, inspirovaný vzory některých systémů astrologických hranic, si byl vědom latinské čtvercové struktury tabulky po celou dobu života a napodobil ji jednoduchým latinským čtvercem ve svém vlastním systému hranic.

Řecko-římské čtverce mimo astrologii

Řecké astrologické použití čtverců splňujících zvláštní vlastnosti rovnováhy můžeme dát do souvislosti s tradicí magických čtverců – číselných čtverců se sloupci, řadami a úhlopříčkami sčítajícími stejný počet – ve středověké arabské a indické kultuře, pocházející nakonec ze starověké Číny.⁶¹³ Z geografického hlediska těsněji souvisí se čtverci v Kritodémově díle řecká isopsefická⁶¹⁴ poezie raného císařského věku, ve které každý řádek dává stejné číslo při sečtení čísel reprezentovaných písmeny řecké abecedy.⁶¹⁵ Také první potvrzení čtverce SATOR, nápis 5 × 5 písmen s celou větou, kterou lze číst vodorovně i svisle a dopředu a dozadu (*palindrom*), se nachází mezi grafity z Pompejí (tj. před erupcí Vesuvu v roce 79 n. l.).⁶¹⁶

S	A	T	O	R
A	R	E	P	O
T	E	N	E	T
O	P	E	R	A
R	O	T	A	S

Takové důmyslné slovní hříčky mají zjevnou podobnost s latinskými čtverci našich tabulek pro výpočet délky života. Oba jevy jsou však specificky literární (nebo paraliterární) a z tohoto pohledu jsou astrologické tabulky a systémy hranic něco jiného. Isopsefické básně a Sator čtverce bylo zjevně mnohem obtížnější vytvořit než latinské čtverce v našich tabulkách, jejichž

⁶¹³ Viz Tolsa 2020. Viz Andersen 2013, použití latinských čtverců v těchto tradicích.

⁶¹⁴ *Isopsefie* - praxe sčítání číselných hodnot písmen ve slově, aby se vytvořilo jediné číslo. Celkové číslo je pak použito jako metaforický můstek k dalším slovům hodnotícím stejné číslo. RS

⁶¹⁵ Viz básník Leonidas z Alexandrie, dříve astrologa (jak sám prozradil, Anth. Pal. IX 344), který složil isopsefickou báseň pro Neronovu matku Agrippinu (Anth. Pal. VI 329); Isopsefická poezie byla již helénistickým fenoménem, ale zdá se, že v době římského císařství pronikla do širšího kulturního prostředí; srov. Apollónios z Pergy apud Pappus II 21.1, pro něhož viz Netz 2009, 52.

⁶¹⁶ Mezi pompejskými graffiti je ještě jeden takový magický čtverec, i když netvoří celou větu: ROMA / OLIM / MILO / AMOR: srov. Benefiel 2013, 69. Podobný čtverec se dochoval v řeckém nápisu ze Smyrny z druhého století našeho letopočtu (tamtéž), i když neobsahuje palindrom.

konstrukce je přímočařeji mechanická. Lepší analogií s našimi tabulkami je čtverec čísel, který se používá k předpovídání vítězství v souboji nebo soutěži mezi dvěma jednotlivci – jakási numerologická verze hry kámen – papír – nůžky –, nalezená v sérii rukopisů obsahujících různé druhy numerologických postupů.⁶¹⁷ Dotyčný čtverec navazuje na dopis, který údajně Pythagoras adresoval svému synovi Telaugesovi:⁶¹⁸

Pythagoras Telaugesovi,

Zdravím tě. Po mnoha zkušenostech a pokusech jsem ti poslal tuto malou knihu obsahující velmi půvabný čtverec (plinthion). Zadáním níže uvedených písmen seznáš přítomnost, minulost a to, co přijde. Potom jsem nastavil čtverec enneady, který se má vyzkoušet následujícím způsobem (...)

Text dále vysvětluje, že v soutěži mezi dvěma jednotlivci se začíná redukcí jmen soutěžících na čísla mezi 1 a 9 pomocí řeckého alfanumerického systému. V tomto systému – obvyklém systému psaní čísel ve starověkých řeckých rukopisech – se prvních devět písmen používalo pro jedničky ($\alpha - \theta$), dalších devět pro desítky ($\iota - \rho$) a posledních devět pro stovky ($\rho - \text{Ϡ}$), zahrnující staré, zastaralé znaky pro dokončení druhé a třetí série. Pro každé z písmen jmen soutěžících se vezme odpovídající číslo v alfanumerické soustavě, případné 0 se vyloučí a sečtou se: ve zde uvedeném příkladu je EKTΩP⁶¹⁹ $5 + 2 + 3 + 8 + 1 = 19$. Toto číslo je pak redukováno *modulo* 9:

$$19 = 2 \times 9 + 1$$

Takže pro Ἑκτωρ⁶²⁰ zadáme čtverec pomocí čísla 1 a to samé uděláme se jménem druhého soutěžícího. Nakonec vyhledáme protínající se buňku a vyhraje číslo, které nese značku (N z νίκη v původní řečtině). Pokud mají soutěžící stejné číslo, vyhrává ten, kdo začal boj, pokud jsou čísla lichá, zatímco jeho soupeř vyhrává, pokud jsou sudá.⁶²¹

⁶¹⁷ Například Par. gr. 2009, 2v; Par. gr. 2892, f. 2r.

⁶¹⁸ Πυθαγόρας Τηλαύγῃ χαίρειν

Πολλὰ παθὼν καὶ πολλὰ πειράσας ἐπέσταλκά σοι τόδε βιβλίον ἔχον ἐν ἑαυτῷ πλινθίδα πάνυ χαριεστάτην· ἐντυχὼν γὰρ εἰς αὐτὴν διὰ τῶν ὑποκειμένων γραμμάτων εἴσεται τὰ τε ἐνεστῶτα καὶ τὰ προγεγονότα καὶ <τὰ> αὔθις ἐσόμενα. ὑπέταξα οὖν πλινθίδα ἐννεάδος δοκιμαζομένην τρώπῳ τοιῷδε (...)

⁶¹⁹ Έκτορ. RS

⁶²⁰ Ibidem.

⁶²¹ Tento systém je také vysvětlen Hippolytem Římským, Ref. Her. IV 14.

W	W	W	W	W	W	W	W	att.
9 1	9 2	9 3	9 4	9 5	9 6	9 7	9 8	9 9
W	W	W	W	W	W	W	def.	W
8 1	8 2	8 3	8 4	8 5	8 6	8 7	8 8	8 9
W	W	W	W	W	W	att.	W	W
7 1	7 2	7 3	7 4	7 5	7 6	7 7	7 8	7 9
W	W	W	W	W	def.	W	W	W
6 1	6 2	6 3	6 4	6 5	6 6	6 7	6 8	6 9
W	W	W	W	att.	W	W	W	W
5 1	5 2	5 3	5 4	5 5	5 6	5 7	5 8	5 9
W	W	W	def.	W	W	W	W	W
4 1	4 2	4 3	4 4	4 5	4 6	4 7	4 8	4 9
W	W	att.	W	W	W	W	W	W
3 1	3 2	3 3	3 4	3 5	3 6	3 7	3 8	3 9
W	def.	W	W	W	W	W	W	W
2 1	2 2	2 3	2 4	2 5	2 6	2 7	2 8	2 9
att.	W	W	W	W	W	W	W	W
1 1	1 2	1 3	1 4	1 5	1 6	1 7	1 8	1 9

„W“, ⁶²² vítěz; „att.“, ⁶²³ vítězí útočící; „def.“, ⁶²⁴ vítězí obránce

Jak vidíme, čtverec je navržen střídáním vítězství v řadách a sloupcích tak, aby byla zaručena co nejrovnější rovnováha obou možností. ⁶²⁵ Je to tedy jakýsi stejně vyvážený randomizér. V důsledku toho se všechny řádky a sloupce sčítají do stejných čísel jako v našich tabulkách. Kámen – papír – nůžky by mohly být prezentovány podobným způsobem:

W	W	
r p	r s	r r
W		W
s p	s s	s r
	W	W
p p	p s	p r

r (rock)= kámen; p (paper)= papír; s (scissors) = nůžky

⁶²² winner = vítěz. RS

⁶²³ attacker = útočník. RS

⁶²⁴ defender = obránce. RS

⁶²⁵ Jediným problémem je, že vzhledem k tomu, že velikost je lichá (9), v případě stejného počtu je pět políček označujících vítězství prvního soutěžícího a pouze čtyři pro soupeře.

Není však bezvýznamné, že výsledek hry byl prezentován ve čtverci. Zdá se, že se objevila určitá fascinace těmito tvary a vyváženými vlastnostmi čísel nebo prvků, které obsahovaly, i když čtverce měly také vysvětlovací funkci.⁶²⁶

Druhá tabulka: konstrukce a zdůvodnění

Je snadné vidět, že při použití druhé tabulky se nejkratší doby životnosti blíží 1 roku, zatímco v první tabulce se pohybovaly kolem 6 let. Tato modifikace, která více odpovídá vzorcům úmrtnosti v před-moderních společnostech, byla jistě motivací pro konstrukci tabulky. Valens však tuto tabulku nepoužívá pro žádný příklad horoskopu, na rozdíl od té první (srov. F19), možná proto, že čísla jsou složitější, a proto je obtížnější vypočítat délku života.

Konstrukce druhé tabulky je však jednoduchá: upravíme přesně stejným způsobem všechny skupiny šesti z první tabulky, přičemž poslední prvek zůstane nedotčen a odečteme od předposledního prvku 0,20, od čtvrtého $2 \times 0,20$, od třetího $3 \times 0,20$, od druhého $4 \times 0,20$ a od prvního $5 \times 0,20$:

2	_____	_____	-1;40
4	_____	_____	-1;20
6	_____	_____	-1
8	_____	_____	-0;40
10	_____	_____	-0;20
12	_____	_____	

Tímto způsobem je zachována základní struktura – latinský čtverec 5×5 tvořený pěti skupinami po šesti číslech v každém znamení pro pět po sobě jdoucích znamení – při zachování charakteristického konstantního nárůstu uvnitř skupin po šesti, který má nyní $2;20$. Avšak na rozdíl od první tabulky, ve

⁶²⁶ Naproti tomu Ptolemaios in *Tetrabiblos* I 21 odmítá nakreslit tabulku k zobrazení „chaldejských hranic“, protože je považuje za dostatečně jednoduché na to, aby byly srozumitelné bez takové pomůcky. To je hlavní důvod, proč máme tak málo tabulek: řecko-římské písmo dalo větší výsadu psaní před jinými prezentačními prostředky, jako jsou tabulky, kresby nebo diagramy. Srov. Kapitola 2 o Valensově vlastní kritice Kritodémových tabulek.

které jsme pro každý sloupec měli pět různých sad tří čísel, které se objevily dvakrát, nyní máme deset různých skupin po třech číslech, které se objevují jednou.

F 18. Výpočet délky života: Valens VIII 5.1–13

Typ fragmentu: Valensovo vlastní vysvětlení výpočtu délky života – v podstatě jeho vlastní aproximativní metoda, snad proto, aby čtenář-astrolog nemusel mít tabulku (sloupec „čísla“ bylo snadné odvodit) nebo vytvářet tabulky pro každou zeměpisnou šířku.⁶²⁷

Metoda dvou přiložených tabulek

První tabulka je vhodná pro délku života a svou podstatu a využití má podle stupně Ascendentu. Kdekoliv se toto zjistí, vynásobíme 12 hodinovou velikost vedle tohoto ve správném klimatu, pak vezmeme 1/30 z tohoto množství a řekneme, že stupně, které se tam nalézají, přidělují stejný počet let, a že doba smrti je až o tento počet let dále.⁶²⁸ Stejným způsobem, vezmeme-li 1/60 vynásobením 12, vypočítáme každý stupeň znamení jako přidávající tolik

⁶²⁷ <Ε.> Εἴσοδος τῶν προκειμένων β' ὀργάνων.

1 Τὸ πρότερον ὄργανον ἀρμόζει πρὸς χρόνους ζωῆς, τὴν σύστασιν ἔχον καὶ τὴν εἴσοδον ἐκ τῆς τοῦ ὠροσκοποῦ μοίρας· καθ' ἣν γὰρ ἂν εὗρεθῇ, ταύτης τὸ παρακεῖμενον κατὰ τὸ κλίμα μέγεθος ἱβπλασιάσαντες καὶ τὸ λ' λαβόντες τοσαῦτα ἔτη φήσομεν τὰς παρακεκίμενας μοίρας μερίζειν καὶ τοσοῦτον διάστημα ἀπέχειν τὸν θάνατον τῆς ζωῆς. 2 ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ξ' τοῦ ἱβπλασιασθέντος λαβόντες λογιούμεθα ἐκάστην μοῖραν τοῦ ζωδίου τοσαῦτα ἔτη μερίζειν· ἐὰν δὲ πως ἐπὶ συνδέσμου καταντήσῃ ἡ ὠροσκοποῦσα μοῖρα, τὰ γεννηθέντα ὀλιγοχρόνια ἔσται.

3 ἔπειτα εἰσελθόντες εἰς τὸ ὄργανον κατὰ τὴν τοῦ ὠροσκοποῦντος ζωδίου μοῖραν θεωροῦμεν τίς ἀριθμὸς παράκειται, καὶ τοῦτον συγκρίναντες πόσον μέρος ἐστὶ τῆς ἐξηκοντάδος, τοσοῦτον ἐκ τοῦ ἱβπλασιασθέντος ἀριθμοῦ ἡγησόμεθα πλῆθος βιωσίμων ἐτῶν. 4 δεῖ μέντοι λογίζεσθαι τὸν παρακεῖμενον [καὶ] ταῖς μοίραις ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν, πρῶτον ὥρας εἶτα ἡμέρας εἶτα μῆνας εἶτα ἐνιαυτούς.

5 ἄλλως τε καὶ ἐπεὶ β' ὁ ἀριθμὸς παράκειται ταῖς μοίραις ἐν τῷ ὀργάνῳ, δεῖ σκοπεῖν [τούτων] τὴν ἡμίσειαν τοῦ χρόνου τοῦ ἐπιβάλλοντος τῇ μοίρᾳ κατὰ τὰς ζωδιακὰς καὶ κλιματικὰς διαφοράς. 6 οἷον ἐπὶ τῆς τοῦ Ζυγοῦ α' μοίρας παράκειται ἀριθμὸς β'. 7 τὰ δὲ β' τῆς ἐξηκοντάδος ἐστὶ τριακοστόν· τὸ δὲ λ' τῶν ρπ (τούτέστι τοῦ μεγέθους τοῦ Ζυγοῦ) ἔστιν ς, ὃ κεῖται^a ἐκάστη <τῶν> μοιρῶν. 8 ἐὰν <δὲ> τοσοῦτων ἐτῶν λογιώμεθα, αἱ λ' μοῖραι ρπ ἔτη μεριοῦσιν, ἅπερ ἀδύνατόν ἐστιν ἀνθρώπῳ βῖωσαι. 9 ἐὰν <δὲ> τὸ ξ' τῶν ρπ λάβωμεν, εὐρήσομεν γ', ἃ μία μοῖρα μεριεῖ· τρεῖς οὖν τὰ λ' γίνεται ς. 10 ἢ καὶ τῶν ρπ ἐξ ἡμισείας λαβόντες (ἅπερ ἐστὶ τὰ αὐτά) γίνονται ς. 11 φήσομεν <οὖν> τὸν Ζυγὸν τὰ τέλεια ἔτη τοσαῦτα μερίζειν κατὰ τὴν ἐπιβάλλουσαν μοῖραν τοῦ μεγέθους.

12 ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ζωδίων τὸ παρακεῖμενον ἐκάστη μοῖρα μέγεθος ἱβπλασιάσαντες καὶ τούτου τὸ ξ' ἢ τὸ ἡμισυ λαβόντες εὐρήσομεν τὰ ἐλάχιστα ἢ τὰ τέλεια ἔτη. 13 ἐκάστη δὲ μοῖρα ἐκάστου ζωδίου διαφόρους χρόνους παραυξήσεως ἔχει, ὅθεν αἱ στιγμαὶ ἢ ῥοπαὶ τῶν ὠροσκοποῦσων καὶ παραλλαγαὶ τῶν μοιρῶν πολλὴν δύναμιν κέκτηνται.

^a ὃ κεῖται Pingree; συγκεῖται Kroll; οὐ κεῖται MSS

⁶²⁸ To platí pouze pro stupně, které mají v tabulce číslo odpovídající 2, např. 1° Vah. Obecný postup spočívá ve vynásobení počtu sloupců „čísla“ hodinovou velikostí 12 a poté vydělením 60.

let.⁶²⁹ *Nachází-li se stupeň Ascendentu v přerušené sekvenci, dotýčný bude mít krátký život.*⁶³⁰

*Poté, co vstoupíme do tabulky ascendentního stupně znamení, vidíme, které číslo je vedle něj, a určíme, jaká část z 60 toto číslo je; vezmeme stejnou část výsledku čísla vynásobeného číslem 12; a výsledek budeme považovat za roky života.*⁶³¹ *Je nutné počítat počet let vedle stupňů nejprve jako hodiny, pak jako dny, pak jako měsíce, pak jako roky.*⁶³²

*Jiným způsobem: když se u stupňů v tabulce objeví číslo 2, je nutné prozkoumat polovinu času odpovídajícímu stupni s přihlédnutím k rozdílu klimatu a znamení. Například: číslo 2 je vedle 1. stupně Vah, 7 a 2 je $1/30$ z 60. $1/30$ ze 180 (tedy velikost Vah) je 6,⁶³³ což platí pro každý stupeň. Pokud počítáme z tolika let, 30 stupňů přidělí 180 let, což je pro člověka nemožné.⁶³⁴ Pokud tedy vezmeme $1/60$ ze 180, nalezneme 3 jako část, kterou přidělí 1 stupeň⁶³⁵: třikrát 30 je 90. Nebo jedna polovina ze 180 je 90 (což je totéž). Řekneme tedy, že Váhy přidělují toto maximum let podle příslušného stupně velikosti.*⁶³⁶

Podobně pro zbytek znamení, vynásobíme velikost vedle každého stupně 12 a vezmeme $1/60$ nebo polovinu, abychom našli minimální nebo maximální

⁶²⁹ Správně řečeno, ne „každý stupeň znamení“, ale každá jednotka ve sloupci „čísla“. Viz příklad níže: Valens se pokouší vytvořit zkratku k tabulce. Jestliže stupně s číslem 2 (jako 1° Vah) dávají 6 let, pak každá číselná jednotka dává 3 roky; stupně s odpovídajícím číslem 30 tedy dávají $30 \times 3 = 90$ let. Zjevným problémem je, že délka dne se mění o 30° znamení; v této zkratce se bere jako velmi hrubá aproximace délka dne odpovídající začátku znamení.

⁶³⁰ Možná to naznačuje, že když je stupeň Ascendentu v přerušené sekvenci, měli bychom zvolit minimální roky.

⁶³¹ Ačkoli je Valens v tomto bodě dost nejasný, je to správný postup a platí pro každé klima. „Čísla“, která mají být vynásobena 12, odkazuje na hodinovou velikost, aby získal vyjádření denního světla v časových stupních.

⁶³² Zdá se, že to znamená, že u Valense by množství uvedená v tabulce jako roky měla být interpretována jako hodiny, dny nebo měsíce v případě kojenců žijících krátce.

⁶³³ Toto je standardní, správný postup.

⁶³⁴ Problém zde vyvstává ze záměny stupňů a číselných jednotek, která se v textu objevila již dříve. Valens nejprve tvrdí, že pokud 1° Vah dává 6, pak 30° Vah by mělo být $30 \times 6 = 180$. To však není pravda, protože relevantní veličina je ta ve sloupci „čísla“. 1° Vah má 2, a proto každá z těchto jednotek dává přibližně 3 roky; pak 9° Vah, což odpovídá „číslu“ 30, dává téměř $3 \times 30 = 90$ let.

⁶³⁵ Tedy jedna číselná jednotka. Nyní se zdá, že Valens postupuje správně, přestože zaměňuje 180 získaných chybně dříve se 180 časovými stupni odpovídajícími 1° Vah.

⁶³⁶ Tedy v rámci Vah, pro které stanovíme velikost 180 časových stupňů délky dne. V závislosti na „číslu“ mohou roky dosáhnout 90.

roky.⁶³⁷ Každý stupeň každého znamení má různé nárůstové časy; proto okamžiky v rámci hodin a změna stupňů mají velký účinek.⁶³⁸

Jak se počítají roky a Valensova zkrácená metoda

Může se zdát matoucí, že v této kapitole Valens vysvětluje především svou vlastní, řekněme přibližnou metodu. Místo výpočtu správných hodnot Valens vymyslí způsob, jak se obejít bez většiny těžké práce. Přesný postup je zveřejněn mezi představením jeho metody a jeho příkladem pro znamení Vah (3):⁶³⁹

Poté, co vstoupíme do tabulky ascendentního stupně znamení, vidíme, které číslo je vedle něj, a určíme, jaká část z 60 toto číslo je; vezmeme stejnou část výsledku čísla vynásobeného číslem 12; a výsledek budeme považovat za roky života.

Takže vezmeme číslo (např. 2 z 1° Vah), pak to vydělíme 60, a pak vynásobíme délkou denního světla. Pro zeměpisnou šířku Alexandrie, jak je uvedeno v tabulce, je denní čas 183,89 na 1° Vah s rovnodenností v Beranu na 8°: pak je výsledek 6,12 let, tedy 6 let 1 měsíc.

Valense zajímá spíš jeho zkratka než samotný výsledek, ale to není nijak překvapivé; málokdy věrně kopíruje postupy jiných astrologů, ale spíše kreativně přestavuje, kombinuje nebo přizpůsobuje metody, z nichž jsme již viděli několik příkladů. Zde hledá způsob, jak z výpočtu nejkratší doby života ve znamení odvodit roky života. To odpovídá stupni znamení s číslem 2 ve sloupci „čísla“: takže ve Vahách při použití přibližné délky denního světla 180 (na rovnodennosti) dostaneme $2/60 \times 180 = 6$. Poté, aby získal maximální délku života pro toto znamení, Valens použije stupeň s odpovídajícím číslem 30 a vypočítá $180/60 \times 30 = 90$.

⁶³⁷ Polovina délky dne pro získání maximální délky života je správná (např. ve Vahách $180/2 = 90$), ale 60 pro minimum je nesprávné; mělo by to být 30. (např. ve Vahách $180/30 = 6$).

⁶³⁸ To znamená, že vše závisí na stupni Ascendentu a ten se během hodiny rychle mění (zhruba 15° za hodinu), je důležité být při určování času Ascendentu přesný. Viz Tolsa 2017c o tomto problému a způsobech, jakými se s ním starověcí astrologové vypořádali.

⁶³⁹ εἰσελθόντες εἰς τὸ ὄργανον κατὰ τὴν τοῦ ὠροσκοποῦντος ζωδίου μοῖραν θεωροῦμεν, τίς ἀριθμὸς παράκειται, καὶ τοῦτον συγκρίναντες, πόσον μέρος ἐστὶ τῆς ἐξηκοντάδος, τοσοῦτον ἐκ τοῦ ἱβπλασιασθέντος ἀριθμοῦ ἡγησόμεθα πλῆθος βιωσίμων ἐτῶν.

Jde samozřejmě jen o přiblížení, protože délka denního světla se v celém znamení mění, ale i tak to dá zhruba správné výsledky. Například 19° Vah má přidružené číslo 14 a $180/60 \times 14 = 42$, což je relativně blízko číslu 40 v tabulce. Při tomto postupu se pro všechny stupně znamení používá jedna délka světla, takže kromě tabulky se sloupcem „čísla“ popsané v předchozím fragmentu postačí jednoduchá tabulka časů vzestupu podle znamení.

F 19. Valensova ukázka: Valens VIII 8.14–26

Typ fragmentu: Příklad horoskopu od Valense ilustrující jeho použití první tabulky pro výpočet délky života. Kapitola obsahuje tři další příklady horoskopů, které vynechávám. Tento příklad (druhý v textu) je dostatečně jasný a ostatní jsou použity úplně stejným způsobem; k našim znalostem by přidaly jen málo. Horoskop je 3. klimatu (délky života uvedené v tabulce 1 zde tedy neplatí) a zahrnuje metodu korekce stupně Ascendentu, kterou Valens popsal in VIII 3 a která pravděpodobně není převzata od Kritodéma.⁶⁴⁰

Další: Vespasiánův rok 7, Epifi 25 až 26, 3. hodina noci, klima 3. Slunce v Raku na 27° 43', Měsíc v Rybách na 12° 52', úplňk v Epifi 22 ve 3. hodině dne v Kozorohu na 24°. Ode dne a hodiny úplňku do dne a hodiny narození jsou 3 dny 12 hodin, což je 1/5 1/30 lunárního období do novu (což je 15 dní).⁶⁴¹ Odečetl jsem to od velikosti zadané na 20. stupni Kozoroha,⁶⁴² což je 12;20, a výsledek je 9;12.⁶⁴³ Toto bude zlomek hodiny. Vypočítal jsem 2 hodiny a přidal

⁶⁴⁰ 14 Ἄλλη. Οὐεσπασιανουῦ ἔτος ζ, Ἐπιφί κε εἰς τὴν κς, ὥρα νυκτερινὴ γ, κλίμα γ. 15 Ἡλιος Καρκίνῳ κζ μγ, Σελήνη Ἰχθύσι ιβ νβ, πανσέληνος Ἐπιφί κβ ὥρα ἡμερινὴ γ Αἰγόκερω κ<δ>. 16 ἀπὸ πανσεληνιακῆς ἡμέρας τε καὶ ὥρας ἐπὶ τὴν γενεθλιακὴν ἡμέραν τε καὶ ὥραν γίνονται ἡμέραι γ ὥραι ιβ, αἵπερ εἰσὶ τοῦ ἀπὸ σεληνιαίου δρόμου ἐπὶ σύνοδον (τουτέστι τῶν ιε) ε' λ'. 17 τοῦτο ἀφεῖλον ἀπὸ τοῦ μεγέθους τοῦ παρακειμένου τῇ τοῦ Αἰγόκερω μοίρᾳ κ, ὅπερ ἐστὶ ιβ κ, καὶ λοιπαὶ γίνονται θ ιβ. 18 τοῦτο μέρος ὥρας ἔσται. 19 ἐψήφισα οὖν ὥρας β καὶ προσέθηκα τὸ μέρος <καὶ> ἐγκλίματος τζ, γίνονται τμ νε. 20 ταύτας εὔρον ἐν τῷ ἐγκλίματι περὶ τὴν κθ τοῦ Ὑδροχόου. 21 καὶ προσέθηκα τὰς ἦ καὶ γίνεταί ὁ ὠροσκόπος Ἰχθύων μοίραι ζ. 22 ταύτας ἔχων εἰσῆλθον εἰς τὸ ὄργανον κατὰ τὴν ζ μοῖραν τῶν Ἰχθύων καὶ εὔρον παρακειμένους κς, αἵπερ εἰσὶν τῆς ἐξηκοντάδος γ' ι'. 23 τὸ δὲ παρακείμενον μέγεθος τῇ τοῦ Ὑδροχόου μοίρᾳ κθ ἐτύγχανεν ιγ ἐγγύς. 24 ταῦτα ποιῶ ἐπὶ τὸν ιβ, γίνονται ρνζ. 25 εἴτα λαμβάνω τὸ γ' καὶ τὸ ι', γίνονται ξη. 26 ἐτελεύτα κατ' ἀρχὰς τῷ ξθ ~ ἔτει.

⁶⁴¹ Tedy 7/30 vyjádřeno jako součet jednoduchých zlomků. Valens nejprve aplikuje metodu korekce Ascendentu, která spočívá v astrologickém (nikoli astronomickém) určení přesného času v rámci třetí hodiny. To se provádí zjištěním doby uplynulé od předchozí syzygie ve vztahu k celému období do následující syzygie (7/30) a následným odečtením tohoto zlomku od konce vykazované hodiny.

⁶⁴² Valens by měl vyhledat velikost na 27° Kozoroha, ne 20°. To možná naznačuje, že Valensova tabulka nebyla uspořádána podle stupňů, ale rozdělena do sekcí po 10°, jako ta v Ptolemaiově *Almagestu* (II 8).

⁶⁴³ Mělo by to být 9;27 (při použití dané hodnoty). Zdá se, že používá hodinovou velikost 12 místo 12;20 ($12 - 7/30 \times 12 = 9;12$). Hodinová velikost 20° Kozoroha je skutečně 12, nikoli 12;20; viz předchozí poznámka a tabulka níže. 30° Kozoroha má místo toho velikost ca. 12;20.

zlomek a akumulovaný vzestupný čas 307, celkem 340;55.⁶⁴⁴ Toto množství jsem našel v rostoucích časech na 29° Vodnáře.⁶⁴⁵ Přidám 8°, a z Ascendentu se stane 7° Ryb.⁶⁴⁶ Když jsem to měl, šel jsem do tabulky na 7° Ryb a našel jsem vedle něj 26, což je 1/3 1/10 z 60.⁶⁴⁷ Hodinová velikost ve Vodnáři na 29° byla přibližně 13. Vynásobím to 12 a dostanu 156. Dále z toho vezmu 1/3 a 1/10 a dostanu 68. Zemřel/a v polovině 69. roku.

Kontext u Valense

Sled kapitol v knize VIII je poněkud bizarní. Valens začíná vysvětlením konstrukce Kritodémových tabulek, pak uprostřed knihy (VIII 6 a 7) rozvíjí a obšírně ukazuje další metodu pro výpočet délky života pomocí tabulky dob vzestupu („metoda tří znamení“), a ke konci se bez předchozího upozornění vrací k tabulkám od Kritodéma, nejprve dává čtyři příklady horoskopů (VIII 8), z nichž druhý zde uvádím, který je poněkud jasnější a správnější než ostatní. Nakonec Valens vysvětluje metodu pro zjištění času smrti pomocí hranic připojených k první tabulce (VIII 9, F 20), načež tabulky zkopíruje.⁶⁴⁸

Metody pro korekci stupně Ascendentu

U Valense je opakující se zájem o přesnost stupně Ascendentu. Tato hodnota byla ve skutečnosti předurčena být nepřesná, protože čas byl obecně udáván jako celá hodina narození, jako ve „třetí hodině“. Některé zprávy uváděly začátek, střed nebo konec hodiny, ale to bylo vzácné.⁶⁴⁹ Nešlo však jen o reporty: vyznat se ve starověku bylo obtížné samo o sobě a odhaduje se, že sluneční hodiny měly v průměru odchylku přibližně 15 minut.⁶⁵⁰ Astrologové si byli evidentně tohoto problému vědomi a zcela paradoxně navrhli metody, jak z astrologických úvah odvodit správný stupeň.⁶⁵¹ Například Ptolemaios

⁶⁴⁴ S uvedenými čísly (použitím 12;20 jako velikosti a 9;12 jako zlomku) by to mělo být 340;52

⁶⁴⁵ Toto je nový ascendentní stupeň, vypočítaný pomocí tabulky časů vzestupu (klíma 3, viz níže), po odečtení části poslední hodiny určené pomocí popsané astrologické metody.

⁶⁴⁶ Tento přírůstek 8° odráží skutečnost, že tabulky pro výpočet délky života používají normu Jarní rovnodennost = 8° Berana (nikoli 0° Berana, kterou Valens pravidelně používá).

⁶⁴⁷ To znamená, že 13/30, a 26 je číslo ve sloupci „čísla“ v tabulce 1 pro 7° Ryb. Nyní Valens použije výpočet délky života: vyhledá hodinovou velikost 29° Vodnáře (Ascendent bez přičtení 8°), vynásobí ji 12 a 26/60.

⁶⁴⁸ Těsně před tabulkami na samém konci poslední kapitoly (VIII 9.24–39) najdeme druhou pasáž o konstrukci první tabulky, i když je neúplná a opakuje se.

⁶⁴⁹ Srov. Tolsa 2017c.

⁶⁵⁰ K nespolehlivosti starověkých přístrojů na měření času, srov. Hannah 2009, 169, pozn. 79, s bibliografií.

⁶⁵¹ Astrologii jako celek napadl pro nemožnost přesně vypočítat Ascendent Sextus Empiricus, *Proti astrologům* (passim). Pokud jde o paradoxní řešení astrologů, Ptolemaios si je dokonale vědom toho, že spolehlivost

(*Tetrabiblos* III 3) navrhuje najít nejpravděpodobnější vzestupné znamení astronomickou metodou, pomocí celé hodiny, a pak vybrat stupeň planety, která má více vztahů obeznámenosti s místem předcházejícího NOV-u nebo úplňku, bez ohledu na znamení, ve kterém byla tato planeta umístěna.⁶⁵²

Metoda, kterou zde Valens použil, není v jiných zdrojích popsána, ale pravděpodobně to nebyl jeho vlastní vynález, protože se zdá, že byla použita v některých papyrusových horoskopech z doby před jeho dobou i po ní.⁶⁵³ Nejsou však dostatečné důvody pro připsání metody Kritodémovi a některé náznaky ve Valensově vlastním díle také naznačují opak:

1. Toto není jediná metoda pro korekci Ascendentu nabízená in VIII 3 pro použití tabulky pro délku života: existuje ještě jedna, která je jinde záhadně spojena s astrologem Thrasylllem (IX 11).⁶⁵⁴
2. Valens má o takové postupy zájem a bylo by zvláštní, kdyby zde jeden nepoužil. Ve skutečnosti používá jinou metodu korekce Ascendentu pro svou vlastní nauku o délce života („*tři faktory*“) in VIII 6–7.
3. Jak je ukázáno výše, in IX 9 se Valens vrací k obsahu knihy VIII a tvrdí, že konstrukci (tj. tabulky) vytvořil Kritodémos, ale že on sám objevil lepší metodu, zřejmě metodu „*tří faktorů*“. Zde v knize IX Valens uvádí dvě další metody pro korekci Ascendentu, které mají být použity v kombinaci se třemi faktory, přičemž výslovně uvádí jejich použití Slunce a Měsíce. Na konci kapitoly říká, opět zcela záhadně, jako v případě Thrasylla: „*Kritodémos v této metodě také použil Slunce, v postupu, který nepublikoval*“ (Κριτόδημος μὲν οὖν ἐπὶ ταύτῃ τῇ ἀγωγῇ κοινῶς τῷ Ἡλίῳ κέχρηται, μεθόδῳ δ' ἑτέρᾳ ἣν οὐκ ἐξέδοτο, 53). Dochovalo se zdánlivě vyčerpávající shrnutí Thrasyllova pojednání, ve kterém se neobjevují žádné metody pro korekci Ascendentu.⁶⁵⁵ Ve skutečnosti se metoda, kterou Valens vztahuje k Thrasyllovi, zdá příliš

astrologie je kvalitativně nižší než spolehlivost astronomie (*Tetrabiblos* I 1), zatímco Valens někdy tvrdí, že astrologické metody mohou pomoci opravit astronomické tabulky: srov. Tolsa 2019b.

⁶⁵² Mnoho z těchto postupů se objevuje u Pavla Alexandrijského *Isag.* 33.

⁶⁵³ Srov. Tolsa 2017c.

⁶⁵⁴ Jako alternativa je nabízena v posledním odstavci kapitoly: VIII 3.24–27. Valens IX 11.2: „*Je obtížné a pracné testovat metody jiných lidí, zvláště ty, které nepocházejí z psaných knih nebo silných rozmluv*“ (δύσκολον μὲν οὖν καὶ ἐργῶδες ἀλλοτρίας δόξας ἐλέγχειν, καὶ ταῦτα μηδὲ διὰ γεγραμμένων βιβλίων μηδὲ διὰ λόγων ἐνεργητικῶν). A po výkladu metody záhadně: „*Thrasyllus vykonal vědecký začátek a vypočítal konec*“ (ὁ Θράσυλλος καὶ τὴν ἀρχὴν φυσικὴν ποιησάμενος τὸ τέλος συνέπλεξεν, 10).

⁶⁵⁵ CCAG VIII 3, 99–101.

technická a složitá na to, co se zdá být úvodním manuálem. Pravděpodobnějším závěrem je, že Valens chtěl předat myšlenku, že tyto metody nebyly jeho vlastním vynálezem, tedy že měly určitou tradici; protože však nebyl schopen najít žádné autoritativní pojednání, v němž by byly popsány, strategicky upustil od jmen Thrasylla a Kritodéma.

Použití takových numerických metod činí Valensovo pojednání jedinečným, ale je těžké uvěřit, že je nepoužili žádní jiní astrologové. Pravděpodobnější je, že astrologové měli jen málo příležitostí o nich diskutovat v příručkách, ve kterých se obvykle zabývali méně technickým materiálem, částečně proto, aby neodstrašili potenciální čtenáře, ale také podle konvence literární elegance – znovu připomínám Valensovy předsudky proti tabulkám od Kritodéma, které jsou v kapitole 2 –, a možná také s úmyslem ponechat si některé vlastní nástroje pro sebe. Ilustrativní je, že příručky nikdy nevysvětlují takový základní, ale vůbec ne evidentní postup, jako je použití tabulky dob vzestupu pro výpočet Ascendentu, kterou každý astrolog nutně ovládal. Vzhledem k tomu, že byly zřídkakdy prezentovány v příručkách, tyto numerické metody nemohly být přiřazeny žádné astrologické autoritě.

Valensova korekce Ascendentu v daném příkladu

Abychom dodrželi postup popsáný ve fragmentu, nejprve vysvětlím, jak určit Ascendent pomocí tabulky dob vzestupu. Vezměme si příklad, který uvedl Valens, představte si, že čas narození byl přesně v době, kdy skončila třetí hodina noci. Slunce bylo v Raku na 27° : pak je cílem najít tu část zvěrokruhu, která vystoupila z obzoru od západu slunce dále. Bylo nám řečeno, že uplynuly 3 hodiny noci, což podle definice znamená $3/12$ z celé noci. Za tímto účelem se podíváme na bod naproti Slunci, který při západu slunce stoupá na východě: 27° Kozoroha. Přejdeme k tabulce časů vzestupu a vynásobíme hodinovou veličinu v tomto bodě 3: hodinová veličina je časový stupeň (stupně na rovníku), který stoupá za 1 (noční) hodinu. Některé tabulky dob vzestupu uváděly tuto hodnotu ve sloupci.⁶⁵⁶ Lze to však snadno zjistit tak, že nashromážděné časové stupně od daného bodu (pro nás 27° Kozoroha)

⁶⁵⁶ V úplnějších tabulkách dob vzestupu, jako jsou ty v Ptolemaiových *Příručních tabulkách*, byla hodinová veličina již uvedena ve sloupci pro každý stupeň. Srov. jednodušší tabulka in *Almagest* II 8, kde tato hodnota není přítomna. Tento rozdíl jasně odráží praktické astrologické použití koncipované pro *Příruční tabulky*.

vydělíme 12 přes následujících 6 znamení (čas celé noci). V tomto případě je tabulka pro klima 3. Valens použil tabulku s 10° intervaly (viz příloha II pro tabulku vzestupů pro zeměpisnou šířku Alexandrie ve stupních):⁶⁵⁷

Zod. degree	Acc. t.-deg.	Hourly magn.
Aries 10	6.48	15.59
20	12.97	16.17
30	19.45	16.76
Taurus 10	27.34	17.11
20	35.23	17.46
30	43.11	17.81
Gemini 10	52.41	17.93
20	61.70	18.05
30	71	18.17
Cancer 10	81.70	18.05
20	92.41	17.93
30	103.11	17.81
Leo 10	115.22	17.46
20	127.33	17.11
30	139.44	16.76
Virgo 10	152.96	16.17
20	166.48	15.59
30	180	15
Libra 10	193.51	14.41
20	207.03	13.83
30	220.54	13.24
Scorpio 10	232.66	12.89
20	244.77	12.54
30	256.88	12.19
Sagittarius 10	267.58	12.07
20	278.28	11.95
30	288.99	11.83
Capricorn 10	298.28	11.95
20	307.58	12.07
30	316.87	12.19
Aquarius 10	324.76	12.54
20	332.65	12.89
30	340.54	13.24
Pisces 10	347.021	13.83
20	353.50	14.42
30	360	15

Nyní od 27° Kozoroha do 27° Raka je cca 147 časových stupňů,⁶⁵⁸ což, děleno 12, dává hodinovou veličinu (12,25), která se vynásobí 3, a dostaneme 36,75. Potom přejdeme k časovým stupňům 27° Kozoroha, přibližně 315, a přidáme 36,75, abychom dostali 351,75. Nakonec se podíváme na to, jaký

⁶⁵⁷ Pro jednoduchost výpočtu používám desetinné (nikoliv šedesátkové) zlomkové části. Časy vzestupu každého znamení pro různá podnebí (klimata) lze nalézt in *GH*, 4 (klima 3a); časové stupně pro každé znamení byly rozděleny na stejné části odpovídající třem 10° segmentům.

⁶⁵⁸ K tomu je třeba v mysli roztáhnout tabulku za Ryby a přidat 360° k časovým stupňům následujících znamení. Takže Rak 30 má 462,2 nashromážděných časových stupňů.

zodiakální stupeň zhruba odpovídá této hodnotě, což je přibližně 18° Ryb. Toto je vzestupný bod na konci třetiny noci.

Ale Valens používá metodu, která astrologicky určuje přesný bod v rámci této hodiny, od 2 dokončených hodin do 3 dokončených hodin. Tato metoda používá čas ve dnech uplynulých od poslední syzygie (úplňku nebo novu) v poměru k celé lunární půlperiodě (15 dní): v tomto případě $3,5 \text{ dne}/15 = 7/30$. Toto bude nyní zlomek hodiny (hodina obsahuje 12,25 časových stupňů, jak jsme vypočítali), který se má odečíst od bodu 3 hodin:

$$351,75 - 7/30 \times 12,25 = 348,89$$

To odpovídá přibližně 12° Ryb, což by byl korigovaný Ascendent. Stručně řečeno, metoda funguje tak, že:

1. Pokud narození proběhlo v syzygii (nov nebo úplňk), je Ascendent správný (udaný čas je považován za udanou hodinu).
2. Pokud narození proběhlo v polovině půl-lunárního období mezi jednou syzygií a další, bude správný bod odpovídat půlhodině (v našem příkladu dvě a půl hodiny noci).
3. U narození, která se postupně vzdalují od poslední syzygie, se opravený čas v dané hodině vrátí úměrně k začátku této hodiny.⁶⁵⁹

Zjištění délky života

Konečně máme zkorigovaný stupeň Ascendentu. Viděli jsme, že při správném výpočtu by to dávalo 12° Ryb, ale pro srovnání s jeho vlastními údaji použijí Valensův chybný Ascendent: 29° Vodnáře. Pak, aby bylo možné použít sloupec „čísla“ první tabulky od Kritodéma (Valens ve svých příkladech používá pouze první tabulku), přidá se 8°, aby se převedl na normu rovnodennosti tabulek: 29° Vodnáře se před vstupem do tabulky změní na 7° Ryb. Vyhledáme tam uvedené číslo, které je 26, ale nemůžeme použít délku života uvedenou v tabulce, protože se počítá pro Alexandrii. Pro klima 3 se použije hodinová velikost na 29° Vodnáře, která, jak říká Valens, je téměř 13 (v naší tabulce máme 13,25), k vynásobení:

⁶⁵⁹ Příklad u Valense obsahuje několik chyb, které popisují v poznámkách pod čarou. Všimněte si také, že místo odečítání časových stupňů od koncového bodu třetí hodiny, Valens přidá 23/30 hodinové velikosti ke koncovému bodu druhé hodiny, což je totéž.

$$26 \times 13 \times 12/60 = 67,6 \text{ let života.}$$

Nakonec Valens potvrdí smrt osoby blízko toho roku života. Všechny jeho příklady v této knize jsou tohoto druhu: vybral ze svého archivu horoskopy, které potvrdily jeho metody. Velké množství chyb – v této kapitole jich všechny čtyři příklady obsahují několik – však vzbuzuje podezření, že s údaji mohlo být manipulováno, což je praxe, která se vyskytuje jinde v jeho práci.⁶⁶⁰ Legitimnější strategie, i když poněkud problematická pro konzistentnost teorie, je pozorována uprostřed jeho příkladů „tří-faktorové“ metody in VIII 7, kde Valens oznamuje, že pro zbytek horoskopů bude metoda korekce Ascendentu mírnou obměnou dříve aplikované metody, kterou vlastně dává do práce s mnoha dalšími horoskopy.⁶⁶¹ Jasně viděl, že tyto extra příklady nefungovaly s prvním postupem, avšak malá změna postačila k získání dobrých výsledků.

F 20. Tranzit v opozici; dvojitý horoskop a Valensova metoda: VIII 9,1-23 = III [6]

Typ fragmentu: Postup pro určení rysů úmrtního horoskopu daného nativním horoskopem s použitím hranic připojených ke Kritodémově tabulce 1 (F15). Pravděpodobně jde o Valensovu vlastní metodu, která jako výchozí bod bere nauku v Kritodémovi zmiňovanou na začátku pasáže. V zájmu srozumitelnosti uvádím znázornění dvojitého horoskopu jako příklad metody.⁶⁶²

⁶⁶⁰ Srov. Tolsa 2019b.

⁶⁶¹ VIII 7.108: ἔστι δὲ ἡ διακρίσις μετὰ πολλοῦ πόνου οὕτως ἡμῖν ἐζητημένη, ἣν καὶ ὑποτάξομεν δι' ὑποδειγμάτων („*existuje námi pracně hledaná revize, kterou níže přikládáme prostřednictvím příkladů*“).

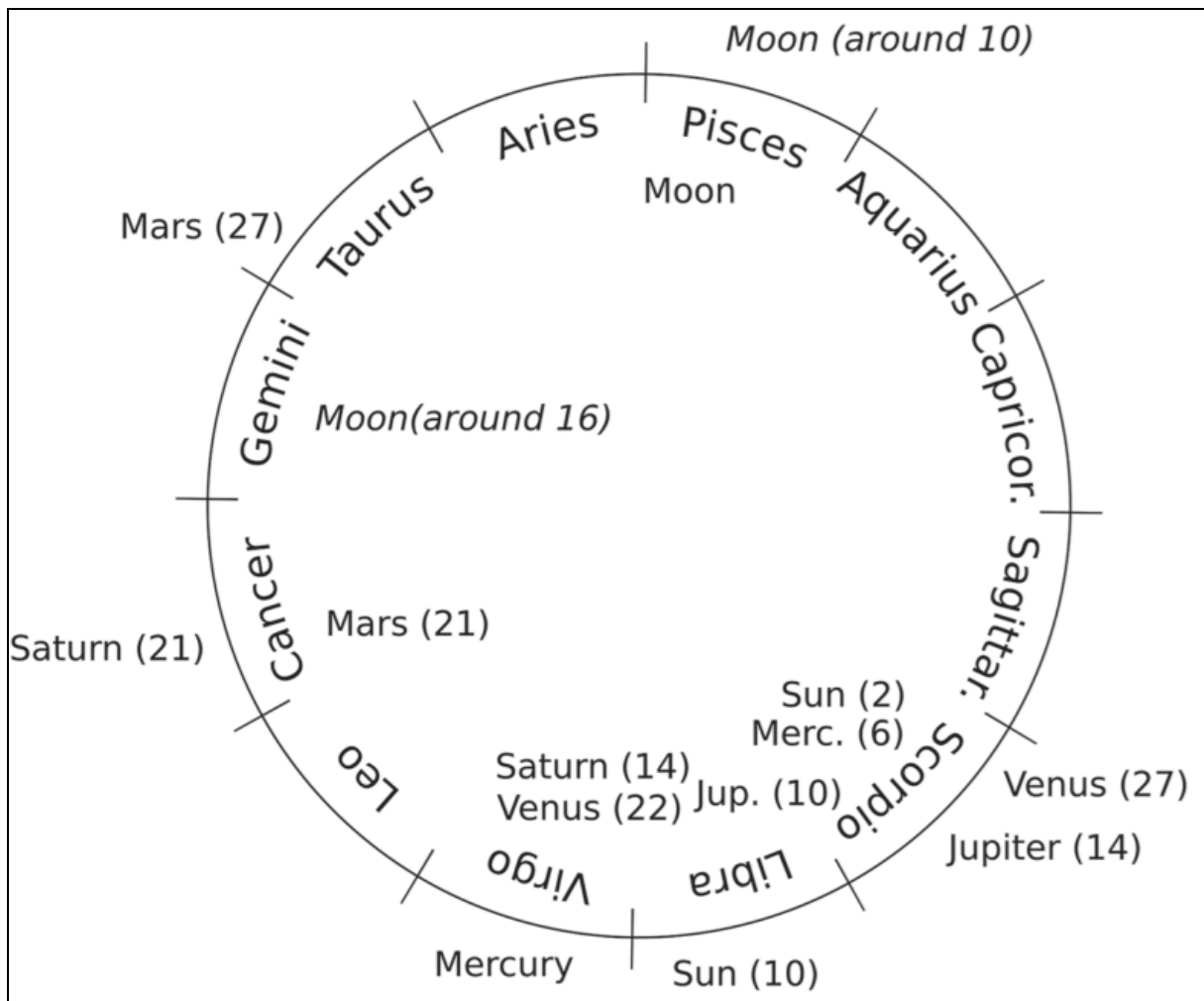
⁶⁶² <Θ.> Περί τῶν ἐχθρῶν τόπων καὶ ἀστέρων. περί κλιμακτηρικῶν τόπων πρὸς τὸ ἄ ὄργανον

1 Σκοπεῖν δὲ δεῖ τοὺς ἐχθροὺς τόπους καὶ τοὺς ἀστέρας οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὠροσκόπου καὶ Ἡλίου καὶ Σελήνης· οὗτοι γὰρ καὶ ἐναντίοι ἐν ταῖς παρόδοις γενόμενοι τοὺς κλιμακτῆρας καὶ τοὺς θανάτους σημαίνουσιν. 2 οἷον ἐπὶ τοῦ Κρόνου τῶν μοιρῶν τὰς διαμετρούσας θεωρεῖν χρή τίνος εἰσὶ θεοῦ ὅρια, καθὼς ἐν τῷ ὀργάνῳ πρόκειται· κάκεῖ Κρόνου ὄντος ἀποθανεῖται ἢ ἐν τοῖς τετραγώνοις ἢ ἰσαναφόροις, καθὼς ἂν καὶ ὁ χρόνος συντρέχη, ἐν τοῖς τετραγώνοις τοῦ ὠροσκόπου ἢ ἰσαναφόροις. 3 τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀστέρῳ. 4 ἐχθροὶ γὰρ εἰσιν οἱ ἐκ τῶν ἀντικειμένων μοιρῶν τῶν ὀρίων [οἱ] κύριοι· οὗτοι οὖν παραγενόμενοι ἐπὶ τοὺς τόπους τὰς ἀναιρέσεις σημαίνουσιν ἢ εἰς τὰ ἰσανάφορα τοῦ ὠροσκόπου.

5 Οἷον ἔστω Κρόνος Καρκίνου μοίρα καὶ ὀρίοις Ἀφροδίτης· διαμετρεῖ Αἰγόκερως ὅρια Ἄρεως. 6 οὗτος ἦν Ταύρου μοίρα κζ· ἐνθάδε Κρόνου ὄντος ἀποθανεῖται. Παρθένῳ ἀπέθανεν· τὸ γὰρ μοιρικὸν τετράγωνον τούτου.

7 Ζεὺς Σκορπίῳ μοίραις ιδ ὀρίοις Κρόνου. 8 ἢ δὲ ιδ τοῦ Ταύρου ἐστὶν ὅρια Κρόνου. οὗτος μὲν αὐτῷ ἐχθρὸς οὐ γίνεται. 9 ἔστιν οὖν τὸ ἰσανάφορον Σκορπίου Λέων, ἢ δὲ ιδ μοίρα Λέοντος εἰσὶν ὅρια Ἡλίου. 10 ἐλθὼν οὖν ὁ Ζεὺς ἐπὶ τοὺς τόπους Ἡλίου ἢ ἐλθὼν εἰς τὸ ἰσανάφορον ἐκεῖ ἀνεῖλεν.

11 Ἄρης Ταύρου μοίρα κζ ὀρίοις Ἡλίου. 12 αἱ δὲ αὐταὶ ἐν Σκορπίῳ ὅρια Ἡλίου· ἐχθρὸς δὲ αὐτοῦ οὐδεὶς γίνεται. 13 ζητῶ οὖν τὰς Λέοντος μοίρας κζ ἢ ἐν τῷ ἰσαναφόρῳ, οἱ εἰσὶ Δίδυμοι κατὰ τὰς ὠριαίας διαστολάς. 14 εἰσὶ δὲ αἱ κζ Διδύμων ὅρια Ἀφροδίτης. 15 ἀποθανεῖται οὖν Ἄρεως ὄντος ἐν Σκορπίῳ ἢ Ἰχθύσι τοῖς ἰσανατόλοις ἢ τοῖς τούτων τετραγώνοις. 16 ἐὰν δὲ λογίσηται τις τὰς κζ τοῦ Λέοντος, εὐρήσει Κρόνου ὅρια· Κρόνος δὲ ἦν ἐν Καρκίνῳ. 17 ἀποθανεῖται οὖν Ἄρεως ὄντος ἐν Καρκίνῳ ἢ Τοξότη ἢ τοῖς τούτων τετραγώνοις.

Horoskop narození / horoskop smrti⁶⁶³

O zlovolných místech a hvězdách. O kritických místech vzhledem k 1. tabulce Kritodéma.

Je třeba prozkoumat zlovolná místa a hvězdy nejen s ohledem na druhé, ale také s ohledem na Ascendent, Slunce a Měsíc: když se tyto při tranzitech

18 Ἀφροδίτη Σκορπίῳ μοίραις κζ ὀρίοις Ἡλίου. 19 αἱ διαμετροῦσαι Ταύρου κζ εἰσὶν ὅρια Ἡλίου· αὐτὸς δὲ ἑαυτῷ ἐχθρὸς οὐ γίνεται. 20 ζητῶ οὖν ἐν τῷ ἰσανατόλῳ τοῦ Σκορπίου τὰς κζ, εἰσὶ δὲ Ἑρμοῦ ὅρια. 21 ἀποθανεῖται οὖν Ἀφροδίτης οὔσης ἐν Παρθένῳ, ὅπου Ἑρμῆς, ἥ ἐν τοῖς τετραγώνοις. 22 τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἑρμοῦ ποιητέον.

23 Σκοπεῖν δὲ δεῖ καὶ τὰς κατακλίσεις πρὸς τὸν ἐναντίον τόπον^a <καὶ τοὺς >^b ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς τόποις ὄντας^c καὶ τοὺς μηνιαίους καὶ ἡμερησίους καὶ ὠριαίους κλιμακτῆρας ποιοῦντας πρὸς τὴν τῆς Σελήνης τριακοντάδα, ἐξ ἧς ὁ ἐναντίος ἀστὴρ εὐρίσκεται.

^a τόπον secl. Kroll

^b καὶ τοὺς III [6]

^c ὄντα S, ὄντας III [6]

⁶⁶³ V horoskopech jsou zobrazeny stupně uvedené nebo implikované Valensem, nikoli přepočítané, které se mírně liší (viz níže). Údaje neuvedené Valensem, ale odvozené z odhadovaného data, jsou uvedeny kurzívou.

stanou opačnými, označují kritické body a smrt.⁶⁶⁴ Například u Saturnu je třeba prozkoumat opačný stupeň, abychom zjistili, ke kterým božím⁶⁶⁵ hraním patří, jak je uvedeno v tabulce: když je Saturn v tomto stupni,⁶⁶⁶ v kvadrurním aspektu nebo ve znameních stejné doby vzestupu, zemře, a v závislosti na tom, zda čas sedí, v kvadrurním aspektu s Ascendentem nebo ve znameních stejných dob vzestupu. Totéž pro ostatní hvězdy, protože vládci hranic stupňů v opozici jsou zlovolní. Označují zničení, když dojdou na svá místa či na místa ve stejných dobách vzestupu jako Ascendent.

Například: Saturn na 21. stupni Raka, hranice Venuše. V opozici je Kozoroh, hranice Marsu; to jest na 27. stupni Býka. Když zde bude Saturn, zemře. Zemřel/a v Panně, protože ve stupních šlo o kvadraturu.⁶⁶⁷

Jupiter ve 14. stupni Štíra, hranice Saturna, a Býk 14° jsou také hranice Saturna, což samo o sobě není škodlivé. Lev má stejnou dobu vzestupu jako Štír,⁶⁶⁸ a 14. stupeň Lva je v hranicích Slunce. Proto Jupiter, přicházející do míst Slunce nebo přicházející do znamení stejné doby vzestupu, zabíjí.

Mars na 27. stupni Býka, hranice Slunce. Stejný stupeň ve Štíru je v hranici Slunce, a žádná hvězda není škodlivá sama vůči sobě. Vyšetřuji tedy 27. stupeň Lva, neboli znamení stejné doby vzestupu, což jsou Blíženci.⁶⁶⁹ 27. stupeň Blíženců jsou hranice Venuše. Zemře, když bude Mars ve Štíru,⁶⁷⁰ nebo Rybách (znamení stejné doby vzestupu),⁶⁷¹ nebo ve znameních v kvadratuře s těmito. Pokud zkontrolujeme 27° Lva, najde hranice Saturnu. Saturn byl v Raku; takže zemře, když bude Mars v Raku nebo ve Střelci, nebo ve znameních v kvadratuře.

Venuše na 27. stupni Štíra, hranice Slunce. Opačným stupněm je 27° Býka, hranice Slunce. Hvězda není sama vůči sobě škodlivá. Hledám tedy ve znamení

⁶⁶⁴ To, co následuje, není přesně to, co zde bylo oznámeno. Možná bychom měli předpokládat, že kritodemos měl pouze tyto úvodní pojmy a že zbytek je od Valense.

⁶⁶⁵ V originálu „god's“. RS

⁶⁶⁶ To znamená, když je Saturn na stupni obsazeném planetárním vládcem hranic (podle tabulky 1) naproti Saturnu v horoskopu narození.

⁶⁶⁷ Panna není v kvadratuře s Býkem: tedy „po stupních“ (μοιρικόν) pravděpodobně znamená brát v úvahu stupně (spíše než „přesně“), protože 27° Býka je velmi blízko Blíženců, kteří jsou v kvadratuře s Pannou.

⁶⁶⁸ Znamení stejných dob vzestupu jsou Beran-Ryby, Býk-Vodnář, Blíženci-Kozoroh, Rak-Střelec, Lev-Štír a Panna-Váhy (srov. Příloha II).

⁶⁶⁹ To nedává smysl, protože znamení stejné doby vzestupu je u Lva opět Štír (a u Býka Vodnář).

⁶⁷⁰ Protože Venuše byla při narození ve Štíru na 27. stupni (viz níže).

⁶⁷¹ Měl by to být Lev místo Ryb.

stejně doby vzestupu vzhledem ke 27° Štíra, což jsou hranice Merkura.⁶⁷² Zemře, když bude Venuše v Panně – kde byl nalezen Merkur –, nebo ve znameních, která jsou s ní v kvadratuře. Stejnou metodu je třeba zvážit u Merkura. Je nutné prohlížet časy ležící s ohledem na protější místo a hvězdy v nepřátelských místech a ty, které vytvářejí měsíční, denní a hodinové kritické body naproti třiceti stupňům Měsíce, od nichž se nachází protější hvězda.⁶⁷³

Kontext u Valense

Tato pasáž má tu zvláštnost, že byla ve Valensově kompilaci zkopírována dvakrát, zde a in III [6]. Vzhledem k nahodilé povaze pojednání, včetně častého opakování, je možné, že sám Valens zkopíroval pasáž dvakrát.⁶⁷⁴ Ve skutečnosti by dávalo smysl, že pasáž byla poprvé napsána v knize III. V této souvislosti metoda přichází až po diskusi o možných destruktivních bodech metody *afeze*, která je v rukopisné tradici připisována právě Kritodémovi (III 5,18–20 = F 12). Kromě jejich společného zájmu o určování času smrti a skutečnosti, že obě nauky jsou tak či onak dány do vztahu s Kritodémem, se shodují i docela specifické technické detaily, jako je použití znamení stejných dob vzestupu. Na druhou stranu se tato pasáž týká Kritodémových tabulek pro výpočet délky života, takže kniha VIII by byla vhodným místem: je samozřejmě možné, že si to myslel i Valens, a proto se rozhodl zkopírovat pasáž i zde.

⁶⁷² Ryby a Rak jsou jedinými znameními s 27. stupněm v hranicích Merkuru podle tabulky 1. Valens proto pravděpodobně manipuloval s postupem, aby přiřadil teorii k údajům v horoskopu skutečné smrti.

⁶⁷³ Tato závěrečná věta pokračuje v úvodu do nauky, která je s největší pravděpodobností původní teorií z Kritodéma: totiž nutnost kontroly tranzitů v opozicích, zde konkrétně definovaných vzhledem k Měsíci. Struktura a cíl jsou podobné jako v závěrečné větě fragmentu F9, kde se zdá, že Valens náhle zapomněl na svůj komplikovaný postup a vrátil se k původnímu spouštěči. Podobně jako tam se vztahuje nauka tranzitů k časovému vládnutí distribuce a naléhá na astrologa, aby společně zvážil oba aspekty (tranzity i kritické body), aby posoudil závažnost daného času: v tomto případě moudře navrhuje provést průzkum v době, kdy osoba onemocní (κατάκλισις).

⁶⁷⁴ Pace Pingree, který ve svém vydání navrhuje vypustit první příklad v knize III. Viděli jsme například, jak je začátek Kritodémovy *Horasis* také dvakrát zkopírován (F3), komentovaný velmi podobnou kritikou. Jak již bylo zmíněno, na začátku a na konci knihy VIII je vysvětlena konstrukce „čísel“ v tabulkách délky života.

Postup v příkladu horoskopu

Nejprve si projdeme příklad a pak se vypořádáme s problémem Valensova počátečního vysvětlení. U každé planety v přirozeném pořadí sfér (Saturn, Jupiter, Mars, Venuše a Merkur) Valens zkoumá opačnou polohu (např. Saturn na 21° Raka → 21° Kozoroha), aby našel hranice druhého bodu v tabulce 1. Planeta vládoucí těmto hranicím (Mars) je pak umístěna v horoskopu narození (Býk 27°) a je učiněna následující předpověď o horoskopu smrti: Saturn bude právě tam, když dotyčný zemře. Opakováním tohoto postupu pro ostatní hvězdy získáme jejich pozice při smrti, což „shodou okolností“ vyústí ve skutečný horoskop smrti.

Za jedné situace se postup změní: pokud se hranice opačné pozice shodují s hranicemi skutečné pozice, vezmeme znamení stejné doby vzestupu vzhledem k jedné ze dvou pozic:

- a. Jupiter je ve Štíru na 14. stupni, který má stejné hranice jako protilehlý stupeň 14. stupni Býka: pak se Valens dívá na znamení stejné doby vzestupu jako Štír: Lev. 14. stupeň Lva spadá do hranic Slunce: pak přichází smrt, když je Jupiter na místě Slunce.
- b. Mars je v Býku 27. stupni, který má stejné hranice jako protilehlý 27. stupeň Štíra: nyní Valens nepřechází do znamení stejné doby vzestupu jako Býk (Vodnář), ale do znamení stejné doby vzestupu jako Štír: Lva.

Tato nekonzistence, dá-li se to tak nazvat, je pravděpodobně výsledkem zkoušení různých možností s cílem najít shodu s horoskopem smrti. V případě kontroly Venuše (viz poznámka výše) najdeme jasnější případ manipulace pro získání dané pozice.

Datum narození v horoskopu lze vypočítat z informací poskytnutých Valensem:

Saturn v Raku na 21. stupni.

Jupiter ve Štíru na 14. stupni.

Mars v Býku na 27. stupni.

Venuše ve Štíru na 27. stupni.

Merkur v Panně (neurčený stupeň).

K tomu se hodí 7. říjen roku 2.⁶⁷⁵ Pozice Světél k tomuto datu byly:

Slunce ve Váhách na 10. stupni.

Měsíc v Rybách kolem 10. stupně.

Opět je zveřejněn dostatek údajů pro výpočet data úmrtí. Existuje jedna a pouze jedna kompatibilní hvězdná konfigurace za celý život od okamžiku narození, což odpovídá 27. říjnu roku 36, s následujícími pozicemi (Valensovy indikace jsou uvedeny v závorkách):⁶⁷⁶

Saturn v Panně na 12. stupni (kvadratura s místem, kde byl Mars, 14. stupeň Štíra).

Jupiter ve Vahách na 10. stupni (kde bylo Slunce).

Mars v Raku na 10. stupni (přibližně tam, kde byl Saturn, 21. stupeň Raka).

Venuše v Panně na 28. stupni (přibližně tam, kde byl Merkur, 22. stupeň Panny).

Merkur ve Štíru na 6. stupni.

Slunce ve Štíru na 2. stupni.

Měsíc v Blížencích okolo 16. stupně.

Zdá se, že existuje společný vzorec s fragmentem F9 výše:

Horoskopy sestavené při narození a pro smrt, pravděpodobně opětovně použité z Kritodéma – i když ne originální, z dosavadních důvodů (v takovém případě pro Nera – pro komplikovanější variantu, kterou vymyslel sám Valens, v obou případech v kombinaci s tabulkou, která se nachází i v Kritodémově díle (v tomto případě v multiplikační tabulce). V obou případech je obecnou myšlenkou zapojit tranzity s ohledem na kritické časy.

⁶⁷⁵ Peter 2001, 149. Pozice k tomuto datu: Saturn v Raku 14, Jupiter ve Štíru 12, Mars v Býku 24, Venuše ve Štíru 15, Merkur ve 22. Panně.

⁶⁷⁶ Také vypočítal Peter 2001, 149.

Stejně jako ve fragmentu F9, Valensovo počáteční vysvětlení ve fragmentu F20 (1) se liší od postupu uvedeného dále, a to opět pravděpodobně odráží původní doktrínu Kritodéma:⁶⁷⁷

Je třeba prozkoumat zlovolná místa a hvězdy nejen s ohledem na druhé, ale také s ohledem na Ascendent, Slunce a Měsíc: když se tyto při tranzitech stanou opačnými, označují kritické body a smrt.

Nemluví se zde o hranicích, které jsou pro postup tak důležité. Dalo by se namítnout, že v tomto úvodním vysvětlení jsou detaily jednoduše vynechány, ale výhradní zmínka o Slunci, Měsíci a Ascendentu je také ve zjevném rozporu s metodou, která následuje: ve Valensově příkladu nejsou tyto prvky ani zmíněny.

Když se podívám na horoskopy, odhaduji, že tento horoskop byl původně vložen do Kritodémova díla pro pozici Saturna v horoskopu smrti (14. stupeň Panny) v opozici s Měsícem při narození (kolem 10. stupně Ryb): Saturn je jedna ze škodlivých hvězd; tak jeho opoziční poloha vůči Měsíci může podle těchto úvodních tvrzení znamenat smrt. Zdá se, že se Valens pokusil najít postup, který by objasnil, že některé druhy opozice mezi ostatními hvězdami také naznačují smrt. Zjistil tedy, že pokud uvážíme opačný bod a následně pozici vládce hranic tohoto bodu, zhruba to souhlasí s daným horoskopem smrti, i když nauka musí zahrnovat několik možností a v některých případech dokonce i nelegitimní úpravy.

⁶⁷⁷ Σκοπεῖν δὲ δεῖ τοὺς ἐχθροὺς τόπους καὶ τοὺς ἀστέρας οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὠροσκόπου καὶ Ἡλίου καὶ Σελήνης· οὗτοι γὰρ καὶ ἐναντίοι ἐν ταῖς παρόδοις γενόμενοι τοὺς κλιμακτῆρας καὶ τοὺς θανάτους σημαίνουσιν.

Příloha I.: Časová osa starověké astrologie

Datum (přibližně)	Historické události	Texty, teorie a autoři
3000 př. n. l.	Kultura písma v Mezopotámii a (krátce poté) Egyptě	
2000 př. n. l.		První redakce <i>Enūma Anu Enlil</i> : Mezopotamské seznamy astrálních omen Orientace hrobek v Egyptě
1000 př. n. l.		První redakce <i>MUL.APIN</i> : kompilace mezopotámských astronomických znalostí
550 př. n. l.	Perský Babylon	
525 př. n. l.	Perský Egypt	
500 př. n. l.		Texty omen v mezopotamském stylu v Egyptě (Vídeňský papyrus D 6286), babylonská astronomická období v Řecku Vynález zvěrokruhu v Babylonu Babylonská matematicko-astronomická schémata Babylonské protohoroskopy (až do prvního století před naším letopočtem)

Datum (přibližně)	Historické události	Texty, teorie a autoři
-------------------	---------------------	------------------------

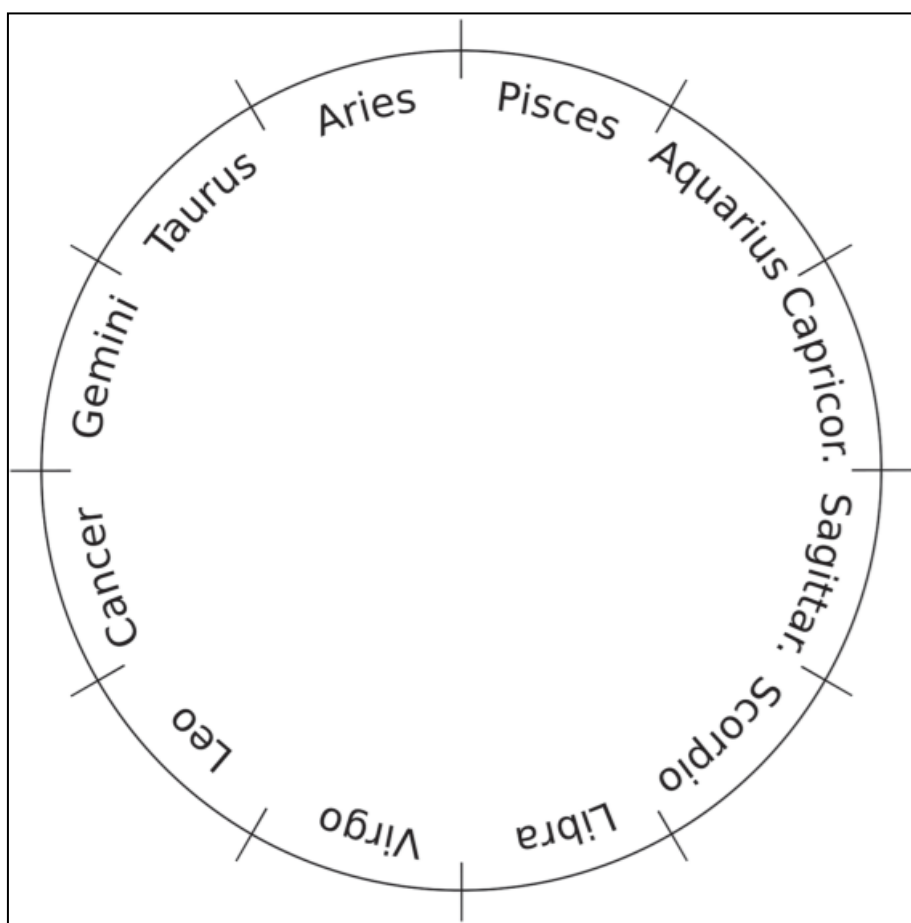
312 př. n. l.	Seleukovský Babylon	
305 př. n. l.	Ptolemaiovský Egypt	
175 př. n. l.	Antiochus IV zakládá řeckou kolonii v Babylonu	
150 př. n. l.		<p>Astronom Hipparchos (Rhodos, používá babylonská data zatmění)</p> <p>Doba vzestupu: Babylonské schéma pro Alexandrii od Hypsikla</p> <p>Horoskopická astrologie (Nechepsos a Petosiris) v Egyptě</p>
100 př. n. l.		<p>Posidonius (Rhodos, vědom si astrologie)</p> <p>Kritodémos (z Rhodu?)</p>
60 př. n. l.		<p>Lucretius <i>De rerum natura</i> (bez odkazu na horoskopickou astrologii)</p>
50 př. n. l.		<p>Varro (uvádí Nechepsa/Petosirída a Kritodéma), a Cicero (v roce 44 př. n. l. píše, že jeho přítel Tarutius vytvořil horoskop pro Řím)</p>
30 př. n. l.	Římský Egypt	Vitruvius (Řím), zmiňuje Varro
14 n. l.	Tiberius	Thrasyllus (Rhodos a Řím, astrolog, Tiberiův přítel), Manilius (Řím, astrologický básník)

Datum (přibližně)	Historické události	Texty, teorie a autoři
70 n. l.		Dorotheus ze Sidonu (astrologický básník), Plinius Přírodopis (Řím)
150 n. l.		Claudius Ptolemaios (Alexandrie, astronom a astrolog), a Vettius Valens (Alexandrie, astrolog)
400 n. l.		Firmicus Maternus, Héfaistión Thébský, Rhetorius (?) (astrologové)

Příloha II.: Základní astrologické nauky

Daná data a astrální horoskop

Hlavní pracovní data astrologů se skládají z toho, čemu se říká diagram (tabulka)⁶⁷⁸ narození, což je ve výchozím nastavení horoskop narození s polohami nebeských těles (planet a Světel) a také určitých významných bodů. Tento horoskop není téměř nikdy zobrazen ve starověkých příručkách nebo v samostatných tabulkách papyrusových horoskopů, ale můžeme předpokládat, že astrologové ho často vizualizovali na astrologické tabuli (desce)⁶⁷⁹ zobrazující znamení zvěrokruhu:

Kruh zvěrokruhu představuje ekliptiku, tedy dráhu Slunce vůči stálícím, velký geocentrický kruh rozdělený na 360° a rozložený ve 12 stejných úsecích po 30°, což odpovídá zhruba souhvězdím v pozadí. Měsíc a planety se také pohybují přibližně po této kružnici, protože z heliocentrické perspektivy jsou

⁶⁷⁸ Nebo také mapa. Má vlastní závorka. RS

⁶⁷⁹ Má vlastní závorka. RS

jejich oběžné roviny zhruba rovnoběžné s rovinou Země. Přirozené pořadí znamení probíhá proti směru hodinových ručiček, protože je ve směru zdánlivého pohybu Slunce v průběhu roku vůči stálícím. Znamení jsou také odstupňována proti směru hodinových ručiček, takže například první stupeň Berana odpovídá první 1/30 segmentu Berana po hranici s Rybami.

Měsíc se také pohybuje proti směru hodinových ručiček, ale mnohem rychleji než Slunce, protože se v průměru přibližně za 29½ dne vrátí do stejné relativní polohy se Sluncem (toto se nazývá synodické období). Zatímco Slunce se pohybuje asi o 1° za den, Měsíc se pohybuje v průměru o 13° za den. Planety se také většinu času pohybují proti směru hodinových ručiček, ale pravidelně se zastavují a pohybují ve směru hodinových ručiček, dokud se znovu nezastaví a nevrátí se do normálu. Jedná se o takzvané retrogradity (protože jsou interpretovány jako zpětné pohyby), jakýsi paralaxní jev způsobený pohybem Země, našeho pozorovacího bodu. Trvání a periodičita retrogradity závisí na planetě: například Mars má retrográdní pohyb mezi 60 a 80 dny přibližně každé 2 roky.

Pro astrologii jsou klíčové takzvané *cardines*⁶⁸⁰ neboli úhly, tedy čtyři řezy se zvěrokruhem východního a západního horizontu a s kolmou rovinou sever–jih:

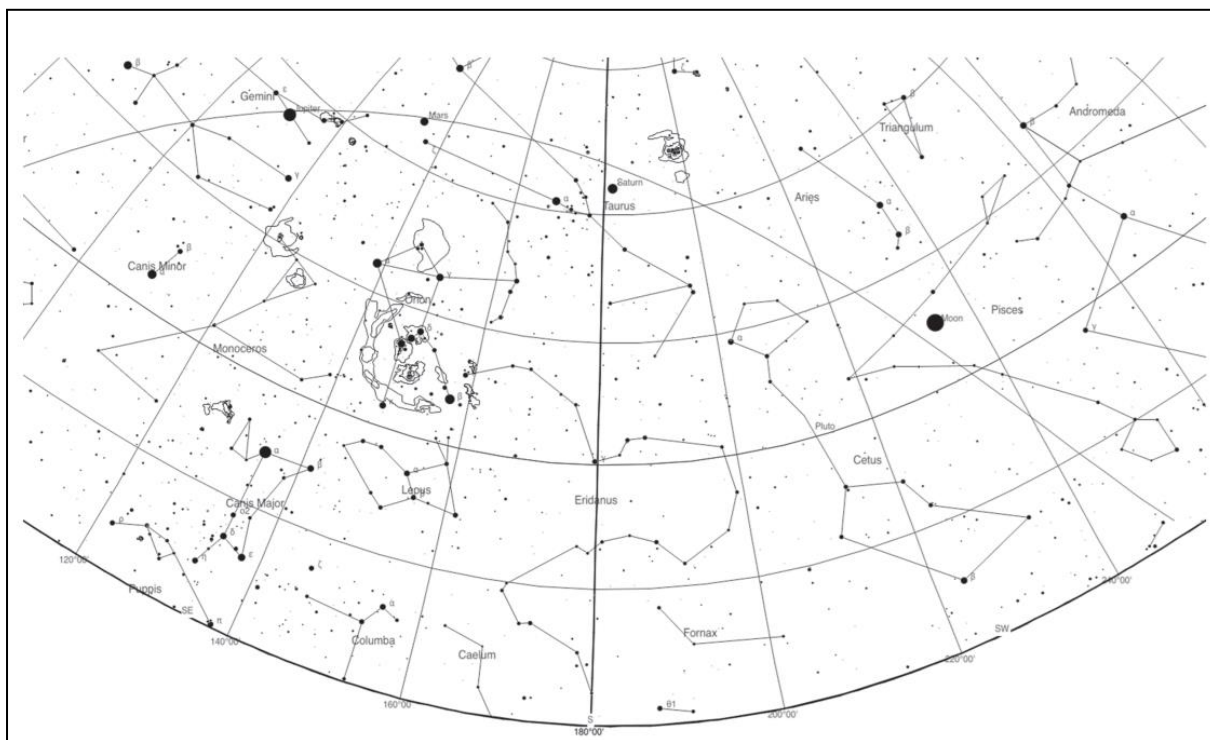
- Ascendent: Bod zvěrokruhu, který stoupá na východním horizontu. Je vzestupný, protože denní pohyb kosmu (rotace Země z heliocentrické perspektivy) způsobuje, že se celý horoskop během dne otáčí ve směru hodinových ručiček, přičemž horizont zůstává pevný.
- Descendent: Bod zvěrokruhu naproti Ascendentu, na západním obzoru.
- Střed nebe: Bod zvěrokruhu viditelný přímo jižním směrem (ze severní polokoule). Nemusí se nutně shodovat s bodem, který je 90° před Ascendentem, a to kvůli sklonu ekliptiky (normálně je na jedné nebo druhé straně delší úsek ekliptiky).
- Dolní střed nebe:⁶⁸¹ Neviditelný bod naproti Středu nebe.

⁶⁸⁰ Tzn. kardinální body. RS

⁶⁸¹ Tzn. IC. RS

Všimněte si rozdílů mezi horoskop, který je schematickým znázorněním nebeské konfigurace, a obrázkem oblohy. V níže uvedeném příkladu je střed nebe (bod, kde se setkávají ekliptika a vertikální čára) mnohem blíže DSC než od ASC.⁶⁸²

Starověcí astrologové počítali tyto polohy pomocí astronomických tabulek, často jen uvažovali o znameních, aniž by specifikovali stupeň: je rozumné interpretovat, že by to byly jednodušší a levnější horoskopy, protože přesné stupně jsou potřeba pro mnoho postupů.⁶⁸³

Astrologické charakteristiky nebeských těles

Pro interpretaci horoskopu astrologové předpokládají více či méně zavedený a sdílený soubor nauk definujících charakter nebeských těles a částí zvěrokruhu, které jsou často kombinovány s cílem vyhodnotit vliv dané polohy planety na určitou část zvěrokruhu. Podrobné vysvětlení těchto nauk obvykle tvoří první část starověkých příruček, jako je první kniha Ptolemaiova *Tetrabiblu* nebo Valensovy *Antologie*.⁶⁸⁴

⁶⁸² Vytvořeno prostřednictvím softwaru Skychart/Cartes du Ciel.

⁶⁸³ Viz úvod k různým typům astronomických tabulek a skutečné papýry upravené a přeložené in Jones 1999.

⁶⁸⁴ Obsáhlý popis starověkých astrologických doktrín, viz Barton 1994.

Samozřejmě, že mnoho oblastí, do kterých byl zvěrokruh rozdělen, implikovalo časté rozpory, které astrologové měli tendenci ignorovat. Ale začněme u nebeských těles. Jejich vlastnosti se většinou odvíjejí od charakteru jejich přidružené božské postavy. Zde nastíním jen ty nejzákladnější nauky:⁶⁸⁵

- Prospěšné či dobrodějné⁶⁸⁶ (a zvlhčující) planety: Venuše a Jupiter // škodlivé (a vysychající) planety: Mars a Saturn // dvojznačné: Merkur.
- Denní: Slunce, Jupiter, Saturn // noční: Měsíc, Venuše, Mars // dvojznačné: Merkur.
- Lidské vlastnosti: Slunce = otec, inteligence, autorita; Měsíc = matka, početí, manželství;⁶⁸⁷ Saturn = překážky, smutek; Jupiter = plodit, hodnost, spravedlnost; Mars = válka, násilí, vyhnanství; Venuše = touha, přátelství, krása, blahobyt; Merkur = vzdělání, umění, náboženství.⁶⁸⁸

⁶⁸⁵ Srov. Valens I 1 pro asociace nebeských těles s povoláními a s částmi těla, často signalizující nemoci postihující tyto části těla.

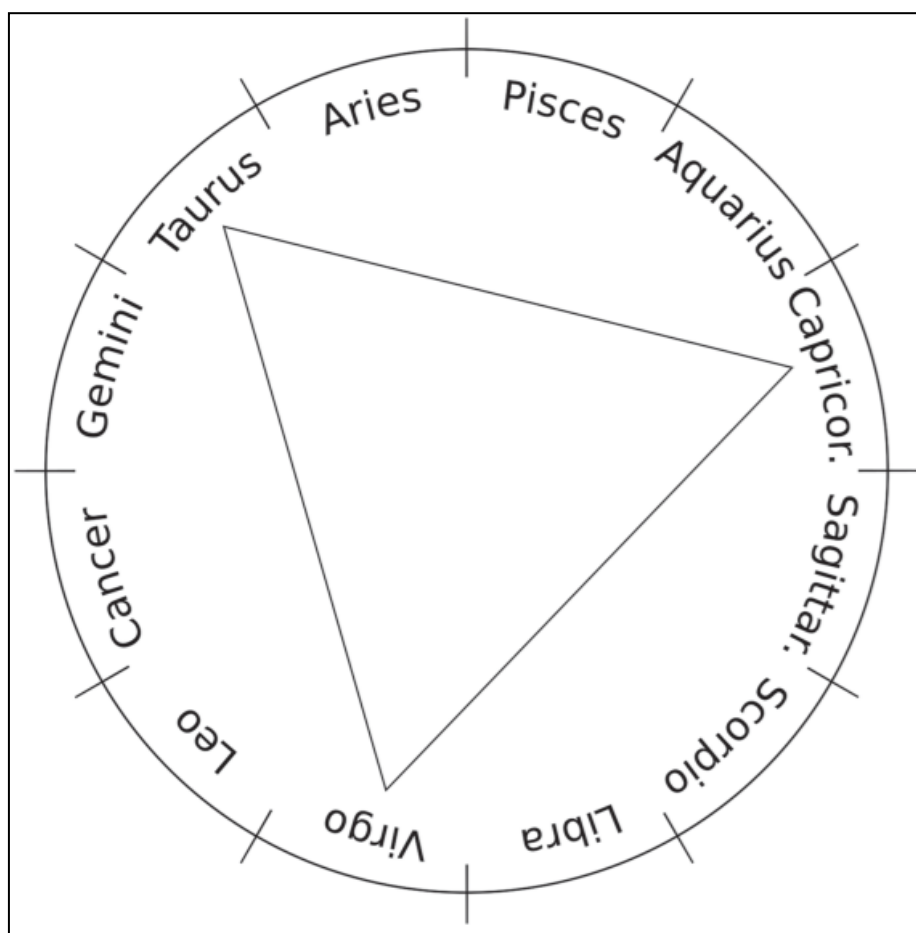
⁶⁸⁶ Mé vlastní doplnění. RS

⁶⁸⁷ Androcentrismus starověkých řeckých společností je hluboce zakořeněn v astrologickém systému, proto je zde manželství třeba chápat jako manželství se ženou, a podobně je erotický výklad Venuše nahlížen z mužského hlediska, takže Venuše je obecně spojována s ženami.

⁶⁸⁸ Tyto vlastnosti se používají zejména ke spojení planet a lidských postav a také k povoláním: viz například dlouhé seznamy in Valens *Anth.* I 1.

Vztahy mezi nebeskými tělesy

Příznivý účinek planety je obvykle interpretován jako zesílený přítomností jiné prospěšné planety ve stejném znamení (konjunkci), nebo v určitém úhlu, nazývaném **aspekt**. Trojúhelník (trigon),⁶⁸⁹ vztah mezi pozicemi ve vzdálenosti čtyř znamení, je pozitivním aspektem *par excellence* (např. aspekt mezi Kozorohem a Býkem nebo Vodnářem a Blíženci):

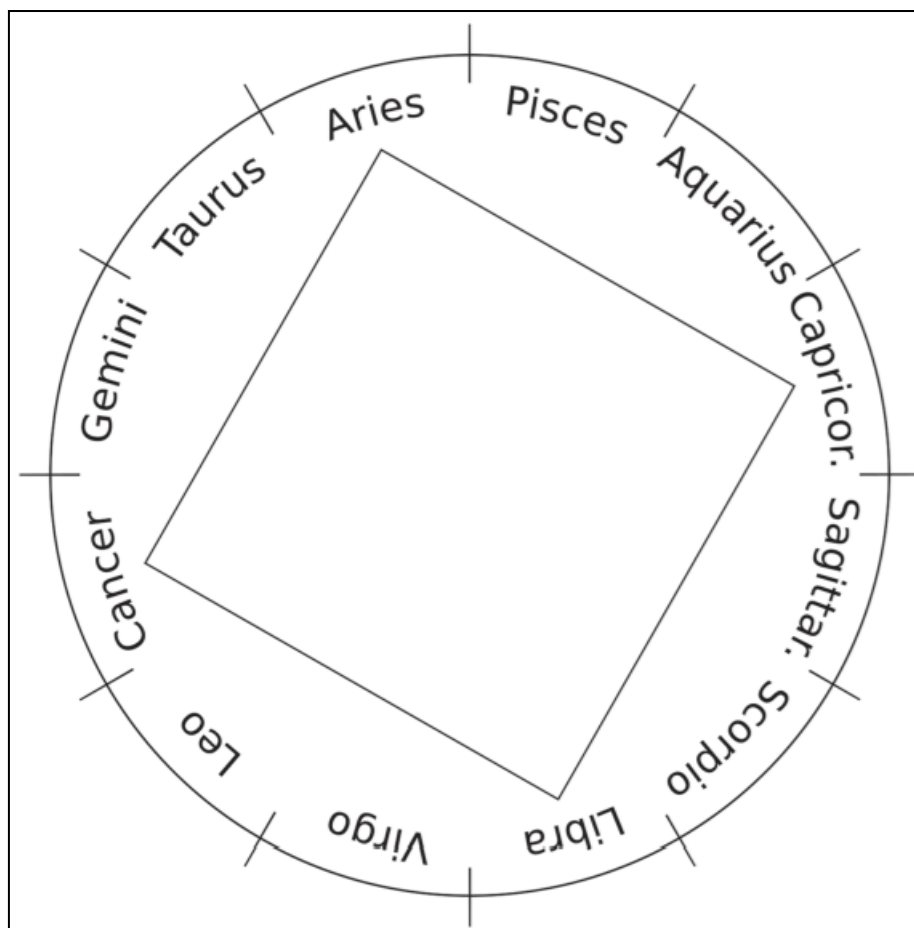

Aspekty trojúhelníku mezi Býkem, Pannou a Kozorohem

Šestiúhelníkový (sextilní)⁶⁹⁰ aspekt je také prospěšný, ale v menší míře. Opozice a kvadrurní aspekt ve vzdálenosti tří znaků jsou obecně chápány jako škodlivé: snižují účinek prospěšných planet a zvýrazňují účinek škodlivých planet.

⁶⁸⁹ Má vlastní závorka. RS

⁶⁹⁰ Ibidem. RS

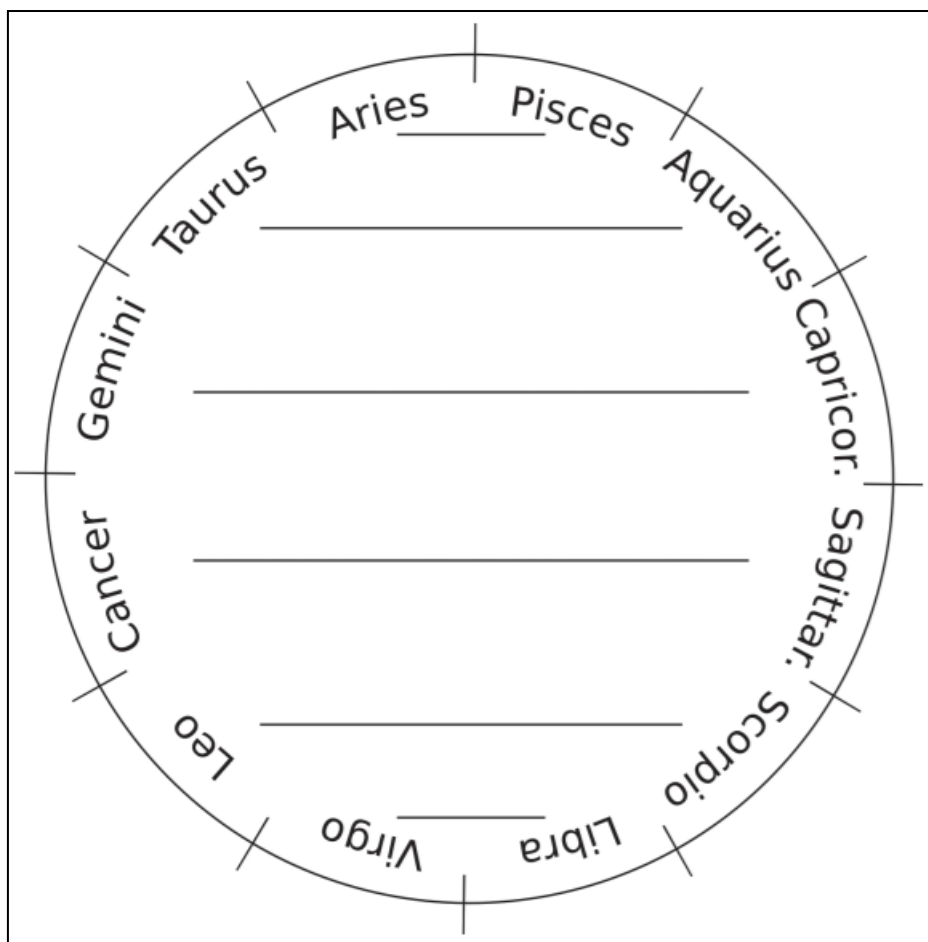

Kvadrurní aspekty Berana a Vah (Kozoroha a Raka)

Zbývající vztahy (sousední znamení a znamení ve vzdálenosti pěti znamení) jsou považovány za ne-aspektované, takže mezi těmito znameními není žádný vliv.

Jiný druh vztahu mezi nebeskými tělesy, který se přirozeně přenáší na znamení zvěrokruhu jako v případě aspektů, je mezi **znameními stejných časů** vzestupu, nazývanými také znamení naslouchání nebo pozorování (Ptolemaios Tetr. I 15).⁶⁹¹ Ve výše uvedených fragmentech F12 a F20 jsou tyto vztahy použity pro stanovení ničivých bodů, což je možná přirozená aplikace vzhledem k tomu, že postup pro stanovení délky života je často založen na dobách vzestupu.

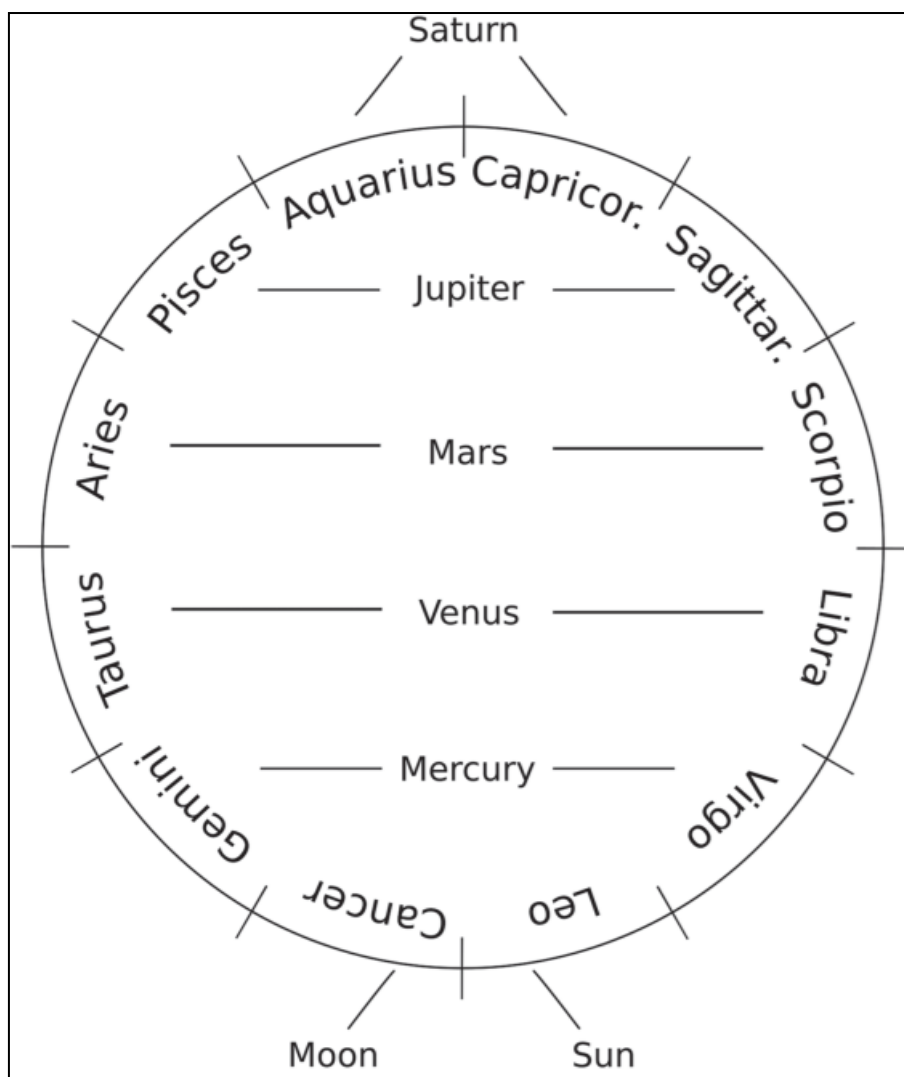
⁶⁹¹ Ptolemaios odkazuje na znamení, která jsou stejně vzdálená od stejného tropického znamení, takže Beran (a Váhy) jsou bez párování, zatímco Býk je spojen s Rybami (obě ve vzdálenosti jednoho znamení od Berana) a tak dále. Verzi, kterou uvádím, používá například Valens v Kritodémově fragmentu F20.

Znamení, která mají stejnou dobu vzestupu

Vztahy mezi nebeskými tělesy a částmi zvěrokruhu

Části zvěrokruhu v několika divizích jsou chápány tak, že jsou ovládány (nebo řízeny) planetami a Světly (Slunce a Měsíc) takovým způsobem, že jsou zesíleny pozitivní účinky nebeských, když jsou umístěny ve svých vlastních částech. Základní vztah vládcovství je vztah znamení (tzv. **domicily**):

Další vztah vládcovství souvisí se čtyřmi **trojúhelníky**. Znamení jsou seskupena do čtyř různých rovnostranných trojúhelníků, které mohou být vytvořeny ve zvěrokruhu, a pro každé z nich jsou definováni vládci ve dne a v noci:

<i>Trojúhelník</i>	<i>Denní vládce</i>	<i>Noční vládce</i>
Beran-Lev-Střelec	Slunce	Jupiter
Býk-Panna-Kozoroh	Venuše	Měsíc
Blíženci-Váhy-Vodnář	Saturn	Merkur
Rak-Štír-Ryby	Mars a Venuše	Mars a Měsíc

Dalším oblíbeným dělením znamení, ke kterým byli přiřazováni vládci, je rozdělení na takzvané **hranice**. Každá z hranic byla rozdělena do pěti až sedmi sekcí v závislosti na tom, zda systém zahrnoval Světla (jedno nebo obě) nebo ne: podsekcí v každém znamení jsou pak přiřazeny k různým nebeským

tělesům tak, že každé z nich je vládcem jedné a pouze jedné podsekce v daném znamení. Pododdíly v každém znamení (hranice) nemusejí být stejně dlouhé a v různých znameních nemusí být jejich délky stejné, ani pořadí vládců. Nejoblíbenějším systémem byl ten, který Ptolemaios popsal jako „egyptský“, což je systém, který používal Kritodémios, jediný autor kromě Valense (který byl pravděpodobně jím ovlivněn), čímž každému z těchto 60 hranic dal přesnou charakteristiku (viz kapitola 5).⁶⁹² Základním použitím však byla jednoduchá znalost: stejně jako u trojúhelníků a znamení měla planeta ve svých vlastních hranicích své pozitivní účinky zesílené.

Dalším oblíbeným systémem vládcovství byl systém povýšení (exaltace).⁶⁹³ Každé nebeské těleso bylo údajně povýšeno v určitém stupni zvěrokruhu (ačkoli často bylo vzato celé znamení), což opět znamenalo, že když se dotyčná hvězda nacházela ve svém vlastním povýšení, její pozitivní účinky byly zesíleny:

<i>Hvězda</i>	<i>Stupeň/znamení</i>
Slunce	19. st. Berana
Měsíc	3. st. Býka
Merkur	15. st. Panny
Venuše	27. st. Ryb
Mars	28. st. Kozoroha
Jupiter	15. st. Raka
Saturn	21. st. Vah

Astrologická charakteristika částí zvěrokruhu

Již jsme si řekli, že kromě vztahů vládcovství obdržely části zvěrokruhu i určité vlastnosti. Ty lze rozdělit mezi pevné části (např. hranice nebo znamení zvěrokruhu) a pohyblivý systém míst, včetně kardinálů.

Účinky **znamení** jsou rozděleny podle několika systémů:⁶⁹⁴

⁶⁹² Další systém hranic, vyznačující se Sluncem, ale ne Měsícem, je uveden v první tabulce pro výpočet délky života v Kritodémovi (srov. F16, kapitola 8).

⁶⁹³ Má vlastní závorka. RS

⁶⁹⁴ Existují vlivy přisuzované částem znamení odpovídajících podskupinám souhvězdí, což představuje problém pomalého otáčení znamení zvěrokruhu (pokud je člověk chápe jako začínající při rovnodennosti, jako to dělal například Ptolemaios) proti souhvězdím způsobeným precesí rovnodenností. Ve starověku, na rozdíl od

- Podle jejich vztahu k pohybu Slunce: rovnodennostní (Beran a Váhy), slunovratová (Rak a Kozoroh), pevná (čtyři znamení následující po rovnodennosti a slunovratu) a se dvěma těly (ostatní čtyři).
- Mužská a ženská (alternativní série začínající na Beran=mužský).
- Podle vnímaných charakteristik znamení: zvířecí/lidská znamení, vodní/zemní znamení.⁶⁹⁵
- Podle povahy jejich vládnoucí planety.⁶⁹⁶

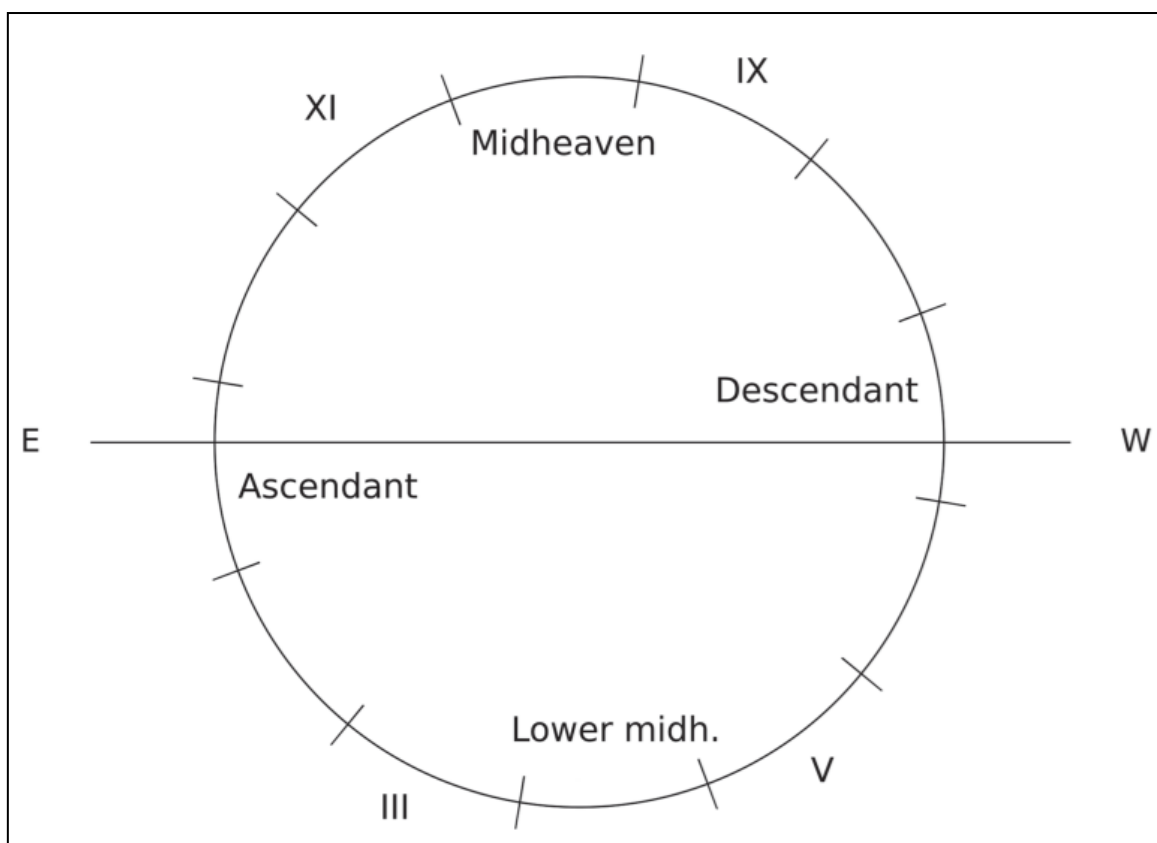
Systém **míst** (nebo **domů**),⁶⁹⁷ zvaný **dodekatropos**, je pohyblivý v tom smyslu, že je fixován nikoli vzhledem ke znamení, ale k místnímu horizontu. Tento systém se vyvíjel složitým způsobem ve středověké islámské a evropské tradici, která brala v úvahu výše zmíněný fakt, že střed nebe nemusí nutně spadat do střední části ekliptiky nad obzorem. Starověcí astrologové to obecně definovali jednoduchým způsobem: znamení na diagramu byla očíslována od 1 do 12, počínaje Ascendentem (ve smyslu znamení), aby tvořila místa nebo domy. Z nich první a sedmý – obsahující ascendentní a sestupný bod – stejně jako znamení uprostřed mezi nimi nad a pod horizontem (čtvrtý a desátý) se nazývaly kardinály nebo úhly. Tyto čtyři polohy byly chápány jako nejúčinnější domy, fungující obecně jako zesilovače pozitivních planetárních účinků a také přispívající k určitým nuancím. Zbytek domů, které mají aspekt (trojúhelníkový nebo šestiúhelníkový) s Ascendentem (3., 5., 9. a 11.), jsou také interpretovány jako pozitivní.

současnosti, nebyl posun nijak zvlášť pozoruhodný, takže účinky stálíc bylo možné ztotožnit s účinky odpovídající části znamení: například in Valens *Anth.* I 2, jsou tyto účinky zahrnuty mezi vlastnosti znamení.

⁶⁹⁵ Některé z těchto kategorií nejsou široce dohodnuty. Například pro Valense (*Anth.* II 1.9) je Rak–Štír–Ryby vlhký trojúhelník, ale Ptolemaios (*Tetr.* II 12) jako vodní znamení vyčleňuje pouze Vodnáře, Pannu a Kozoroha.

⁶⁹⁶ Například znamení ovládaná Merkurem dávají osoby aktivní v oblasti umění a náboženství, stejně jako Merkur, podle Valense *Anth.* I 2.

⁶⁹⁷ Nezaměňovat s domicily planet (viz výše).

Domy také nesly zvláštní významy, které dávaly pole působnosti pro působení planet: například Descendant označoval manželství, takže povaha planet v tomto místě měla důsledky pro kvalitu manželství. Tato pole vlivu ukazují určitý druh shody s relativní silou přisuzovanou domům, takže špatné domy se obvykle zabývají tématy, která mají negativní konotace: viz významy ne-aspektovaných domů VI, VIII a XII v tabulce níže:⁶⁹⁸

Dům	Oblast působnosti a speciální označení
I.	Život (Ascendant)
II.	Obchod (Brána pekla)
III.	Bratři
IV.	Rodinný majetek (Dolní Střed nebe)
V.	Děti (Dobré Štěstí)
VI.	Nemoci (Špatné Štěstí)
VII.	Manželství (Descendant)
VIII.	Smrt
IX.	Náboženství, cestování
X.	Povolání, hodnost či stupeň (Střed nebe)
XI.	Přátelé (Dobrý daimon)
XII.	Nepřátelé (Špatný Daimon)

⁶⁹⁸ Pro podrobnější význam, viz Firmicus Maternus II 19 nebo Vettius Valens *Anth.* IV 12/IX 3.

Tabulka dob vzestupu: konstrukce a použití

Jako nezbytný nástroj pro výpočet Ascendentu byla stanovena přibližná rychlost vzestupu pro každé ze znamení zvěrokruhu v závislosti na podnebí (=zeměpisné šířce), kde došlo k narození. Nyní si musíme představit situaci, ve které je horizont pevný a kruh zvěrokruhu se otáčí ve směru hodinových ručiček denním pohybem kosmu, takže v průběhu dne se 12 znamení otočí o jednu úplnou otáčku. Doba vzestupu byla vypočítána v časových stupních, 360 časových stupňů je doba jedné kompletní revoluce vesmíru. Jedna ekvální hodina, bez ohledu na roční období, byla definována jako 15 časových stupňů, takže celý den obsahuje 24 hodin. Pokud by tedy všechna znamení stoupala ve stejnou dobu, všechna by stoupala o 30 časových stupňů, ale protože je ekliptika nakloněna vzhledem k rovníku, některá stoupají o více časových stupňů, některá méně. Pro podnebí Alexandrie bylo tedy zjištěno 20 časových stupňů pro Berana a Ryby, znamení stoupající rychleji (protože to je méně vertikální část ekliptiky): 24 pro Býka a Vodnáře, 28 pro Blížence a Kozoroha a tak dále. V podání Neugebauera a Van Hoesena, kde a_1 představuje Berana, a_2 Býka atd.:⁶⁹⁹

$$a_1 = a_{12} = 20 \text{ časových stupňů}$$

$$a_2 = a_{11} = 24 \text{ časových stupňů}$$

$$a_3 = a_{10} = 28 \text{ časových stupňů}$$

$$a_4 = a_9 = 32 \text{ časových stupňů}$$

$$a_5 = a_8 = 36 \text{ časových stupňů}$$

$$a_6 = a_7 = 40 \text{ časových stupňů}$$

Výše uvedené schéma je již tabulkou vzestupných dob pro znamení, ale pro přesný výpočet vzestupného stupně potřebovali astrologové tabulku po stupních. To bylo jednoduše získáno vydělením doby vzestupu celého znamení 30.⁷⁰⁰ V tomto přibližném schématu stoupá každý stupeň v každém znamení ve

⁶⁹⁹ Toto bylo nazýváno systémem, A protože jiný systém, nazvaný B, používal trochu jinou aproximaci. Srov. GH, 3.

⁷⁰⁰ Postupem času byly metody sférické trigonometrie aplikovány na konstrukci tabulek vzestupných dob, jako je ta v Ptolemaiově *Syntaxis* (II 8). Jde mi zde o tabulku získanou jednoduchými numerickými metodami, dovezenou z Babylonu, což je ta, která je připisována Hypsiklovi (asi 150 př. n. l.), která začala být nahrazována trigonometrickými tabulkami až od třetího století našeho letopočtu. O tom to náhledu, viz datování,

stejnou dobu vzestupu (např. 0,67 pro Berana), takže sloupec doby vzestupu pohodlněji uváděl nakumulované doby vzestupu (např. pro 2 stupeň: 0,67 + 0,67).

Bod zodiaku	Kumulované doby vzestupu
0° Berana	0
1° Berana	0,67 (20/30)
2° Berana	1,33
...	
29° Berana	19,33
0° Býka	20
1° Býka	20,8 (20+24/30)
2° Býka	21,6
...	
0° Blíženců	48
1° Blíženců	48,93 (48+28/30)
...	
0° Vah	180
...	
0° Štíra	220
1° Štíra	221,33
...	
0° Ryb	340
1° Ryb	340,67
...	

Poté, aby astrologové určili čas, po který trvá vzestup z jednoho bodu zvěrokruhu do druhého, pouze vypočítali rozdíl mezi odpovídajícími akumulovanými dobami vzestupu. Například sektor z Býka 2 do Blíženců 1 trvá 27,3 časových stupňů, to znamená 1,82 h = 1 h 49 min, (přičte se 360 v případech přesahujících tabulku, např. sektor od 1° Ryb do 29° Berana $\Rightarrow 379,33 - 340,67 = 38,67$ časových stupňů).

Primárním použitím této tabulky bylo vypočítat bod vzestupu vzhledem k hodině narození klienta. Toto bylo zpravidla udáváno v sezónních hodinách, které byly definovány jako rozdělení celého dne od východu do západu slunce

za 12 hodin (a od západu do dalšího východu slunce v nočních hodinách). U denních nativit byly doby vzestupu odpovídající hodinám, které uplynuly od východu slunce, snadno vypočítány s ohledem na to, že 12 sezónních hodin dne se vždy rovná cestě 180 zodiakálních stupňů od východu do západu slunce. Nejprve tedy zjistíme, kolik časových stupňů odpovídá jedné sezónní hodině v daném okamžiku roku. To znamená, že pro Slunce na 1° Býka, 12 sezónních hodin denního světla = 221,33 (časových stupňů na 1° Štíra) – 20,8 (časových stupňů na 1° Býka) = 200,53 časových stupňů \Rightarrow 1 sezónní hodina = 16,71 časových stupňů. Pokud se tedy klient narodil na konci druhé sezónní hodiny, tedy 2 sezónní hodiny po východu slunce, od východu slunce uplynulo 16,71 časových stupňů \times 2. Toto množství se přičte k akumulovaným dobám vzestupu v poloze Slunce: 20,8 + 2 \times 16,71 = 54,22 časových stupňů. Pak bychom hledali stupeň zvěrokruhu odpovídající těmto nakumulovaným časovým stupňům: to by bylo velmi blízké 11° Blíženců. Toto je vzestupný bod. Tento výpočet byl mnohem jednodušší v tabulkách přímo uvádějících délku v časových stupních sezónní hodiny pro dotyčnou délku Slunce. Níže naleznete tabulku vzestupných časů podle stupňů se sloupcem s délkou sezónních hodin pro zeměpisnou šířku Alexandrie.

	Aries		Taurus		Gemini		Cancer		Leo		Virgo	
°	Accumulated time-degrees	Seasonal hour	Accumulated time-degrees	Seasonal hour	Accumulated time-degrees	Seasonal hour	Accumulated time-degrees	Seasonal hour	Accumulated time-degrees	Seasonal hour	Accumulated time-degrees	Seasonal hour
1	0.67	15.06	20.80	16.70	44.93	17.68	73.07	17.99	105.20	17.63	141.33	16.61
2	1.33	15.11	21.60	16.73	45.87	17.69	74.13	17.98	106.40	17.60	142.67	16.56
3	2.00	15.17	22.40	16.77	46.80	17.70	75.20	17.97	107.60	17.57	144.00	16.50
4	2.67	15.22	23.20	16.80	47.73	17.71	76.27	17.96	108.80	17.53	145.33	16.44
5	3.33	15.28	24.00	16.83	48.67	17.72	77.33	17.94	110.00	17.50	146.67	16.39
6	4.00	15.33	24.80	16.87	49.60	17.73	78.40	17.93	111.20	17.47	148.00	16.33
7	4.67	15.39	25.60	16.90	50.53	17.74	79.47	17.92	112.40	17.43	149.33	16.28
8	5.33	15.44	26.40	16.93	51.47	17.76	80.53	17.91	113.60	17.40	150.67	16.22
9	6.00	15.50	27.20	16.97	52.40	17.77	81.60	17.90	114.80	17.37	152.00	16.17
10	6.67	15.56	28.00	17.00	53.33	17.78	82.67	17.89	116.00	17.33	153.33	16.11
11	7.33	15.61	28.80	17.03	54.27	17.79	83.73	17.88	117.20	17.30	154.67	16.06
12	8.00	15.67	29.60	17.07	55.20	17.80	84.80	17.87	118.40	17.27	156.00	16.00
13	8.67	15.72	30.40	17.10	56.13	17.81	85.87	17.86	119.60	17.23	157.33	15.94
14	9.33	15.78	31.20	17.13	57.07	17.82	86.93	17.84	120.80	17.20	158.67	15.89
15	10.00	15.83	32.00	17.17	58.00	17.83	88.00	17.83	122.00	17.17	160.00	15.83
16	10.67	15.89	32.80	17.20	58.93	17.84	89.07	17.82	123.20	17.13	161.33	15.78
17	11.33	15.94	33.60	17.23	59.87	17.86	90.13	17.81	124.40	17.10	162.67	15.72
18	12.00	16.00	34.40	17.27	60.80	17.87	91.20	17.80	125.60	17.07	164.00	15.67
19	12.67	16.06	35.20	17.30	61.73	17.88	92.27	17.79	126.80	17.03	165.33	15.61
20	13.33	16.11	36.00	17.33	62.67	17.89	93.33	17.78	128.00	17.00	166.67	15.56
21	14.00	16.17	36.80	17.37	63.60	17.90	94.40	17.77	129.20	16.97	168.00	15.50
22	14.67	16.22	37.60	17.40	64.53	17.91	95.47	17.76	130.40	16.93	169.33	15.44
23	15.33	16.28	38.40	17.43	65.47	17.92	96.53	17.74	131.60	16.90	170.67	15.39
24	16.00	16.33	39.20	17.47	66.40	17.93	97.60	17.73	132.80	16.87	172.00	15.33
25	16.67	16.39	40.00	17.50	67.33	17.94	98.67	17.72	134.00	16.83	173.33	15.28
26	17.33	16.44	40.80	17.53	68.27	17.96	99.73	17.71	135.20	16.80	174.67	15.22
27	18.00	16.50	41.60	17.57	69.20	17.97	100.80	17.70	136.40	16.77	176.00	15.17
28	18.67	16.56	42.40	17.60	70.13	17.98	101.87	17.69	137.60	16.73	177.33	15.11
29	19.33	16.61	43.20	17.63	71.07	17.99	102.93	17.68	138.80	16.70	178.67	15.06
30	20.00	16.67	44.00	17.67	72.00	18.00	104.00	17.67	140.00	16.67	180.00	15.00

	Libra		Scorpio		Sagittarius		Capricorn		Aquarius		Pisces	
°	Accumulated time-degrees	Seasonal hour	Accumulated time-degrees	Seasonal hour	Accumulated time-degrees	Seasonal hour	Accumulated, time-degrees	Seasonal hour	Accumulated time-degrees	Seasonal hour	Accumulated time-degrees	Seasonal hour
1	181.33	14.94	221.20	13.30	257.07	12.32	288.93	12.01	316.80	12.37	340.67	13.39
2	182.67	14.89	222.40	13.27	258.13	12.31	289.87	12.02	317.60	12.40	341.33	13.44
3	184.00	14.83	223.60	13.23	259.20	12.30	290.80	12.03	318.40	12.43	342.00	13.50
4	185.33	14.78	224.80	13.20	260.27	12.29	291.73	12.04	319.20	12.47	342.67	13.56
5	186.67	14.72	226.00	13.17	261.33	12.28	292.67	12.06	320.00	12.50	343.33	13.61
6	188.00	14.67	227.20	13.13	262.40	12.27	293.60	12.07	320.80	12.53	344.00	13.67
7	189.33	14.61	228.40	13.10	263.47	12.26	294.53	12.08	321.60	12.57	344.67	13.72
8	190.67	14.56	229.60	13.07	264.53	12.24	295.47	12.09	322.40	12.60	345.33	13.78
9	192.00	14.50	230.80	13.03	265.60	12.23	296.40	12.10	323.20	12.63	346.00	13.83
10	193.33	14.44	232.00	13.00	266.67	12.22	297.33	12.11	324.00	12.67	346.67	13.89
11	194.67	14.39	233.20	12.97	267.73	12.21	298.27	12.12	324.80	12.70	347.33	13.94
12	196.00	14.33	234.40	12.93	268.80	12.20	299.20	12.13	325.60	12.73	348.00	14.00
13	197.33	14.28	235.60	12.90	269.87	12.19	300.13	12.14	326.40	12.77	348.67	14.06
14	198.67	14.22	236.80	12.87	270.93	12.18	301.07	12.16	327.20	12.80	349.33	14.11
15	200.00	14.17	238.00	12.83	272.00	12.17	302.00	12.17	328.00	12.83	350.00	14.17
16	201.33	14.11	239.20	12.80	273.07	12.16	302.93	12.18	328.80	12.87	350.67	14.22
17	202.67	14.06	240.40	12.77	274.13	12.14	303.87	12.19	329.60	12.90	351.33	14.28
18	204.00	14.00	241.60	12.73	275.20	12.13	304.80	12.20	330.40	12.93	352.00	14.33
19	205.33	13.94	242.80	12.70	276.27	12.12	305.73	12.21	331.20	12.97	352.67	14.39
20	206.67	13.89	244.00	12.67	277.33	12.11	306.67	12.22	332.00	13.00	353.33	14.44
21	208.00	13.83	245.20	12.63	278.40	12.10	307.60	12.23	332.80	13.03	354.00	14.50
22	209.33	13.78	246.40	12.60	279.47	12.09	308.53	12.24	333.60	13.07	354.67	14.56
23	210.67	13.72	247.60	12.57	280.53	12.08	309.47	12.26	334.40	13.10	355.33	14.61
24	212.00	13.67	248.80	12.53	281.60	12.07	310.40	12.27	335.20	13.13	356.00	14.67
25	213.33	13.61	250.00	12.50	282.67	12.06	311.33	12.28	336.00	13.17	356.67	14.72
26	214.67	13.56	251.20	12.47	283.73	12.04	312.27	12.29	336.80	13.20	357.33	14.78
27	216.00	13.50	252.40	12.43	284.80	12.03	313.20	12.30	337.60	13.23	358.00	14.83
28	217.33	13.44	253.60	12.40	285.87	12.02	314.13	12.31	338.40	13.27	358.67	14.89
29	218.67	13.39	254.80	12.37	286.93	12.01	315.07	12.32	339.20	13.30	359.33	14.94
30	220.00	13.33	256.00	12.33	288.00	12.00	316.00	12.33	340.00	13.33	360.00	15.00

Příloha III.: Valensovy tabulky v IX. knize a následování Kritodéma

Valensova osmá kniha se zabývá především dvěma velkými tabulkami pro výpočet délky života podle Kritodéma (F15). Na konci své deváté a poslední knihy Valens připojil dvě tabulky, které se v rukopisné tradici nedochovaly, ale jejichž vzhled a použití popisuje dostatečně podrobně v poslední kapitole, aby umožnil rekonstrukci (IX 19). Tyto tabulky jsou pro tuto studii relevantní, protože představují zvláštní Valensovu imitaci Kritodémova díla.

Pro začátek Valens uvádí tabulky ve stejné obšírné terminologii jako tabulky z knihy VIII (κανόνες τῶν β̄ πλινθίων, „*tabulky dvou schémat*“), a výslovně odkazuje na jejich podobnost s těmito tabulkami, přičemž poznamenává, že jsou si v rozšíření opět podobné.⁷⁰¹ To by nebyl jediný rys Valensova pojednání, který lze interpretovat jako vědomou emulaci struktury Kritodémova manuálu: jak jsme viděli, on i Firmicus uvádějí svou knihu VII astrologickou přísahou, která u obou autorů souvisí s naukou o *distribucích* (viz kapitola 3/přísaha a kapitola 4/distribuce).

Je možné, že jak Firmicus, tak Valens, kteří napsali osm a devět knih, zamýšleli napsat stejný počet knih jako Kritodemos. Kritodemos pravděpodobně napsal své *Horasis* v sedmi knihách, z nichž poslední byla uvedena přísahou, a nakonec traktát rozšířila osmá kniha obsahující tabulky pro výpočet délky života. Napsání díla ve stejném počtu knih jako starší autorita bylo často chápáno jako určitý druh pocty: například Claudius Ptolemaios napsal svůj *Almagest* ve 13 knihách, pravděpodobně s ohledem na 13 knih Euklidových. Valens ve skutečnosti zkomponoval svou devátou knihu jako sérii silně neuspořádaných (přinejmenším více než jinde v jeho díle) nauk, přičemž se ohlížel na svých předchozích osm knih jako na výklad a vysvětlení všech nauk relevantních pro Nechepsa (IX. 1.1):⁷⁰²

To, co řekl božský král Nechepsos, počínaje ve své 13. knize,⁷⁰³ jsem prošel v předchozích studiích já i ostatní.

⁷⁰¹ IX 19.2–3: „Opět byly harmonizovány mezi sebou ve stejném rozsahu“ (πάλιν ἐν ἴσῳ διαστήματι τοῦ πλάτους συνηρμόσθησαν).

⁷⁰² “Ὅσα μὲν ὁ θεϊότατος βασιλεὺς εἴρηκε Νεχεψῶ ὁ τὴν ἀρχὴν ποιησάμενος τῆς ιγ̄ βίβλου, ἐν τοῖς προσυντεταγμένοις ὑφ’ ἡμῶν καὶ ἄλλων πόνοις κατημαξευμένα ἐστίν’.

⁷⁰³ Pravděpodobně to naznačuje, že první kniha básně Nechepsos a Petosiris byla označena jako kniha třináctá, možná zprostředkovávající jakýsi mystický pohled: srov. Heilen 2011, 24.

Jak jsme viděli, začíná knihu tím, že se podruhé zamýšlí nad kvalitou Kritodémova díla, znovu cituje jeho počáteční řádky a napodobuje Kritodémova slova pro vlastní vzpomínku na svůj příchod do Egypta (srov. 2. kapitola). Dalo by se předpokládat, že tyto rysy naznačují, že Valens koncipoval svou devátou knihu zčásti jako napodobení děl Nechepsa a Kritodéma, přičemž na začátku knihy reflektoval a napodoboval jejich začátky a na konci obsahoval své vlastní tabulky.

Z analýzy samotných tabulek lze ve skutečnosti tušit, že hlavním důvodem vzniku tabulek byla touha napodobovat. Obě byly velké tabulky se zhruba stejným počtem řádků (49 a 55), které byly navrženy tak, aby je bylo možné použít společně ke korekci polohy Měsíce v hodině narození, pravděpodobně z pozic daných denními tabulkami. Průměrná změna délky Měsíce za den je asi 13°, pohybuje se přibližně mezi minimem 11° a maximem 15°. První tabulka bizarně zachází s těmito veličinami jako s hodinami a uvádí do tabulky mezilehlé body v rozdílech 5 minut:

11;0 11;5 11;10 15;0 [celkem 49 řádků]

První tabulka je tedy jednoduše dlouhý sloupec obsahující tyto hodnoty, zatímco druhá tabulka uvádí délky denního světla pro dny v roce. Druhá tabulka se zdá být standardnější a pravděpodobně na rozdíl od první nebyla vytvořena *ad hoc* pro tuto nauku, ale byla znovu použita z běžné astrologické praxe. Zde se zdá zvláštní, že tabulka je počítána pro 7. klima (nikoliv pro Alexandrii); Z toho, co říká Valens, se však jeví jako nezbytné, aby byla použita tato klimata, protože rozdíl mezi maximálním denním světlem (19;30 časových stupňů pro tuto klimatu) a denním světlem při rovnodennosti (15 časových stupňů) musí při rozdělení do pětiminutových intervalů vykazovat podobný počet intervalů jako první tabulka. Kromě sloupce obsahujícího délky denního světla měla tabulka další sloupce udávající množství časových stupňů odpovídající uplynulým hodinám, které účinně fungovaly jako násobící tabulka, jež mohla být užitečná pro určení vzestupného bodu v kombinaci s anaforickou tabulkou poskytující hodinový rozsah v průběhu celého roku.⁷⁰⁴

⁷⁰⁴ S rozložením, které vysvětlil Valens, se zdá, že řady dosahují pouze do poloviny možných hodinových hodnot, od 19,30 do 15,0. Musíme tedy pravděpodobně předpokládat, že pro zbývající řádky se přejde na hodinovou velikost opačného bodu ve zvěrokruhu (např. pomocí sloupce, jako je poslední sloupec v tabulce níže).

	2 h	3 h	4 h	5 h	6 h	7 h	8 h	9 h	10 h	11 h	12 h	
10;30	21;0	31;30	42;0	52;30	63;0	73;30	84;0	94;30	105;0	115;30	126;0	19;30
10;35	21;10	31;45	42;20	52;55	63;30	74;5	84;40	95;15	105;50	116;25	127;0	19;25
10;40	21;20	32;0	42;40	53;20	64;0	74;40	85;20	96;0	106;40	117;20	128;0	19;20
10;45	21;30	32;15	43;0	53;45	64;30	75;15	86;0	96;45	107;30	118;15	129;0	19;15
10;50	21;40	32;30	43;20	54;10	65;0	75;50	86;40	97;30	108;20	119;10	130;0	19;10
10;55	21;50	32;45	43;40	54;35	65;30	76;25	87;20	98;15	109;10	120;5	131;0	19;5
11;0	22;0	33;0	44;0	55;0	66;0	77;0	88;0	99;0	110;0	121;0	132;0	19;0
11;5	22;10	33;15	44;20	55;25	66;30	77;35	88;40	99;45	110;50	121;55	133;0	18;55
11;10	22;20	33;30	44;40	55;50	67;0	78;10	89;20	10;30	111;40	122;50	134;0	18;50
11;15	22;30	33;45	45;0	56;15	67;30	78;45	90;0	101;15	112;30	123;45	135;0	18;45
11;20	22;40	34;0	45;20	56;40	68;0	79;20	90;40	102;0	113;20	124;40	136;0	18;40
11;25	22;50	34;15	45;40	57;5	68;30	79;55	91;20	102;45	114;10	125;35	137;0	18;35
11;30	23;0	34;30	46;0	57;30	69;0	80;30	92;0	103;30	115;0	126;30	138;0	18;30
11;35	23;10	34;45	46;20	57;55	69;30	81;5	92;40	104;15	115;50	127;25	139;0	18;25
11;40	23;20	35;0	46;40	58;20	70;0	81;40	93;20	105;0	116;40	128;20	140;0	18;20
11;45	23;30	35;15	47;0	58;45	70;30	82;15	94;0	105;45	117;30	129;15	141;0	18;15
11;50	23;40	35;30	47;20	59;10	71;0	82;50	94;40	106;30	118;20	130;10	142;0	18;10
11;55	23;50	35;45	47;40	59;35	71;30	83;25	95;20	107;15	119;10	131;5	143;0	18;5
12;0	24;0	36;0	48;0	60;0	72;0	84;0	96;0	108;0	120;0	132;0	144;0	18;0
12;5	24;10	36;15	48;20	60;25	72;30	84;35	96;40	108;45	120;50	132;55	145;0	17;55
12;10	24;20	36;30	48;40	60;50	73;0	85;10	97;20	109;30	121;40	133;50	146;0	17;50
12;15	24;30	36;45	49;0	61;15	73;30	85;45	98;0	110;15	122;30	134;45	147;0	17;45
12;20	24;40	37;0	49;20	61;40	74;0	86;20	98;40	111;0	123;20	135;40	148;0	17;40
12;25	24;50	37;15	49;40	62;5	74;30	86;55	99;20	111;45	124;10	136;35	149;0	17;35
12;30	25;0	37;30	50;0	62;30	75;0	87;30	100;0	112;30	125;0	137;30	150;0	17;30
12;35	25;10	37;45	50;20	62;55	75;30	88;5	100;40	113;15	125;50	138;25	151;0	17;25
12;40	25;20	38;0	50;40	63;20	76;0	88;40	101;20	114;0	126;40	139;20	152;0	17;20
12;45	25;30	38;15	51;0	63;45	76;30	89;15	102;0	114;45	127;30	140;15	153;0	17;15
12;50	25;40	38;30	51;20	64;10	77;0	89;50	102;40	115;30	128;20	141;10	154;0	17;10
12;55	25;50	38;45	51;40	64;35	77;30	90;25	103;20	116;15	129;10	142;5	155;0	17;5
13;0	26;0	39;0	52;0	65;0	78;0	91;0	104;0	117;0	130;0	143;0	156;0	17;0
13;5	26;10	39;15	52;20	65;25	78;30	91;35	104;40	117;45	130;50	143;55	157;0	16;55
13;10	26;20	39;30	52;40	65;50	79;0	92;10	105;20	118;30	131;40	144;50	158;0	16;50
13;15	26;30	39;45	53;0	66;15	79;30	92;45	106;0	119;15	132;30	145;45	159;0	16;45
13;20	26;40	40;0	53;20	66;40	80;0	93;20	106;40	120;0	133;20	146;40	160;0	16;40
13;25	26;50	40;15	53;40	67;5	80;30	93;55	107;20	120;45	134;10	147;35	161;0	16;35
13;30	27;0	40;30	54;0	67;30	81;0	94;30	108;0	121;30	135;0	148;30	162;0	16;30
13;35	27;10	40;45	54;20	67;55	81;30	95;5	108;40	122;15	135;50	149;25	163;0	16;25

	2 h	3 h	4 h	5 h	6 h	7 h	8 h	9 h	10 h	11 h	12 h	
13;40	27;20	41;0	54;40	68;20	82;0	95;40	109;20	123;0	136;40	150;20	164;0	16;20
13;45	27;30	41;15	55;0	68;45	82;30	96;15	110;0	123;45	137;30	151;15	165;0	16;15
13;50	27;40	41;30	55;20	69;10	83;0	96;50	110;40	124;30	138;20	152;10	166;0	16;10
13;55	27;50	41;45	55;40	69;35	83;30	97;25	111;20	125;15	139;10	153;5	167;0	16;5
14;0	28;0	42;0	56;0	70;0	84;0	98;0	112;0	126;0	140;0	154;0	168;0	16;0
14;5	28;10	42;15	56;20	70;25	84;30	98;35	112;40	126;45	140;50	154;55	169;0	15;55
14;10	28;20	42;30	56;40	70;50	85;0	99;10	113;20	127;30	141;40	155;50	170;0	15;50
14;15	28;30	42;45	57;0	71;15	85;30	99;45	114;0	128;15	142;30	156;45	171;0	15;45
14;20	28;40	43;0	57;20	71;40	86;0	10;20	114;40	129;0	143;20	157;40	172;0	15;40
14;25	28;50	43;15	57;40	72;5	86;30	10;55	115;20	129;45	144;10	158;35	173;0	15;35
14;30	29;0	43;30	58;0	72;30	87;0	101;30	116;0	130;30	145;0	159;30	174;0	15;30
14;35	29;10	43;45	58;20	72;55	87;30	102;5	116;40	131;15	145;50	160;25	175;0	15;25
14;40	29;20	44;0	58;40	73;20	88;0	102;40	117;20	132;0	146;40	161;20	176;0	15;20
14;45	29;30	44;15	59;0	73;45	88;30	103;15	118;0	132;45	147;30	162;15	177;0	15;15
14;50	29;40	44;30	59;20	74;10	89;0	103;50	118;40	133;30	148;20	163;10	178;0	15;10
14;55	29;50	44;45	59;40	74;35	89;30	104;25	119;20	134;15	149;10	164;5	179;0	15;5
15;0	30;0	45;0	60;0	75;0	90;0	105;0	120;0	135;0	150;0	165;0	180;0	

Zde je uveden postup pro kombinované použití obou tabulek, které má za úkol korigovat polohu Měsíce danou denními tabulkami. Délka denního světla pro daný den, stejně jako pohyb Měsíce, jsou známy. Začíná se druhou tabulkou, ve které se umístí jedna část hrotu kružidla na číslo odpovídající dennímu času daného dne, druhá část hrotu kružidla se pak vodorovně rozšiřuje na tabulkové množství časových stupňů odpovídající hodině narození. Dále se toto měření přenesse pomocí kružidla na první tabulku, přičemž jednu část hrotu kružidla položíte na číslo odpovídající pohybu Měsíce v daný den. Nakonec spočítáte, kolik záznamů je obsaženo mezi hroty kružidla (vertikálně, buď nahoru či dolů), a pak toto číslo přičtete nebo odečtete od stupňů Měsíce, abychom opravili jeho polohu, možná chápanou jako délku při západu slunce. Výsledek nakonec samozřejmě závisí na poměru mezi šířkou čtverců ve druhé tabulce a výškou čtverců v první tabulce: tedy na čistě grafickém vzhledu tabulek.

Literatura

- Alvar 2008: Jaime Alvar, *Romanizing Oriental Gods*, Leiden/Boston.
- Anagnostou-Canas 2017: Barbara Anagnostou-Canas, "Contrats et serments dans l'Égypte hellénistique et romain", in M.-H. Marganne et al. (eds.), *En marge du Serment hippocratique. Contrats et serments dans le monde gréco-romain*, Liège, 51–65.
- Andersen 2013: Lars Døvling Andersen, "Latin Squares", in R. Wilson and J. J. Watkins, *Combinatorics: Ancient and Modern*, Oxford.
- Andrade 2014: Nathanael Andrade, "Assyrians, Syrians and the Greek Language in the late Hellenistic and Roman Imperial Periods", *Journal of Near Eastern Studies* 73, 299–317.
- Asper 2009: Markus Asper, "The two cultures of mathematics in ancient Greece", in E. Robson and J. Stedall (eds.), *The Oxford Handbook of the History of Mathematics*, Oxford, 107–132.
- Bach 2013: Johannes Bach, "Berossos, Antiochos, und die Babyloniaka", *Ancient West and East* 12, 157–180.
- Bagnall and Frier 1994: Roger S. Bagnall and Bruce W. Frier, *The Demography of Roman Egypt*, Cambridge.
- Barton 1994: Tamsyn Barton, *Ancient Astrology*, London.
- Beaulieu 2018a: Paul-Alain Beaulieu, *A History of Babylon 2200 BC–AD 75*, Hoboken NJ.
- Beaulieu 2018b: Paul-Alain Beaulieu, "Uruk Before and After Xerxes: The Onomastic and Institutional Rise of the God Anu", in C. Waerzeggers and M. Seire (eds.), *Xerxes and Babylonia: the Cuneiform Evidence*, Leuven/Paris/Bristol, 189–206.
- Benefiel 2013: Rebecca R. Benefiel, "Magic Squares, Alphabet Jumbles, Riddles, and More: the Culture of Word-Games among the Graffiti of Pompeii", in M. Erler, Dorothee Gall et al. (eds.), *The Muse at Play. Riddles and Wordplay in Greek and Latin Poetry*, Berlin/Boston, 65–82.
- Berdozzo 2011: Fabio Berdozzo, *Götter, Mythen, Philosophen. Lukian und die paganen Göttervorstellungen seiner Zeit*, Berlin/Boston.
- Bernabé 1996: Alberto Bernabé, "La fórmula órfica 'Cerrad las puertas, profanos'. Del profano religioso al profano en la materia", *Illy* 1, 13–37.
- Bernabé 2008: Alberto Bernabé, "Orfeo y Eleusis", *Synthesis* 15, 13–36.
- Bernabé 2009a: Alberto Bernabé, "Teogonías órficas", in A. Bernabé and F. Casadesús (eds.), *Orfeo y la tradición órfica. Un reencuentro*, Madrid, 291–324.
- Bernabé 2009b: Alberto Bernabé, "Las láminas de Olbia", in A. Bernabé and F. Casadesús (eds.), *Orfeo y la tradición órfica. Un reencuentro*, Madrid, 537–546.
- Bernabé and Casadesús 2009: A. Bernabé and F. Casadesús (eds.), *Orfeo y la tradición órfica. Un reencuentro*, Madrid.
- Berti 2006: Irene Berti, "Now Let Earth be my Witness and the Broad Heaven Above, and the Down Flowing Water of the Styx...", in E. Stavrianopoulou (ed.), *Ritual and Communication in the Graeco-Roman World*, Liège, 181–209.
- Betegh 2004: Gábor Betegh, *The Derveni Papyrus: Cosmology, Theology and Interpretation*, Cambridge.
- Bezza and Fumigalli (undated): Giuseppe Bezza and Marco Fumigalli, "L'ordinamento tolemaico dei confini", <http://www.cieloeterra.it/articoli.confini/confini.html>, last accessed 08/06/2023.
- Blanco Cesteros 2020: Miriam Blanco Cesteros, "The Paradox of a Magical Hymn: Reviewing the Poetic Compositions of the Greek Magical Papyri", in A. Mastrocinque, J. E. Sanzo, and M. Scapini (eds.), *Ancient Magic*, Stuttgart, 257–286.
- Boiy 2006: T. Boiy, *Late Achaemenid and Hellenistic Babylon*, Leuven.

- Bos and Tzvi Langermann 2015: G. Bos and Y. Tzvi Langermann, *The Alexandrian Summaries of Galen's Critical Days*, Leiden.
- Bouché-Leclercq 1899: Auguste Bouché-Leclercq, *L'astrologie grecque*, Paris.
- Bowen and Todd 2004: *Cleomedes' Lectures on Astronomy*, Berkeley/Los Angeles/London.
- Brisson 2015: Luc Brisson, "Prayer in Neoplatonism and the *Chaldean Oracles*", in J. Dillon and A. Timotin (eds.), *Platonic Theories of Prayer*, Leiden.
- Bull 2018: Christian H. Bull, *The Tradition of Hermes Trismegistus: The Egyptian Priestly Figure as a Teacher of Hellenized Wisdom*, Leiden.
- Burstein 1978: Stanley M. Burstein, *The Babyloniaca of Berossus*, Malibu CA.
- Caballero Sánchez 2013: Raúl Caballero Sánchez, "Historia del texto del *Comentario anónimo al Tetrabiblos de Tolomeo*", *MHNH* 13, 77–198.
- Cottrell and Ross 2019: Emily Cottrell and Micah Ross, "Persian astrology: Dorotheus and Zoroaster, according to the medieval Arabic sources (8th–11th century)", in P. B. Lurje (ed.), *Proceedings of the Eighth European Conference of Iranian Studies*, Saint Petersburg, 87–105.
- Crist et al. 2016: Walter Crist, Anne-Elizabet Dunn-Vaturi, and Alex de Voogt, *Ancient Egyptians at Play: Board Games Across Borders*, London.
- De Breucker 2013: Geert de Breucker, "Berossos: his life and work", in J. Haubold, G. B. Lanfranchi, R. Rollinger and J. Steele (eds.), *The World of Berossos*, Wiesbaden, 15–30.
- Dimitrov 2020: Bojidar Dimitrov, "'Fort. recte': witnesses to the text of Ptolemy's *Tetrabiblos* in its Near Eastern context", in D. N. Hasse et al. (eds.), *Ptolemy's Science of the Stars in the Middle Ages*, Turnhout.
- Dyck 1981: Andrew R. Dyck, "Notes on the Epimerismoi Attributed to Herodian", *Hermes* 109, 225–235.
- Escolano-Poveda 2022: Marina Escolano-Poveda, "Astrologica athribitana: Four demotic-hieratic horoscopes from Athribis (O. Athribis 17–36–5/1741 and ANAsh.Mus.D.O.633 reedited)", *Journal for the History of Astronomy* 53, 49–87.
- Euler 1782: Leonhard Euler, "Recherches sur une nouvelle espèce de quarrés magiques", *Verhandelingen uitgegeven door het zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Vlissingen* 9, 85–239.
- Evans 1998: James Evans, *The History and Practice of Ancient Astronomy*, Oxford/New York.
- Evans 2004: James Evans, "The Astrologer's Apparatus: A Picture of Professional Practice in Graeco-Roman Egypt", *Journal for the History of Astronomy* 35, 1–44.
- Evans and Berggren 2007: James Evans and Lennart Berggren, *Geminus's Introduction to the Phenomena*, Princeton/Oxford.
- Fantham 2002: Elaine Fantham, "Ovid's *Fasti*: Politics, History, and Religion", in B. W. Boyd, *Brill's Companion to Ovid*, Leiden, 197–233.
- Ferella 2018: Chiara Ferella, "'A Path for Understanding': Journey Metaphors in (Three) Early Greek Philosophers", in Ch. Ferella and C. Breytenbach (eds.), *Paths of Knowledge. Interconnection(s) between Knowledge and Journey in the Greco-Roman World*, Berlin, 47–73.
- Flügel 1872: Gustav Flügel, *Kitāb al-Fihrist*, Leipzig.
- Fortenbaugh 2014: William W. Fortenbaugh, *Theophrastus of Eresus: Commentary Volume 9.2. Sources on Discoveries and Beginnings, Proverbs et al. (Texts 727–741)*, Leiden.
- Frommhold 2004: Katrin Frommhold, *Bedeutung und Berechnung der Empfängnis in der Horoskopie der Antike*, Münster.
- Fujii 2013: Takashi Fujii, *Imperial Cult and Imperial Representation in Roman Cyprus*, Stuttgart.
- Gabrielsen 2004: Vincent Gabrielsen, "Economic activity, maritime trade and piracy in the Hellenistic Aegean", *Revue des Études Anciennes* 103, 219–240.
- Gansten 2012: Martin Gansten, "Balbillus and the method of *aphesis*", *GRBS* 52, 587–602.

- García and Hernández Bermejo (undated): Expiración García and J. Esteban Hernández Bermejo, "Glossary" <https://www.doaks.org/resources/middle-east-garden-traditions/resources/al-andalus-glossary/glossary>, last accessed 08/06/2023.
- Geller 2014: Markham J. Geller, "Berossos on Kos from the view of common sense geography", in K. Geuss and M. Thiering, *Features of Common Sense Geography*, Zürich/Berlin, 219–228.
- Glassner 2004: Jean-Jacques Glassner, *Mesopotamian Chronicles*, Atlanta.
- Goyon 1993: Jean-Claude Goyon, "L'origine égyptienne des tablettes décanales de Grand (Vosges)", in J.-H. Abry (ed.), *Les tablettes astrologiques du Grand (Vosges) et astrologie en Gaule romaine*, Lyon, 63–76.
- Graf 2009: Fritz Graf, "Serious Singing: the Orphic Hymns as Religious Texts", *Kernos* 22, 169–182.
- Grafton and Swerdlow 1985: A. T. Grafton and N. M. Swerdlow, "Technical Chronology and Astrological History in Varro, Censorinus, and others", *CQ* 35.2, 454–465.
- Hannah 2009: Robert Hannah, *Time in Antiquity*, New York.
- Harvin and Totelin 2016: Gavin Arvin and Laurence Totelin, *Ancient Botany*, London.
- Heilen 2010: Stephan Heilen, "Anubio reconsidered", *Aestimatio* 7, 127–192.
- Heilen 2011: Stephan Heilen, "Some metrical fragments of Nechepsos and Petosiris", in I. Boehm and W. Hübner (eds.), *La poésie astrologique dans l'antiquité*, Lyon, 23–92.
- Heilen 2015: Stephan Heilen, *Hadriani Genitura. Die astrologischen Fragmente des Antigonos von Nikaia*, Band 1 Edition und Übersetzung / Band 2 Kommentar, Berlin/Boston.
- Herrero de Jáuregui 2010: Miguel Herrero de Jáuregui, *Orphism and Christianity in Late Antiquity*, Berlin.
- Houlding 2010: Deborah Houlding, "The Transmission of Ptolemy's Terms: An Historical Overview, Comparison and Interpretation", http://www.skyscript.co.uk/pdf/Houlding_ptolemy_terms.pdf, 2010 (amended for online edition from *Culture and Cosmos* 11 [2007], 261–307), last accessed 08/06/2023.
- Hübner 1998: Wolfgang Hübner, *Claudi Ptolemaei Opera quae Extant Omnia. Vol. III 1: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΑ*, Leipzig.
- Hübner 2005: Wolfgang Hübner, "Sulla's Horoscope?", in G. Oestmann et al. (eds.), *Horoscopes and Public Spheres: Essays on the History of Astrology*, Berlin/New York, 13–36.
- Hübner 2010: Wolfgang Hübner, *Manilius, "Astronomica" Buch V. Einführung, Text, Übersetzung und Kommentar*, Berlin/New York.
- Hughes 1951: George R. Hughes, "A Demotic astrological text", *Journal of Near Eastern Studies* 10, 256–264.
- Jaccottet 2003: Anne-Françoise Jaccottet, *Choisir Dionysos: les associations dionysiaques, ou, La face cachée du dionysisme*, Vol. I Text / Vol. II Documents, Zürich.
- Johnson 2004: William A. Johnson, *Bookrolls and Scribes in Oxyrhynchus*, Toronto.
- Johnson 2012: William A. Johnson, *Readers and Reading Culture in the High Roman Empire: A Study of Elite Communities. Classical Culture and Society*, Oxford/New York.
- Jones 1999: Alexander Jones, *Astronomical Papyri from Oxyrhynchus*, Philadelphia.
- Jones and Steele 2011: Alexander Jones and John Steele, "A New Discovery of a Component of Greek Astrology in Babylonian Tablets: The 'Terms'", *ISAW Papers* 1, <http://dlib.nyu.edu/awdl/isaw/isaw-papers/1/>, last accessed 08/06/2023.
- Jones and Greenbaum 2017: Alexander Jones and Dorian Greenbaum, "P.Berl. 9825: An elaborate horoscope for 319 CE and its significance for Greek astronomical and astrological practice", *ISAW Papers* 12, <http://dlib.nyu.edu/awdl/isaw/isaw-papers/12/>, last accessed 08/06/2023.
- Jones and Perale forthcoming: Alexander Jones and Marco Perale, "PSI inv. 3780+P.Med. inv. 124", in *Papiri della Società Italiana XX*.

- Jouanna 2012: Jacques Jouanna, "Rhetoric and Medicine in the Hippocratic Corpus: A Contribution to the History of Rhetoric in the Fifth Century", in J. Jouanna (ed.) and N. Allies (translator), *Greek Medicine from Hippocrates to Galen: Selected Papers*, Leiden/Boston, 39–54.
- Jursa 2018: Michael Jursa, "Xerxes: the Case of Sippar and the Ebabbar Temple", in C. Waerzeggers and M. Seire (eds.), *Xerxes and Babylonia: the Cuneiform Evidence*, Leuven/Paris/Bristol, 63–72.
- Karanika 2010: Andromache Karanika, "Inside Orpheus' Songs: Orpheus as an Argonaut in Apollonius Rhodius' *Argonautica*", *GRBS* 50, 391–410.
- Keyser 1994: Paul T. Keyser, "On Cometary Theory and Typology from Nechepso-Petosiris through Apuleius to Servius", *Mnemosyne* 47, 625–651.
- King 1989: David A. King, "Some Arabic Copies of Vettius Valens' Table for Finding the Length of Life", in G. Endress and M. Schmeink (eds.), *Symposium Graeco-Arabicum II: Bochum 3–5 März, 1987*, Amsterdam, 25–28.
- Koch-Westenholz 1995: Ulla Koch-Westenholz, *Mesopotamian Astrology: An Introduction to Babylonian and Assyrian Celestial Divination*, Copenhagen.
- Kosmin 2015: Paul Kosmin, "Seeing Double in Seleucid Babylonia: Rereading the Borsippa Cylinder of Antiochus I", in A. Moreno and R. Thomas (eds.), *Patterns of the Past: Epitêdeumata in the Greek Tradition*, Oxford, 173–198.
- Kronenberg 2009: Leah Kronenberg, *Allegories of Farming from Greece and Rome: Philosophical Satire in Xenophon, Varro, and Virgil*, Cambridge.
- Kronenberg 2017: Leah Kronenberg, "Varro the Roman Cynic: The Destruction of Religious Authority in the *Antiquitates rerum divinarum*", in J. König and G. Woolf (eds.), *Authority and Expertise in Ancient Scientific Culture*, Cambridge, 206–328.
- László 2020: Levente László, "Rhetorius, Zeno's Astrologer, and a Sixth-Century Astrological Compendium", *DOP* 74, 329–350.
- Lehoux 2002: Daryn Lehoux, "The Historicity Question in Mesopotamian Divination", in J.M. Steele and A. Imhausen (eds.), *Under One Sky: Astronomy and Mathematics in the Ancient Near East (Alter Orient und Altes Testament 297)*, Münster, 209–222.
- Lightfoot 2021: J. L. Lightfoot, *Pseudo-Manetho. "Apotelesmatica", books two, three, and six*, Oxford/New York.
- Majercik 1989: Ruth Majercik, *The Chaldean Oracles. Text, Translation, and Commentary*, Leiden.
- Martín Hernández 2006: Raquel Martín Hernández, "Orfeo científico", *Estudios Clásicos* 129, 111–119.
- Martín Hernández 2009: Raquel Martín Hernández, "Literatura mágica y pseudocientífica atribuida a Orfeo", in A. Bernabé and F. Casadesús, *Orfeo y la tradición órfica. Un reencuentro*, Madrid, 437–458.
- Martín Hernández 2015: Raquel Martín Hernández, *La ciencia de Orfeo*, Madrid.
- Martínez Nieto 2009: Roxana B. Martínez Nieto, "Otros poetas próximos a Orfeo", in A. Bernabé and F. Casadesús, *Orfeo y la tradición órfica. Un reencuentro*, Madrid, 549–576.
- McNamara 2013: Charles McNamara, "Stoic Caricature in Lucian's *de astrologia*: Verisimilitude as Comedy", *Peitho* 1.4, 236–253.
- Merkelbach and Totti 1990: Reinhold Merkelbach and Maria Totti, *Abrasax. Ausgewählte Papyri religiösen und magischen Inhalts*, 2 Vols., Wiesbaden.
- Molina Moreno 2009: Francisco Molina Moreno, "La música de Orfeo", in A. Bernabé and F. Casadesús, *Orfeo y la tradición órfica. Un reencuentro*, Madrid, 33–58.
- Morand 2001: Anne-France Morand, *Études sur les Hymnes orphiques*, Leiden.
- Murphy 2016: David J. Murphy, "'By the Goose, by the Ram'. Socrates' Other Unusual Oaths", *SCO* 62, 15–51.
- Nawotka 2017: Krzysztof Nawotka, *The Alexander Romance by Ps. Callisthenes: A Historical Commentary*, Leiden.

- Nesselrath 2016: Heinz-Günter Nesselrath (ed.), *Gegen falsche Götter und falsche Bildung: Tatian. Rede an die Griechen*, Tübingen.
- Netz 1999: Reviel Netz, *The Shaping of Deduction in Greek Mathematics: A Study on Cognitive History*, Cambridge.
- Netz 2009: Reviel Netz, *Ludic Proof. Greek Mathematics and the Alexandrian Aesthetic*, Cambridge.
- Neugebauer 1951: Otto Neugebauer, "The study of wretched subjects", *Isis* 42, 111.
- Neugebauer 1954: Otto Neugebauer, "The Chronology of Vettius Valens' *Anthologiae*", *Harvard Theological Review* 47, 65–67.
- Neugebauer 1975: Otto Neugebauer, *A History of Ancient Mathematical Astronomy*, Berlin/Heidelberg/New York.
- Neugebauer and Saliba 1989: Otto Neugebauer and George Saliba, "On Greek Numerology", *Centaurus* 31, 189–206.
- Neugebauer et al. 1981: Otto Neugebauer, Richard A. Parker and Karl-Th. Zauzich, "A Demotic Lunar Eclipse Text of the First century, B.C.", *Proceedings of the American Philosophical Society* 125, 312–327.
- Obbink 2011: Dirk Obbink, "Orphism, Cosmogony, and Genealogy (Mus. fr. 14)", in M. Herrero de Jáuregui et al. (eds.), *Tracing Orpheus: Studies of Orphic Fragments*, Berlin/Boston.
- Parker 1959: Richard A. Parker, *A Vienna Demotic Papyrus on Eclipse- and Lunar-Omina*, Providence.
- Parker 1983: Robert Parker, *Miasma: Pollution and Purification in Early Greek Religion*, Oxford.
- Peter 2001: Heinz Peter, *Kritodem. Testimonien- und Fragmentsammlung*, Lizentiatsarbeit Universität Zürich, Zürich.
- Pinault 1992: Judy Robin Pinault, *Hippocratic Lives and Legends*, Leiden.
- Pingree 1976: David Pingree, *Dorothei Sidonii carmen astrologicum*, Leipzig.
- Pingree 1977: David Pingree, "Antiochus and Rhetorius", *Classical Philology* 72, 203–223.
- Pingree 1978: David Pingree, *The Yavanajataka of Sphujidhva*, Cambridge MA.
- Pingree 1986: David Pingree, *Vetti Valentis Anthologiarum libri novem*, Leipzig.
- Quack 2002: Joachim Friedrich Quack, "Die Spur des Magiers Petese", *Chronique d'Égypte* 77, 76–92.
- Rochberg 1998: Francesca Rochberg, *Babylonian Horoscopes*, Philadelphia.
- Ross 2019: Micah T. Ross, "Demotic Horoscopes", in A. C. Bowen and F. Rochberg, *Hellenistic Astronomy. The Science in Its Contexts*, Leiden.
- Rutherford 1997: Ian Rutherford, "Kalasiris and Setne Khamwas: A Greek Novel and Some Egyptian Models", *ZPE* 117, 203–209.
- Ryholt 2002: Kim Ryholt, "Nectanebo's Dream or the Prophecy of Petesis", in A. Blasius and B. U. Shipper (eds.), *Apokalyptik und Ägypten: Eine kritische Analyse der relevanten Texte aus dem griechisch-römischen Ägypten*, Leiden, 221–241.
- Ryholt 2011: Kim Ryholt, "New Light on the Legendary King Nechepsos", *Journal of Egyptian Archaeology* 97, 61–72.
- Sherwin-White 1987: Susan Sherwin-White, "Seleucid Babylonia: A Case Study for the Installation and Development of Greek Rule", in A. Kuhrt and S. Sherwin-White (eds.), *Hellenism in the East*, Berkeley, 1–31.
- Smith 2011: Andrew Smith, *Porphirii Philosophi Fragmenta*, Leipzig.
- Steele 2008: John M. Steele, *A Brief Introduction to Astrology in the Middle East*, London.
- Steele 2013: John M. Steele, "The 'Astronomical' Fragments of Berossos in Context", in J. Haubold, G. B. Lanfranchi, R. Rollinger, and J. Steele (eds.), *The World of Berossos*, Wiesbaden, 107–122.
- Steele 2017: John M. Steele, *Rising Time Schemes in Babylonian Astronomy*, Dordrecht.
- Stinton 1977: T. C. W. Stinton, "Interlinear Hiatus in Trimeters", *Classical Quarterly* 27, 67–72.

- Straus 2017: Jean A. Straus, "Les contrats d'apprentissage et d'enseignement relatives à des esclaves dans la documentation papyrologique grecque d'Égypte", in M.-H. Marganne et al. (eds.), *En marge du Serment hippocratique. Contrats et serments dans le monde gréco-romain*, Liège, 119–134.
- Symons 2007: Sarah Symons, "A star's year: the annual cycle in the ancient Egyptian sky", in J. M. Steele, *Calendars and Years: Astronomy and Time in the Ancient World*, Oxford, 1–33.
- Symons 2014: Sarah Symons, "Contexts and Elements of Decanal Star Lists in Ancient Egypt", in D. Bawanypeck and A. Imhausen (eds.), *Traditions of Written Knowledge in Ancient Egypt and Mesopotamia*, Münster, 91–122.
- Tolsa 2017a: Cristian Tolsa, "Ptolemy's Savior God, 'Saving the Phenomena', and Plato's *Timaeus*", *Museum Helveticum* 74, 144–157.
- Tolsa 2017b: Cristian Tolsa, "'New' Zodiacal Divisions in POxy LXI 4277", *ZPE* 203, 192–198.
- Tolsa 2017c: Cristian Tolsa, "Time of Birth and Ascendant in the Papyrus Horoscopes", *ZPE* 204, 209–220.
- Tolsa 2018: Cristian Tolsa, "The Table of Ptolemy's Terms", *Philologus* 168.2, 247–264.
- Tolsa 2019a: Cristian Tolsa, "On the Origins of the Hippocratic *Oath*", *GRBS* 59, 621–645.
- Tolsa 2019b: Cristian Tolsa, "Vettius Valens' Longitudes (1.18), Balbillus, and the Illusion of Astrology's Self-sufficiency", *GRBS* 59, 397–414.
- Tolsa 2019c: Cristian Tolsa, "Astrometeorology by Syrus", *SCIAMVS* 20, 1–30.
- Tolsa 2020: Cristian Tolsa, "The Earliest Arabic Magic Squares", *Suhayl* 18, 7–24.
- Tolsa forthcoming.a: Cristian Tolsa, "Characterizing Lucian's *De astrologia*", in F. Mestre, P. Gómez and C. Tolsa (eds.), *Lucianea et pseudolucianea*, Barcelona.
- Tolsa forthcoming.b: Cristian Tolsa, "Greek echoes of Late Hellenistic astrometeorology", in T. Tieleman and Giouli Korompili (eds.), *Meteorology Beyond Borders: Ancient and Modern Receptions*, Brill.
- Tolsa forthcoming.c: Cristian Tolsa, "The astrological poem of Dorotheus and some of its transformations in the Arabic version of 'Umar ibn al-Farrukhān", *Aitia* 13.
- van Bladel 2009: Kevin van Bladel, *The Arabic Hermes. From Pagan Sage to Prophet of Science*, Oxford.
- van Bladel 2012: Kevin van Bladel, "The Arabic history of science of Abū Sahl ibn Nawbaḥt (fl. ca. 770–809) and its Middle Persian sources", in F. Opwis and D. Reisman (eds.), *Islamic Philosophy, Science, Culture, and Religion: Studies in Honor of Dimitri Gutas*, Leiden, 41–62.
- van der Speck 2009: Robert van der Speck, "Multi-ethnicity and Ethnic Segregation in Hellenistic Babylon", in T. Derks and N. Roymans (eds.), *Ethnic Constructs in Antiquity: The Role of Power and Tradition*, Amsterdam, 101–15.
- Verbrugghe and Wickersham 1996: Gerald P. Verbrugghe and John M. Wickersham, *Berosos and Manetho. Introduced and Translated*, Ann Arbor.
- Vogt 2005: Sabine Vogt, "... er schrieb in Versen, und er tat recht daran", in T. Fögen (ed.), *Antike Fachtexte/Ancient Technical Texts*, Berlin/New York, 51–78.
- Volk 2011: Katharina Volk, "Manilian Self-Contradiction", in S. J. Green and K. Volk (eds.), *Forgotten Stars. Rediscovering Manilius' Astronomica*, Oxford, 104–119.
- Waerzeggers 2018: Carline Waerzeggers, "The Network of Resistance: Archives and Political Action in Babylonia Before 484 BC", in C. Waerzeggers and M. Seire (eds.), *Xerxes and Babylonia: the Cuneiform Evidence*, Leuven/Paris/Bristol, 89–134.
- West 1982: M. L. West, *Greek Metre*, Oxford.
- West 1983: M. L. West, *The Orphic Poems*, Oxford.
- Willi 2013: Andreas Willi, "Epicharmus, Simonides, and the 'invention' of the Greek alphabet", *Museum Helveticum* 70, 129–140.
- Zellmann-Rohrer 2023: Michael Zellmann-Rohrer, "The Chronokratores in Greek astrology, in light of a new papyrus text: Oxford, Bodl. MS gr. class. B 24 (P) 1–2", *Harvard Studies in Classical Philology* 112, 465–502.